FASCICULUS *PRAECEPTORUM* LOGICORUM:

IN

Gratiam juventutis Academicæ *compositus & typis donatus.*

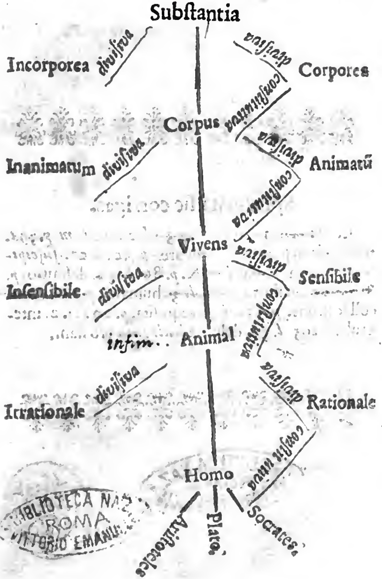
Editio altera limatior opera secunda

OXONIÆ,
Excudebat *Gulielmus Turner*, An. Dom. 1633.

Sphalmata ſic corrigas.

Lege p. 4. l. 15. primus. p. 36. l. 25. dictum. p. 39. l. ult. furſum. p. 47. l. 8. temporis. p. 50. l. 27. ſuſcipiunt aut non. p. 64. l. 6. & p. 86. l. 31. definitio. p. 88. l. 15. definito. p. 98. l. 5. humano. p. [illegible] l. [illegible] collocatione. p. 132. l. 5. acquiſita. p. 203. l. 2. integrale. p. 205 l. 35. dele de[illegible]. nequ pro nam.

Arbor Porphyriana.

TYPOGRAPHVS
Benevolo Lectori. S.

QVæ duo, nescio quo occulto admirationis attractu perlegentium animos alliciunt; Authoris eminentia, & Proœmialis nitor; ea in hoc Logicalium fasciculo consultò tacui: nè vel impudicâ frontispicij pompâ procari videar juventutis oculos, unde majoris spe aucupij nundinas multiplicem; vel ea studiosis imponam, quæ præter Authoris insignia & proœmialem panegyrin, aliud non habent, quo à scombris liberentur, & publicum mereantur suffragium. Hoc peculiare vendicat modestior conatus, quòd mallet inglorius prodesse multis, (dum rectè factorum conscientiâ satis se solatur,) quàm vel ab amicis agnosci, nedum à malevolis digito monstrari: satiùs etenim judicat apud incorruptos Censores spontaneum expectare, quàm sordido verborum circuitu τὸ τῶν προσωποληπτῶν ἐγκώμιον *emendicare: vino vendibili non opus est hederâ; neque tacente, quas ille neglexit primitiarum grates, res ipsa (apud aures ingenuas per se satis*

tis vocalis) Authori debitas non dissimulat. Quaeras quid inter haec ego tandem praestiti? tuo equidem permotus commodo, ardentiùs apud suos institi, ut quae retroactis aliquot lustris privatim fuerant perlecta pupillis, ea tandem publici juris fiant: nec dissimulo quàm tui me miseret, (ingenua juventus) quòd post exantlatos tot labores, operamque & bonas horas iteratis transcriptionibus absumptas, opus adhuc imperfectum, erroribus per manum traditis, & indies irrepititijs undique plenum, tantis amplexibus charum habuisti. His ut ocyùs occurram incommodis; castigatis aliquot exemplaribus, quae priùs palàm extabant, superinjectis nonnullis supplementis, & tribus insuper adjectis ultimis libellis, opus integrum typis mandari jam secundò curavi. Si quem ex hac opellâ fructum reportaveris, redde Deo gloriam, Authori gratiam. Vale.

G. T.

INTRODVCTIO GENERALIS AD VNIVERSA LOGICES ELEMENTA.

NOdos nexuſque Logices reſoluturus à *definitione* ordiar; facilior enim erit progreſſus cum priùs quid ſit de quo agitur, conſtet.

Logica eſt ars dirigens mentem in cognitione rerum. *Logica quid.*

In hac definitione duo ſunt explicanda. { 1 Definiti nomen. 2 Definitionis partes.

Logica (ſi vim vocis ſpectes) dicitur ἀπὸ τῶ λόγȣ, quæ vox *rationem* ſimul & orationem ſignificat, ſed rationem præcipuè, utpote à quâ Oratio fluit. *Ratio* autem eſt, mentis ſive animæ humanæ præcipua facultas, quæ & cognitio & meditatio dicitur; hinc ratione uti, cognoſcere, intelligere, & cogitare, ejuſdem ſignificationis ſunt; nec aliud ſunt hominis cogitationes quàm mens ſeu ratio & intellectus circa res occupatus. *Nomen Logicæ unde.*

Vox autem hæc (*Logica*) sumitur dupliciter vel pro
1 *Habitu* ipso per præcepta & exercitationem introducto.
2 *Systemate* præceptorum Logicorum, quo ipsum habitum facilius acquiramus.

Definitio convenit Logicæ in prima acceptione præsertim, ut sumitur pro *habitu*; sed Logica in secunda acceptione hîc à nobis tractanda est.

Genus. *Genus* Logicæ est (*Ars*) non manualis & externa operis effectrix in materiâ crassiori, sed interna & *mentalis*; habet enim & mens in his suas ποιήσεις i. fabricationes & artificia, ut vel solâ arte *Poëtica* fit manifestum.

Differentia. *Differentia*, quæ alia pars est hujus definitionis, ab *objecto* & *fine* est petenda.

Objectum. *Objectum* circa quod versatur Logica est duplex
1 Primarium, quod est *mens*: 1. ratio, intellectus seu cogitatio quævis hominis, quæ quatenus sine arte, solo lumine naturali expeditur, naturalis Logica dicitur ab *Arist. Elench. lib.* 1. *cap.* 11. *tex.* 9.
2 Secundarium est *Oratio* seu verba, non quæ suis sunt combinata literis (sic enim ad Gram. pertinent) nec quatenus sunt ornatè decoranda, (sic enim sunt Rhetoricæ & Poëtices propria) sed quatenus mentis conceptus respiciunt, iisque aliquid significant & explicant, atque ideò sunt conceptuum Symbola. Ut *Arist.* de interpret. cap. 10.

Anima quidem ipsa & *essentia* ejus post lapsum mansit, interim tamen *facultatem* amisit intelligendi & cogitandi (non quidem absolutè, sed) *rectè* & *ordinatè*

impingit in heresim damnatam ... Trid. Sess. 6. can. 5

natè de rebus præsertim gravioribus; ideoque tres magnos hos morbos in æternum sibi contraxit. Primus est, *aberratio* à re apprehendendâ: Secundus est, *obscuritas*; cùm sæpè quidem res apprehendat, attamen naturas earum interiores, harumque notas, seu verba, quasi per nebulas conspicit: Tertius est, *confusio* & *ἀταξία* quòd scilicet res non apprehendit & cognoscit eo ordine quo debet. His tantis defectibus mentis nostræ dum per præcepta sua medetur *Logica*, dicitur *eam dirigere in cognitione rerum*; dirigit enim Logica mentem & ejus conceptum, non absolutè, sed in relatione ad res; id est, quatenus actu circa res apprehendendas præcepta ejus sunt occupata, ideòque quatenus sunt τῶν πραγμάτων ὁμοιώματα: Reliquæ disciplinæ, ut *Phys.* & *Math.* non tàm *dirigunt* mentem, quàm *docent* imbuuntque rerum cognitione, quod Logica per se non facit, quæ tantùm τρόπος ἐστὶ τῆς ἐπιστήμης; quare si quis quærat quidnam sit circa quod Logica versatur, aut cui informando, aut regendo præcepta hæc (quæ traditurι sumus) inserviunt? respondebis, esse tum tuas, tum aliorum hominum cogitationes & meditationes de rebus scitu dignis dirigere, instituta.

Hinc facilè intelligitur quisnam sit scopus, & finis, & fructus disciplinæ Logicæ; is scilicet, ut nostræ de rebus cogitationes per hujus divinæ Artis præcepta & regulas dirigantur & rectificentur; nè inter cogitandum, implicata & obscura pro perspicuis; incerta, pro certis; falsa, pro veris; confusaque, pro ordinatis animus apprehendat. *Finis.*

Quod enim Architecto est regula, circinus, perpendiculum, id menti & cogitationibus nostris sunt Logica. *Officium & fructus*

ſunt præcepta Logices: Atque ut officium eſt Grammatici *congruè loqui*, & *ſcribere*; ità Logici eſt officium *congruè cogitare*, id eſt, implicata & obſcura explicare; incerta probare; ſive vera confirmare, & falſa refutare; denique confuſa ordinare & diſponere: Dicam breviter; tres ſunt fructus artis Logicæ, & tria officia boni Logici; *explicare, probare, diſponere*: hinc *Dialectica* dicitur hæc Ars, ἀπὸ τοῦ διαλέγεσθαι, quod eſt, in colloquio (collatis cum altero argumentis) placidè aliquid *quærere, diſſerere, diſputare*.

Partes logicæ.

Partes Logicæ ab ipſo *Objecto* ſeu ratione & *mente* humana ſunt petendæ.

Mens ſeu Ratio per tres gradus ſeu *Actus* eſt diſtincta.

- Primus mentis actus eſt *ſimplicium* terminorum Apprehenſio: ſeu formatio conceptus ſimplicis.
- Secundus actus eſt *Compoſitio* & *Diviſio*; ſeu formatio integræ *propoſitionis* & ſententiæ.
- Tertius actus eſt διάνοια, id eſt, *diſcurſus*; ſeu collectio unius ex altero.

Ex iſtis tribus oriuntur tres Logicæ partes,

1 Cogitationem ſeu *conceptum* mentis *ſimplicem* dirigit, mediante termino ſimplici.
2 Dirigit *conceptum complexum*: quod fit præceptis de propoſitione.
3 Verſatur in dirigendo *diſcurſu*.

Vel ſic.

1 Eſt de terminis ſimplicibus.
2 Eſt de propoſitione.
3 Eſt de diſcurſu.

Terminus ſimplex.

Terminus *ſimplex* eſt Logica notio ſive inſtrumentum

mentum, quo unum quid & simplex rei Thema vel propositum menti repræsentatur: ut enim *Grammatica* suos habet terminos, sua vocabula τεχνικά, (ut Genus Masculinum & Fœmininum, Casum, Declinationem, &c.) Ita & *Logicus* suas habet notiones (Genus, Differentiam, Proprium, Definitionem, Divisionem, &c.) ex quibus suam disciplinam explicet doceatque.

Sed id hoc in loco notabunt logicæ studiosi, non nuda tantùm vocabula esse hos terminos logicos, *Genus, Species, &c.* sed significare imprimis imaginem quandam & picturam, (arte formatam in ejus mente & cogitatione, qui logicam discit aut docet) quâ imagine utitur ad cognoscendas & intelligendas res ipsas *extra mentem* positas: Ita *Genus* est imago & pictura logica in mente hominum, cujus picturæ beneficio mens intelligit naturam multis communem, (ut naturam animalis communem homini & bestijs) & ita de alijs logicæ terminis, quos aliqui similitudine quadam artium aliarum solent declarare: Nam ut *Sutor* calceum rectè constituens, applicat corium crepidæ, sive modulo, quo, (tanquam instrumento artis proprio) & animus & manus ejus juvatur & regitur in calceo artificiosè conficiendo; ita (ut ex re crassâ subtilis declaretur) mens sive ratio humana modulos sibi efformat logicos: id est, terminos seu imagines, (ut Genus, Species, &c.) & quoties rem aliquam de re vult intelligere, toties cogitationem sive meditationem, de re illa instituendam, applicat ad modulos istos logicos, & attendit diligenter utrum ad eos congruit necne. Hos ego terminos simplices nunc aggredior, sed quia in hoc duplici discrimine ponuntur, quòd alij (cùm immediatiùs res design-

nent) tyrunculorum intellectui tardiùs imprimantur, alij remotius easdem res indigitant; qui ad intellectionem primarum notionum, tyronibus facem præferunt, dum præcognitorum vices obtinent: de his quàm de illis priùs est agendum, & primùm de *prædicabilibus*, quæ præcognitorum præcognita rectè à quibusdam appellantur; mox de ipsis præcognitis propinquioribus, seu de *Antepradicamentis*; ultimò de *prædicamentis* dicemus.

LIBER PRIMVS.

CAPVT. I.

De Vniversali in genere.

QUOD faustum sit ac fœlix de *prædicabilibus* primùm dicturi sumus, de quibus agendum dupliciter, 1. generatim, 2. speciatim. De universali in *genere* consideranda sunt hæc tria. 1. quid sit. 2. quotuplex sit. 3. quæ sint ejus proprietates.

Ut cognoscamus *quid* sit universale: advertenda est hæc distinctio *Entium*.

Entium divisio. *Entium* quæ prædicantur, alia de
- 1 *Vno tantùm* dicúntur, & non de pluribus, & hæc non sunt universalia aut prædicabilia propriè, sed sunt individua.
- 2 *Pluribus*,
  - 1 *Complexè*; quę prædicantur ut complexum aliquod; ut *homo doctus*, & hæc sunt complexa, non universalia.
  - 2 *Incom-*
    - 1 *Æquivocè*; quæ non dicuntur secundum

eaq; dicuntur vel { *plexè*, quę prędicantur ut simplicia; & dicuntur hæc vel { cundum unam & eandem rationem, sed diversas de multis; & hęc non sunt universalia, sed æquivoca. *Ut Canis respectu piscis, stellæ et latratis*

2 *Univocè*; quæ dicuntur secundùm unam & eandem rationem de multis; & hæc sunt vera universalia. *ut homo.*

Ex hac tabellâ facilè colligitur tum definitio *Individui*, tum *Universalis*.

Individuum, est ens quod de uno solo dicitur non de pluribus; ut, *Plato*; nam etsi nomen *Petri* & *Platonis* pluribus conveniat, tamen res ipsa, quæ est *individua* de nullo nisi de uno dicitur; idque *identicè* non formaliter. *Individuum quid.*

Et hoc *individuum* est 4x. {

1 *Vagum*, quod rem quidem singularem significat: sed indefinitè hanc vel illam ut *aliquis homo.*

2 *Determinatum*, quod rem singularem significat, sed certam determinatamque: ut *Paulus*, & omnia propria nomina.

3 *Demonstrativum* quod rem particularem pronomine demonstrativo quasi digito monstrat: ut *hic homo.*

4 *Hypotheticum*, quod rem particularem significat, ut, *Sophronisci filius*, Socratem, & *Hiperione natus* Phœbum significant, ex hac suppositione, quod *Sophroniscus* genuerit tantùm *Socratem*: & *Hiperion* tantùm *Phœbum*. *ex supp*

Universale quid.

Universale, est ens quod aptum est prædicari de multis incomplexè & univocè: ità ut nullum *Fictitium*, *Individuum*, *Complexum*, *AEquivocum*, *Negativum*, aut *Privativum*, sit universale.

Quid sit universale vidimus. Quotuplex sit dicendum est: sunt autem quinque universalia, *Genus*, *Species*, *Differentia*, *Proprium*, *Accidens*, quæ ad bimembrem divisionem sic revocari possunt.

Quinque universalia.

Omne prædicabile prædicatur de pluribus, vel

- *In quid*, per quod respondemus ad quæstionem factam per quid, & tum dicitur vel de differentibus
  - *Specie*, & tunc est Genus: ut *animal color.*
  - *Numero* tãtùm, & tum est Species: ut *homo*,
- *In quale*, per qd respondemus quæstioni factę per quale, & tum vel dicitur
  - *Essentialiter*: ut, Differentia.
  - *Accidentaliter*: idque vel
    - *Conversim*, & reciprocè: & tunc est Propriũ: ut *risibile*.
    - *Non conversim*: & tunc est Accidẽs: ut, *album*.

Ita modi prædicandi sunt in genere *duo* in specie quinque.

Proprietates universalium.

Proprietates ejus sunt tres.

1 Omne universale est ex se æternum, neque oritur, nec interit, nisi in singularibus suis.

2 Omne universale existit in singularibus, non extra singularia.

3 Nullum

3 Nullum universale per se sentitur ullo sensu, sed solùm gratiâ singularium.

Itaque quid sit universale in genere, & quotuplex sit, & quæ sint ejus proprietates, jam dictum est.

CAPUT. 2.

De Genere.

Nunc dicendum est de *speciali* tractatione singulorum; & 1. de ijs quæ in *quid* dicuntur tractandum 2. de ijs quæ in *quale:* inter ea autem quæ in *quid* dicuntur, primùm dicendum est de *Genere*, deinde de *Specie*.

Genus est duplex.

1 *Civile*, & tum apud Grammaticos denotat *sexum*; apud Oratores sumitur dupliciter, vel
- 1 Pro *Multitudine* quæ ab aliquo uno principium ducit: ut, *Romani* dicuntur genus *Romuli*: *Heraclidæ Herculis*.
- 2 Pro illo *uno* unde hæc multitudo oritur: ut, *Hercules* dicitur genus *Heraclidarum*, *Romulus Romanorum*.

2 *Logicum* ut apud Logicos usurpatur: de quo videnda sunt tria.

1 Quid sit Genus Logicum: quod sic definitur.
- Est universale quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid. *Universale* est genus in hac definitione: reliquæ particulæ sunt loco differentiæ, quæ sunt duæ; 1. prædicatur de differentibus *specie*, & sic differt à specie. 2. in *quid* & sic differt à differentia, proprio, & accidente, ut, *animal*, *substantia*, *qualitas quantitas*.

Genus quid

1 *Genera-*

Genus quotuplex.

2 Quotuplex sit, est autem duplex.

1 *Generalissimum*, supra quod nullum est aliud genus univocum superius in suo prædicamento: sed ipsum summum est, & sunt talia, *decem* (scilicet) *prædicamenta*.

2 *Subalternum*: quod est genus positum sub altero genere, ità ut sit genus respectu inferiorum, species verò respectu superiorum: ut *animal*.

3 Quæ sunt ejus proprietates.

1 Omne Genus prædicatur univocè & essentialiter de suis inferioribus.

2 Omne genus est superius suis speciebus directè in serie prædicamentali.

3 Omne Genus est pars essentialis suorum inferiorum.

4 Omne Genus est prius naturâ, & est causa interna suarum specierum.

5 Nullum Genus reciprocatur cum sua specie.

6 Nullum Genus dicitur æquivocè vel denominativè de suis inferioribus.

7 Nullum Genus prædicatur secundum magìs & minùs.

Ut definitio melius intelligatur notanda sunt hæc duo.

1 Quid sit differre; aliqua autem dicuntur differre tripliciter

1 *Genere*, quæ sunt diversa genera, vel continentur sub diversis generibus, ut, *quantitas*, *qualitas*, *&c.*

2 *Specie*, quæ sunt vel diversæ species, vel continentur sub diversis speciebus, ut, *homo*, & *brutum: Socrates*, & *Bucephalus*.

3 *Numero* tantùm, quæ differunt nec

nec genere, nec specie, sed particulari solùm natura, & accidentibus, ut, *Socrates* & *Plato*; & omnia *individua* sunt ejusmodi, si sint infimæ speciei.

2 Quid sit prædicari in quid;

Prædicari *in quid*: est prædicari de aliquo essentialiter, ità ut respondeat ad quæstionem factam per quid, de eo: ut, si quæratur *quid sit homo* rectè respondeo, *est animal*: ità animal dicitur in quid.

Ac de Genere quid sit, & quotuplex sit, & quæ sint ejus proprietates, dictum est.

CAPUT TERTIUM.

DE SPECIE.

Species quid.

SEcundum universale est Species, de qua paucis dicendum est.

Species sumitur, dupliciter.

1 *Civiliter*; ut apud *Oratores* usurpatur, & sic *formam*, seu venustatem significat; ut, *Species est digna imperio*.

2 *Logice* quomodo apud *Dialecticos* usurpatur, de qua videndum.

1 *Quid sit* species Logica; atque sic definitur.

Est universale quod prædicari aptum est de pluribus differentibus numero tantùm in quid. *Genus* in hac definitione est *universale*, reliquæ particulæ sunt in loco *differentiæ*; per prædicari *in quid*, excludo *differentiam*, *proprium*,

proprium, & *Accidens*; per prędicari *numero tantùm*, excludo *Genus*.

Species duplex.

2 *Quotuplex* sit, estque duplex.

1 *Infima*; quâ nulla species est inferior in serie; ideoque est species tantùm, nunquam genus; ut *homo*, *equus*.

2 *Subalterna*, quâ aliqua species est inferior, quæ est, respectu *superioris*, *Species*; respectu *inferiorum*, *genus*.

Proprietates speciei.

2 Quæ sunt ejus proprietates.

1 Omnis Species directè subjicitur generi.

2 Omnis Species est pars subjectiva generis.

3 Omnis Species est naturâ posterior genere.

4 Omnis Species prædicatur de individuis tantùm, idque immediatè; genus verò de illis mediatè.

5 Omnis Species constat ex genere & differentia.

6 Quicquid propriâ definitione definitur, est Species.

7 Nulla Species prædicatur secundum magis & minùs.

Ac de Specie quid sit, & quotuplex, & quæ ejus proprietates, patet.

CAP.

CAP. 4.

De Differentia.

DIfferentia est triplex.

1 *Communis*, quæ est accidens aliquod seperabile quod discrimen unius ab altero facit; ut, *album*, *ambulare*; & hoc est in *quinto prædicabili*. Dicitur *differentia* quia facit differre, *accidens* quia inhæret.

2 *Propria*, quæ est vel accidens inseperabile in quinto prædicabili: vel accidens proprium in quarto prædicabili, ut *quantitas*, *risibilitas*.

3 *Maximè propria*, quæ essentialiter de aliquo prædicatur, & hæc sola est in hoc *tertio prædicabili*; de qua videnda sunt tria.

1 *Quid sit* ponuntur autem *tres* definitiones.

1 Differentia, est universale quo una species ab alia essentialiter distinguitur, ut, *rationale distinguit hominem à bruto*.

2 Differentia, est universale secundum quod species superat genus: quia species in sua essentiâ differentias continet, quas genus in sua essentia non continet.

Differentia quid.

3 Differentia, est universale quod aptum est prædicari de pluribus differentibus specie vel numero in quale essentialiter. Definitio hæc explicanda est, ut generis, & speciei definitiones supra fuerint explicatæ.

2 *Quotu-*

2 *Quotuplex* sit, est autem duplex.

1 *Divisiva*, per quam genus dividitur in suas species; ut, per *rationale* & *irrationale animal* dividitur in hominem & brutum.

2 *Constitutiva*, quæ constituit aliquam speciem essentialiter, & hæc est duplex.

1 *Generica*, quæ constituit aliquam speciem, sed remotè non proximè: proximè enim constituit genus, ut *sensibile* respectu *hominis* est differentia *generica*, quæ proximè constituit animal, remotè verò hominem. Et hæc semper prædicatur de differentibus specie & numero.

2 *Specifica*, quæ constituit aliquam speciem proximè.

Proprietates differentiæ.

3 Quæ sunt *proprietates*; sunt autem sex.

1 Omnis differentia est pars essentialis suæ speciei, & omnium individuorum de quibus dicitur.

2 Omnis differentia est divisiva respectu superioris, & constitutiva respectu inferioris.

3 Omnis differentia est prior naturâ suâ specie, & est ejus causa interna.

4 Nulla differentia est directè in serie prædicamentali, sed solùm indirectè & collateraliter.

5 Omnis differentia immediatè de uno prædicatur, nempe de specie, mediatè de pluribus.

6 Nulla differentia prædicatur secundum magìs & minùs de ea specie cujus est differentia.

Dictum

Dictum eſt autem (in ſecunda definitione differentiæ) ſpeciem continere differentiam, quam non continet genus: hoc ut intelligatur advertenda eſt hæc diſtinctio.

Aliquid dicitur continere aliud dupliciter.
1 *Actu*, & ſua eſſentiâ, ſeu in *ſe*: & ſic ſpecies continet differentias omnes ſe conſtituentes, & ſuperiora omnia continentur ab inferioribus.
2 *Poteſtate*, & in ſuo ambitu, ſeu *ſub ſe*: & ſic genus continet ſpecies, & differentias diviſivas, & inferiora omnia ſic continentur poteſtate in ſuperioribus.

Species continet plures differentias *in ſe*, & in ſua eſſentia, & actu, quàm genus: ſed genus plures differentias poteſtate & *ſub ſe*, ac in ſuo ambitu quàm ſpecies: quare ſpecies ſuperat genus continendo actu; genus ſuperat ſpeciem continendo poteſtate.

Quid ſit prædicari *in quale* nunc dicam.
Prædicari in quale eſt prædicari de aliquo eſſentialiter, ità ut reſpondeamus ad quæſtionem factam per quale eſſentialiter: ut, ſi quæratur quæſtione eſſentiali (atque poſt quæſtionem quid, cui per genus reſpondetur, quæritur quale,) tum reſpondendum eſt per differentias: ut ſi quæratur *quid ſit homo*, reſpondendum; *eſt animal*: ſi quæratur *quale animal*, reſpondendum; *eſt animal rationale*.

CAP. 5.
De Proprio.

PRoprium eſt 4^ex.
1 Quod convenit *ſoli*, etſi *non omni*: ut, *eſſe medicum*,

dicum, seu mederi ex arte & scientia, convenit solùm *homini*, sed non omni: Et hoc est in Quinto prædicabili.

2 Quod convenit *omni*, etsi *non soli*: ut *aptum esse habere duos pedes*: nam convenit *omni homini*, sed non soli, quandoquidem *aves* etiam sunt *bipedes*: Et hoc similiter est in Quinto prædicabili.

3 Quod convenit omni & soli, sed non semper: ut *canescere* convenit *homini*, sed solùm in senectute, non autem semper: Et hoc est in Quinto prædicabili.

4 Proprium *quarto modo* solùm est in hoc Quarto prædicabili, de quo videnda sunt tria.

Proprium quid.

1 Quomodo definitur: *definitur* dupliciter,
- 1 Proprium, est universale quod convenit omni, soli, & semper, accidentaliter, & necessariò, seu conversim: ut *risibile* est proprium *hominis.*
- 2 Proprium, est universale, quod prædicatur de pluribus differentibus specie, vel numerò in quale accidentaliter, necessariò, & conversim: ut *risibile* de *hominibus.*

Quotuplex.

2 *Quotuplex* sit, estque duplex,
- 1 *Genericum*, quod fluit ab essentia speciei subalternæ, vel generis summi: & hoc semper prædicatur de pluribus speciebus.
- 2 *Specificum*, quod fluit ab essentiâ, speciei infimæ: & hoc tantùm prædicatur de una specie, & pluribus individuis.

Regula de proprio.

3 Quæ sunt *regula* de proprio.
- 1 Omne proprium est accidens suæ speciei; sed proprium accidens, non commune.
- 2 Omne proprium convertitur & reciprocatur cum sua specie.
- 3 Nullum

3. Nullum Proprium prædicatur secundum magis & minùs. Illa dicuntur prædicari conversim & reciprocè quæ de se invicem dicuntur; & de quocunque prædicatur unum, de eodem prædicatur alterum.

Ac de Proprio quid sit; & quotuplex, & quæ sint ejus leges, dictum est.

CAP. 6.
De Accidente.

Accidens sumitur dupliciter.

1 Pro omni eo quod non est de essentia alicujus rei; & sic *homo* est accidens respectu *domus*, quia non est de essentia domus, sic non hìc sumitur.

2 Pro eo solùm quod inest & inhæret in aliquo subjecto; & hoc est duplex,

1 *Proprium*, quod convertitur & reciprocatur cum sua Specie; & hoc est in Quarto prædicabili.

2 *Commune* quod non prædicatur conversim; & hoc solùm est in hoc Quinto prædicabili; de quo videndum est,

1 *Quid sit*, & quomodo definiatur; definiri potest tribus modis:

Accidens quid.

1 Accidens, est universale quod potest abesse & adesse, sine subjecti interitu in quo inhæret. Ut, *album* adest *homini*; sed potest abesse interim ut maneat *homo*.

2 Accidens, est universale, quod neque est genus, neque species, neque differentia, neque proprium: semper autem inhæret in Subjecto.

3 Accidens, est universale, quod prædicatur de pluribus differentibus specie vel numero in quale accidentaliter, & non conversim, ut *album* est accidens *hominis*.

Accidens duplex.

2 *Quotuplex*, est autem duplex:

1 *Separabile*, quod actu & revera separari potest à suo subjecto cui inhæret; ut, *album* potest abesse ab *homine*.

2 *Inseparabile*, quod actu & revera seperari non potest à subjecto cui inest, mente tamen & intellectu potest abesse; ut, *nigredo ab AEthiope*, *albedo à cygno*.

Regulæ Accidentis.

3 Quæ sint ejus *affectiones*; sunt autem sex:

1 Omne Accidens est in aliquo subjecto, eique semper inhæret.

2 Omne Accidens si separetur à subjecto cui inest semel, tum interit.

3 Nullum Accidens ab uno subjecto in aliud migrat.

4 Aliqua accidentia prædicantur secundum magis & minùs, sed non omnia: ut, *album* & quędam *qualitates* sic prædicantur, sed non *quantitas*, &c.

5 Omne Accidens est posterius naturâ suo Subjecto.

6 Quicquid inest in subjecto est Accidens.

Sed ut hæc quæ ante dicta sunt meliùs innotescant, separari actu & intellectu quid sit declarabimus. (Quid sit inesse seu inhærere posteà dicemus, quùm ad Antiprædicamenta veniemus.)

Separari actu quid.

Separari à Subjecto actu & reverà est reipsâ subjectum carere suo accidente: ut quando homo fit calidus à frigido, reverà tollitur frigus.

Separari

Separari intellectu, non est intelligere subjectum carere suo accidente; aut esse sine eo (sic falsum putarem) sed est intelligere subjectum non intelligendo accidens: ut si quis intelligat *Socratem esse hominem*, nihil autem cogitet de *colore* suo, aut de *doctrinâ*, aut de *quantitate Socratis*, tum separat ista intellectu, ita ut intelligatur subjectum, non intelligendo accidens, aut nihil de accidente cogitando.

Separari intellectu quid.

Atque de Accidente quid sit, & quotuplex, & quæ illius leges hæc dicta sunto.

Tantum de quinque Universalibus.

Finis Prædicabilium.

LIBER SECUNDUS.

AGgrediamur nunc librum *Aristotelis* de *Categorijs*, seu Prædicamentis.

Liber *Aristotelis* de Categorijs dividitur in
- 1 *Antepradicamenta*, quæ cognoscenda sunt ante ipsa prædicamenta, quia maximè illustrant cognitionem prædicamentorum.
- 2 *Pradicamenta*, quæ sunt decem classes ad quas omnia alia sunt reducenda.
- 3 *Postpradicamenta*, quæ post prædicamenta tractanda sunt, quia cognitionem perfectam prædicamentorum sine his assequi non possumus.

De Antepraedicamentis 1. est agendum.

Antepræ-
- 1 Definitiones; quæ sunt tres.
  - Æquivocorum.
  - Univocorum.
  - Denominativorum.

 dicamenta

dicamenta sunt tria. { 2 Divisiones, & hæ sunt duæ { Vocum. Rerum. 3 Regulæ, quæ sunt duæ. { Prima. Secunda.

CAP. I.
De Æquivocis.

DE Æquivocis primò agendum, de quibus hæc tria sunt explicanda.

1 Quid sint Æquivoca, seu quomodo definiantur.
2 Quotuplicia sint æquivoca.
3 Quæ sint leges de æquivocis.

AEquivocum quid. 1 Quod ad primum attinet, Æquivoca sic definiuntur; *AEquivoca sunt, quorum nomen solùm est commune, ratio autem illius nominis est alia atque alia*: vt *animal* illud *domesticum* dicitur *canis*; atq; *Sydus cœleste* dicitur *canis*: *canis* est nomen commune vtrisque: sed animal domesticum dicitur canis unâ ratione, quia est animal latrabile; Sydus cœleste aliâ ratione, quia est cani analogum: sic *homo vivus* & *pictus* conveniunt nomine, sed ratione nominis differunt. Ratio nominis, hoc loco non semper significat essentialem definitionem, sed conceptum mentis nostræ per illud nomen.

AEquivocum duplex. 2 Æquivoca sunt duplicia. {
1 *AEquivocantia*, quæ sunt voces ipsæ æquivocę significantes res diversas æquivocè: ut *canis* est æquivocum æquivocans respectu canis *animantis latrabilis*, & canis *Syderis Cælestis*.
2 *AEquivocata*, sunt res ipsæ quæ sub nomine æquivocante continentur: ut, *animal latrabile* et *Sydus cæleste* sunt æquivoca æquivocata respectu canis.

Definitio

Definitio data de æquivocis potest de utrisque intelligi, vel de æquivocis æquivocantibus, vel de æquivocis æquivocatis, sed potiùs de æquivocis æquivocatis.

3 *Leges Æquivocorum* sunt istæ,

1 Æquivocæ voces si non distinguantur, & in uno sensu sumantur, nullius sunt usus in ullâ scientia.

2 Æquivoca æquivocantia sunt in nullo prædicamento.

3 Æquivoca æquivocata possunt esse in prædicamento.

4 Idem non potest esse æquivocum æquivocans & æquivocatum.

5 Omne Analogum est æquivocum.

6 Analogum per se positum stat pro suo significato famosiori.

Æquivoc. leges.

Ad explicandas duas ultimas leges, duo sunt tradenda,

1 Quid sint Analoga.
2 Quotuplicia.

1 *Analoga* sunt, quorum nomen, etsi sit commune, ratio tamen ejus est priùs aut perfectiùs in uno membro Analogato quàm in alio.

Analogum quid.

Unde Analoga sunt triplicia

1 *Inæqualitatis* seu propria; quæ eandem habent rationem in omnibus propriè repertam, inæqualiter tamen perfectam in inferioribus: hinc Analoga secundùm esse dicuntur, quòd perfectiùs *existunt* in una specie quàm in alia: ut *ens* respectu *Dei* & *creaturæ*, *substantiæ* & *Accidentis*.

Analogum quotuplex.

2 *Attributionis* seu impropria, quorum ratio Analoga uni convenit priùs intrinsecè & propriè; alijs verò metaphoricè:

phoricè: sic *risus* covenit *homini propriè*, *pratis* verò *metaphoricè*; & de his datur regula sexta.

3 *Proportionis*, quando similis vel æqualis ratio invenitur in uno vel pluribus, quæ priùs inerat alio uno vel pluribus: Ut; *inter* 2. 4 8. est ratio Analoga subdupla: *sicut navem Nauclerus, sic Rex gubernat Rempub.*

Huc referantur locutiones omnes metaphoricæ, Allegoricæ, &c.

Hæc de Æquivocis, & obiter de Analogis.

CAP. 2.

De Univocis.

De Univocis hæc tria sunt consideranda.

1 Quid sint.
2 Quotuplicia.
3 Quæ sint leges Univocorum.

Univocum quid. *Univoca* autem sunt, *res illa quorum nomen est commune, & illius nominis ratio est una & eadem in utrisque:* ut nomen *animalis* est commune *homini* & *bruto*: & ejus ratio seu definitio: nam tàm *homo* quàm *brutum*, est *corpus animatum sensibile.* Ubi notanda sunt hæc tria. 1 Quòd sunt *res* non solùm voces. 2 Quòd *nomen* ijs sit *commune*. 3 Quòd *ratio* nominis seu definitio, vel conceptus univocus sit *communis*.

Univocum quotuplex. Univoca sunt duplicia.

- *Univocantia*, quæ sunt ipsa universalia, quorum tàm nomen quàm natura est communis inferioribus: ut, *animal.*
- *Univocata*, quæ sunt res ipsæ quæ sub

ſub univoco univocante continentur: ut *homo* & *brutum*.

Leges univocorum ſunt ſex. *Univocorum leges.*

1 Omne univocum eſt in prædicamento vel directè vel indirectè.

2 Solùm univocum eſt in prædicamentis.

3 Idem poteſt eſſe univocum & æquivocum diverſa ratione: ut *animal* eſt univocum reſpectu *hominis* & *bruti*: æquivocum æquivocatum reſpectu *animalis* quod continet & *vivum* & *pictum animal*.

4 Omne ſuperius eſt univocum univocans reſpectu inferioris.

5 Omne inferius eſt univocum univocatum reſpectu ſuperioris.

6 Idem poteſt eſſe univocans & univocatum reſpectu diverſorum: ut, *homo* eſt univocans reſpectu *Socratis* & *Platonis*, eſt univocatum reſpectu *animalis*.

Hîc quædam ſunt notanda.

1 Definitio univocorum poteſt accipi vel de univocis univocantibus, vel de univocatis: ſed potiùs intelligenda ſunt univocata.

2 Per rationem nominis, non eſt intelligenda definitio, (nam omnia univoca non prædicantur ſecundùm definitionem eſſentialem: ut ſumma genera) ſed conceptus univocus, ubi deeſt definitio eſſentialis.

3 Univoca ſic dicuntur ſecundum nomen & definitionem; ut nomen univocantis ſit nomen univocati, & ratio univocantis ſit ratio univocati.

Univoca sumuntur dupliciter.

1 *Generaliter*, pro omni eo quod non est equivocum; & sic omnia prædicantur univocè, quæ non prædicantur æquivocè; & sic sumitur *prædicari univocè* suprà in definitione Universalis.

2 *Specialiter*, pro eo quod nec est æquivocum, nec denominativum; & sic nulla denominativa prædicantur univocè.

CAP. 3.

De Denominativis.

De Denominativis etiam hæc tria sunt observanda,

1 Quid sint.
2 Quotuplicia.
3 Quæ sint eorum leges.

Denominativum quid.

Sunt autem Denominativa, *Accidentia quæ oriuntur ab uno, & secundum vocem, & rem seu significationem, & variè terminantur in fine*: ut *albus* ab *albedine*, *fortis* à *fortitudine*. Unde quatuor hîc sunt notanda. 1. Quòd sint *accidentia*: quare nullæ substantiæ sunt denominativa. 2. Quòd denominativum oriatur ab alio, viz. à denominante, quoad significationem & *rem*, ut *albus*, habet significationem ab *albedine*. 3. Quòd denominativum oriatur ab alio, viz. à denominante, quoad *vocem*, ita ut initio voces conveniant: ut, *fortis* à *fortitudine*. 4. Quòd *fine discrepent*, id est, finali terminatione.

1 *Voce* tantùm, quæ quoad vocem sunt denominativa, non quoad significationem; ut, *Somnolentus* & *Somnus*: nam quoad vocem conveniunt initio; sed non dicitur somnolentus à somno, sed à somnolentiâ.

2 Re

Sunt autem Denominativa triplicia.

2 *Re* tantùm, quæ quoad vocem non videntur denominativa, sed quoad significationem & rem sunt: ut *studiosus* est denominativum à *virtute*, quia licèt studiosus non oriatur quoad vocem à virtute, inde tamen homo verè dicitur studiosus: nam virtuosus barbarè dicitur.

3 *Re* & *voce* simul, quæ utroque modo denominantur, quæque habent has propositas conditiones: hæc solùm hîc definiuntur.

Denominativum quotuplex

Leges seu conditiones Denominativorum sunt novem.

1 Ut fiat denominatio tria requiruntur.

1 *Denominans*, quod est forma in *abstracto*, à qua fluit & oritur denominatio: ut *albedo*, *doctrina*, *nigredo*.

2 *Denominativum*: quod est forma in *concreto* per quod fit denominatio de subjecto: ut, *albus*, *doctus*, *niger*.

3 *Denominatum*, quod est ipsum *subjectum* quod denominatur per illam formam, ut *homo*, *paries*.

Leges de denominativis.

2 *Concretum* & *abstractum* (quæ voces sæpissimè occurrunt) partim conveniunt sc. naturâ & essentiâ & in principali significatione; eandem enim naturam accidentalem significant: ut, *albus* & *albedo*: differunt non naturâ & essentiâ, sed accidente sc. & respectu quodam, & in minùs principali significatione. Nam abstractum significat formam accidentalem, ut abstrahitur à subjecto (non quoad inhæsionem, nam sic non abstrahitur, sed) quoad prædicationem & denominationem, quia non denominat subjectum: ut non dicimus *homo est albedo*, *paries est albedo*. Concretum significat eandem naturam

turam ut concernit subjectum tàm quoad inhæsionem quàm quoad prædicationem: & ideo dicitur concretum à concernendo: ut *albus* dicitur de *homine*, non *albedo*.

3 Omne accidens est vel denominans, vel denominativum; accidens enim est vel abstractum vel concretum.

4 Omne accidens abstractum est denominans, non denominativum.

5 Omne concretum accidens est denominativum non denominans.

6 Nullum denominativum, neque denominans est de essentia ejus denominati. Unde hæc sunt denominativa quoad vocem & speciem, non quoad rem: *Linea est quanta*, quia quantitas est de essentia lineæ.

7 Nullum denominativum in vera denominatione, & secundum rem, potest esse inferius suo denominante in serie prædicamentali.

8 Unum & idem potest esse univocum & denominativum sed diverso respectu & ratione: ut *coloratum* est denominativum respectu *hominis*, & univocum respectu *albi* & *nigri*.

9 Denominativa non prædicantur de denominatis secundum nomen, & secundum nominis rationem & definitionem, nisi hoc fiat accidentaliter & denomnativè: & hoc est discrimen inter denominativa & univoca, quòd univocum convenit secundum nomen, & rationem nominis, ità ut ratio, & nomen, & definitio univoci, sit nomen & ratio seu definitio univocati; sed *album* & *homo non sunt univocata*, nam ratio albi nunquam erit ratio seu definitio hominis.

CAP. 4.

CAP. 4.

De prima divisione Antepraedicamentali.

POst definitiones Antepraedicamentorum pergendum est ad *Divisiones*.

In *prima Divisione* ostendenda sunt tria. *Prima divisio.*

- 1 Quid sit Divisum: est enim *vox* seu dictio quae proferri potest incomplexè.
- 2 Quae sint Membra dividentia.
- 3 Quae sint illius leges.

Est autem *Dictio* seu *Vox* alia, *Vox quotuplex.*

- 1 *Complexa*, quę triplex est
  - 1 *Voce* tantùm: quando plures voces significant unam rem; ut, *Corpus animatum* significant unam rem his duabus vocabulis expressam, nempe *animal*.
  - 2 *Re* tantùm, quando una vox significat multas & diversas res, ut, *canis* est una vox, sed habet plures significationes; sic omne aequivocum aequivocans est complexum re.
  - 3 *Re* & *voce* simul, quando plures sunt voces, & illae plures voces plures res significant; ut *homo doctus* significant substantiam & qualitatem.
- 2 *Incomplexa* seu simplex quę est triplex
  - 1 *Voce* tantùm quando una vox significat multas res; ut *canis*, & omne aequivocum aequivocans.
  - 2 *Re* & significatione tantùm; quando plures voces

voces significant unã rem, ut, *corpus animatum.*
3 *Re* & *voce* simul, quando una vox significat unam tantùm rem, ut, *homo, animal.*

3 *Leges* sive regulæ de 1ª divisione sunt quatuor.

'oeiu leges. 1 Idem potest esse complexum, & incomplexum, sed diverso respectu & modo: ut, complexum voce tantùm, est re incomplexum; & complexum re tantùm, est voce incomplexum.

2 Idem nunquam potest esse complexum re, & incomplexum re, aut complexum re & voce, & incomplexum re & voce.

3 Nullum complexum re tantùm, aut re & voce simul est in prædicamentis per se: potest autem inesse gratiâ partium: ut, *homo doctus,* per se est in nullo prædicamento, sed gratiâ partium: v.g. est in *Substantia* gratiâ *hominis*, & gratiâ *docti* est in *qualitate.*

4 Nullum incomplexum voce tantùm est in prædicamento: sed incomplexum re tantùm, aut re & voce, potest esse in prædicamento.

CAP. 5.

De secunda Divisione Antepredicamentali.

Secunda Divisio Antepædicamentalis est distribudo *res* in *Substantiam* & *Accidens*.

In hac divisione observandum est:
1 Quid sit Divisum, illud autem est *ens, res*, vel id quod *Est.*
2 Quæ sit Divisio Entium.

Entium

Divisio Entium.

Entium autem alia
- 1 Non sunt in Subjecto, & tum sunt *Substantiæ*: eæque vel
  - 1 Dicuntur de Subjecto: & tum sunt Substantiæ *universales*: ut *homo*.
  - 2 Non dicuntur de Subjecto, & tum sunt Substantiæ *particulares*: ut *hic homo*.
- 2 Sunt in Subjecto, & tum sunt *Accidentia*: eaque vel
  - 1 Dicuntur de Subjecto: & tum sunt accidentia *universalia*: ut *albedo*.
  - 2 Non dicuntur de Subjecto, & tum sunt accidentia *particularia*: ut, *hoc album*.

Ut autem intelligatur hæc secunda divisio, explicanda sunt hæc tria.
- 1 Quid intelligatur per Subjectum.
- 2 Quid sit inesse in Subjecto.
- 3 Quid sit dici de Subjecto.

Subjectum est duplex.

Subjectum quotuplex.

1 *Inhæsionis*: cui aliquod accidens inhæret: ut *paries* est Subjectum inhæsionis *albedinis*: & solùm accidentia habent tale Subjectum, nulla autem Substantia.

2 *Prædicationis*: de quo aliquid prædicatur essentialiter: & sic omne inferius est Subjectum superioris; & tale Subjectum habet tàm substantia universalis, quàm accidens universale.

De Subjecto observandæ sunt hę quinq; *Leges*.

Regulæ de Subjecto.

1 Omne Accidens habet suum Subjectum inhæsionis.

2 Nulla Substantia habet Subjèctum inhæsionis.

3 Omne superius in serie habet Subjectum prædicationis.

4 Nullum Individuum habet Subjectum prædicationis, præter identicum.

5 Idem

5 Idem potest esse Subjectum inhæsionis & prædicationis sed diverso respectu & ratione: ut *Socrates* est subjectum *inhæsionis* respectu *albedinis*: & subjectum *prædicationis* respectu *hominis*.

Nota. De Subjecto dixi quotuplex sit: Id nunc observandum est: semper cum dicitur *inesse in* Subjecto, intelligi subjectum inhæsionis: & semper cùm dicitur *dici de* subjecto, intelligi subjectum prædicationis.

Inhærere quid. 2 Nunc ostendam quid sit inesse in aliquo Subjecto.

Inesse igitur *in* Subjecto seu inhærere, est inesse in aliquo, non ut pars alicujus cui inest, nec ut potest separari ab eo cui inest, interim ut maneat ipsum: Ita omnia accidentia insunt in subjecto.

In hac definitione hæc duo sunt advertenda.
- 1 *Definitum* ipsum quod est *Inesse* in Subjecto seu inhærere.
- 2 *Definitio* cujus sunt duæ partes, utræque explicandæ. 1. *Genus*, quod est inhærere seu inesse in aliquo. 2. *Differentia*, cujus duæ sunt partes. 1. Quòd insit, non ut pars. 2. Quòd non possit separari & sejungi interim ut maneat accidens ipsum.

Ut intelligatur genus, nempe *Inesse* in aliquo, advertenda est hæc distinctio inessendi.

Inesse octo mo-
- 1 Pars in toto, perfectivè; sic *manus* dicitur inesse *homini*.
- 2 Totum in partibus, comprehensivè; sic *homo* dicitur inesse omnibus *membris*.
- 3 Species in Genere, potestativè; sic *homo* in *Animali*.
- 4 Genus in Specie, actualiter; sic

dis aliquid dici potest: vel ut { sic *animal* in *homine*.
5 Rex in regno, authoritativè.
6 Res in fine, eminenter; sic *virtus* dicitur inesse in *fœlicitate*.
7 Locatum in loco, circumscriptivè; sic *Socrates* in *aëre* aut in *domo*.
8 Accidens in Subjecto, inhæsivè; sic *calor* in *igne*: juxta Distichon.

Insunt, Pars, Totum: Species, Genus: & calor igne:
Rex in regno: Res in fine: Locoque locatum.

Ex his octo modis solus unus est quo aliquid dicitur inesse Subjecto: nempe *quintus* in versu, & is dicitur inhærere, atque est illud quod dici potest esse in subjecto in oratione priori: Genus autem est (*inesse in* alio) quod continet hos octos modos, ita genus ad septem alios modos extenditur, præter hunc qui definitur. Ac de Genere, quod est *inesse* in alio, hæc dicta sunt.

Differentiæ pars prima.

Venio ad differentiam Ejus: prima pars est; Illud quod inest in subjecto, non inest *ut pars*: Quare advertenda est hæc distinctio partis.

Pars est triplex. {
1 *Integralis* quâ Totum fit integrum, & sine quâ integrum non est; sic *manus* est pars (non essentialis, sed) *integralis hominis*.
2 Subjectiva; quæ alicui directè subjicitur in serie: sic *homo* est pars *subjectiva animalis*.
3 *Essentialis*, quæ est de essentiâ alicujus: ut *animal* est pars *essentialis hominis*: sic Genus, & Differentia semper sunt partes essentiales Speciei.
}

Pars est triplex.

Totum

Totum triplex.

Totum itidem est triplex.

1 *Integrale*, quod constat ex partibus integralibus; ut, *Socrates*, & omne individuum.

2 *Universale*, quod constat ex partibus subjectivis; sic omne *Genus* in serie.

3 *Essentiale*, quod constat ex partibus essentialibus; sic omnis *Species* in serie.

Nulla pars, neque integralis, neque essentialis, neque subjectiva, est *in* suo *toto*, (ut accidens in subjecto.) quare cum dicitur id quod inhæret, *non ... par...*: Sensus est, quod neque est pars integralis, neque subjectiva, neque essentialis ejus cui inest: Immo neque debet esse pars alterius tertij cùm eo. Unde ... & cæteræ formæ materiales non sunt in corpore aut materiâ, sicut accidens in Subjecto: quia etsi non sunt partes materiæ, tamen cum materia constituunt *aliud tertium*, sc. compositum.

Differentia pars secunda.

Pergo ad tertiam particulam definitionis, quæ est, quod *non possit separari & sejungi ab eo cui inest*) circa particulam duplex cautio adhibenda est: Prima, quòd non possit separari & sejungi, nec ab eo toto, nec ab ulla parte illius, *in aliam*. Secunda, quòd si separetur vel à toto, vel à parte cui inest, *tum interire*, non manere: nam antea diximus in ... ci- dente, Accidens ab uno in aliud ... mi- grare.

... jecto.

... est in Sub- ... est S...

essendi in Subjecto, intelligendum est semper Subjectum inhæsionis.

Nunc dicendum est quid sit *dici de* Subjecto in hac Divisione.

Aliquid *dicitur* de alio dupliciter.

1 *Essentialiter*, quod est de essentiâ illius de quo dicitur: & hoc semper prædicatur de Subjecto prędicationis.

2 *Accidentaliter*, quod est accidens ejus de quo dicitur: & hoc semper dicitur de Subiecto inhæsionis.

Hic observandę sunt quinque *Leges.*

Leges de Dici de subiecto.

1 Cum dicitur, *dici de* Subiecto: in hâc divisione semper intelligendum est dici essentialiter, & de Subiecto prædicationis.

2 Semper cum dicitur inesse in Subjecto: intelligendum est accidentaliter inesse, & subiectum inhæsionis.

3 *Dici de*, notat universale: ergo quicquid dicitur *de* est universale.

4 *Inesse in* notat Accidens.

5 Divisionis summa est hæc, quod omne ens sit

- Substantia, eaque vel
  - Universalis.
  - Particularis.
- Accidens, idque vel
  - Universale.
  - Particulare.

os.

nempe
- Substantiam
- &
- Accidens.

 Atque

Atque hæc dicta ſunto de ſecundâ diviſione Antepr ædicamentali.

CAP. 6.

De prima Regula Antepradicamentali.

Regula Antepradicamentalis.

REgula prima Antepr ædicamentalis eſt. *Quicquid pradicatur de pradicato, pradicatur de ſubiecto etiam illius pradicati:* ut, quicquid dicitur *de animali*, dicitur de omni ſubiecto animalis, id eſt, de *homine*, &c.

Ubi obſervanda ſunt quatuor ſequentia.

1 Per *pradicari* in primo loco; intelligi prædicari eſſentialiter; ut accipitur in Diviſione ſecunda.

2 Per *pradicari* in ſecundo; in illis verbis (*etiam pradicatur de Subiecto,*) intelligi prædicari eſſentialiter, vel accidentaliter.

3 Regulam iſtam in eſſentialibus nunquam fallere.

4 In accidentalibus etiam prædicatis tenere regulam, ſi priùs *pradicari* rectè ſumatur, aliàs non valere; unde hoc argumentum non ſequitur, *Species* prædicatur de *homine*, *homo* prædicatur de *Socrate*, ergo *Species* prædicatur de *Socrate*: Species enim non prædicatur de *Socrate*, nam Species prædicatur accidentaliter de homine. Tamen hæc oratio valet; *Quale* prædicatur de *Colorato*, *Coloratum* prædicatur de *homine*, ergò *quale* prædicatur de *homine*; quia

quia prædicari primo loco ſumitur eſſentialiter: etſi ſecundo loco ſumatur accidentaliter.

CAP. 7.

De ſecunda Regula Antepradicamentali.

2 Regula Antepradicamentalis

Regula ſecunda Antepr ædicamentalis ex duabus partibus conſtat.

Prima; *Genera Subalterna habent eaſdem Species & differentias*: ut corpus & animal habent eaſdem differentias.

Secunda, *Genera non Subalterna non habent eaſdem Species & Differentias*: ut Subſtantia & Qualitas.

Genera *Subalterna* ſunt quorum unum ſub altero collocatur: ut *animal* continetur & collocatur ſub *corpore*.

Genera *non Subalterna* ſunt quorum neutrum ſub altero collocatur: ut *animal* & *planta* ſunt non ſubalterna inter ſe.

Subalterna habent differentias nempe

1 Eaſdem aliquas conſtituentes: Ita ut quicquid conſtituit ſuperius, conſtituat etiam inferius,ſed non contrà.

2 Eaſdem dividentes aliquas, non omnes: ut quicquid dividit inferius dividat ſuperius.

3 Diverſas conſtituentes proximas: ut quæ ſit differentia conſtitutiva unius, non ſit differentia conſtitutiva proxima alterius.

4 Diverſas dividentes proximas: ut

quę sit differentia divisiva proxima unius, non sit divisiva proxima alterius.

Non Subalterna

1 Si sint in diversis prædicamentis tum nullas habent differentias easdem, nec divisivas nec constitutivas.

2 Si sint in eodem prædicamento, tum habent semper diversas differentias constituentes proximas, at diversas differentias dividentes proximas: Easdem verò differentias constituentes aliquando; ut *animal* & *planta* habent eandem differentiam constituentem *remotè*; nempe *corporeum* seu *animatum*.

Ex hâc tabellâ patet per species, quas differentias easdem, & quas diversas habent genera subalterna; quas, non subalterna. Teneantur verò hæ duæ propositiones. Prima, quicquid constituit superius constituit inferius. Secunda, quicquid dividit inferius, dividit superius.

Finis Antepradicamentorum.

CAP. I.

De Prædicamentis in genere.

HActenus de Antepradicamentis dictum est. Nunc dicendum est de *Prædicamentis*, quæ tractantur dupliciter:

1 Generatim; ubi tria consideranda sunt,
- 1 Quid sit *Categoria* seu prędicamentum.
- 2 Quotuplex sit, seu quot sunt prædicamenta.
- 3 Quæ sint illius Leges.

2 Speciatim seu sigillatim, ubi de singulis agendum est.

Categoria

Categoria (seu prædicamentum) est series seu ordinatio recta rerum, quæ in ipso collocantur; scilicet, *Generum, Specierum*, & *Individuorum*, secundum *sub* & *supra*: & *differentiarum* positarum *à latere*, & *quorundam reductivè*.

Prædicamentum quid.

Unde aliquid dicitur esse in prædicamento tripliciter.

1 *Directè*, quod est vel summum Genus, vel de quo summum Genus prædicatur essentialiter; atque sic collocantur omnia *Genera*, omnes *Species*, & omnia *Individua*.

2 *A latere*, de quo summum Genus non dicitur, nec prædicatur, tamen illud dividat Genera & constituat Species: sic solùm collocatur *differentia essentialis*.

3 *Reductivè*, quod ad prædicamentum reducitur: sic *materia* & *forma* sunt in *Substantia*: *punctū* & *unitas* in *quantitate*; & semper *proprium* est in eodem prædicamento ubi est ejus *Species*.

Quid sit prædicamentum jam diximus: ostendendum nunc quotuplex sit.

Sunt autem prædicamenta *decem*, quæ sic ad bimembrem divisionem reducantur.

Prædicamentum quotuplex.

Omne *ens* finitum & limitatum, vel

1 Non est in subjecto: & tum est primum prædicamentum, *Substantia*.

2 Est in Subjecto estq; *Accidens*, idque vel

- 1 *Absolutum*, cujus natura non ponitur in respectu; & illud vel denominat subjectum
  - Quantum, & est *Quantitas*.
  - Quale & tum est *Qualitas*.
- 1 *Esse*, cujus natura in respectu alterius constat

2 *Respectivum*, quod ad aliud refertur; idque vel secundùm

- constat: & tum est *Relatio*.
- 2 *Dici*, quod secundum naturam non refertur ad aliud, & est unum ex *sex* posterioribus prædicamentis.

Atque hæc decem prædicamenta (scilicet, 1 Substantia, 2 Quantitas. 3 Qualitas. 4 Relatio, 5 Actio, 6 Passio, 7 Quando, 8 Ubi, 9 Situs, 10 Habitus;) his versiculis comprehenduntur.

8 2 5 3 7
In Campo Magno Pugnabat Fortiter Olim
4 1 9 6 10
Filius Arnesti Stans & Calefactus in Armis

Leges de prædicamentis.

Prædicamenti *Leges* quatuor observandæ sunt:

1 Nullum Complexum, æquivocum, aut transcendens est in prædicamentis.

2 Omne reale finitum incomplexum, univocum, est in prædicamentis, vel directè, vel à latere, vel reductivè.

3 Individua sunt in prædicamento gratia specierum, non per se.

4 Nihil unum & idem numero potest esse in diversis prædicamentis, neque diversâ ratione, nec eâdem.

CAP. 2.

De Substantia.

Nunc de prædicamentis agendum est sigillatim, & primò de substantia, de qua considerandum est

Substantia quid.

1 Quid sit. Atque sic definitur. *Substantia* est ens per

per se subsistens, non inhærens in alio: & per hoc ab omni alio distinguitur.

2 Quod sit *Summum genus* in ejus serie, ad quod investigandum notandum est duplicem esse substantiam

- 1 *Incompletam*, quæ non completur ex partibus neque essentialibus neque subjectivis: ut, *differentiæ substantiales*.
- 2 *Completam*, quæ completur ex partibus vel essentialibus vel subjectivis, ut *homo*, estque duplex vel
  - 1 Quæ nec dicitur de subjecto, nec inest in subjecto: Estque *Substantia singularis*, ut, *Socrates*.
  - 2 Quę dicitur de subjecto & non inest in subjecto. Estque *Substantia Universalis*: & hæc est summum genus.

3 Post inventionem summi generis: dicam proximo in loco, quæ sit *Series* Substantiæ.

Substantia autem est duplex.

1 *Incorporea*, ut *Spiritus*, & hic est vel

- *Bonus*, ut, *Angelus* & *anima sanctorum*.
- *Malus*: ut, *Diabolus* & *anima reproborum*.

2 *Corporea*, & est *corpus*, estque duplex,

¶ 1 *Simplex*, quod non componitur ex quatuor elementis, estque vel: 1 *AEternum*, ut *Cœlum* quod complectitur 11 orbes cœlestes quorum alij sunt 1 *Stellati*; ut, *Firmamentum*, & orbes planetarum, scilicet, *Saturnus*, *Iupiter*, *Mars*, *Sol*, *Venus*, *Mercurius*, *Luna*, juxta versiculum, *Series substantiæ.*

Post *SIM SVM sequitur ultima* Luna *subest*.

2 *Absque stellis* ut *Cœlum Empyræum*, *primum mobile*, & *Cœlum Chrystallinum*. vel 2 *Caducum*, ut elementum, estq; vel *Leve* quod sursum fertur; ut *ignis*

5 Idem potest esse Subjectum inhæsionis & prædicationis sed diverso respectu & ratione: ut *Socrates* est subjectum *inhæsionis* respectu *albedinis*: & subjectum *prædicationis* respectu *hominis*.

Nota. De Subjecto dixi quotuplex sit: Id nunc observandum est: semper cum dicitur *inesse in* Subjecto, intelligi subjectum inhæsionis: & semper cùm dicitur *dici de* subjecto, intelligi subjectum prædicationis.

[I]nhærere [q]uid. 2 Nunc ostendam quid sit inesse in aliquo Subjecto.

Inesse igitur *in* Subjecto seu inhærere, est inesse in aliquo, non ut pars alicujus cui inest, nec ut potest separari ab eo cui inest, interim ut maneat ipsum: Ita omnia accidentia insunt in subjecto.

In hac definitione hæc duo sunt advertenda.
- 1 *Definitum* ipsum quod est *Inesse* in Subjecto seu inhærere.
- 2 *Definitio* cujus sunt duæ partes, utræque explicandæ. 1. *Genus*, quod est inhærere seu inesse in aliquo. 2. *Differentia*, cujus duæ sunt partes. 1. Quòd insit, non ut pars. 2. Quòd non possit separari & sejungi interim ut maneat accidens ipsum.

Ut intelligatur genus, nempe *Inesse* in aliquo, advertenda est hæc distinctio inessendi.

Inesse octo mo-
- 1 Pars in toto, perfectivè; sic *manus* dicitur inesse *homini*.
- 2 Totum in partibus, comprehensivè; sic *homo* dicitur inesse omnibus *membris*.
- 3 Species in Genere, potestativè; sic *homo* in *Animali*.
- 4 Genus in Specie, actualiter; sic

dis aliquid dici potest: vel ut { sic *animal* in *homine*.

5 Rex in regno, authoritativè.

6 Res in fine, eminenter; sic *virtus* dicitur inesse in *fælicitate*.

7 Locatum in loco, circumscriptivè; sic *Socrates* in *aëre* aut in *domo*.

8 Accidens in Subjecto, inhæsivè; sic *calor* in *igne*: juxta Distichon.

Insunt, Pars, Totum: Species, Genus: & calor igne:
Rex in regno: Res in fine: Locoque locatum.

Ex his octo modis solus unus est quo aliquid dicitur inesse Subjecto: nempe *quintus* in versu, & is dicitur inhærere, atque est illud quod dici potest esse in subjecto in oratione priori: Genus autem est (*inesse in* alio) quod continet hos octos modos, ita genus ad septem alios modos extenditur, præter hunc qui definitur. Ac de Genere, quod est *inesse* in alio, hæc dicta sunt.

Differentiæ pars prima.

Venio ad differentiam Ejus: prima pars est; Illud quod inest in subjecto, non inest *ut pars*: Quare advertenda est hæc distinctio partis.

Pars est triplex. {

1 *Integralis* quâ Totum fit integrum, & sine quâ integrum non est; sic *manus* est pars (non essentialis, sed) *integralis hominis*.

2 Subjectiva; quæ alicui directè subjicitur in serie: sic *homo* est pars *subjectiva animalis*.

3 *Essentialis*, quæ est de essentiâ alicujus: ut *animal* est pars *essentialis hominis*: sic Genus, & Differentia semper sunt partes essentiales Speciei.

Pars est triplex.

Totum

Totum triplex.

Totum itidem est triplex.

1 *Integrale*, quod constat ex partibus integralibus; ut, *Socrates*, & omne individuum.

2 *Universale*, quod constat ex partibus subjectivis; sic omne *Genus* in serie.

3 *Essentiale*, quod constat ex partibus essentialibus; sic omnis *Species* in serie.

Nulla pars, neque integralis, neque essentialis, neque subjectiva, est *in* suo *toto*, (ut accidens in subjecto,) quare cùm dicitur id quod inhæret, *non sit pars:* Sensus est, quod neque est pars integralis, neque subjectiva, neque essentialis ejus cui inest. Immo neque debet esse pars alterius tertij cùm eo. Unde *anima bruti* & cæteræ formæ materiales non sunt in corpore, aut materiâ, sicut accidens in Subjecto: quia etsi non sunt partes materiæ, tamen cum materia constituunt *aliud tertium*, sc. compositum.

Differentia pars secunda.

Pergo ad tertiam particulam definitionis, quæ est, quòd (*non possit separari & sejungi ab eo cui inest*) cui particulæ duplex cautio adhibenda est: Prima, quòd non possit separari & sejungi, nec ab eo toto, nec ab ulla parte illius, *in aliam.* Secunda, quòd si separetur vel à toto, vel à parte cui inest, *tùm interire,* non manere: nam antea diximus in capite de Accidente, Accidens ab uno in aliud Subjectum non migrare.

Leges de inesse.

Observentur hæ tres *Leges* de iis quæ insunt.

1 Omne quod inest in Subjecto est Accidens.

2 Omne Accidens inest in Subjecto inhæsionis, quod est Substantia.

3 Quandocunque fit mentio inessendi

essendi in Subjecto, intelligendum est semper Subjectum inhæsionis.

Nunc dicendum est quid sit *dici de* Subjecto in hac Divisione.

Aliquid *dicitur* de alio dupliciter.
1 *Essentialiter*, quod est de essentiâ illius de quo dicitur: & hoc semper prædicatur de Subjecto prędicationis.
2 *Accidentaliter*, quod est accidens ejus de quo dicitur: & hoc semper dicitur de Subiecto inhæsionis.

Hic observandę sunt quinque *Leges*.

Leges de Dici de subiecto.

1 Cum dicitur, *dici de* Subiecto: in hâc divisione semper intelligendum est dici essentialiter, & de Subiecto prædicationis.

2 Semper cum dicitur inesse in Subjecto: intelligendum est accidentaliter inesse, & subiectum inhæsionis.

3 *Dici de*, notat universale: ergo quicquid dicitur *de* est universale.

4 *Inesse in* notat Accidens.

5 Divisionis summa est hæc, quod omne ens sit

vel
- Substantia, eaque vel { Universalis. / Particularis.
- Accidens, idque vel { Universale. / Particulare.

Juxta versiculos.

Summus Aristoteles trutinando cacumina rerum,
In duo divisit, quicquid in orbe fuit.
nempe in { Substantiam & Accidens.

 Atque

Atque hæc dicta sunto de secundâ divisione Antepraedicamentali.

C A P. 6.

De prima Regula Antepradicamentali.

Regula Antepradicamentalis.

R*Egula prima* Antepraedicamentalis est. *Quicquid pradicatur de pradicato, pradicatur de subiecto etiam illius pradicati:* ut, quicquid dicitur *de animali*, dicitur de omni subiecto animalis, id est, de *homine*, &c.

Ubi observanda sunt quatuor sequentia.

1 Per *pradicari* in primo loco; intelligi praedicari essentialiter; ut accipitur in Divisione secunda.

2 Per *pradicari* in secundo; in illis verbis (*etiam pradicatur de Subiecto,*) intelligi praedicari essentialiter, vel accidentaliter.

3 Regulam istam in essentialibus nunquam fallere.

4 In accidentalibus etiam praedicatis tenere regulam, si priùs *pradicari* rectè sumatur, aliàs non valere; unde hoc argumentum non sequitur, *Species* praedicatur de *homine*, *homo* praedicatur de *Socrate*, ergo *Species* praedicatur de *Socrate:* Species enim non praedicatur de *Socrate*, nam Species praedicatur accidentaliter de homine. Tamen hæc oratio valet; *Quale* praedicatur de *Colorato*, *Coloratum* praedicatur de *homine*, ergò *quale* praedicatur de *homine*; quia

quia prædicari primo loco sumitur essentialiter: etsi secundo loco sumatur accidentaliter.

CAP. 7.

De secunda Regula Antepradicamentali.

2 Regula Antepradicamentalis

Regula secunda Antepredicamentalis ex duabus partibus constat.

Prima; *Genera Subalterna habent easdem Species & differentias*: ut corpus & animal habent easdem differentias.

Secunda, *Genera non Subalterna non habent easdem Species & Differentias*: ut Substantia & Qualitas.

Genera *Subalterna* sunt quorum unum sub altero collocatur: ut *animal* continetur & collocatur sub *corpore*.

Genera *non Subalterna* sunt quorum neutrum sub altero collocatur: ut *animal* & *planta* sunt non subalterna inter se.

Subalterna habent differentias nempe

1 Easdem aliquas constituentes: Ita ut quicquid constituit superius, constituat etiam inferius sed non contrà.

2 Easdem dividentes aliquas, non omnes: ut quicquid dividit inferius dividat superius.

3 Diversas constituentes proximas: ut quæ sit differentia constitutiva unius, non sit differentia constitutiva proxima alterius.

4 Diversas dividentes proximas: ut

quę sit differentia divisiva proxima unius, non sit divisiva proxima alterius.

Non Subalterna
1 Si sint in diversis prædicamentis tum nullas habent differentias easdem, nec divisivas nec constitutivas.
2 Si sint in eodem prædicamento, tum habent semper diversas differentias constituentes proximas, at diversas differentias dividentes proximas: Easdem verò differentias constituentes aliquando; ut *animal* & *planta* habent eandem differentiam constituentem *remotè*; nempe *corporeum* seu *animatum*.

Ex hâc tabellâ patet per species, quas differentias easdem, & quas diversas habent genera subalterna; quas, non subalterna. Teneantur verò hæ duæ propositiones. Prima, quicquid constituit superius constituit inferius. Secunda, quicquid dividit inferius, dividit superius.

Finis Antepradicamentorum.

CAP. I.

De Prædicamentis in genere.

HActenus de Antepraædicamentis dicendum est. Nunc dicendum est de *Prædicamentis*, quæ tractantur dupliciter:

1 Generatim; ubi tria consideranda sunt,
- 1 Quid sit *Categoria* seu prędicamentum.
- 2 Quotuplex sit, seu quot sunt prædicamenta.
- 3 Quæ sint illius Leges.

2 Speciatim seu sigillatim, ubi de singulis agendum est.

Categoria

Categoria (seu prædicamentum) est series seu ordinatio recta rerum, quæ in ipso collocantur; scilicet, *Generum*, *Specierum*, & *Individuorum*, secundum *sub* & *supra*: & *differentiarum* positarum *à latere*, & *quorundam reductivè*.

Prædicamentum quid.

Unde aliquid dicitur esse in prædicamento tripliciter.

1 *Directè*, quod est vel summum Genus, vel de quo summum Genus prædicatur essentialiter; atque sic collocantur omnia *Genera*, omnes *Species*, & omnia *Individua*.

2 *A latere*, de quo summum Genus non dicitur, nec prædicatur, tamen illud dividat Genera & constituat Species: sic solùm collocatur *differentia essentialis*.

3 *Reductivè*, quod ad prædicamentum reducitur: sic *materia* & *forma* sunt in *Substantia*: *punctū* & *unitas* in *quantitate*; & semper *proprium* est in eodem prædicamento ubi est ejus *Species*.

Quid sit prædicamentum jam diximus: ostendendum nunc quotuplex sit.

Sunt autem prædicamenta *decem*, quæ sic ad bimembrem divisionem reducantur.

Prædicamentum quotuplex

Omne *ens* finitum & limitatum, vel

1 Non est in subjecto: & tum est primum prædicamentum, *Substantia*.

2 Est in Subjecto estq; *Accidens*, idque vel

- 1 *Absolutum*, cujus natura non ponitur in respectu; & illud vel denominat subjectum
  - Quantum, & est *Quantitas*.
  - Quale & tum est *Qualitas*.
- 1 *Esse*, cujus natura in respectu alterius constat

2 *Respectivum*, quod ad aliud refertur; idque vel secundùm	constat: & tum est *Relatio*. 2 *Dici*, quod secundum naturam non refertur ad aliud, & est unum ex *sex* posterioribus prædicamentis.

Atque hæc decem prædicamenta (scilicet, 1 Substantia, 2 Quantitas, 3 Qualitas, 4 Relatio, 5 Actio, 6 Passio, 7 Quando, 8 Ubi, 9 Situs, 10 Habitus;) his versiculis comprehenduntur.

8	2	5	3	7
In Campo	*Magno*	*Pugnabat*	*Fortiter*	*Olim*
4	1	9	6	10
Filius	*Arnesti*	*Stans*	*& Calefactus*	*in Armis*

Leges de prædicamentis.

Prædicamenti *Leges* quatuor observandæ sunt:

1 Nullum Complexum, æquivocum, aut transcendens est in prædicamentis.

2 Omne reale finitum incomplexum, univocum, est in prædicamentis, vel directè, vel à latere, vel reductivè.

3 Individua sunt in prædicamento gratia specierum, non per se.

4 Nihil unum & idem numero potest esse in diversis prædicamentis, neque diversâ ratione, nec eâdem.

CAP. 2.

De Substantia.

Nunc de prædicamentis agendum est sigillatim, & primò de substantia, de qua considerandum est

Substantia quid.

1 Quid sit. Atque sic definitur. *Substantia* est ens per

per se subsistens, non inhærens in alio: & per hoc ab omni alio distinguitur.

2 Quod sit *Summum genus* in ejus serie, ad quod investigandum notandum est duplicem esse substantiam

- 1 *Incompletam*, quæ non completur ex partibus neque essentialibus neque subjectivis: ut, *differentiæ substantiales.*
- 2 *Completam*, quæ completur ex partibus vel essentialibus vel subjectivis, ut *homo*, estque duplex vel
  - 1 Quæ nec dicitur de subjecto, nec inest in subjecto: Estque *Substantia singularis*, ut, *Socrates.*
  - 2. Quę dicitur de subjecto & non inest in subjecto. Estque *Substantia Universalis*: & hæc est summum genus.

3 Post inventionem summi generis: dicam proximo in loco, quæ sit *Series* Substantiæ.

Substantia autem est duplex.

1 *Incorporea*, ut *Spiritus*, & hic est vel

- *Bonus*, ut, *Angelus* & *anima sanctorum.*
- *Malus*: ut, *Diabolus* & *anima reproborum.*

2 *Corporea*, & est *corpus*, estque duplex,

1 *Simplex*, quod non componitur ex quatuor elementis, estque vel: 1 *AEternum*, ut *Cælum* quod complectitur 11 orbes cœlestes quorum alij sunt 1 *Stellati*; ut, *Firmamentum*, & orbes planetarum, scilicet, *Saturnus*, *Iupiter*, *Mars*, *Sol*, *Venus*, *Mercurius*, *Luna*, juxta versiculum, *Series substantiæ.*

Post *SIM SUM sequitur ultima* Luna *subest*.

2 *Absque stellis* ut *Cælum Empyræum*, *primum mobile*, & *Cælum Chrystallinum*. vel 2 *Caducum*, ut elementum, estq; vel *Leve* quod sursum fertur; ut *ignis*

& *aër*: vel *Grave* quod deorsum fertur; ut *aqua* & *terra*.

¶ 2 *Mixtum*, quod constat ex quatuor Elementis: estque vel *Imperfectè mixtum*, ut omnia *meteora*, sc. nubes, grando, nix, pluvia, gelu, &c. Vel *Perfectè mixtum*: idque vel *inanimatum*, ut lapides & metalla omnia, scilicet, aurum, aes, plumbum, &c. vel *Animatum* ut vivens, quod est vel 1 *Insensibile*, ut planta, estque triplex. 1 *Arbor*, ut quercus, pinus, &c. 2 *Herba*, ut gramen, rosa, &c. 3 *Frutex*, ut thymus, hyssopus. Vel 2 *Sensitivum*, ut animal, estque vel *Irrationale* ut Brutum, quod est quadruplex 1 *Terrestre*, ut Leo: 2 *Aquatile*, ut piscis. 3 *Volatile*, ut avis. 4 *Reptile* ut vermis. vel *Rationale* ut homo.

Antequam progredimur ad proprietates, advertendæ sunt hæ sex propositiones.

1 Divisio substantiæ in completam & incompletam, itemque in primam & secundam est divisio *vocis* in suas significationes, non generis in suas species.

2 Divisio substantiæ in corpoream & incorpoream, est divisio *generis* in suas species, aut univoci in sua univocata.

3 Substantia derivatur vel à *substando*, & sic illud dicitur substantia quod maximè, & priùs substat accidentibus; & sic sumitur in ea divisione substantiæ in primam & secundam: vel à *subsistendo*, & sic illud dicitur substantia, quod per se subsistat, & sic dividitur in corpus & spiritum.

4 Sublatis primis substantiis actu & reverà, tolluntur omnes secundæ substantiæ actu, & accidentia omnia quoad *existentiam*.

5 Sublatis primis substantiis & inferioribus non tolluntur secundæ substantiæ *intellectu* & mente; ut possumus naturam universalem considerare *mente*, non

non consideratis singularibus.

6 Substantia prima magis est substantia quàm secunda, ut derivatur à *Substando*, non à subsistendo: Nam *prima* priùs substat accidentibus.

Dicendum nunc est de proprietatibus Substantiæ, sunt autem sex.

proprietates Substantiæ.

1 *Substantia nulla est in Subjecto.* quia esse in subjecto notat accidens, nulla autem substantia est res accidens: hæc proprietas convenit substantiæ in Communi (quæ complectitur tam completam quàm incompletam) quarto modo, scilicet convenit omni, soli & semper. Sed est proprietas substantiæ completæ, secundo modo, conveniens (scilicet) omni, non soli.

2 *Convenit Secundis Substantijs & earum differentijs prædicari univocè de Primis*, hæc convenit omni secundæ substantiæ, non soli, sed etiam differentijs.

3 *Substantia prima significat hoc aliquid.*
Significare *hoc aliquid* sumitur dupliciter.

1 *Communiter*, pro eo quod est significare rem *singularem*: & sic *hoc album* significat *hoc aliquid.*

2 *Strictè* pro eo qd est significare rem particularem *per se subsistentem*; idque dupliciter,

- 1 *Propriè*, ut illud quod significat particulare aliquid per se: ut *Socrates.*
- 2 *Figuratè*, seu per figuram Appellationis, quando communi nomine appellamus rem singularem, ut veniente Socrate, dicimus, *homo venit*; sic homo significat rem particularem, per figuram: Nam omnis substantia completa significat hoc aliquid strictè; vel propriè, vel figuratè. Secunda substantia significat solùm figuratè: prima verò propriè.

4 *Substantia*

4 *Substantia nihil est contrarium.* Nec accidens nimirùm nec substanria; quod ex definitione Contrariorum apparebit: (*Contraria sunt formæ accidentales positæ sub eodem genere, maximè à se invicem distantes, quæ expellunt se mutuò ab eodem subiecto, cui vicissim inesse possint, nisi alterum insit à natura:*) Substantiæ primæ & secundæ non sunt formæ accidentales, nec possunt inesse in ullo subjecto, ideo non sunt contrariæ. Est autem hoc proprium secundo modo, conveniens omni substantiæ non soli, nam convenit etiam qualitati & aliis quibusdam accidentibus.

Contraria quid.

5 *Substantia non suscipit magis & minùs.* Suscipere magis & minùs est intendi & remitti. *Intentio* est acquisitio partium plurium gradualium in eadem parte subjecti: ut cùm manus calida in quarto gradu recipit calorem in eâdem parte in octavo gradu, calor tum intenditur. *Remissio* est deperditio partium gradualium in eâdem parte subjecti: Jam verò substantia nullos gradus habet, ideò nec intenditur nec remittitur, hoc autem convenit omni substantiæ non soli.

Quid sit suscipere magis & minus, intendi & remitti.

Hoc ut clariùs elucescat observandæ sunt duæ sequentes distinctiones.

prima.

Aliquid dicitur *contrariari*, aut *intendi*, & *remitti* dupliciter.

1 *Subiectivè*, quod est subiectum in quo inhærent contraria, aut intentio & remissio: & sic *substantia suscipit contraria*, & *intentionem* & *remissionem*; Cùm omnia accidentia sint in substantia subjectivè, ità ut ipsa inhæreant vel per se vel per accidens.

2 *Terminativè*, quod est ille terminus qui contrariatur aliis, aut intenditur & remittitur: ut *Calor* est terminus qui contrariatur frigori: & sic

sic nulla substantia contrariatur, aut suscipit magis & minùs.

Substantia consideratur dupliciter, vel quoad modum **Secunda.**

1 *Substandi*, & sic illa magis est substantia quæ *pluribus* substat accidentibus aut quæ *prius* substat; sic *prima* substantia est magis substantia quàm *secunda*.

2 *Subsistendi*, quod magis habet essentiam substantiæ, aut plures substantiæ gradus; & sic nulla substantia suscipit gradus; quandoquidem in substantia nulli sunt tales gradus.

6 *Maximè proprium est substantiæ ut cum sit una, & eadem numero, susceptibilis sit contrariorum cum sui mutatione: ut Socrates* modò est *albus* modò *niger*,

Ad pleniorem hujus notitiam hæc quatuor sunt notanda.

1 Substantia omnis hîc est *eadem numero*, quæ est eadem naturâ & essentiâ singulari.

2 Per *contraria* intellige non solùm adversa, sed etiam quævis *opposita* accidentia.

3 Per *suscipere contraria* intellige subjectum *inhæsionis ultimum* & principale: nam accidens potest esse subiectum non ultimum accidentis, seu ultimatum & minùs principale: quale est *Superficies* respectu *coloris*.

4 Per id quod dicitur *cum sui mutatione* excluditur *Oratio* & *Opinio*: nam contraria videntur inesse orationi, cùm modò sit vera, modò falsa: sed hæc conveniunt Orationi sine sui mutatione: nam ad mutationem rei mutatur veritas, non autem ad orationis mutationem. Hæc proprietas dicitur *maximè* competere substantiæ, quia convenit completæ substantiæ quarto modo: Nam omni convenit posse

suscipere

ſuſpicere contraria, non tamen quævis; ſed aliqua ſubſtantiis ſingularibus inſunt per ſe, aliis verò gratia ſingularium: convenit etiam ſolis, nam nullum accidens poteſt ſuſpicere contraria ut ſubjectum ultimum & principale.

CAP. 3.

De Quantitate.

De Quantitate cognoſcenda ſunt tria.

1. Quid ſit.
2. Quotuplex ſit.
3. Quæ illius proprietates.

Quantitas quid.

Quantitas eſt accidens abſolutum ex quo ſubjectum dicitur quantum, aut quotum.

Quantitas eſt duplex.

¶ 1 *Continua*, cujus partes communi termino copulantur, & hæc eſt duplex,

Quantitatis ſeries.

1 *Succeſſiva*, cujus partes in ſucceſſione conſiſtunt: & tum eſt *Tempus*.

2 *Permanens*, cujus partes ſimul manent in menſura: & hæc eſt vel,

1 *Extrinſeca*: quæ menſurat aliud quàm ſubjectum in quo ineſt: & eſt *Locus* qui menſurat locatum.

2 *Intrinſeca*: quæ menſurat illud in quo ineſt, idque tripliciter vel,

1 *Unâ* dimenſione, ſcil. longitudine ſine latitudine: & hæc eſt *Linea*.

2 *Duabus* dimenſionibus, longitudine & latitûdine ſine profunditate: & tum eſt *Superficies*.

3 *Tribus* dimenſionibus, longitudine, latitudine,

&

& profunditate, & tum eſt *Corpus.*

¶ 2 *Diſcreta*, cujus partes communi termino non connectuntur, ſed ſunt diſcretæ: eſtque vel,

1 *Numerus*, quæ eſt quantitas diſcreta conſtans ex multitudine unitatum.

2 *Oratio*, quæ eſt quantitas diſcreta menſurans longitudinem & brevitatem Syllabarum prolatarum.

Ad dictorum explicationem advertendæ ſunt hæc undecim ſequentia.

1 Omnis quantitas *menſurat* aliquid, & quicquid menſurat aliquid per ſe eſt quantitas: hinc pondus excluditur, quod tametſi menſurat librata, hoc præſtat non per ſe, ſed ratione motus & temporis; nam quo quid gravius eſt, eo velocius, & minori tempore movetur.

2 Omnis quantitas continua eſt *diviſibilis* in partes infinitas, mentales ſcil. & proportionales non ſenſibiles.

3 *Terminus* communis eſt *indiviſibile* quiddam connectens partes continuas.

Aliquid autem poteſt eſſe *indiviſibile* dupliciter vel,

- 1 *Simpliciter*, quod *omni* modo eſt indiviſibile, eſtque vel,
  - 1 *Inſtans*, quod eſt terminus communis *Temporis.*
  - *Punctum*, quod eſt terminus communis *Lineæ.*
  - quorum utrumque vel eſt,
    - 1 Inchoans
    - 2 Cōnectens
    - 3 Terminans de quo ſermo eſt.
- 2 *Secundum quid*, quod eſt *uno* modo diviſibile, *alio* modo indiviſibile: & tum eſt *diviſibile* vel ſecundum
  - 1 *Latitudinem*: ut *Linea*, quæ dividitur in longum, ſed eſt indiviſibilis in latum. Et eſt terminus communis *Superficiei, Locique.*
  - 2 *Profunditatem* ut *Super-*

ficies

ficies quæ dividitur in Longum & Latum, sed non habet profundum: & est terminus communis *Corporis*.

5 Una quantitas habet solummodò *unum* terminum communem & *proximum*.

6 Una quantitas potest habere *plures* terminos communes *remotos*: ut *Corporis* termini sunt *Superficies*, *Linea*, & *Punctum*.

7 Communis terminus *non est pars* quantitatis, nec ex eo quantitas componitur & constat.

8 Corpus sumitur dupliciter, vel pro
- 1 *Subjecto* trium dimensionum, & sic est *Substantia*, & in prædicamento Substantiæ.
- 2 *Ipsa trina dimensione*, quæ corpori substantiali ut Subjecto inest, & sic est *quantitas*, & in prædicamento quantitatis

9 *Locus* ut sumitur strictè non est distincta species à superficie in prædicamento quantitatis, sed ut sumitur pro *intervallo*; & idem ponitur ibi tantùm ex sententia aliorum.

10 *Numerus* sumitur dupliciter.
- 1 *Generaliter*: pro omni *mensura*, & sic *Tempus* dicitur numerus ab *Arist:* (i.) mensura.
- 2 *Specialiter*: pro eâ quantitate quæ ex *multitudine unitatum* conficitur: sic solùm est discreta quantitas.

11 *Oratio* est quadruplex.
- 1 *Prolata*: quæ voce profertur, & hæc mensuratur: estque *Qualitas patibilis* in tertia specie qualitatis.
- 2 *Scripta*: quæ literis figuratur, estque *Substantia*.
- 3 *Mentalis*: quæ mente concipitur: estque *Qualitas*, & in tertiâ Specie.

4 *Quanti-*

4 *Quantitiva*: quæ mensurat prolatam Orationem secundum longitudinem & brevitatem Syllabarum prolatarum: & hæc est mensurans oratio: quæ sola *Quantitas* censetur; idque tantùm crassa Minerva, quia mensurat tantùm gratia temporis.

Proprietates quantitatis sunt tres.

1 *Quantitati nihil est contrarium* adversè: & hoc convenit omni non soli: estque proprium primo modo.

2 *Quantitas non suscipit magis & minus*, & hoc convenit omni non soli.

3 *Ex quantitate dicitur res æqualis vel inæqualis. Æqualitas* est diversarum rerum eadem quantitas. *Inæqualitas*, est diversarum rerum diversa quantitas: hæc convenit omni, soli, & semper, quarto modo.

Proprietates quantitatis.

CAP. 4.

De Relatione.

In prædicamento Relationis ostendenda sunt Quatuor,

1 Quod sit summum genus.
2 Quid sit.
3 Quæ sit ejus series.
4 Quæ sint ejus proprietates.

1 Ad investigandum summum genus, distinguendum est inter *Relationem* & *Relatum*, ubi quædam obiter notanda de *Subiecto* relationis, & *Fundamento*, & *Correlato*.

Relatum, est concretum quiddam ex relatione & subjecto, cum respectu ad aliud; dicitur *Subiectum* quatenus substat relationi, dicitur relatum in quan-

tum

tum per relationem refertur ad terminum ad quem ſive correlatum; unde à quibuſdam dicitur terminus à quo.

Fundamentum, eſt ratio referendi; ſive cauſa cur relatum refertur ad aliud; ſive ſit quantitas, qualitas, &c.

Correlatum, eſt terminus ad quem relatum refertur, & quia viciſſim reſpicit relatum dicitur correlatum.

Relatio, oritur à fundamento, eſtque accidens reſpectivum per quod relatum refertur ad correlatum, & è contra. Et hæc in abſtracto (non relatum) eſt ſummum genus. Quod ut intelligatur, notandum duplicem eſſe relationem,

1 *Relatio quid.*

Aliam
- 1 *Intentionalem*, per quam ſecunda intentio ad aliam refertur, ſic *Genus* & *Species* ſunt relata, *Cauſa* & *Cauſatum*, *Subiectum & Accidens.*
- 2 *Realem*, per quam res ipſa ad aliam refertur; eſtque duplex vel ſecundum,
  - 1 *Dici*, quando non refertur ad aliam ſecundum eſſentiam ſuam & naturam, ſed ſolùm ſecundum Accidens: ut *ſcientia* & *ſcibile*, *poſſeſſor* & *poſſeſſio.*
  - 2 *Eſſe*, quando res ad aliud refertur ſecundum ſuam naturam & eſſentiam; ſcilicet, cujus tota natura eſt ad aliud referri: ut *pater* & *filius*, *dominus* & *ſervus*: & hæc eſt ſummum Genus in hoc prædicamento.

2 *Series Relationis.*

2 Quæ ſit ejus *Series*: Relatio ſecundum eſſe eſt duplex,

1 In perſonis; cum duæ perſonæ invicem referantur, & hæc Relatio eſt in perſonis

vel,

vel,
- *Inæqualibus*: quæ dicuntur relata *Disquiparantiæ*: ut
  - Dominus & servus.
  - Pater & filius.
  - Rex & subditus.
- *Æqualibus*: quæ sunt relata *Æquiparantiæ*: ut
  - Amicus amico.
  - Socius socio.
  - Cōdiscipulus cōdiscipulo.

2 In rebus, cùm res, non personæ referuntur: & hæc relatio vel est in,

- 1. *Qualitatibus*: ut
  - 1 Similitudo, similitudo.
  - 2 Dissimilitudo, dissimilitudo.
- 2 *Quantitatibus*: ut
  - 1 Æqualitas, æqualitas.
  - 2 Inæqualitas, inæqualitas.

De proprietatibus dicam cùm has sex conclusiones proposuero.

1 Relata intentionalia, ut Genus & Species, causa & causatum sunt per se in nullo prædicamento, sed per accidens gratiâ rerum quæ illis substernuntur, sunt in omni prædicamento.

2 Relata realia secundum dici habent naturam suam absolutam, ideò non sunt in hoc prædicamento, sed in alijs nempe in absolutis, ut Scientia est in prædicamento qualitatis.

3 Omnia relata secundum esse, & hæc sola, sunt in hoc prædicamento, idque reductivè solùm ad formam in abstracto.

4 Omne relatum habet Correlatum aliquod, ad quod refertur.

5 Summum Genus non est relatum, ideoque nec habet Correlatum.

6 Omne Relatum fundatur in aliquo prædicamento absoluto: ut *æquale* in *Quantitate*, &c.

3 Sequuntur Proprietates ordine, quæ sunt quinque.

3 Proprietates Relatorum.

1 Proprietas; *Relatis est aliquid contrarium:* Contraria

Contraria aliqua dicuntur dupliciter, vel per { *Se*, quæ sunt absolutæ formæ recipientes definitionem contrariorum suprà positorum. *Accidens*; quæ gratiâ fundamenti sui, aut alicujus alterius contrariari dicuntur. }

1 Sensus hujus proprietatis est hic: *Relata* non omnia, sed aliqua solùm (*tàm secundum dici*) ut scientia (*quàm secundum esse*) ut simile & dissimile, *contrariantur*, non suis correlatis, sed aliis, non per se, sed per accidens gratiâ fundamenti: ita ut ea relata sint contraria quorum fundamenta sunt contraria, & è contrà.

Hæc non est proprietas Relatorum, sed potiùs *communitas* est dicenda: nam commune est multis relatis, sed non omnibus convenit, nec solis: ideoque nullo modo est proprium, nisi spurium antiquorum.

2 Proprietas: *Relata suscipiunt magis & minùs*: ut *scientia* suscipit magis & minùs, & *simile & dissimile*.

Sensus hujus ita est reddendus, ut in primâ communitate: *Relata*, non omnia, sed quædam, *tàm secundum dici*, *quàm secundum esse*, non per se, sed gratiâ fundamenti, *suscipiunt magis & minùs*; ita, ut ea suscipiunt magis & minùs: & ea non suscipiunt magis & minùs, quorum fundamenta non suscipiunt, aut nō. Hæc etiam est *communitas* dicenda, nam propriè dici non potest proprietas, *sicut nec prima*, nam commune est *multis* cum relatis, sed nec convenit *omni*, ideò nullo modo est proprietas, nisi spuria.

3 *Relata omnia dicuntur ad convertentiam*: Et hæc proprietas convenit omni relato, tàm secundum *esse*, quàm secundum *dici*: ut pater est filii pater, dominus est servi dominus: estque proprium quarto modo.

Hæc

Hæc ut meliùs intelligatur, distinctiones & regulæ sequentes sunt advertendæ.

1 Differunt inter se hæc tria.

1 *Conversio*; quæ est transmutatio, & transpositio unius termini in locum alterius in propositione; ut subiecti in locum prædicati: ut, *nullus homo est lapis*, ergo *nullus lapis est homo*.

2 *Convertibilitas*, quæ est reciprocatio duorum simplicium terminorum in recto casu, ita ut de se invicem sic dicantur, ut de quocunque prædicatur unum, de eodem prædicetur alterum; ut *homo est risibilis*, ergo *resibile est homo*.

3 *Convertentia*, quæ est reciprocatio duorum relatorum in casu obliquo, ut uno posita ponatur alterum, & uno dempto tollatur alterum: ut *pater* & *filius*, *Dominus* & *servus*.

Relata convertuntur sub habitudine vel *casus*

1 Genitivi; ut *Dominus* est *servi* dominus.

2 Dativi; ut *simile* est *simili* simile; *æquale* est *æquali* æquale.

3 Accusativi; ut, mons dicitur *magnus* ad *parvum*.

4 Ablativi: ut, *scibile* est *scientiâ* scibile.

2 Advertendæ etiam sunt hæ propositiones;

1 Nulla Relata reciprocantur in recto casu: ut non dicitur, *Dominus est servus*.

2 Relata omnia reciprocantur in obliquo casu.

3 Posito uno Relatorum ponitur alterum.

4 Dempto uno Relatorum tollitur alterum.

5 Hæc proprietas convenit omnibus relatis realibus tàm secundum esse, quàm secundum dici.

6 Si non verum & proprium correlatum habea-

tur, tùm non reciprocantur; ut si *ala* refertur *ad avem*, aut *caput ad hominem*.

7 Si Correlata apta & idonea non habeantur fingenda sunt nomina: ut *ala*, dicitur *alati ala*; *penna*, *pennati penna*.

4 Proprietas: *Relata sunt simul naturâ*: ut *Pater* & *filius*: *Dominus* & *servus*: ea enim simul naturâ sunt quæ reciprocantur, & neutrum est causa alterius; quare cùm relata dicuntur esse simul naturâ, sequitur & reciprocari, ita ut neutrum sit causa alterius.

Hîc similiter 1 propositiones aliquæ sunt notandæ, & 2 aliquæ distinctiones.

1 Propositiones sunt tres.
- 1 Omnia quæ sunt simul naturâ sunt simul tempore; & neutrum potest esse sine altero.
- 2 Nulla causa est simul naturâ cum suo effectu.
- 3 Omnia Relata tàm secundum esse, quàm secundum dici, sunt simul naturâ; si vera adhibeantur correlata.

2 Distinctiones sunt duę: 1 Relata sumuntur dupliciter.
- 1 *Materialiter*; pro rebus illis quibus illæ relationes conveniunt: ut *pater* sumitur pro *homine generante*, & *filius* pro *genito*: & sic non sunt simul naturâ, sed pater est *prior* filio quia ejus causa est.
- 2 *Formaliter*, pro ipsa relatione, quæ subiectis inest; per quam termini inter se referuntur: ut *pater* pro *respectu* ipso *ad filium*; & sic sunt simul natura.

2 *Scibile* etiam & *scientia* (de quibus hîc disputat Philosophus) sumuntur tripliciter.

1 *Utraque Actu*; ut id dicatur scientia, quo actu rem scimus; id scibile quod actu scitur; & sic sunt simul naturâ.

2 Utraque

2 Utraque *potentiâ* ut id dicatur ſcibile quod poteſt ſciri: idque ſcientia quo poſſumus ſcire: & ſic ſunt ſimul naturâ.

3 Unum *Actu*, alterum *potentiâ*: & ſic ſcientia ſumitur pro eo quo actu ſcimus, ſcibile verò pro eo quod poteſt ſciri: ſic non ſunt ſimul naturâ: & ſic ea ſumpſit *Ariſtoteles* in capite de relatis, cum negat eſſe ſimul naturâ, ſcilicet, non primo, non ſecundo, ſed hoc tertio modo.

5 Proprietas. *Cognito uno relatorum definitè, cognoſcitur & alterum. Cognoſcere definitè*, eſt certò, & per definitionem ſuam cognoſcere.

Ratio hujus eſt: quod unum Relatum eſt in definitione alterius, ideò unum ſine altero intelligi aut ſciri non poteſt. Eſtq; hoc proprium quarto modo.

Ad manifeſtationem hujus proprietatis advertendæ ſunt hæ propoſitiones.

1 Relatum non poteſt definiri ſine correlato.

2 Relatum non eſt eſſentia correlati, nec contrà; nam omne quod eſt eſſentia, eſt cauſa: at neutrum eſt cauſa alterius.

3 In definitione eſſentiali relati adhibendum eſt genus & differentia, & præter hæc correlatum.

4 Hæc ultima proprietas convenit ſolis relatis ſecundum eſſe non ſecundum dici, nam correlata ſecundum dici ſunt (naturâ ſuâ) abſoluta, ideoque non dependent ab aliis quoad eſſentiam & definitionem.

CAP. 5.

De Qualitate.

1 *Eſſentialis*: quæ eſt de eſſentiâ alicujus ſubjecti, ut *rationale*, qualitas *hominis* eſſe dicitur, nempe eſſentialis,

 pro

Qualitas est duplex.

1 Essentialis, quæ prout respondet ad quæstionem factam per *quale* essentialiter: ut si quæratur, *quale animal est homo*, rectè respondetur *est animal rationale*: hæc ponitur in prædicamento Substantiæ.

2 *Accidentalis*: quæ denominat subiectum quale non tamẽ quid; estque duplex

- 1 *Secundum quid*, quæ denominat subiectum quale, & aliquid ampliùs: ut *quale quantum, quale relatum*: & sic omne accidens denominat subiectum quale, quod non est in hoc prædicamento.
- 2 *Simpliciter*, quę denominat subiectum simpliciter quale, & nihil ampliùs; idq; dupliciter
  - 1 Indeterminatè, sic accidens in communi dicitur in *quale* simpliciter.
  - 2 Determinatè, sic sola Qualitas; quę est in hoc prędicamento.

Qualitas non essentialis quæ prædicatur *in quale quid* essentialiter, sed *Accidentalis* quæ prædicatur in *quale* accidentaliter, non *secundum quid*, sed *simpliciter* & determinatè, est *Summum genus* in hoc prædicamento.

De qua qualitate tria sunt enucleanda
1 Quid sit.
2 Quotuplex sit.
3 Quæ sint ejus proprietates.

Qualitas quid.

1 Quod ad primum attinet, Qualitas sic definitur. *Qualitas* est accidens absolutum ex quo subiectum deno-

denominatur quale simpliciter, & determinatè: ut ab albedine subjectum dicitur album.

2 Qualitas est duplex;

Qualitas quotuplex

- 1 *Impassibilis*; quę passionem nullam infert; estque duplex
  - 1 *Acquisita*; quę labore acquiritur, & hæc est *prima species*; estque duplex
    - 1 *Difficulter mobilis* à subjecto, & dicitur *Habitus*; ut *virtus*.
    - 2 *Facilè mobilis* à subjecto, & est *Dispositio*; ut, *dispositio ad virtutem*.
  - 2 *Innata*; quæ à natura datur, & est *secunda species*; & facit subjectum aptum ad aliquid agendum; & tum est *Potentia naturalis*, ut *risibilitas* est facultas *homini* naturalis.
- 2 *Patibilis*; quæ passionē aliquam infert; vel
  - 1 *Per se* & sua propria passione; & hæc est *tertia species* quæ infert passionem, vel
    - 1 *Corpori*, estque duplex
      - 1 *Difficulter mobilis*; & tum est *Patibilis qualitas corporis*: ut, *albedo*.
      - 2 *Facilè mobilis*; & tum dicitur *Passio corporis*: ut, *verecundia*.
    - 2 *Animæ*; quâ anima ipsa patitur; estque duplex
      - 1 *Difficulter mobilis*; & tùm est *Patibilis qualitas animæ*: ut *Ira inveterata*.
      - 2 *Facilè mobilis*;

bilis; & tùm est *Perturbatio*: ut, *ira brevis*.

2 *Per accidens*, quæ propter aliud infert passionem; & hæc est *quarta species* qualitatis, estque externa *proportio*: eaq; vel in rebus { *Naturalibus*: & tum est *Forma*. *Artificialibus*: & tunc est *Figura*.

1 *Nota.* De differentiæ primæ speciei qualitatis quæ est *Habitus* & *Dispositio*, observa hæc quinque.

1 Dispositionem sumi *generaliter*, pro omni qualitate qua subjectum disponitur vel ad actionem, vel ad habitum acquirendum, sive sit facilè mobilis sive difficulter: & sic habitus dici potest dispositio; quia per eum disponimur ad agendum; & sic sumitur apud Aristotelem, quum habitum dicit esse dispositionem.

2 Dispositionem sumi *specialiter*, pro ea qualitate, (quâ subjectum disponitur & ad agendum & ad habitum acquirendum) quæ est facilè mobilis à subjecto; & sic habitus non est dispositio, quum habitus ad habitum nos non disponat, nec facilè mobilis sit à subjecto.

3 Habitum & dispositionem (etsi sint *duo nomina*, & complexum voce) poni pro *Specie una*; ideoque cùm sint *incomplexum re*, non sunt duæ species, sed una.

4 Habitum & dispositionem, non differre specie, naturâ, & essentiâ, differre tamen accidente, nempe *firmitate inhærentiæ*: ut. dicitur habitus quia firmiùs inhæret; dispositio quia facillimè removetur; differunt ergo ut *vir* & *puer* ab *homine*, non naturâ, sed accidente & *gradu*.

5 Omnes virtutes & vitia esse in hac primâ specie qualitatis.

De secunda quoque specie quæ est Naturalis potentia & impotentia observentur hæc quinque. *2 Nota.*

1 Naturalem potentiam & impotentiam esse *unā speciem*, non duas, ideoque non differre naturâ & essentia, nec esse complexa re, sed voce tantùm.

2 Naturalem impotentiam non esse privationem potentiæ in subjecto, sed esse quandam *potentiam debiliorem.*

3 Naturalem potentiam & impotentiam etsi naturâ & essentiâ non differunt, tamen accidente *differre*, quia per alteram notatur facilitas agendi, per alteram verò infirmitas agendi aut patiendi.

4 Omnem naturalem potentiam aut fluere à principijs speciei, aut individui: sic *risibile* est in hac specie qualitatis, ut & omne proprium quarto modo.

5 Omnem *sensum* esse in hac secunda specie qualitatis.

De tertia etiam specie qualitatis, quæ est *Patibilis qualitas* & *Passio* hæc observanda sunt. *3 Nota.*

1 Patibilem qualitatem & passionem non esse duas species sed *unam*: & differre non naturâ sed solùm accidente; quod una firmiùs inhæreat, altera debiliùs.

2 Passionis nomen sumi multipliciter; vel pro
- *Accidente quovis*; & sic non hîc sumitur, sed est in quovis prædicamento.
- *Accidente proprio*, quod convertitur cum suâ specie; & sic dicimus omne proprium in quarto prædicabili esse passionem propriam,
- *Accidente respectivo*, secundum quod dicimur pati aliquid; & sic est distinctum prędicamentum, quod dicitur *Passio.*
- *Qualitate inferente passionem* alicui

licui, vel corpori vel animæ facilè mobili; & sic est in hac tertiâ specie qualitatis.

3 Passionem non denominare subjectum *quale* (docente Aristotele) nempe sic ut patibilis qualitas; non permanenter & firmiter, sed debiliter & leviter.

4 Qualitatem patibilem corporis dici patibilem non quia ipsa patitur; sed duplici de causa, 1 quia infert passionem sensui, ita ut sentiatur sensu aliquo, sic omnis qualitas patibilis corporis hac ratione dicitur patibilis. 2 quia oritur à passione mentis; ut, *color qui oritur ab invidia, vel metu.*

5 Omne objectum sensus esse in hac tertia specie, & omnem perturbationem mentis.

Nota. De quarta specie id solùm observari potest, *Formam* & *Figuram* esse externam lineamentorum proportionem, nec differre essentiâ, sed accidente solùm, sc. quòd *hæc* sit in rebus *artificialibus, illa in naturalibus.*

Seriem nunc qualitatis integram paulo prolixiorem proponamus.

Qualitas est duplex { 1 *Non inferens passionem.* 2 *Inferens passionem.*

Non inferens passionem est vel

¶ 1 *Acquisita*, quæ studio & labore comparatur, & est prima Species scil. *Habitus* & *dispositio*: estque vel *corporis*, ut habitus saltandi &c. vel *Animæ* estque duplex: 1 *Bonus*, ut virtus, eaque vel *Moralis*, & sunt tales 11 sc. justitia &c. vel *Intellectualis*, quæ versatur partim in *contingentibus*; iisque vel *Agendis*, & tum est *Prudentia*; vel *faciendis*, & tum est *Ars*: partim in *Necessariis*, scil. in cognitione 1 *Principiorum* tantùm, & tum est *Intelligentia*, 2 *Conclusionum*, & tum est *Scientia*, 3 *Vtriusque*, & tum est *Sapientia*. 2 *Habitus* est *malus*, & tum est vitium; vel *moris*, idque

que vel in *excessu*, ut prodigalitas, audacia,&c. vel in *defectu*, ut timiditas, avaritia, &c. vel *mentis*, ut ignorantia, &c.

¶ 2 *Innata* et est secunda Species,sc. *Naturalis potentia* et *impotentia*: estque vel *Corporis*, ut durities adamantis &c. vel *Animæ*, quæ reperitur vel in anima *vegetativa*, ut potentia et impotentia nutriendi, augendi, generandi: vel in anima *sensitiva*, et est sensus, vel *Internus*, estque triplex, sensus communis phantasia et memoria; vel *externus*, & est quintuplex ,visus, auditus, olfactus, gustus et tactus: vel in anima *rationali*, ut potentia ratiocinandi, flendi, ridendi, &c.

Inferens passionem estque duplex

¶ 1 *Per se* et tum est tertia Species scil. *patibilis qualitas* et *passio*. Estque vel 1 *Corporis* sensibilis, et tum est objectum alicujus sensus, nempe vel

- 1 *Visus*, estque vel
  - *Lux* quæ est in corpore lucido.
  - *Lumen*, quod est in medio.
  - *Color*, qui est duplex
    - *Extremus*, ut albedo, nigredo.
    - *Medius*, ut viriditas rubedo, &c.
- 2 *Auditus*, et est sonus, estque duplex
  - 1 *Fragor*.
  - 2 *Vox*.
  - Vid lib.3.cap.1.
- 3 *Gustus*, et tum est *sapor*, qui est duplex
  - Dulcis.
  - Acer.
- 4 *Olfactus*, et tum dicitur *Odor*, qui est duplex
  - Suavis.
  - Acerbus.
- 5 *Tactus*, et est *tangibilis qualitas*, eaq; vel
  - Una ex 4 *primis* qualitatibus, ut
    - Calor.
    - Frigus.
    - Humor.
    - Siccitas.
  - Ex *primis orta*, ut asperitas &c.

Vel secundò est patibilis qualitas et passio *Animi*, et tum est perturbatio mentis, ut 1 *Libido*, ad quam reducitur

reducitur ira, inimicitia, indignatio. 2 *Voluptas*, ad quam jactatio, dolor. 3 *Metus*, ad quem pudor, timor. 4 *Ægritudo*, ad quam invidia, æmulatio, &c. reducantur.

¶ 2 Per *Accidens*, ut externa proportio lineamentorum corporis: et est quarta species: estque vel in rebus *Naturalibus*, et tum est *Forma*; ut forma externa hominis aut equi; vel in rebus *Artificialibus*, et tum est *Figura*; ut triangulum, quadrangulum, et omnes species figurarum.

Quæ sint proprietates.

Nunc deveniamus ad proprietates quæ sunt tres. Prima est hæc, *qualitati est aliquid contrarium*: ut, *albedini nigredo*, *virtuti vitium*.

Contrarium sumitur dupliciter

- 1 *Largè* pro quâvis repugnantiâ duarum formarum accidentalium, quæ maximè distant sub eodem genere, et expellunt se ab eodem Subjecto.
- 2 *Strictè* quod requirit quatuor conditiones, ut
  - 1 Sint *formæ* accidentales ejusdem Generis.
  - 2 *Maximè distent* inter se sub eodem Genere.
  - 3 Non compatiantur se in eodem Subjecto.
  - 4 Sint *activa & passiva* invicem.

Contrarietas sumpta primo modo non est in quarta Specie (nam duæ figuræ non possunt maximè distare :) est verò in primâ Specie, ut inter *virtutem* et *vitium*: in secundâ Specie, vt inter *durum* et *molle*: in tertiâ Specie, ut inter *nigrum* et *album*; sed non inest in omni: nam in primâ *liberalitas nulli* contrariatur; tùm nec maximè distat ab *avaritiâ*, quia *prodigalitas* plus distat; nec est in omni qualitate secundæ speciei, nam *medij colores* non contrariantur; tùm nec maximè distant, quia *extremi colores* plus distant.

Contrarietas

Contrarietas secundo modo definitè et distinctè accepta non inest in secundâ aut quartâ Specie; (nam illæ qualitates non sunt activæ & passivæ invicem) sed est solùm in tertiâ Specie, in eâque non simpliciter, nam ejusdem Speciei quædam qualitates non contrariantur.

Hæc itaque proprietas, non est propriè dicta proprietas, quia nec omni, nec soli convenit: non soli, quia actioni et passioni, ideoque communitas potiùs dicitur quàm proprietas; et ob emineatiam qualitati tribuitur, quia inter has præcipuè est contrarietas.

2 Proprietas: *Qualitas suscipit magis & minus:* ut unus *homo* est *magis candidus* quàm alter.

Aliquid suscipiat magis et minùs dupliciter; vel secundum
- 1 *Naturam*, et essentiam alicujus, quòd plus est in uno quàm in alio.
- 2 *Gradus accidentales*, quando plures sunt gradus qualitatis in uno subjecto quàm in alio: ut quùm *calor* intenditur aut remittitur in aliquo subjecto.

Nulla qualitas neque ullum aliud, suscipit magis et minùs in primo sensu; nam natura nullius rei intenditur aut remittitur (ut docet *Porphyrius.*) Sed qualitas in secundo sensu suscipit magis et minùs: aliqua in prima Specie, ut *doctrina* et *Iustitia*, (nam unus est justior altero, et doctior:) Aliqua in secundâ Specie, ut *durum* et *molle:* aliqua in tertiâ Specie, ut *album* et *nigrum*: aliqua in quartâ Specie: ut *curvum examen.* Omnes qualitates non suspiciunt magis et minùs: nam aliquæ in secundâ Specie non suscipiunt, ut *risibile* et *flebile*; et aliquæ in quartâ Specie. Hæc proprietas convenit qualitati nec omni, nec soli, ideòque impropriè appellatur proprietas, sed rectiùs communitas est dicenda, nam nec *omni* convenit (ut modò dixi) nec soli quia convenit acti-

oni

oni et paſſioni: ut mox dicemus ; ſed ob cauſam prædictam hîc ponitur.

Tertia Proprietas: *Secundum qualitatem aliquid dicitur ſimile aut diſſimile*: ſcil. *cauſaliter* non *formaliter*, ſic enim ex *ſimilitudine* res dicitur *ſimilis*: ut ex *albedine dicitur paries albus*.

Similitudo ſumitur dupliciter,	1 *Generaliter* pro convenientia duorum in ullo communi prædicato: ſic *homo* et *brutum* ſunt ſimilia *in animali*.
	2 *Specialiter*, & propriè pro convenientia duorum in una qualitate communi utriſque: ut *Cygnus* & *nix* ſunt ſimilia in *candore*.

Si Similitudo ſumatur generaliter, ſic in quovis prædicamento dicitur aliquid ſimile aut diſſimile: ſi ſimilitudo ſumatur propriè, ſic ex ſola qualitate ſubjectum dicitur ſimile aut diſſimile.

Similitudo eſt rerum diverſarum eadem qualitas.

Diſſimilitudo eſt rerum diverſarum diverſa qualitas.

Hæc convenit omni qualitati, ſoli, & ſemper, ideoque eſt proprium quarto modo qualitati.

Ac de Qualitatis tùm definitione, tùm ſerie, tùm de proprietatibus hæc dicta ſunto.

CAP. 6.

De Actione.

HActenùs dictum eſt de quatuor primis prædicamentis, ſequuntur ſex poſteriora, de quibus *Ariſtoteles* pauciſſima tradit: vel quia horum cognitio non eſt tàm difficilis; vel quia ex cognitione reliquorum haberi poteſt, vel quia hæc Relata ſunt, & ex capite de Relatis intelligi poſſunt. Hæc ſex poſteriora

ſteriora prædicamenta dici poſſunt Relata ſecundum *eſſe extrinſecum*: ſed quia durior eſt hæc locutio, tutiùs dicere poſſumus, eſſe Relata ſecundum *dici*, non ſecundum eſſe. Atque ſic dicuntur, vel quia ad aliquid ſecundum Accidens referuntur, ut *Actio* ad *paßionem*: vel quia oriuntur ex relatione aliorum. Ut *ubi* ex relatione *Loci* ad *locatum*; *Quando*, *temporis* ad *rem temporariam*; *Situs*, *partium locati*, ad *partes loci*; *Habitus*, *veſtis* ad *veſtitum*. De quibus pauca dicam. Et primò de Actione, ubi quatuor ſunt conſideranda:

1. Quæ Actio ſit in hoc prædicamento.
2. Quomodò Actio definiatur.
3. Quæ ſit ejus Series prædicamentalis.
4. Quæ ſint ejus proprietates.

Quod ad primum attinet advertenda eſt hæc diſtinctio.

Actio eſt duplex:

1 *Immanens*: quando nihil tranſit ab agente in rem patientem loco diſtantem, ſed manet actio ſolùm in eodem ſubjecto cum agente. Ut *velle*, *ſcire*: & omnes actiones morales & intellectuales.

2 *Tranſiens*: quando ab agente aliquid in externum patiens imprimitur: ut *calefactio* imprimit *calorem* in *aquam*.

Nonnulli putant in hoc prædicamento ſolùm poni Actionem tranſientem, non Immanentem, ſed eam eſſe dicunt in primâ qualitatis Specie: Sed (ut mihi videtur) & Tranſiens & Immanens in hoc prędicamento continentur: Actio igitur utrique communis, eſt *ſummum Genus* in hoc prædicamento. Et hæc de primo quod propoſui: Secundo in loco Actio eſt definienda.

Quæ Actio ſit ſummum Genus.

Actionis

Actio quid.

Actionis definitio est duplex,

1 Actio est accidens, ex quo subjectum dicitur agens: ut, ex *calefactione ignis* dicitur *calefacere*: & hæc definitio convenit tàm Immanenti, quàm Transienti.

2 Actio, est secundum quam, in id quod subjicitur, agere dicamur: ut, *secans* dicitur agere in id quod *secat*, & ita sectio est Actio: & hæc definitio convenit Transienti solùm.

Pro explicatione posterioris definitionis tria sunt observanda.

1 *Agentem agere in passum triplici agendi* modo, vel per

1 *Qualitatem* intrinsecam; ut *ignis* agit *per calorem* in aquam.

2 *Actionem*, tanquam per *rationem formalem*; & sic solùm hîc sumitur.

3 *Instrumentum*: ut, qui agit *mucrone*.

2 *Per id quod subjicitur*, subintelligi materiam circa quam agens agit.

3 Hanc definitionem non convenire Actioni Immanenti, sed solùm Transienti.

De definitione Actionis dixi: Jam venio ad Seriem: etsi autem Species actionis (sicut Species aliorum prædicamentorum) non perfectè cognoscuntur, tamen aliquæ constitui solent, & possunt.

Series Actionis.

Actio est duplex, *Immanens* vel *Transiens.*

1 Immanens, & est actio *anima*, vel

1 *Vegetantis*, ut nutrire, &c,

2 *Sensitiva*, ut videre, audire, &c.

3 *Intellectiva*, ut velle, nolle, intelligere, &c.

2 *Transiens*, quæ est actio *corporis* vel,

1 *Inanimati*,

1 *Inanimati*, estque vel *Actio* alicujus
- *Cœli:* ut, movere, illuminare: &c.
- *Elementi:* ut Actio
  - *Ignis*, ut calefacere.
  - *Aëris*, ut humectare.
  - *Aquæ*, ut refrigerare.
  - *Terræ*, ut siccare.
- *Misti:* ut actiones illæ *lapidum*, & rerum aliarum *mistarum : ut attractio ferri est actio magnetis.*

2 *Animati*, & hoc est vel
- *Plantarum :* ut herbarum actiones, & arborum.
- *Brutorum:* ut hinnire est Actio equi, rugire leonis, volare avis.
- *Hominum:* ut saltare, digladiari, &c.

Proprietates sunt quatuor. — *Actionis Proprietates.*

1 Ex Actione denominatur subjectum agere & agens.

2 Actio solùm ponitur subjectivè in agente.

3 Actioni aliquid est contrarium non quidem per se, sed gratiâ fundamenti: ut *calefacere* & *frigefacere*, sunt contraria; hæc autem sunt contraria, quia *calor*, & *frigus* sunt contraria: & hæc non convenit omni actioni, nec soli; ideòque est potiùs communitas quàm proprietas.

4 Actio suscipit magis & minùs; & hæc etiam convenit Actioni, non per se, sed gratiâ fundamenti; nec convenit omni actioni, nec soli.

CAP. 7.

De Passione.

De passione consideranda sunt tria.
- 1 Quid sit.
- 2 Quæ sit ejus Series.
- 3 Quæ sint ejus proprietates.

Passionis definitio est duplex.

1 *Passio* est accidens ex quo subjectum dicitur patiens: ut, ex *calefactione passivâ*, subiectum dicitur *calefieri*: ex *sectione passivâ*, *secari*.

2 *Passio*, est effectus illatioque Actionis: id est, Passio est id quod infertur, & efficitur per actionem immediatè: ut quando ignis agit in aquam, inducit *calorem* in aquam, sed id quod infertur immediatè non est calor, sed *passio*.

Omnis Passio igitur (ut mihi videtur) motus est: nam cum motus sit id quod à movente immediatè in mobile imprimitur, movens autem sit agens, videtur etiam passionem omnem esse motum; & ideò motus in prædicamento passionis ponendus est tanquam in suâ serie prædicamentali, licet in nullo uno prædicamento sit per se, si respiciamus terminos ipsius, quoniam illi sunt in diversis prædicamentis.

Passio quid

De Passione observanda sunt hæc tria.

1 Passio est effectus Actionis: ideòque actio est ejus causa: atque non sunt simul natura: neque Passio est simpliciter relatum.

2 Passio est motus, & motus est in hoc prædicamento.

3 Passio est effectus transientis solummodò Actionis, nam actio immanens nullam infert passionem.

A definitione venio ad Seriem, quam ex Actione tradere ferè possumus; sed quia passio & motus idem sunt, ideò si Species motus hîc tanquam Series ponantur, mihi non incommodum videtur.

Passio est duplex, secundum quam subjectum patitur *mutationem* aliquam vel secundum,

¶ 1 *sub-*

¶ 1 *Substantiam*, ut cùm *materia prima* mutetur, vel à
- *Non Forma* ad formam: & tùm dicitur *Generatio*.
- *Forma* ad non formam: & hæc dicitur *Corruptio*.

Passionis Series.

¶ 2 *Accidens:* ut quum subjectum mutetur, vel secundum,
- 1 *Quantitatem*, cùm subiectum mutetur à quantitate, vel
  - 1 *Minori* ad maiorem: & tùm dicitur *Augmentatio*.
  - 2 *Maiori* ad minorem, & tùm dicitur *Diminutio*.
- 2 *Qualitatem*, cùm subiectum mutetur ab una qualitate in aliam, & dicitur *Alteratio*, estque vel à Qualitate
  - *Prima*, quæ est Elementi, ut à
    - 1 *Frigido*, in calidum, & dicitur *Calefactio*.
    - 2 *Calido* in frigidum: & dicitur *Frigeratio*.
  - *Secunda*, quæ est Mixti, ut
    - Ab *albo* in nigrum & à *nigro* in album &c.
- 3 *Vbi*, ut cùm subiectum ab uno loco in alium moveatur, vel sursum vel deorsum; & tùm est *Motus Localis*.

Series alio modo potest collocari, sed quia passionem Motum esse arbitramur: ut mihi videtur, Species Motus in hoc prædicamento rectè collocentur.

Passionis *proprietates* sunt quatuor.
1 Ex Passione Subiectum dicitur patiens.
2 Actio & Passio differunt realiter, & aliud est Actio, aliud est Passio: & differunt Subiecto.
3 Passioni aliquid est contrarium, nempe per accidens: ut *calefactio passiva*, & *refrigeratio passiva* sunt contraria, quia *calor* & *frigus* sunt contraria.
4 Passio suscipit magis & minus: nempe

Proprietatis passionis.

nempe per accidens gratiâ qualitatis in qua fundatur.

De Passione hæc dicta sunto.

CAP. 8.

De Vbi.

HOc prædicamentum, *Vbi*, non efficit distinctum prædicamentum; nec illa quinque ultima secundùm quorundam sententiam: eaque *Aristoteles* crassâ admodum *Minervâ* breviter pertractat in Categoriis: Ipse non posuit hæc, pro prædicamentis, quantum colligere possumus ex dictis suis: sed quia Pythagoricam disciplinam in limine operis noluit refutare, ideo (modestiæ gratiâ) ea in numero prædicamentorum enumerat: Hæc enim quatuor priora prædicamenta sunt *Aristotelis*; reliqua sunt *Pythagoreorum*; quia illi existimabant decenarium numerum esse perfectissimum; ideòque constituebant (secundum illum numerum) decem prædicamenta, quorùm sex posterioriora (ut inter Logicos non indocti volunt) optimè referri possunt ad prædicamentum Relationis; eorum verò in verba nos non iurantes, numerum Prædicamentorum ab antiquis receptum non decurtamus.

De *Vbi* igitur tria sunt observanda;
1 Quomodò definiatur.
2 Quæ sit eius Series.
3 Quæ sint eius Proprietates.

1 Vbi quid sit.

Vbi definitio est duplex,
1 *Vbi* est Accidens ex quo Subiectum dicitur *alicubi*, & etiam quod respondet ad quæstionem factam per *Vbi*: ut si quæratur *Vbi est Socrates?* rectè dicitur, *in templo*.
2 *Vbi* est circumscriptio locati in loco:

loco: quæ definitio est solummodò *ubi* circumscriptivi; sensus est: *Ubi* circumscriptivum nihil aliud est, quam respectus ortus ex ambiente corpore ad corpus ambitum.

2 Sequitur quæ sit ejus Series: *Ubi*, autem est duplex,

2 Ubi, quotuplex.

1 *Definitivum* quo aliquid dicitur essentialiter in loco definiri: ita ut cum sit in uno loco non possit esse eodem instante in alio loco: ut *Angelus, Spiritus*; vel Spiritus dicatur esse in loco quoad *operationem* (licet non quoad *occupationem*) i. ita operatur hoc in loco, ut eodem instante non operetur albi.

2 *Circumscriptivum* in quo aliquid circumscribitur à loco, & hoc solùm habent *corpora*; estque vel
1 Sursum.
2 Deorsum.
3 Dextrorsum.
4 Sinistrorsum.
5 Antrorsum.
6 Retrorsum.

3 Quæ sint proprietates.

Proprietates *ubi* sunt septem.
1 Ubi non est locus, sed est esse in loco.
2 Ubi est esse in loco toto, non in parte.
3 Ubi nihil est contrarium.
4 Ubi nec intenditur nec remittitur.
5 Omne corpus est alicubi, sivè in loco determinato.
6 Omnis spiritus finitus est in loco definitivè.
7 Deus est in loco repletivè, id est, est in omni, non in uno aliquo loco; sed hic locus non est in prædicamento.

CAP. 9.

De Situ.

Situs quid. De *Situ* consideranda sunt tria.

1 Quotuplex sit ejus definitio: estque duplex
- 1 Est hæc, *Situs* est relatio orta inter partes loci & partes locati, unde subjectum situatum esse dicitur.
- 2 Est hæc, *Situs* est positio & ordo partium in toto, & in loco, ut una sit sursum, alia deorsum, &c.

2 Quomodo differt ab ubi:
- Differt *Situs* ab *ubi* in hoc: quòd situs est relatio inter partes loci, & partes locati: & *ubi* est inter totum locum, & totum locatum.

Situs series. 3 Quæ sit ejus *Series*: *Situs* autem est duplex, vel
- 1 *Violentus*, estque propriè vel in
  - *Homine*, & cæteris *animalibus*, ut violenter
    - Sedere.
    - Stare.
    - Cubare.
    - &c.
  - *Arbore*, & cæteris *plantis*, ut habere
    - Ramos deorsum.
    - Truncum sursum.
- 2 *Naturalis*, estque propriè vel in
  - *Homine* & cæteris *animalibus*, ut habere
    - Caput sursum.
    - Pedes deorsum.
  - *Arbore*, & cęteris *plantis*, ut habere
    - Ramos sursum.
    - Truncū deorsum.

Situs proprietates. Proprietates sunt quatuor.
- 1 Ex Situ aliquid dicitur situatum esse.
- 2 Situi nihil est contrarium: nam situs ex quantitate pendet, in quantitate autem nulla est contrarietas propriè dicta.
- 3 Situs

3 Situs nec intenditur nec remittitur.
4 Situs solummodò convenit rebus corporeis, quia hæ solùm habent partem extra partem.

CAP. 10.

De Quando.

In *Quando* tria sunt consideranda
- 1 Quid sit.
- 2 Quæ sit ejus Series.
- 3 Quæ sint ejus proprietates.

Quando est Accidens ex quo aliquid dicitur esse in tempore, & respondet ad quæstionem factam per *quando*: ut *quanbo vidisti patrem? heri.* Oritur autem ex respectu temporis ad rem temporariam (sicut ubi ex respectu loci ad locatum) & nihil aliud est *quando* positivè, quàm esse in tempore. *Quando quid.*

Series ejus non facilè cognosci potest, propter penuriam vocabulorum per quæ describerentur distinctæ species ejus; hanc itaque (pro accuratiori serie) sequentem habitote.

Series Quando.

Quando est quod oritur ex *Tempore*, vel
- 1 *Præsenti*, ut esse hodiè.
- 2 *Præterito*, ut fuisse in anno, mense, die aut hora, præteritis.
- 3 *Futuro*, ut fore anno, die, mensa horâ, futuris.

Proprietates sunt quatuor.
- 1 Ex quando subjectum dicitur esse in tempore.
- 2 Quando non est tempus, sed oritur ex tempore.
- 3 Quando nihil est contrarium.
- 4 Quando non suscipit magis & minùs.

Proprietates Quando.

CAP. II.

De Habitu.

Habitus sumitur quinque modis, vel pro

1 Qualitate firmiter radicata in subjecto acquisitâ & impassibili, & sic est prima species qualitatis.

2 Forma aliqua, debita alicui subjecto, cujus absentia dicitur privatio; & sic est in Postprædicamentis.

3 Ut derivatur ab habere vel haberi; unde liber est *habitus à me*, id est possessus.

4 Veste sic figuratâ, sic vestis dicitur habitus, licet quoad essentiam sit in substantia, quoad figurationem verò in quarta specie qualitatis.

5 Accidente consurgente ex applicatione vestis ad vestitum, per quod dicitur quis vestitus. Estque habitus in hoc sensu summum genus in hoc prædicamento.

Habitus quid. Hinc patet quid sit habitus: Habitus est accidens proveniens ex applicatione vestis ad vestitum, unde quis habituatus dicitur: ut ex *veste* aut *armis* subjectum dicitur *vestitum* aut *armatum*.

Series. Quæ sit ejus *Series*: Hæc autem & similia possunt esse ejus species, *ut calceatum esse*, *tunicatum esse*, *palliatum esse*, *&c.*

Proprietates. Proprietates sunt tres.

1 Ex habitu dicitur subjectum vestitum esse.

2 Habitus non habet contrarium.

3 Habitus non suscipit magis & minùs.

Finis Prædicamentorum.

De

De Postprædicamentis.

CAP. I. *De Oppositis.*

De Antepraedicamentis & de Prædicamentis dictum est, sequuntur Postprædicamenta.

Postprædicamenta sunt quinque:
- Modi *Oppositorum*.
- Modi *Prioris*.
- Modi *Simul*.
- Modi *Habendi*.
- *Motus*.

Vt Modi oppositorum planiùs intelligantur, observanda est hæc distinctio dissentaneorum.

Dissentaneum qui. Dissentaneum dicitur quicquid ab altero quovis pacto differt; *dissentanea* autem sunt, vel *diversa* vel *opposita*.

1 *Diversa*, quæ naturâ & essentiâ differunt, & non subjecto: vt *quantitas* & *qualitas*.

2 *Opposita*, quæ non solùm naturâ & essentia, sed etiam ita differunt, vt eodem subjecto & respectu inesse non possunt; suntque vel *disparata* vel *contraria*.

1 *Disparata*, quando vnum vni sic opponitur, vt tamen illi maximè non opponatur; sic *Avaritia* & *Liberalitas* disparata sunt, sed vnum non maximè ab altero distat, nam plus distant *Avaritia* & *Prodigalitas*.

2 *Contraria*, quæ sic opponuntur, vt vtrumq; ab altero maximè distet, & in hoc maximè differunt à disparatis; suntque vel *affirmativa* vel *negativa*.

1 *Affirmativa contraria*,
Dividendo tantùm, non in *inhærendo*: sic *differentiæ* omnes *substantiales* oppositæ, & *species* dicuntur contrariæ, quia dividunt idem *genus*.

traria, quorum vterque terminus est affirmativus: & sunt contraria, vel in

- *Respectiva*, quæ respectum notant ad aliud: & sic *relativa* secundum *esse* vel *dici* sunt opposita.
- *Inhærendo* tantùm, quæ simul inhærere nequeunt; & sunt duplicia
  - *Absoluta*, quorum vtrumq; est absolutũ, & sunt opposita adversa; eaque vel
    - *Immediata*, inter quę nullum est medium, sed alterum semper inest in subjecto capaci, vt *sanitas* & *ægritudo*.
    - *Mediata*, inter quæ est medium, & alterum inesse non est necesse; vt *albedo* & *nigredo*.

2 *Negativa*, quorũ alter terminus est negativus; suntque duplicia

- *Privantia* quorũ alter terminus privat alterum non omni subjecto, sed in quo habitus inerat, vel inesse poterat & debuerat; & hæc sunt duplicia
  - 1 Quæ tollunt *actum* habitûs tantùm, & non potentiam; vt *quies* & *tenebræ*.
  - 2 Quæ tollunt *actum* & *potentiam* simul, vt; *cæcitas oculorum*.
- *Contradicentia*, quorum alter terminus de quovis subjecto affirmatur, vt *homo*, *non homo*; *lapis*, *non lapis*.

De hac divisione dissentaneorum, vt rectiùs ejus vsus habeatur, observentur hæ regulæ.

1 *Dissentaneorum* nomen est commune, & instar summi

summi generis respectu reliquorum.

2 *Diversa* possunt esse tàm in eodem prædicamento quàm in diversis.

3 *Oppositorum* nomen aliter vsurpatur apud *Aristotelem*, aliter in hac divisione, nam *Aristoteles* accipit *opposita* pro ijs quæ nos appellamus *Contraria*, quæ disparatè opponuntur: nos autem accipimus *Contraria*, vt nomen vtrisque commune.

4 Omnis virtus opponitur suis vitijs extremis *disparatè*, quia tametsi opponantur, nunquam tamen maximè distant, sed plus distant vitia inter sese.

5 Si virtus & vitium sumantur in genere, tùm non opponuntur *disparatè* sed *adversè*: si in specie, prout virtus est medium inter duo extrema, tùm opponuntur *disparatè*.

6 Quoties *Aristoteles* de *contrarietate* loquitur in præmissis, sumit pro adversè contrarijs; vt cùm negat substantiæ aliquid esse contrarium: & cùm affirmat qualitati aliquid esse contrarium.

7 Quòd rectè dividantur contraria affirmativa in contraria secundùm *divisionem*, & secundùm *inhæsionem* satis est probabile, aliter enim non video in quo dissentaneorum genere *differentiæ* substantiales oppositæ & earum species collocari possunt; in hoc autem membro sine incommodo collocari possint.

8 *Aristoteles* in sua divisione omisit ea quæ nos appellamus 1 *Dissentanea*, 2 *Diversa*, 3 *Opposita*, 4 *Disparata*, 5 *Contraria affirmativa in dividendo tantùm*, quia voluit vulgarem divisionem tradere solùm, quam ab antiquis accepit: accuratiorem divisionem nolebat in hoc institutionis opere ponere, quum hîc statuit potiùs docere quod ab alijs traditum erat, quàm quod fuit verum simpliciter: vnde ista divisio ab *Aristotele* adducta, non est æqualis divisio.

9 Divisum apud *Aristotelem* est *Oppositum*: quod respondet

respondet ei dissentaneorum generi quod nos appellamus *Contrarium.*

10 Divisio *Aristotelis* est in hæc quatuor membra, 1 *Relativè* opposita, 2 *Contraria* seu *adversa*, 3 *Privantia*, & 4 *Contradicentia.*

De singulis membris ab *Aristotele* traditis, aliqua sunt observanda.

Regula de Relativè oppositis.

De *Relatis* observa hæc 4.

1 Relativa omnia tam secundum *dici*, quàm secundum *esse* sunt relativè opposita.

2 Aliâ ratione & respectu *relata* sunt *opposita*, & aliâ sunt *relata*: vt, *pater* & *filius*, & cætera omnia relata sunt in prædicamentis, quatenus à se mutuò dependent, & unum ponit alterum, sunt autem in postprædicamentis ut relativè sunt opposita, quatenus inter se differunt, mutuò se destruunt, & unum tollit alterum.

3 *Relata* non se destruunt ac tollunt vt alterum non sit; sed ut non sit in eodem Subjecto: nam ponunt se in diversis, destruunt se in eodem: ut idem non sit *pater* & *filius istius patris.*

4 *Pater* & *filius*, ut & omnia *relata* & *correlata* non opponuntur nisi eodem respectu sumantur: ut *pater Iohannis*, & *filius Petri* non opponuntur.

De *adversè* oppositis observa hæc duo.

1 Vulgarem definitionem Adversorum esse istam: *Contraria Adversa* sunt accidentia posita sub eodem genere, maximè à se distantia; quæ mutuò se expellunt ab eodem subjecto, in quo vicissim inesse possunt, nisi alterum insit à natura.

2 Definitionis explicationem: Atque ad explicationem hujus definitionis octo sunt notanda, scilicet quòd,

1 *Accidentia* dicuntur, unde excluduntur omnes *differentia*

differentiæ substantiales : immò & omnia *privantia* quæ non sunt entia positiva.

2 Dicuntur poni *sub eodem genere*, ergo quę sunt in diversis prædicamentis non sunt *Adversè Contraria*.

3 Dicuntur *maximè à se distare*, intellige non *gradu*, sed *formâ*, & formali distantiâ ac operationibus formam ipsam sequentibus : nam *Calor in remisso gradu* & *frigus remissum* sunt contraria, sed non maximè distant quoad *gradum*.

4 Dicuntur *expellere se ab eodem Subjecto*: quæ ergo simul insunt non sunt adversa ; sed hoc de contrarijs præsertim in intenso gradu profertur, nam in remisso gradu simul inesse possunt, ut in *mixtis* inest *calor* & *frigus*, licèt non absque pugna.

Regula de contrarie oppositis.

5 Quòd *eidem Subjecto vicissim insunt*, hinc à privantibus distant, nam illa non insunt vicissim ; ut unum possit sequi alterum in Subjecto : quod si alterum contrariorum à natura insit, tum non est necesse ut vicissim insint : sic non est necesse *frigus* inesse *igni*, quia calor ei inest à natura.

6 Cùm *Aristoteles* asserit bonum & malum esse contraria, nec tamen poni sub eodem genere, loquitur secundum opinionem *Pythagoricorum* qui ponebant duo summa genera, scilicet bonum & malum : & secundum hos, duo contraria erant, duo summa genera.

7 Dicit *Aristoteles* genera aliqua esse contraria, cùm Species illorum generum non sunt contrariæ : & sic *virtus* & *vitium* in genere opponuntur *contrariè* ; Species autem illorum, ut *liberalitas* & *avaritia* non sunt contraria, sed *disparatè opposita*, non enim maximè distant sub eodem genere ; *prodigalitas* enim & *Avaritia* magis distant.

8 Contraria immediata nullum habent medium *formæ*, sive medium *participationis*; sed habent medium

dium *subjecti*, sive *abnegationis*. *Medium forma* est quum inter duo extrema est aliqua forma media, ut *sanitas* & *ægritudo* non habent medium *forma*, sed habent medium *subiecti*, scilicet *lapidem*, quia lapis nec est sanus nec æger. *Medium Subiecti* est quando invenitur aliquod subjectum in quo neutrum inest: & sic differunt à Contradictoriis quæ nullum habent medium *Subiecti*.

Regulæ de privativè oppositis.

De *privativè oppositis* observa hæc quinque

1 Privationem aliquando sumi *impropriè* pro mera absentia seu negatione formæ & habitus; ut si quis dicat *lapidem esse cæcum*.

2 Privationem esse simpliciter non ens per se.

3 Privationem Physicam (i. istam quæ ab *Arist.* in Physicis definitur) præcedere habitum, Logicam quæ in Postprædicamentis definitur sequi non præcedere, nam *Privatio physica, est absentia formæ in materia disposita ad hanc formam recipiendam*: *Logica privatio* est *absentia* vel *negatio formæ seu habitus qui prius inerat*.

4 A privatione (tollente tantùm actum) ad habitum potest dari regressus: ut à *tenebris ad lucem*.

5 A privatione Logica (tollente potentiam & actum simul) ad habitum non potest dari regressus: ut à *morte* ad *vitam* naturaliter.

Leges de Contradictoriè oppositis.

De *Contradictoriè oppositis*, observa hæc sex,

1 Contradicentia esse duplicia,

1 *Complexa*, quæ sunt propositiones & qualitate & quantitate repugnantes, in quibus est idem subjectum & prædicatum.

2 *In-*

2 *Incomplexa*, quæ sunt duo termini propositionis : ut *homo*, non *homo*.

2 Contradictoria complexa differre à reliquis oppositis, quia unum est semper verum, alterum falsum ; non autem sic in reliquis, quia in simplicibus nulla est veritas aut falsitas propriè.

3 *Aristotelem* agere, de complexis contradictoriis in hunc finem, ut meliùs cognoscantur Simpliciæ.

4 Contradictoriorum Simplicium, alterum de quovis ente, seu non ente aptum esse prædicari : ut, *Omne quod est, est vel lapis, vel non lapis.*

5 Contradictoria Simplicia nunquam affirmari de eodem simul, & eodem respectu : ut, *nihil est homo, & non homo simul*, & eodem respectu.

6 Inter Contradictoria nullum esse medium, vel *Formæ* vel *Subiecti*.

CAP. 2.

De Modis prioris.

DE Modis prioris videndum est, . .

1 *Quotuplices* sint: est autem aliquid alio prius quatuor modis,

1 *Tempore*, quod tempore antecedit, & est antiquius : ut, *Senex* est prior *Iuvene*, & *Pater filio*.

2 *Naturâ*, idq; 1 *Consequutionem*, & tum illud est prius, à quo retro non sequitur existendi consequutio : ut vere sequitur, *homo*

Prius quot modis.

dupliciter vel quoad { *homo est*, ergo *est animal*; sed non sequitur *animal est*, ergo *est homo*; itaque *animal* est prius naturâ quàm *homo*, & *Genus Specie*.
2 *Causationem* seu in causando: sic causa est prior naturâ suo effectu.

3 *Ordine*, quod in scientiis primò subvenit tractandum secundum ordinem: sic, *literæ Syllabis* sunt priores.

4 *Honore*, quod prius est dignitate & præstantius: sic *Rex* prior est *subditis*: & *virtus divitiis*.

Leges priorum.

3. Quænam sint observanda de his modis; notanda sunt hæc octo {

1 *Aristoteles* non enumerat omnes modos prioris, sed eos tantùm qui maximè usitati sunt, & ad quos reliqui revocari possint: unde *prius loco* referatur ad prius dignitate.

2 Ex his modis prioris, intelligere possumus modos posterioris: nam, *quot modis dicitur unum oppositorum tot modis dicitur alterum*.

3 Etsi sint tantùm quatuor modi prioris in genere: sunt tamen quinque in specie secundum versiculos.

Tempore, naturâ, prius ordine, dico & honore.
Causam causato, dicimus esse prius.

4 In æternis nihil est prius tempore, sed naturâ est prius: ut *animal* est prius *homine* naturâ.

5 Omnis causa est prior naturâ in causando, non in consequendo: ita, *rationale* est prius *homine* in causando, non in

in consequendo.

6 Quæ reciprocantur neutrum est priùs altero in consequendo: nam utrinque retrò sequitur argumentum.

7 Aliquid est prius ordine dupliciter, vel

1 Quoad *naturam*: quando ea quæ sunt naturâ priora, prius tractantur, ut universaliora in scientijs contemplativis.

2 Quoad *nos*: quando illud quod nos cognoscimus faciliùs, priùs traditur, etsi non sit naturâ prius: sic *Species* apud *Porphyrium* præcedit *genus*.

8 Idem potest esse prius naturâ & in causando & in consequendo, ut *animal* est prius *homine*.

CAP. 3.

De Modis Simul.

DE Modis *Simul* videndum,

1 Quinam, & quot sunt *Modi Simul*; aliqua autem dicuntur esse simul dupliciter, scilicet *tempore*, vel *natura*.

Simul quot modis aliquid dicitur.

1 *Tempore* simul sunt quæ oriuntur & occidunt simul: ut *homo* & *risibile*, & omnis passio cum subjecto suo.

2 *Naturâ* simul, idque vel, in

1 *Consequendo*, quæ reciprocantur in argumento; ita ut si unum sit, alterum erit; & neutrum sit causa alterius, sic *pater* & *filius*, & omnia relata secundum esse sint simul naturâ.

2 *Dividendo*, quæ æqualiter idem genus

nus univocum dividunt: ut, *homo* & *brutum*, nam utrumque naturam generis æqualiter respicit.

2 Quænam regulæ hîc sunt observandæ:

1 *Simul* res dici possunt pluribus modis, sed hi maximè usitati sunt, & ex his, & prædictis modis Prioris, reliqui cognoscendi sunt: ideoque ab *Aristotele* omissi sunt.

2 *Tempore* aliqua dicuntur *simul* impropriè, quæ sunt in eodem tempore, etsi non simul oriantur: ut, dicimus *Socratem* & *Platonem simul fuisse tempore, quia eodem tempore vixerunt*; sed prius tempore propriè dicitur, quod supra est definitum.

Leges, de modis simul.

3 Aliqua sunt simul tempore, quorum unum est prius naturâ altero; ut, *homo* & *risibile*, nam homo est prior naturâ; sed sunt simul tempore.

4 Ut aliqua sint naturâ simul in consequendo requiruntur hæc duo, ut

1 *Reciprocentur* in argumentatione, adeò ut posito uno ponatur alterum, & sublato uno tollatur alterum.

2 *Neutrum sit causa alterius.*

5 Quæcunque sunt simul *naturâ* in *consequendo*, sunt etiam simul *tempore*, nam neutrum sine altero existit.

6 Omnia *Relata* sunt simul *naturâ* in *consequendo*.

7 Nulla *causa* est simul *naturâ*, cum suo *effectu*.

8 Species duæ contradivisæ ejusdem generis univoci, sunt semper simul *naturâ* in *dividendo*.

9 Genus respicit æquè suas species; ideòque illæ dicuntur simul naturâ in ordine ad genus.

10 Species si considerentur inter se, una est prior alia; si autem referantur ad genus sunt simul: ut, *continua quantitas & discreta.*

11 Species Analogi generis aut Æquivoci, non sunt

sunt simul *naturâ*: ut, *Substantia* & *Accidens*, quæ sunt species *Entis*.

CAP. 4.

De modis habendi.

Habere octo modis dicimur, vel ut *habere*

1 *Habitum* & *dispositionem*; & sic refertur ad prædicamentum *Qualitatis*.

2 *Quantitatem*; & refertur ad prędicamentum *Quantitatis*.

3 *Vestem*; & alia quæ sunt circa corpus, sive totum, & refertur ad *Habitum*.

4 *Aliquid in parte*: ut, habere *annulum in digito*, & alia quæ sunt circa partes; & refertur ad *Habitum*.

5 *Partem*: ut, habere *manum*, & hoc refertur ad *Substantiam*.

6 *In vase*: ut, habere triticum, & refertur ad *Vbi*.

7 *Possessionem*: ut, habere *domum*, & refertur ad *Relationem*.

8 *Vxorem*, qui modus est omnium maximè improprius. *secundum Arist.*

CAP. 5.

De Motu.

DE Motu hæc quatuor sunt observanda.

1 Quædam præcognita. 2 Quid sit. 3 Quotuplex 4 Quæ leges illius.

- 1 *Præcognita* observanda sunt, tùm ad Motus
  - 1 *Definitionem*, & sunt tria,
    - 1 *Subjectum* cui inest.
    - 2 *Termini* duo scilicet
      - 1 A quo.
      - 2 Ad quem.
    - 3 *Mensura*, *tempus* aut *instans*. Et ex his tribus omnis motus est definiendus.
  - 2 *Divisionem*, & sunt tria;
    - 1 *Motus* dupliciter sumitur,
      - 1 *Generaliter* pro quavis mutatione, sive sit in Tempore, sive in Instanti, & sic complectitur *Generationem* & *Corruptionem*.
      - 2 *Specialiter* pro mutatione quæ fit & mensuratur Tempore, & sic motus complectitur quatuor Species: & non Generationem & Corruptionem.
    - 2 *Motus*, ut hìc dividitur, est motus (generaliter sumptus) ut complectitur omnes has mutationes.
    - 3 Motus etsi ponatur esse Postprædicamentum, est tamen in prædicamento: sed diverso modo. In prædicamento Passionis quatenus consideratur secundùm naturam suam à superioribus acceptam; hìc verò ut secundùm Terminos accipitur.

2 Motus

2 Motus *in Genere* sic definitur: *Motus* est mutatio in Subjecto, (viz. *vel in materia prima, vel in corpore*) ab uno termino (scil. *à quo*) ad alium (viz. *ad quem*) facta, vel in Tempore vel in Instanti. *Motus definitio.*

3 *Motus* est duplex *Instantaneus* vel *Successivus.* *Motus Divisio.*

- 1 *Instantaneus*, qui fit in instanti: estque vel
  - 1 *Generatio*, quę est *mutatio*, vel in materia prima, vel secunda, *ut in Subjecto*, facta à *privatione formæ*, tanquam termino à quo, *ad formam*, ut terminum ad quem.
  - 2 *Corruptio*, quæ est *mutatio* in eâdem materia facta, à forma substantiali ad illius privationem: sive, ab ente ad non ens.
- 2 *Successivus*, qui fit in Tempore.

Motus autem successivus est vel, ad
- 1 *Quantitatem*, cujus termini sunt in Quantitate: estque vel
  - 1 *Augmentatio*, quæ est mutatio successiva à quantitate *minori* ad *majorem*, facta in corpore.
  - 2 *Diminutio*, quæ est mutatio successiva in corpore, facta à *majori* quantitate in *minorem*,
- 2 *Qualitatem*, & dicitur *Alteratio*, quæ est mutatio successiva à contraria qualitate ad contrariam qualitatem.
- 3 *Ubi*, & dicitur *motus Localis*, sive Latio, quæ est mutatio successiva facta in corpore, & est ab uno loco ad alium.

Observandæ sunt hę quinque *Regulæ de Motu.*
- 1 Omnis motus distinguitur per terminum suum ad quem formaliter consideratum; Nam licet augmentatio & diminutio sint ad quantitatem, hæc tamen est ad *minorem*; illa ad *majorem*.
- 2 Motus aliqui *per mensuram* distingu-

 tur:

propositio-nes seu *Regula* — tur: ut generatio & corruptio distinguuntur à cæteris per hoc; quod sint in instanti, reliqui in tempore.

3 Motus aliqui distinguuntur *per subjectum*, ut generatio & corruptio sunt in materia prima; reliqui omnes in corpore.

4 Omni *Motui quies* in termino à *quo* contrariatur *privativè*, nam quies est privatio motus, nempe subsequentis; utcunque sit perfectio præcedentis.

5 Motus illi sunt adversè contrarij, quorum termini sunt ità contrarij: nam motus ab *albo* in *nigrum* est contrarius motui à *nigro* in *album*.

De motu copiosiùs & accuratiùs dissĕrere pertinet ad Naturalem Philosophiam; ideò hæc digustasse sit satis.

Finis Postpradicamentorum.

De Definitione Appendix.

Hactenus de terminis simpliciter simplicibus dictum fuit, sequuntur termini simplices orti, de quibus hîc sigillatim dicendi locus non erit, de ijs igitur quorum usus est ubique frequentissimus, *definitione* scilicet & *divisione*, quædam prægustanda sunt: primùm de *definitione* hæc tria sunt pertractanda.

1 Quid sit.
2 Quotuplex sit.
3 Quæ sint ejus proprietates.

Definitio quid. *Definitio* est definiti explicatio.

Definitio est duplex, *Nominalis* vel *Realis*.

Definitio quotuplex. 1 *Nominalis*, quę reddit nominis significationem, sive sit per Synonymam notioris vocabuli; sive per Etymologiam definiti: ut, *Fortitudo est metus permanens,*

manens. Solstitium est Solis statio, &c.

2 *Realis*, quæ ostendit quid res sit; estque vel *Accidentalis* vel *Essentialis*.

1 *Accidentalis* seu descriptiva, quæ rei naturam explicat per terminos quosdam accidentales: & constat ex genere, vel ex eo quod supplet locum generis; & accidentibus proprijs vel communibus, quæ supplent locum differentiæ: ut *homo est animal risibile, bipes, implume:* Et quia cognitio nostra incipit ab accidentibus ideò hujus descriptionis maximus est apud omnes usus.

2 *Essentialis*, quę per terminos essentiales rem explicat; sive termini rem seu definitum

1 *Constituant*, & tum est *Substantiæ* formalis definitio, quæ exactissimè speciei naturam explicat, constans tantùm ex genere & differentia; ut *homo est animal rationale*, & hæc dicitur definitio κατ' ἐξοχήν.

2 Partim constituant, partim necessariò *producant*, & tum est definitio *accidentis*; estque triplex

1 *Formalis*, quæ constat ex accidentis genere & subjecto: nam subjectum accidentis est instar suæ formæ: ut, *Tonitrus est sonus in nubibus.*

2 *Causalis*, quæ definiti naturam demonstrat, estque accidentis causa proxima, efficiens, vel finalis.

3 *Aggregata*, ex *causali* & *formali*; quæ definiti genus, subjectum, & causam indicat: ut si definiatur *Eclipsis, privatio Luminis in Luna ob terram interpositam*: Genus est *privatio*, differentia (seu forma) est subjectum (scilicet *Luna*) & causa efficiens, *terra interposita*.

Regulæ *definitionis* sunt septem.

Regulæ de Definitione.

1 In omni scientia definitio nominis primùm tradenda est.

2 Descrip-

2 Descriptio potest cuivis rei competere tam substantiali quàm accidentali.

3 Sola species definitur definitione formali.

4 Solùm accidens definitur causali & aggregata definitione.

5 Definitio conflata ex formali & causali differt à demonstratione tantùm situ & dispositione terminorum.

6 Omnis definitio descriptiva, formalis, aut aggregata est oratio.

7 Omnis bona definitio reciprocatur cum definito.

Hæc de Definitione.

De Divisione.

Post definitionis tractationem *divisionem* aggredior, ubi tria sunt declaranda.

1 Quid sit.
2 Quotuplex sit,
3 Quæ sint Proprietates.

Divisio quid. *Divisio*, est latiùs patentis in membra angustiora deductio: estque vel 1 *vocis* ambiguæ in suas significationes, & dicitur *distinctio*; vel 2 *Totius* in suas partes: *totum* autem est vel *simplex* vel *aggregatum*.

Divisio quotuplex. Divisio totius *Simplicis* & per se in partes simplices est triplex, vel

1 *Universalis* in partes subjectivas per differentias essentiales. Et hæc est semper generis in suas species & κατ' ἐξοχὴν divisio dicitur.

2 *Essentialis* in partes constituentes: & hæc est divisio speciei in genus & differentiam, seu naturæ specificæ in materiam & formam.

3 *Integralis* in partes integrantes, & hæc est partitio individui in partes suas sensibiles seu materiales.

Divisio

Divisio totius *Aggregati* & per accidens in partes aggregatas est quintuplex,

1 Cùm *subjectum* dividatur per sua *accidentia* : ut *homines* sunt *docti* vel *indocti*.

2 Cùm *accidens* dividatur per *subjecta*: ut *febres* sunt in *spiritibus*, vel *humoribus*, vel *partibus solidis*.

3 Cùm *accidens* per *accidentia* dividatur: ut *bonum* est vel *utile*, *honestum* vel *jucundum*.

4 Cùm *potentia* dividantur per *objecta* : ut *visus* est circa *colorem*, *auditus* circa *sonum*, &c.

5 Cùm *causa* dividantur per *Effectus*, & contrà : ut *calor cœlestis* est à *Sole*: *elementaris* ab *igne*.

Regulæ de divisione sequuntur

1 Necesse est ut vox ambigua distinguatur antequam res ulla definiatur.

Division. leges.

2 Nisi in principio ambiguitas ostendatur, error in progressu erit major.

3 In divisione totius per se, divisum & membra dividentia debent esse adæquata.

4 Membra dividentia debent inter se esse opposita.

5 Divisio (si commodè fiat) debet esse bimembris.

6 In omni divisione divisum latiùs patet, alterutro membro dividente.

Hæc de Divisione digustasse sat erit.

Quæ hactenus tractavimus (primò de prædicabilibus, mox de prædicamentis, & iis quæ ante & post prædicamenta sunt cognoscenda, de terminis simplicibus tàm primis quàm ortis) aliqui ponunt tantùm loco præfationis ad universam Logicæ doctrinam: ipsumque

sumque volunt Logicæ tractatum à Nominis & Verbi definitionibus inchoari: fatemur nomen & verbum propinquiorem esse propositionis materiam: ut & subjectum, copulam, prædicatum: quæ omnia ob eandem causam præterivimus; & in secunda parte Logicæ propositioni in genere subjunximus: veruntamen cum Logicæ divisio secundum tres actus intellectus, non sit minùs evidens & certa, quàm inter optimos approbata; vel sola tractatio de argumentatione dicenda est Logica, & reliqua omnia ejus præcognita; vel termini simplices prædicti, occupabunt primam Logicæ partem, quæ dirigit intellectum in actu primo, sive simplici rerum conceptu: neque minùs præfationis locum habent nomen & verbum ad propositionem, & propositio ad syllogismum; quàm ad nomen & verbum prædicamenta, quæ non quatenus res per se, sed quatenus secundis notionibus, scilicet subjecto & prædicato, generi & speciei, &c.) substernuntur, sunt Logicæ considerationis, & argumentationis principia, seu materia remota.

LIBER TERTIVS.

CAP. I.

De Propositione.

IAM Propero ad secundum Logicæ partem, quæ dirigit secundum mentis actum in apprehensione rerum complexarum interventu & subsidio Propositionis, ubi nonnulla adhuc dicemus de terminis simplicibus (præsertim de *nomine* & *verbo, subjecto prædicato* & *copula*) in quantum sunt materia immediata ex qua constat omnis propositio. De propositione autem agendum est dupliciter.

1 Seor-

1 Seorsim & per se, ubi declaranda sunt tria.
- 1 Quid sit.
- 2 Quotuplex sit.
- 3 Quæ sint ejus proprietates.

2 Conjunctim quatenùs conjungitur cum aliâ ad argumentationem faciendam.

Ut *definiatur*, videndum est 1 quid significet nomen ipsum. 2 quæ sit ejus definitio.

Propositionis* *nomen* significat orationem, quâ proponimus sensa & cogitata mentis nostræ; à *proponendo* sic dicta: sed ut definitio rectiùs tradatur, diligenter advertenda est hæc de *sono* secundum species suas divisio.

Sonus est quicquid audiri potest; estque vel *fragor* vel *vox*.

1 *Fragor*, qui fit ex quavis collisione duorum corporum solidorum: ut *tintinnabulum campana*.

2 *Vox*, quæ certis instrumentis ab animantis ore profertur. *Instrumenta novem sunt guttur, lingua, palatum, quatuor & dentes, & duo labra simul.* Vox autem est vel non *significativa* vel *significativa*.

1 *Non significativa*, quæ vel nihil significat, vel non determinatum mentis conceptum: ut *Buff, Baff*.

2 *Significativa*, quæ aliquid significat, sive quæ est notificativa conceptuum internorum: idque *naturaliter*, vel ad *placitum*.

1 *Naturaliter*: quæ naturali solùm instinctu conceptus vel passiones internas exprimit: ut omnes *brutorum* (quotquot sonitum efficiunt) *voces, galli cantus, balatus ovium, rugitus Leonum, Canum latratus, &c.*

2 *Ad placitum*, quæ hoc vel illud significat pro imponentis arbitrio; sive casu contigit, seu con-

consilio; eoque vel divino; ut impositio nominum *Abrahami, Israelis:* vel humano: estque *simplex* vel *complexa.*

1 *Simplex* cujus partes separatæ & per se sumptæ nihil significant, vel nihil quale conjunctim significabant: estque *Categorematica* vel *Syncategorematica.*

1 *Categorematica:* sive per se *significativa* quæ per se rem integrè significat.

Estque vel

1 *Verbum*, quod adsignificat, sive significat aliquid cum certâ temporis differentiâ *præsentis, præteriti*, aut *futuri* (atque huc referantur etiam verborum participia) estque vel

1 *Substantivum*, quod significat substantiam rei una cum temporis differentiâ: ut verbum *(est)* quoties est secundum adjacens, ut *homo est*. Nam cùm est tertium adjacens, significat tantùm connexionem terminorum, ut *Socrates est homo.*

2 *Adjectivum*, quod aliquid adjectum præter rei substantiam notat, ut *ambulat.*

2 *Nomen*, quod significat aliquid absque ulla temporis differentia (atque huc referantur omnia pronomina substantiva; ut *ego, tu, ille*, &c.) estq; vel vox

1 *Primæ intentionis*, quæ immediatè rem simplicem indigitat absque respectu ad disciplinarum terminos, & tales in *Prædicamentis* immediatè substernuntur prædicabilibus, quas vid. lib. 2.

2 *Secundæ intentionis*, quæ non immediatè rem simplicem designat; sed est notio secunda priori imposita, quæ hinc τεχνολόγημα sive vox artis dicitur.

1 *Syn-*

1 *Syncategorematica*, sive consignificativa: quæ cum per se sit ad rem significandam & propositionem constituendam inepta, unâ tamen cum alijs rem significat, & propositionem ingreditur: estque 1 verbum, *est*, quoties est tertium adjacens, sive copula subjecti & prædicati: ut, *nix est alba*. 2 Omnia signa quantitatis in propositionibus: ut, *omnis, quidam*, &c. 3 Omnia apud Grammaticos, *Adverbia, Coniunctiones, Præpositiones, Interiectiones*, quorum vel nomina satis indicant eorum ab alijs dependentiam.

¶ 2 *Complexa*, cujus partes separatæ & per se sumptæ idem significant, quod conjunctim significabant: estque *Oratio*, quæ est *imperfecta* vel *perfecta*.

1 *Imperfecta*, quæ non relinquit perfectum sensum in animo audientis: ut, *animal rationale*; *homo doctus*.

2 *Perfecta*, quæ relinquit perfectum sensum in animo audientis estque vel
- 1 *Non enunciativa*; quæ neque verum nec falsum significat & cujus nullus est usus apud Logicos: estque vel
  - 1 Interrogativa: ut, *quis civitatem prodidit?*
  - 2 Imperativa: ut *Incumbite libris.*
  - 3 Optativa: ut *ô mihi præteritos referat si Iupiter annos!*
- 2 *Enunciativa*, sive Indicativa; quâ verum vel falsum indicamus: idque vel affirmando vel negando. Estque vel *cum ambiguitate*, cùm aliqua vox est ambigua: ut *Canis est in cælo*: vel *sine ambiguitate*, cùm nulla vox est ambigua, & hæc est *Propositio*: ut, *homo est animal.*

Hinc propositionem definio. *Propositio* est oratio (sive vox complexa) perfecta, indicativa, indicans verum vel falsum, sine ambiguitate; & per hanc definitionem

Propositio quid.

finitionem differt & distinguitur propositio ab omni alio quocunque.

Partes propositionis. Quid sit propositio dixi: ex quibus constat nunc dicendum est: partes sunt, vel signantes vel signatæ;

1 *Signantes*, quales sunt voces simplices categorematicæ, & Syncategorematicæ, ut suprà.

2 *Signata*, & sunt tres, *Subiectum*, *Prædicatum*, & *Copula*: quæ sic definiuntur.

1 *Subiectum*, est omne illud quod præcedit copulam in propositione: ut *homo* est animal: (ibi *homo* est subjectum.)

2 *Prædicatum*, est omne illud quod de subjecto prædicatur, seu quod sequitur copulam in propositione: ut homo est *animal*: (ibi *animal* est prædicatum.)

3 *Copula*: est verbum principale connectens subjectum & prædicatum, & est in omni propositione Verbum (*Est*) aut aliqua persona illius verbi substantivi, *sum, es, fui*: aut verbi adjectivi, ut, *Socrates vixit Athenis*.

Notandum subjectum præcedere & prædicatum sequi copulam non semper situ terminorum, sed sensu & constructione: ut in hâc propositione, *Ardua est via ad virtutem*: *Via ad virtutem* est subjectum, & *Ardua* prædicatum.

Hic autem observandum est, quòd propositio est duplex,

1 *Explicita* seu expressa; in qua hæ tres partes, subjectum, copula, & prædicatum, exprimuntur: ut, *homo est animal*.

2 *Implicita*, in qua omnes hæ tres partes subjectum, prædicatum, & copula non exprimuntur, sed quædam implicantur: &, si resolvatur Propositio, in *participium*, & *personam verbi substantivi sum, es, fui*, mutatur; atque sic exprimatur: ut, *ambulo*, id

id est, *ego sum ambulans*: & tum omnes propositionis partes sunt in ea expressæ.

Hæc de Propositione in genere.

CAP. 6.

De Divisione Propositionis.

PErgo nunc ad id quod secundo loco proposui, ut explicem quotuplex sit propositio: & ut ponam propositionis divisionem: Dividitur propositio tripliciter, scil. secundum *Substantiam*, *Quantitatem* & *Qualitatem*.

Quotuplex sit propositio.

1 Secundum *Substantiam*, seu partes ex quibus constat, atque sic est vel

- 1 *Categorica*, quæ constat ex uno subjecto, uno prædicato, & una copula. Materia itaque ejus sunt termini simplices, ut *homo est risibilis*.
- 2 *Hypothetica*, quæ constat ex duabus categoricis per aliquam conjunctionem connexis. Et ejus materia proxima sunt duæ *propositiones*, & copula est *conjunctio* aliqua utrasque connectens: Ut, *Si homo sit rationalis, tum est risibilis. vid. c* 6.

2 Secundum *qualitatem* ut dividatur propositio: notandum *Qualitatē* esse duplicem.

- 1 *Rei*, quæ propositioni convenit ratione rei substratæ: unde Propositio *vera* vel *falsa* dicitur, quia in re ita est vel non est. Et hæc appellatur qualitas *fundamentalis*, materialis & remota.
- 2 *Signi* seu vocis, quæ immediatè propositioni convenit: & dicitur qualitas *formalis* & immediata: unde propositio est, vel *affirmativa* vel *negativa*.

1 Affir-

Utraque rursus vel est:

1 *Aff.* quâ aliquid de aliquo affirmamus. Et hujus nota est quòd negatio, *Non*, non præcedit copulam: ut *homo est doctus*.

2 *Neg.* quâ aliquid de aliquo negamus. Et hujus nota est, quòd negatio, *Non*, præcedit copulam: ut *homo non est doctus*.

1 *Pura*, quando subjectū & prędicatum efferuntur absque modo: ut *homo est justus*.

2 *Modalis* quando modus aliquis annectitur: ut, *necesse est hominem esse animal*. v.c 7.

Nota quod negatio, *Non*, præcedit copulam vel actu & expressè: ut, *homo non est lapis*. Vel virtute & efficacia: ut, *nullus homo est lapis*, *nullus* enim idem sonat quod *non ullus*.

3 Secundum *Quantitatem* propositio est quadruplex;

1 *Universalis*, quando subjecto communi præponitur nota universalis: ut *omnis* homo est animal.

2 *Particularis*, quando subjecto communi præponitur nota particularis: ut, *aliquis* homo est animal.

3 *Indefinita*, quando subjecto communi, nulla nota præponitur, neque universalis neque particularis: ut, *homo* est doctus.

4 *Singularis*, in qua subjectum est vel

- *Nomen proprium* & singulare, ut *Socrates* est Philosophus.
- *Nomen commune* cum notâ singulari, qualis nota est pronomen demonstrativum, *hic*, *hæc*, *hoc*: ut *hic homo* est doctus.

Ad pleniorem eorum quæ dicta sunt explicationem,

nem, quæ sequuntur observanda sunt.

1 *Nota* non est pars propositionis, sed est signum quantitatis in aliqua propositione.

2 *Notæ* aliquæ sunt, { *Universales*, 1 affirmativæ: ut, *omnis, semper, quilibet, quandocunque*. 2 Negativæ: ut, *nullus, nemo, nunquam*. *Particulares*, 1 affirmativæ: ut, *quidam, aliquis, nonnullus, nonnemo, nonnunquam, quandoque, aliquando*. 2 Negativæ: ut *non omnis*. *Singulares*, ut sunt pronomina demonstrativa, quæ certam aliquam rem designant: ut, *hic, ille, ipse*, & vox (*omnis*) quando sumitur collectivè, non distributivè: ut, *omnes digiti sunt quinque*. }

Notæ quantitatis.

3 *Propositio Indefinita* in materia necessariâ est æquivalens universali: in materia verò contingenti est æquivalens particulari. Materia est *Necessaria* quando subjectum non potest esse sine prædicato. *Contingens* quando subjectum potest esse sine prædicato: ut, *homo est doctus*, est in materia contingenti; *homo est animal*, est in materia necessaria; *homo enim non potest esse, nisi sit animal*.

4 Secundum hanc triplicem divisionem triplex oritur quæstio de propositione, *quæ sit? qualis? quanta?* hìc itaque notato, quod si quæratur, *quæ sit* propositio? respondendum est; Est *Categorica* vel *Hypothetica*: si *qualis*? respondendum *est*; *Affirmativa* vel *Negativa*: si *quanta*? respondendũ est; *universalis, particularis, Indefinita* aut *singularis*, juxta versiculum.

Quæ? Ca: vel Hyp:) *Qualis?* Ne: vel Aff:) Un:
Quanta? Par: Ind: Sing. }

CAP. 3.

De Oppositione Propositionis.

Affectiones propositionis.

POst divisionem propositionis & definitionem pergo ad Affectiones propositionis declarandas, non affectiones propositionis in se consideratæ (sic enim *Veritas & Falsitas*, *Affirmatio & Negatio* quæ in præcedentibus tractatæ sunt, sunt affectiones propositionis) sed quæ oriuntur ex collatione unius propositionis cum alia.

Affectiones propositionis (ut una ad aliam refertur) sunt tres.
- 1 Oppositio.
- 2 Æquipollentia.
- 3 Conversio.

De tribus his ordine dicendum est, & 1 de Oppositione: in qua tria sunt consideranda;
- 1 Quid sit oppositio.
- 2 Quotuplex sit.
- 3 Quæ sint leges oppositarum propositionum.

Oppositio quid.

Quod ad primum attinet, eam sic definio, *Oppositio* propositionum est repugnantia duarum propositionum, vel in qualitate solâ, vel in quantitate solâ, vel in quantitate & qualitate simul, in quibus est idem Subjectum, idem prædicatum & eadem copula: ut, *omnis homo est justus: nullus homo est justus.*

Unde liquet quod hæ quinq; con-

1 Ut sint duæ propositiones eæque *repugnantes*, unde hæ non sunt oppositæ, *homo est animal, homo est animal;* quia nec sunt duæ sed una, nec repugnantes sed eædem.

2 Ut *differant* vel in *Quantitate*, vel in *Qualitate*, vel in *Utrâque*, unde hæ

ditiones requiruntur, ut aliquæ propositiones dicantur oppositæ.

hæ non opponuntur: *aliquis homo est doctus, nonnullus homo est doctus:* nam voce solùm differunt, sed neque qualitate, nec quantitate.

3 Ut *idem* sit *Subiectum, idem prædicatum* in utraque propositione, unde hæ non opponuntur, *homo est albus; homo est niger*, quia idem non est prædicatum utrobique; sensu enim & reipsa opponuntur simplices isti termini *Albus* & *Niger* (de qua oppositione egimus in cap. 1. de *Postprædicamentis*) sed secundam formam oppositionis propositionum non opponuntur.

4 Ut sint *ad idem*, unde hæ non opponuntur, *AEthiops est albus*, scil. *dentes: AEthiops non est albus*, (id est, *toto corpore.*)

5 Ut sint oppositæ respectu *ejusdem temporis:* aliter non opponuntur: ut, *Demosthenes erat blæsus, Demosthenes non erat blæsus:* nam si diversa tempora consideremus, utraque propositio est vera.

Quid sit oppositio propositionem dixi, venio ad ostendendum. 2 Quotuplex sit.

1 *Contrariæ*; quarum utraque est universalis, sed una affirmativa, altera negativa, ut hæ, *omnis homo est animal, nullus homo est animal,* unde differunt qualitate non quantitate.

2 *Subcontrariæ*; quarum utraque est particularis, sed una affirmativa, altera negativa, unde differunt qua-

litate non quantitate: ut, *quidam homo est doctus, quidam homo non est doctus.*

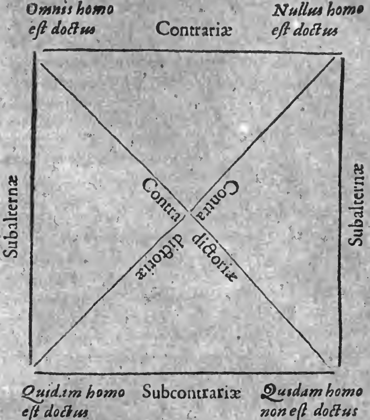
Quotuplex Oppositio. Propositiones oppositę sunt quadruplices.

3 *Subalternata*, quarum eadem est qualitas, sed diversa quantitas. ut si una affirmet, altera affirmat, si una neget, altera negat, sed una est universalis, altera particularis: ut, *omnis homo est animal, quidam homo est animal.* Unde differunt quantitate non qualitate.

4 *Contradictoria*, quæ repugnant, & qualitate & quantitate: ut, si una affirmet, altera negat; si una sit universalis, altera est particularis; ut, *Omnis homo est animal, aliquis homo non est animal.*

Hinc patet. 1. Omnem propositionem alicui opponi: 2. Omnem propositionem (quæ opponitur) opponi contrariè, vel subcontrariè, Subalternè, vel contradictoriè; quæ omnia ex hoc typo faciliùs intelligantur.

Omnis

Quid sit & quotuplex oppositio videmus; nunc leges oppositarum propositionum sunt ostendendæ. *Leges oppositarum propositionum.*

1 Contradictoriarum sunt hæ quatuor leges.

1 Contradictoriæ sunt oppositarum maximæ; quia repugnant & qualitate & quantitate.

2 Contradictoriæ nunquam vel veræ simul, vel falsæ esse possunt: sed si una sit vera, altera erit falsa; ut *omnis homo est justus, quidam homo non est justus.*

3 Omnis Propositio cujuscunque sit quantitatis aut qualitatis opponitur uni contradictoriè, & tantùm uni.

4 In omni legitima disputatione semper conclu-

 denda

denda contradictoria propositio thesi respondentis.

1 Observa *Contradictorias* esse duplices, quæ diversitas oritur ex diversitate subjecti: nam aliæ sunt de subjecto

- *Communi*, quales sunt illæ de quibus hactenus locuti sumus.
- *Singulari*, & quæ sunt duę propositiones singulares in quibus est idem subjectum, idem prædicatum, sed una affirmat, altera negat, ut hæ: *Socrates est doctus, Socrates non est doctus.*

2 *Subalternarum* leges sunt duæ.

- 1 Si subalternans propositio, seu universalis sit vera, tum subalternata, seu particularis, est vera, non contra: ut si hæc sit vera *omnis homo est doctus*, etiam hæc est vera *quidam homo est doctus.*
- 2 Si subalternata seu particularis sit falsa, etiam subalternans, seu universales erit falsa, sed non contrà: ut si hæc sit falsa, *quidam homo est doctus*, falsa erit hæc *omnis homo est doctus.*

3 Contrariarum est una lex: quòd nunquam possunt esse simul veræ, sed possunt esse simul falsæ: nempe in materia contingenti, ut hæ ambæ sunt falsæ, *omnis homo est doctus, nullus homo est doctus.*

Subcontrariarum est lex una, quòd simul veræ esse possunt, sed simul falsæ esse non possunt, ut hæ sunt veræ, *quidam homo est doctus, quidam homo non est doctus.*

Ex his quæ dicta sunt, patet, & quæ sit oppositio, & quotuplex, & quæ sint oppositarum propositionum leges: ac de prima affectione propositionum (quæ est *oppositio*) hæc dicta sunto.

CAP.

CAP. 4.

De AEquipollentia propositionum.

VEnio ad secundam propositionis proprietatem quę est Æquipollentia, de qua tria sunt ostendenda.

1. Quid sit.
2. Qui sint diversi modi æquipollentiæ.
3. Quæ regulæ sint observandæ.

AEquipollentia qui

AEquipollentiam sic definio. Æquipollentia est æquivalentia duarum propositionum quoad sensum & significationem, licet verbis discrepant, virtute negationis *non*, vel præfixæ signo & subjecto, vel postfixæ signo & subjecto, vel præfixæ & postfixæ simul, in quibus est idem subjectum, & idem prædicatum, ut *nonnullus homo est doctus, quidam homo est doctus*.

Unde liquet quod ad debitam æquipollentiam requiruntur hæ conditiones.

1 Ut sunt *duæ* propositiones.

2 Ut hæ duæ *sensum eundem* habeant, ita ut utraque sit affirmativa, vel utraque negativa, utraque vera vel falsa, utraque etiam ejusdem quantitatis.

3 Ut *voce differant*, nam voces diversas habeant.

4 Ut æquivaleant gratia negationis *non*; unde hæ non æquivalent nisi sensu solo: & materialiter non autem formaliter (quomodo nos hîc accipimus æquipollentiam) *homo est doctus, homo est eruditus.*

5 Ut negatio *non* vel præponatur signo & subjecto, vel postponatur, vel utrobique locetur quod si sequatur verbum nihil ad æquipollentiam spectat.

6 Ut idem sit subjectum utrobique, & idem prædicatum.

Quid sit Æquipollentia vidimus, nunc diversum modum Æquipollendi declaramus; is autem oritur ex diversa negationis *non* collocatione, nam tribus modis collocari possit: & secundum varium modum facit diversas propositiones æquipollere.

Æquipollentia quotuplex.

Negatio (*non*) signo & subjecto, vel

- *Præponitur* solùm & tùm facit duas contradictorias æquipollere: ut *nonnullus homo est doctus, quidam homo est doctus*
- *Postponitur* solùm, & tùm facit duas contrarias æquipollere: ut, *nullus homo non est doctus, omnis homo est doctus*: tenet hoc, si prior sit negativa.
- *Præponitur & postponitur simul*, & tum facit duas subalternas æquipollere: ut, *non omnis homo non est doctus, quidam homo est doctus.*

Summa horum hoc vulgari & trito versiculo continetur.

Præ: *contradict:*) post: *contrar:*) præ: postque *subaltern:*)

Atque hic non abs re erit observare. 1 æquipollentes Signorum significationes, prout his versiculis continentur.

Non omnis, quidam non: omnis non, quasi nullus.
Nonnullus, quidam: sed nullus non, valet omnis.
Non aliquis, nullus. non quidam non, valet omnis.
Non alter, neuter: neuter non, præstat uterque.

2 Utramque propositionem contradicere, cui una contradicat; aliter æquipollentes non sunt. Atque hæc de æquipollentia sunt dicta.

CAP.

CAP. 5.

De Conversione propositionum.

PErgo nunc ad tertiam propositionis proprietatem, quæ est Conversio, de qua ostendam

1 Quid sit.
2 Quotuplex sit.
3 Quæ leges in bona conversione observandæ sint.

Conversio quid.

Conversionem sic definio: est apta mutatio totius subjecti in locum totius prædicati, & totius prædicati in locum totius subjecti; manente eâdem qualitate, sed mutata quandoque quantitate: ut, *omnis homo est animal*, *quoddam animal est homo*.

In conversione notanda est propositio
- *Conversa*, quæ convertitur in aliam; estque prior: ut, *omnis homo est animal.*
- *Convertens*, in quam alia convertitur, estque posterior, ut, *quoddam animal est homo.*

Diximus quid sit conversio, veniamus ad declarandum quotuplex sit.

Conversio est triplex.

1 *Simplex*: in quâ mutatur totum prædicatum in locum totius subjecti: & contrà, manente eâdem qualitate, & quantitate: ut *nullus homo est lapis*, ergò *nullus lapis est homo*:. in hac conversione universalis negativa in universalem negativam, & particularis affirmativa in particularem affirmativam convertitur.

2 *Per accidens*, in qua mutatur totum prædicatum in locum subjecti: & contrà, manente eâdem qualitate, sed mutata quantitate: ut *omnis homo est animal*, ergo *quoddam animal est homo*: in

in hac conversione universalis affirmativa in particularem affirmativam, & universalis negativa in particularem negativam convertitur.

3 *Per contrapositionem*, in qua mutatur totum subjectum in locum prædicati, & contrà; manente eadem qualitate, & quantitate, sed ex finitis terminis fiunt infiniti, ut *omnis homo est animal*, ergo *omne non animal est non homo*: in hac conversione universalis affirmativa in universalem affirmativam, & particularis negativa in particularem negativam convertitur. Sed hęc omnium maximè est inutilis, & revera nulla conversio, quia mutantur termini, quod in licitâ conversione non est admittendum.

Sed ut hoc clarius elucescat de terminis, notandum est quòd

dicuntur *termini* { *Finiti*, quibus hæc negatio, *non*, non præponitur, ut *homo*. *Infiniti*, quibus hæc negatio (*non*) præponitur: ut *non homo, non lapis, non doctus*. }

Quid sit & quotuplex conversio dixi, nunc regulas explicabo.

Conversionis regulæ. Regulæ conversionis sunt quatuor.

1 Si *conversa* sit vera, in legitima conversione etiam vera est *convertens*, sed non contrà; ut si hæc sit vera, *omnis homo est animal*, & hæc est vera, *quoddam animal est homo*: sed non contrà, nam hæc non est vera, *omnis homo est doctus*, & tamen hæc est vera, *quoddam doctum est homo*.

2 Omnis propositio non omni modo convertitur, sed omnis *aliquo* modo convertitur; unde hæc non simpliciter convertitur, *omnis homo est animal*; quippe tum conuertens esset falsa: ut igitur cognoscatur quæ propositiones quoquo modo convertantur, advertendus est hic versiculus.

EccE

EccE tIbI simpArmIgErOs acc: ArmA bOnO con.

In quo nota hasce quatuor vocales A. E. I. O. quarum A significat universalem affirmativam. E universalem negativam. I particularem affirmativam. O particularem negativam, juxta versiculos.

Asserit A. *negat* E. *sed universaliter ambo.*
Asserit I. *negat* O. *sed particulariter ambo.*

Prior igitur versus significat E converti in E, & I in I, simplici conversione, id est, universalem negativam in universalem negativam, &c. sic A in I converti, & E in O in conversione *per accidens*, Postremò A in A converti, & O in O per *contrapositionem*.

3 Ut totum prædicatum transmutetur in locum subjecti, & contrà.

4 Ut tempora verbi rectificentur, ut, *aliqua arbor est in agro*, non sic convertitur, ergo *quidam ager est in arbore*: sed in hanc, ergo *quoddam in agro est arbor*. *Omnis senex fuit puer*, non sic convertitur *quidam puer fuit senex*: sed sic, ergo *quidam qui fuit puer est senex*.

Itaque quid sit conversio & quotuplex, & quæ sunt leges bonæ conversionis dictum est: & hæc de affectionibus propositionis.

CAP. 6.

De Propositione Hypothetica.

HActenus de propositione *Categorica* dictum est. Nunc dicendum est de *Hypothetica*, de qua tria sunt consideranda.

1 Quid

1 Quid sit.
2 Quotuplex sit.
3 Quando unaquæque sit vera quando falsa.

Propositio Hypothetica quid.

Propositionem Hypotheticam sic definio: *Propositio Hypothetica*, seu conjuncta, est propositio constans ex duabus Categoricis conjunctione aliquâ connexis: ut *homo est animal & homo est doctus.*

Hinc ad propositionem Hypotheticam requiruntur duo.
1 Ut sint duæ categoricæ, vel explicitè vel implicitè.
2 Ut illæ duæ connectantur per aliquam copulam. Unde hæ non sunt Hypotheticæ: *homo est animal, homo est doctus.*

Quid sit propositio Hypothetica videmus, nunc videndum quotuplex sit: est autem triplex, scil. *conditionalis, copulativa* & *disjunctiva.*

1 *Conditionalis*: in qua plures Categoricæ conjunguntur per conjunctionem conditionalem: ut, *si dies est, tum sol lucet*: ad hanc spectat & reducitur *Causalis* propositio, qualis est hæc; *quia sol lucet, est dies*: & ista, *Sol lucet ergo est dies.* Et nota, primam propositionem Categoricam dici *antecedentem*; secundam dici *consequentem*, quia sequitur ex altera.

2 *Copulativa*, in qua plures Categoricæ conjunguntur per conjunnctionem copulativam: ut, *Socrates est doctus & est albus.*

3 *Disjunctiva*, in quâ plures Categoricæ conjunguntur per conjunctionem disjunctivam: ut, *aut dies est, aut nox est.*

Nunc quæ vera vel falsa sit, dicendum est.

1 *Vera*, quando antecedens probat consequentem: ut, si concedatur *diem esse, sequitur Solem lucere*, ideò concessâ antecedente, necesse est etiam concedere

Regula de Conditionali propositione.

1 *Conditionalis* est
cedere consequentem.
2 *Falsa*, quando antecedens non probat consequentem, sed concessâ antecedente, non infertur consequens necessariò: ut, concesso *hominem esse animal, non sequitur esse doctum*, ideò hæc conditionalis est falsa; *si homo sit animal, tum est doctus*.

2 *Copulativa* est
1 *Vera*, quando utraque pars est vera: ut hęc est vera, *homo est animal, & est rationalis*, quia utraque pars est vera.
2 *Falsa*, quando vel utraque pars, vel altera tantùm est falsa; ut hæc est falsa, *homo est animal & irrationalis*: quia posterior pars est falsa, nempe, *hominem irrationalem esse*.

3 *Disjunctiva* est
1 *Vera*, quando vel utraque pars, vel alterutra est vera; ut hæc est vera, *vel dies est, vel nox est*; quia altera pars est vera, etsi altera sit falsa.
2 *Falsa*; quando utraque pars est falsa; ut hæc est falsa: *homo est vel arbor, vel lapis*, quia neutra pars est vera.

CAP. 7.

De Propositione Modali.

HActenus dictum est de propositione *Categorica* & *Hypothetica*, quatenus sunt puræ & absque modo; restat ut de *Modali* pauca quædam adjicerem. De qua

Hæc

Hæc tria sunt declaranda:
- 1 Quid sit.
- 2 Quotuplex sit.
- 3 Quæ sint Proprietates.

Propositio Modalis quid.

Propositio *modalis* est in qua præter subjectum, prædicatum, & copulam, adhibemus modificationem, ad ostendendum quomodo prædicatum subjecto insit: ut, *impoßibile est hominem esse irrationalem.*

Modalium propositionum divisio desumitur ex diversitate Modorum, qui vel respiciunt propositionis *materiam* vel *formam.*

1 Quidam modi respiciunt *Materiam* sive subjectum & prædicatum absq; connexione. Unde & *materialis* dicitur; & ad Grammaticam spectat, estque duplex vel in qua modus afficit tantùm
- 1 *Subjectum*; ut, *qui facilè discit est ingeniosus*: ubi facilitas est qualificatio discentis.
- 2 *Prædicatum*, quod frequentius accidit. Estque duplex, vel scilicet respiciens
  - 1 *Tempus adsignificatum*; ut *Petrus adfuit diu.*
  - 2 *Rem significatam*; ut, *Equus currit velociter*, cujus classis sunt; *pium est, rectum est, dulce est*, &c. qui si resolvantur in nomina, fiunt ipsum prædicatum: ut, *Deum colere pium est*, id est, *pietas est*: & sic in reliquis evidens est resolutio.

2 Alij modi *formam* respiciunt, sive connexionem terminorum, unde aliqua est *formalis* & logica; cui præsertim convenit definitio modalis, estque duplex: scil. *principalis*, vel *minus principalis.*

1 *Principalis*

Quotuplex Modalis propositio.

2 *Principalis*, in quâ modi sunt Primarij, estq; quadruplex

1 *Necessaria*, cui *necesse* apponitur; atque definitur, quod est, & aliter esse non potest: ut, *necesse est hominem esse animal.*

2 *Contingens*, cui *contingens* affigitur; & definitur, quod est, & aliter esse potest; vel potest non esse: ut, *contingit cras pluere.*

3 *Impossibilis*, cui annectitur *impossibile*, & definitur, quod nec est, neque potest esse: ut, *impossibile est hominem esse brutum.*

4 *Possibile*, cui adest *possibile*, & definitur, quod non est, sed potest esse: ut, *possibile est rosas reflorescere.*

2 *Minus principalis*, in qua modi sunt secundarij, quique ad quatuor primos sunt reducendi, ut

1 *Probabile* & *opinabile* reducuntur ad contingens.

2 *Verum* refertur ad necessarium.

3 *Facilè* continetur sub possibili.

4 *Difficilè* includitur in impossibili.

Hęc ut melius intelligantur advertenda sunt hæc quinque

1 Propositionem modificatam constare ex duobus, *scil.* ex

1 *Dicto*, quod est tota propositio Categorica, quę supplet locum subjecti tantùm: ut, possibile est *aquam esse calidam.*

2 *Modo*, qui prædicati vicem obtinet, ubicunque ponatur in propositione.

2 In omni propositione modali est *verbum Dicti* & *verbum Modi*; sed hoc posterius est semper principalius & habet

habet officium copulæ.

3 Nullæ propositiones modales præterquam *formales* in Logica spectantur.

4 Hi quatuor modi respiciunt quatuorrerum differentias; nam *res* vel

1 *Semper sunt*, quibus convenit Necessarium esse.

2 *Nunquam sunt*, quibus convenit Impossibile esse: & vel nunquam sunt *Actu*: ut, *numerus infinitus*: vel *Actu nec potentia*: ut, *homo irrationalis*.

3 *Quandoque non sunt, sed possunt esse*; quibus convenit Possibile esse.

4 *Quandoque sunt, sed possunt non esse.* His convenit esse Contingens.

5 Ut quatuor modi distinguantur, requiritur: 1 ut, respiciant *idem Tempus*: alioquin idem erit possibile & impossibile: ut, *impossibile est sedentem currere* (dum sedet;) sed si ad aliud tempus referatur, erit possibile. 2. Ut referantur ad *idem subjectum*, ut, *Dum ego Socratem video currentem necesse est ut currat*; sed si ad libertatem *Socratis* referatur, tum contingit eum currere.

Modalium Proprietates.

Proprietates Modalium sunt

1 Omnis propositio Modalis (si sit formalis) est singularis. Ubi notandum quòd cùm totum dictum ponimus pro subjecto, idem erit ac si diceremus,

quinque quæ plerunque ex simplicium tractatu sunt cognoscendæ.

remus, *hoc*, sive hæc sententia, *scilicet hominem esse animal*, *est necesse*; nihil enim curamus quę sit quantitas subjecti in Dicto. Quod si à Modo sit petenda quantitas; alia erit *universalis* ubi adesit *Necessarium* aut *Impossibile*: alia autem *particularis* cui opponitur *Contingens* aut *Possibile*.

2 Omnis propositio Modalis est affirmativa si negatio (*Non*) non præcedat *modum* aut *verbum modi*; negativa si negatio pręcedat alterutrum.

3 Omnes propositiones modales aliquo modo æquipollent.

4 Omnes propositiones Modales aliquo modo opponuntur.

5 Omnes Modales aliquo modo convertuntur.

Sed non omnes omni modo

De quibus consule Zab. in Tabulis.

Cæterùm ne omninò hæc negligere videamur, placet de *Æquipollentia* & *Oppositione* modalium hanc tabellam postponere.

1	Æquipollentes	1 Necesse est esse. 2 Non possibile est non esse. 3 Non contingit non esse. 4 Impossibile est non esse.	Contrarię	Æquipollentes	1 Non necesse est esse. 2 Possibile est non esse. 3 Cõtingit non esse. 4 Non impossibile est non esse.

Contrariæ		Contrariæ
2 Æquipollentes: 1 Necesse est non esse. 2 Non possibile est esse. 3 Non contingit esse. 4 Impossibile est esse.	Contradictoriæ	Æquipollentes: 1 Non necesse est non esse. 2 Possibile est esse. 3 Contingit esse. 4 Non impossibile est esse.

Nota quòd in Contradictorijs negatio *Non*, præponitur, vel *modo*, vel *verbo modi* : sed in contrariè oppositis negatio (*Non*) præponitur *verbo dicti* quod in typo patet.

Amalimus Edenfuli Iliace Purpurea.
Titelm. fol. 236.

CAP. 8.

De Argumentatione.

HActenus lustravimus secundam partem Logicæ, quæ mediante propositione complexum mentis conceptum adjuvat; ad tertiam & ultimam festinandum, quæ interventu Syllogismi *διάνοιαν* sive actum mentis *discursivum* regit ac dirigit. De *Argument.* igitur *in genere* nunc dicemus, ubi duo sunt consideranda. 1. Quid sit. 2. Quotuplex sit.

Argumentatio quid. *Argumentatio* est Oratio perfecta in quâ ex una propositione vel pluribus concluditur aliquid cum hâc vel simili notâ illationis, *ergo*. estque duplex. 1 Imperfecta. 2 Perfecta.

Argumentatio quotuplex. 1 *Imperfecta* ad Syllogismum reducitur, estque quadruplex

quadruplex, *Enthymema, Inductio, Exemplum, Sorites*, de quibus. cap. 13.

2 *Perfecta*, dicitur *Syllogismus*, de quo consideranda sunt

Quatuor
- 1 Quid sit.
- 2 Quotuplex.
- 3 Ex quibus constat.
- 4 Quæ sint regulæ ipsius.

Syllogismus quid. *Syllogismus* est Argumentatio in qua ex duabus præmissis ritè & secundum regulas dispositis conclusio sequitur necessariò: ut, *Omnis homo est animal, omne rationale est homo, ergo omne rationale est animal*.

Quotuplex Syllogismus.

Syllogismus est duplex.
- *Categoricus*, in quo omnes propositiones sunt Categoricæ, estque vel
  - 1 *Communis*, in quo medium est nomen commune: ut, *Omnis sonus audiri potest, omnis vox est sonus, ergo omnis vox audiri potest.*
  - 2 *Expositorius*, in quo medium est nomen singulare: ut, *Socrates est doctus, Socrates est Atheniensis, ergo aliquis Atheniensis est doctus.*
- *Hypotheticus* in quo aut una vel plures propositiones sunt Hypotheticæ: ut, *Si Socrates est homo, est animal, at Socrates est homo*, ergo *est animal*.

Quid sit Argumentatio, & quotuplex videmus, nunc quo ordine de his dicendum ostendam, 1. igitur de Argumentatione perfecta, quæ est Syllogismus, tum de imperfecta, & 1. de Categorico Syllogismo, 2. De Hypothetico, & 1 de Categorico communi, tunc de expositorio dicemus.

CAP. 9.

De Syllogismo Communi.

QUid sit Syllogismus Communis, & quotuplex supra dictum est: nunc quomodo fiat dicendum est. Ad Syllogismum conficiendum requiruntur *Materia* & *Forma*.

Syllogismus quomodo formandus.

1 *Materia* Syllogismi est duplex.

1 *Remota*, ex quâ Syllogismus remotè fit, & constat, & sunt *tres termini* in omni propositione, nec plures nec pauciores.
- *Major*, qui est in Majori propositione & conclusione nunquam in Minori.
- *Minor*, qui est in Minori & conclusione nunquam in Majori propositione.
- *Medius*, qui est in Majori & Minori nunquam in conclusione.

2 *Proxima*, ex quâ Syllogismus proximè fiat, & sunt *tres propositiones*.
- *Duæ præmissæ* seu propositiones præcedentes, quarum prima dicitur *Major*, altera *Minor* sive *assumptio*.
- *Conclusio* quæ ex duabus præmissis infertur.

2 *Forma* est recta & legitima dispositio materiæ tàm remotæ quàm proximæ:

1 *Figuram*, quę est recta & debita collocatio *Medij termini*. Medius terminus *tribus* modis usitatò collocatur, unde 3^x
- 1 *Subjectum* in *Majori* & *prædicatum* in *Minori*, & tum est in primâ figurâ. [*Sub: Præ:* primâ.]
- 2 *Prædicatum in utraque* propositione, & tū est in secunda figura. [*bis: præ:* secunda.]

proximæ: hæc complectitur | figura oritur, nam medius est vel | 3 *Subjectum in utraque* & tum est in tertia figura. [tertia, *bis Sub.*]

Sub : Præ : prima: *bis Præ*, secunda: dat tertia *bis Sub.*

2 *Modum* qui est dispositio propositionum secundum quantitatem & qualitatem; qualitas autem & quantitas cognoscuntur ex istis vocalibus. A. E. I. O. quarum *tres* sunt in quoquo modo. Modi sunt 19. nempe

In prima figura sunt 9. *Barbara, Celarent, Darij, Ferio*, & hi quatuor sunt perfecti.

Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Fricesmorum, & hi quinque sunt imperfecti.

In secunda Figura sunt 4: *Cesare, Camestres, Festino, Baroco.*

In tertia Figura sunt 6: *Darapti, Pelapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.*

Quartam figuram non ideò intactam prætereo, quasi aut inutilis esset, aut à cæteris tribus non distincta; nam & distinctam occupat sedem, cùm medium sit in hac figurâ Præ : Sub : hoc est, prædicatum in majori propositione & subjectum in minori, & necessariam habet illationem, inevidentem verò si conferatur cum prima figurâ; tum & naturaliter possit concludere, sive naturam rei substratæ respicias, sive naturalem ordinem & dispositionem terminorum, quatum est cum terminus extremus qui priùs profertur in majori, prædicatur in conclusione; præterea facilem habent reductionem ad primam figuram: denique non infrequenter in congressibus adhibetur,

 parique

parique si non majori certet evidentia cum secunda & tertia figura: licèt ob authoritatis reverentiam parciùs à plerisque inculcatur & tractatur. Sed quoniam nuda tantùm Logices elementa proponere statuimus, nimiumque prolixa videretur altior disquisitio de re adeò inter eruditos agitatâ, mallemus sequi consueta vestigia, quàm semitâ minùs calcatâ, licet in se magis certâ, viatores tyrunculos distrahere.

Tantum de rectâ medij collatione & de præmissarum dispositione. Nunc de *conclusione*, ubi observandum est modos aliquos concludere dupliciter, nempe *Directè* vel *Indirectè*.

1 *Directè*, quando *minor* terminus est *subjectum* conclusionis, & *maior* terminus est *prædicatum*, & sic in quatuor modis primæ figuræ concluditur, & in tota secunda, & tertia figura.

2 *Indirectè* quando *maior* terminus in conclusione *subijcitur*, & *minor est prædicatum*, & hoc solùm fit in prima figura & modis illis quinque posterioribus. juxta vers.

Omnes directè concludunt, excipe quinque,
Nomina sunt quorum, Bara: Cel: Da: Fa: Fricesmorum.

Ac de Syllogismi communis tàm materiâ quàm formâ secundum quæ conficiendi sunt Syllogismi, hæc dicta sunto: quæ ut faciliùs intelligantur, observandæ sunt hæ quæ sequuntur regulæ.

1 Ex veris præmissis ritè & secundum regulas dispositis conclusio semper vera sequitur, juxta versiculos.

Regula de syllogismo.

Ex falsis falsum, verumque aliquando sequetur:
Ex veris possit nil, nisi vera, sequi.

2 Ex puris negativis aut puris particularibus in præmissis, nihil universale legitimè infertur.

3 Conclusio semper sequitur deteriorem partem; est

est autem negativa deterior affirmativâ, & universali particularis.

4 Ubi quatuor sunt termini, legitimus non est Syllogismus: & omne ambiguum sive æquivocum facit quatuor terminos, unum nempe ex tribus duplicando.

5 Termini debent esse tres, & non plures: & hi debent intermisceri, sic, ut neque totus ullus terminus, neque pars ulla ullius termini, sit in quavis propositione; tunc enim non erit Syllogismus.

6 Omnis Syllogismus Categoricus communis in uno horum novemdecem modorum conficitur qui fit in una ex tribus prædictis figuris.

7 Omnis Syllogismus vel est in prima figura, vel ad primam reducibilis.

CAP. 10.

De reductione Syllogismorum.

SYllogismorum alij sunt *perfecti* qui naturaliter & evidenter concludunt, & nulla egent reductione: tales sunt in quatuor primis modis primæ figuræ: alij autem omnes sunt *imperfecti*, & ad hos quatuor sunt reducendi, ubi duo sunt notanda.

1 Quòd reductio non sit ideo inventa, quoniam modi imperfecti non concludunt ex se necessariò (nam in omni modo conclusio sequitur necessariò ex præmissis) sed ut evidentior fiat sequela conclusionis ex præmissis in modis secundæ vel tertiæ figuræ per reductionem ad modos in primâ.

Dictum de omni & dictum de nullo quid.

2 Quòd radix hujus evidentiæ est *dictum de omni, & dictum de nullo*; quæ duo adeo omnibus innotescunt,

tescunt, ut à nullis unquam in quæstionem vocantur. *Dictum de omni*, est hoc, quicquid affirmatur de prædicato universaliter, affirmatur etiam de omni ejus subjecto, & in hoc fundantur *Barbara* & *Darij*.

Dictum de nullo est, quicquid negatur universaliter de prædicato, illud etiam negatur de omni ejus subjecto, & in hoc fundantur conclusiones in *Celarent* & *Ferio*. Hinc igitur patet cur reliqui ad hos quatuor modos sunt reducendi: quia scilicet adeo naturaliter hi quatuor concludunt, & in his duobus dictis fundantur.

De Reductione igitur pauca sunt dicenda, &

1 Quid sit.
2 Quotuplex sit.
3 Quomodo fiat omnis reductio.

Reductio quid.

1 *Reductio* est declaratio seu manifestatio quomodo conclusio sequatur ex præmissis in modo aliquo imperfecto, per reductionem ad modum perfectum, vel per reductionem ad alteram partem contradictionis. Quid sit videmus, nunc quotuplex dicendum est.

Reductio quotuplex.

2 Duplex est *Reductio*.

1 *Ostensiva*, quæ ostendit conclusionem sequi in modo imperfecto, vel per conversionem unius aut plurium propositionum: vel per transpositionem præmissarum: vel per utrunque.

2 *Per impossibile*, quando adversarium urgemus incommodo, & (nisi velit concedere conclusionem) cogimus eum concedere huic contradictoriam: vel quod est impossibile, (scilicet) utrumque membrum contradictionis esse falsum.

Quid & quotuplex sit reductio videmus, quomodò fiat nunc dicendum est.

3 Ut

3 Ut apta *fiat* Reductio observa hæc tria

1 Tres *propositiones* sequentes.

1 A propositione conversa ad propositionem convertentem semper est firmum argumentum juxta regulas conversionis.

2 Quicquid rectè sequitur à conclusione in prosyllogismo, illud etiam sequitur ab ijsdem præmissis in prosyllogismo.

3 Contradictionis altera pars est semper vera.

2 *Consonantes* tum

1 *Capitales*, à quibus quatuor modi perfecti incipiunt & sunt B. C. D. F. & omnes imperfecti incipientes à B reducuntur ad *Barbara*, à C ad *Celarent*, à D ad *Darij*, ab F ad *Ferio*.

2 *Medias*, quæ sunt quatuor S. P. M. C. S notat illam propositionem in qua reperitur, convertendam esse *simplici* conversione. P notat propositionem convertendam esse *per accidens*. M notat premissas esse *Mutandas*, (scilicet) majorem in locum minoris, & contrà. C notat Syllogismum convertendum esse *per impossibile*, juxta versiculos.

Simpliciter

Simpliciter *verti vult* S:
P *verò per* Acci·
M *vult transponi*, C *per Impossibile duci.*

3 Regulam generalem, scilicet, quod omnes modi imperfecti reducuntur reductione ostensiva, exceptis *Baroco* & *Bocardo* quæ reducuntur per impossibile: quæ ut meliùs intelligamus

notanda sunt hæc duo.

1 Versiculus hic vulgaris, *Servat majorem Baroco: Bocardo minorem.*

2 Si *Baroco* reducatur, contradictoria conclusioni erit minor propositio: Si *Bocardo* reducatur, tum contradictoria conclusioni erit major propositio.

Hactenus de Reductione.

CAP. II.

De Syllogismo Rhetorico.

Diximus hæc de Syllogismo *dialectico*. Huic affinis est *Rhetoricus*, de quo pauca dicenda: differt autem nihil à dialectico Syllogismo, nisi quòd ille fusiùs, hic strictiùs, conclusionem probat: hic ex duabus præmissis, ille ex pluribus nonnunquam.

Syllogismus Rhetoricus quid.

In

In Syllogismo *Rhetorico* sicut Dialectico sunt tres partes.

- 1 *Propositio*, seu *major*, quæ rarò est nuda & sola, sed confirmari solet, vel
  - Ratione aliqua, seu causa.
  - Similitudine.
  - Exemplo uno vel pluribus.
  - Testimonio uno vel pluribus.
- 2 *Assumptio*, seu *minor*, quæ etiam confirmari solet, vel
  - Similitudine.
  - Exemplo uno vel pluribus.
  - Testimono uno vel pluribus
- 3 *Conclusio*, quæ etiam aliquo modo est illustranda.

Ex quibus partibus constat.

In Syllogismo Rhetorico non semper exprimuntur hæ partes omnes, sed *desideratur* nonnunquam *propositio*, vel illius probatio: aut quum probatur, non ex his omnibus probatur, sed uno aliquo probatur: etiam *Assumptio*, non omnibus modis, sed uno fortè, vel duobus vel pluribus probatur: *Conclusio* sæpè etiam primo loco proponitur, tum *Assumptio*, & tertio loco *propositio*: quæ omnia arbitrio oratoris, & causæ quam tractat, relinquenda sunt.

CAP. 12.

De Syllogismo Expositorio.

Syllogismus expositorius quid.

DIxi hactenus de Syllogismo Categorico Communi. Nunc dicendum est de Syllogismo Categorico *Expositorio*: qui est, quando medius terminus est nomen proprium; seu commune cum nota singulari,

lari, hic, hæc, hoc: ut, *hic homo est Atheniensis, & hic homo est doctus, Ergo aliquis Atheniensis est doctus.*

Syllogismi Expositorij non sunt varij modi, nec variæ figuræ, sed frequenter sunt in tertia figura, ita ut medium bis subijciatur: ut, *hac castigatio Catilinæ est supplicium, at hac castigatio Catilinæ est utilis, ergo aliquod supplicium est utile.* Et hæc de Syllogismo Expositorio: plura adijcere non est necesse.

CAP. 13.

De Syllogismo Hypothetico.

DIxi hactenus de Syllogismo tàm communi Dialectico, Rhetorico, quàm Expositorio: venio ad *Hypotheticum*; de quo pauca dicam, quia omnia ferè ex tractatione priorum pendent.

Quotuplex Syllogismus.

Syllogismus *Hypotheticus* est triplex.

1 Conditionalis, est quando una propositio vel plures sunt conditionales: ut, *Si homo est animal, est corpus; at homo est animal: ergo est corpus*: estque vel affirmativus vel negativus.

2 Disjunctivus; est quando una propositio est disjunctiva: ut, *vel est dies, vel est nox; at non est nox; ergo est dies.*

3 Copulativus, & hic rarò est in usu: ut, *omne rationale est risibile & flebile; omnis homo est rationalis; ergo omnis homo est risibilis & flebilis.*

Plura, quæ de hoc Syllogismo dicenda sunt, ex tractatione Syllogismi Categorici sunt petenda; quod si hujus Syllogismi Hypothetici quærantur alij modi & figuræ, rectè & aptè inveniri possunt,

sed

ſed quia ratio & ſenſus docet, quæ ratio ſequitur quæ non, ideo non eſt neceſſe ullos aut modos aut figuras ejus tradere.

CAP. 14.

De Syllogismo Imperfecto.

DIxi hactenus de argumentatione perfectâ, quæ eſt Syllogiſmus, nunc dicendum eſt de imperfecta, quæ eſt Syllogiſmus imperfectus.

Imperfectus Syllogiſmus quid.

Imperfectus Syllogiſmus eſt qui deficit in præmiſſarum numero, vel diſpoſitione, vel (ab iiſdem) illatione: eſtque quadruplex, Enthymema, Inductio, Exemplum, Sorites.

Enthymema quid.

1 *Enthymema*, eſt Syllogiſmus Imperfectus ex alterâ tantùm præmiſſarum concluſionem inferens: ut, *homo eſt animal, ergo eſt corpus animatum.*

Enthymematis regula.

In quo hæc *tria* ſunt obſervanda.

1 In omni Enthymemate duæ ſunt propoſitiones, quarum prima dicitur *Antecedens*, altera dicitur *Conſequens*.

2 Si prædicatum ſit in Concluſione & Antecedente, tum deeſt Minor propoſitio, quam ſi apponas erit perfectus Syllogiſmus. Si ſubjectum ſit in Concluſione & Antecedente, tum deeſt Major propoſitio. Dicitur enim *Enthymema*, quaſi ἐν τῷ θυμῷ quòd mente tantùm concipitur brevitatis cauſa altera propoſitio, ut ſatis manifeſta.

3 Enthymema eſt perfectus Syllogiſmus quoad *firmitatem* probationis: Imperfectus quoad *evidentiam*, quia altera præmiſſarum deeſt & ſubintelligitur.

2 *Inductio*

Inductio quid.

2 *Inductio* est imperfectus Syllogismus per quem ex omnibus singularibus inductis colligimus universalem conclusionem: ut, *hic homo est animal, & ille homo est animal, & sic de cæteris: ergo omnis homo est animal.*

Inductionis regula.

In *Inductione* hæc quatuor sunt observanda.

1 Per singularia non tantùm intelligimus individua; sed & minùs universalia, & species respectu generis: ut & partes omnes integrales respectu totius.

2 Nisi plena sit omnium singularium enumeratio; falsa erit conclusio.

3 Inductio est accommodatissimum instrumentum ad artes inveniendas.

4 Inductio reducitur ad Hypotheticum Syllogismum: ut, *Si Petrus sit rationalis, si Socrates,* &c. *tum omnis homo est rationalis; at Petrus & Socrates,* &c ergo.

Exemplũ quid.

3 *Exemplum*, est Syllogismus imperfectus in quo ex uno vel pluribus singularibus colligimus aliud particulare: ut, *Alexander* rebus plerunque fœliciter gestis, nil nisi orbis Monarchiam meditatus est, ergo & Rex Hyspaniarum hoc tentare solet.

Exempli regula.

In *Exemplo* hæc quatuor sunt observanda.

1 Exemplum est inchoata Inductio.

2 In omni exemplo sunt quatuor termini: ideoque ad Syllogismum perfectum non reducitur immediatè.

3 Exemplum minimæ virtutis est ad *probandum*, maximæ verò ad *persuadendum*, ideoque est Syllogismus Oratorius.

4 Exemplum omne, in illatione nititur hac generali regula. *Similibus similia convenire.*

4 Sorites

4 *Sorites* est Syllogismus imperfectus, in quo ex quatuor vel pluribus conclusionem colligimus, in quâ primum Subjectum cum ultimo prædicato conjungitur: ut, *Socrates est homo, homo est animal, animal est vivens, vivens est corpus, corpus est substantia, substantia est Ens*, ergo *Socrates est Ens*. *Sorites quid.*

Ubi hæc *tria* sunt notanda.

1 Sorites est tantùm cumulus Syllogismorum, brevitatis studio in unum congestorum, unde nomen habet. *Soritæ regulæ.*

2 Sorites resolvi debet in Syllogismos primæ figuræ.

3 In serie rerum & causarum vera erit Sorites si genus non mutetur; & Series non misceantur: quod ex prima regula Antepraedicamentali discendum est.

Hæc de Syllogismo & ejus Speciebus degustâsse sat erit.

CAP. 15.

De Legibus disputandi. *Appendix.*

PRoposui totam propositionis cognitionem; tam ut in se consideratur, quàm ut cum aliâ conjungitur ad efficiendam Argumentationem. Nunc de Legibus disputandi pauca adjiciam, quasi epilogi loco.

Disputatio quid sit, hîc cognoscas: *Disputatio*, est de re aliqua controversâ, pugna argumentosa, aut veritatis ejus inveniendi causâ, aut ingenij exercendi, aut tentandi studio instituta. *Disputatio quid.*

Disputantes sunt duo.

1 *Opponens,*

- 1 *Opponens*, cujus munus est,
  - 1 Diligenter perpendere quid expugnaturus sit, nec aliud probare quàm quod ab adversario negatur.
  - 2 Argumenta cautè & directè sine hæsitantia proponere.
  - 3 Negatam propositionem diligenter advertere, eamque confirmare.
  - 4 Solutionem ab adversario datam, 1. repetere verbis ipsius, tum aut eam accipere ut sanam, aut refellere ut infirmam.
  - 5 Cavere ne respondens ad aliud respondeat, quàm quod ab ipso proponitur.
- 2 *Respondens*, cujus munus est,
  - 1 Præcipuè cavere nè opponens quicquam aliud probet, nisi quod ab ipso negatur, idque inferat ipsius verbis.
  - 2 Propositam rationem ab Opponente sobriè & distinctè repetere.
  - 3 Aptè solutionem aptare, cùm sit opus, idque *quatuor* modis,
    - 1 Concedendo quæ vera sunt, & sic conclusio concedi potest, quum sit vera.
    - 2 Negando, quæ falsa sunt, & hoc solùm in præmissis nunquam in conclusione.
    - 3 Distinguendo, quę sunt ambigua: idque vel in tota propositione vel parte aliqua & termino.
    - 4 Applicando illam distinctionem aptè.

Finis Argumentationis in genere quatenus secundum formam (id est) *modum & figuram consideratur.*

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

De prima Definitione Demonstrationis.

EGimus hucusque de Syllogismo in *Genere*, prout (absque ullâ vel materiæ vel finis consideratione) in terminis solùm disponendis secundum modos & figuras versatur, quo in sensu apud *Arist* satis prolixè tractatur *Prior. Analyt. lib.* 1. *&* 2. Restat jam ut de Syllogismo in *Specie* aliquid adjiciamus, quatenus ad certam materiam restringitur, & in hunc vel illum scopum dirigitur. Cùm itaque in duplici materiâ constituatur, hâc *necessariâ*, illâ verò *probabili*; & ad duos fines collimet, *Opinionem*, & *Scientiam*: hinc duplex in Specie oritur Syllogismus; quorum alter dicitur *Demonstrativus*, alter verò *Dialecticus*; hic (à materia) *Contingens*, ille *Necessarius*; hic (à Fine) *Opinabilis*, (cui persuasibilis seu Rhetoricus Syllogismus refertur) ille *Scientificus* nuncupatus

Syllogismo *Sophistico* seu fallaci, nomen Syllogismi (nisi sano sensu) non tribuimus; cujus finis est *Deceptio*; cujus materia, seu media, *Specie tantùm* sunt *probabilia*, unde nomen (*Apparentis*) obtinet: quem in scopulum ne quispiam fortè impingat, (postquam ad propositos fines iter verum monstratum sit) Scyllam hanc incautis, per capita quædam notabimus. De Syllogismo itaque *Demonstrativo* priùs est agendum, mox de cæteris ordine.

In Demonstratione hæc tria sunt tradenda.
- 1 Quid sit.
- 2 Quotuplex.
- 3 Quæ sint ejus Affectiones.

Ut ostendamus quid sit, sciendum est, quod duplex est demonstrationis *Definitio*.

Demonstratio quid.

Altera petita à Demonstrationis

1 *Fine*, unde sic describitur. *Demonstratio est Syllogismus scientificus.*

2 *Materiâ*, seu potius conditionibus præmissarum; unde sic definitur. *Demonstratio est Syllogismus constans ex veris, primis, immediatis, notioribus, prioribus, & causis conclusionis.*

De utrâque ordine dicturi; prioris explicationem priùs aggredimur.

Genus] est *Syllogismus* (non imperfectus quispiam aut mutilus) sed specialiter sic dictus, perfectus, modo figurâque constitutus.

Differentia] est *Scientificus*, per quam ab alijs Syllogismis in certâ materia constitutis distinguitur. Namque *Topici* finis est *Opinio* vel fides oratoria; *Sophistici* scopus est *deceptio*. Ad hujus itaque pleniorem evidentiam, notandum est duplicem esse Demonstrationis finem,

Duplex finis Demonstrationis.

Alterum

1 *Internum* & Operis, quem in hoc ipso tractatu consequi poterimus: Atque est, *legitimam Demonstrationem conficere.*

2 *Externum* & Operantis; atque est *scientia*; ad quam faciliùs comparandam, præstantissimum hoc instrumentum, sive demonstrantis regula, erat excogitata.

Finis internus quo pacto à nobis sit assequendus (scil. *Demonstrationem componere*) subsequens tractatus docebit. Ad externum verò adipiscendum, duo sunt notanda. 1 Quid sit. 2 Ex quibus partibus seu terminis simplicibus constat.

Scientia quid.

Definitur *Scientia*; notitia certa conclusionum, quibus propter Demonstrationem assentimus. Vel sic: *Scientia* est cognitio alicujus propriæ passionis, inhærentis suo proprio subjecto, per propria & immediata principia. Vel sic aliàs in concreto: *Scire est causam*

causam cognoscere propter quam res est, illius rei causam esse, nec aliter se habere posse: cujus ultimæ definitionis partes sic explicantur.

Genus] est *cognitio*, non quævis tamen sensibilis notitia, sed *intellectiva*; neque hæc indiscriminatim universalis; sed *ad rectum objectum definita*; non terminorum simplicium, sed *complexorum*; non principij sed *conclusionis*.

Differentia] duas habet partes, quarum altera refertur ad *Objectum* sive rem cognitam, his verbis, *illius rei causam esse*, ubi hæc tria notemus. 1 quod scire est *per causam*; unde per effectum non habetur perfecta scientia. 2 *per causam propter quam*: unde solùm efficiens & finis sunt causæ demonstrantes effectum, & Demonstrationis medium in ordine ad affectionem. 3 *per causam propter quam illius*: unde non quævis efficiens causa remota, vel finalis, vel efficiens parit scientiam; sed propria atque immediata *illius*. Altera pars [differentiæ] refertur ad *Subjectum* sive animum scientis; ut, *aliter se habere non possit*; nam si de rebus necessarijs fluctuet animus, non jam *scientia est*, *sed opinio*.

CAP. 2.

De præcognitionibus, quæstionibus, & tribus præcognitis.

DEfinitione sic explicatâ, partes scientiæ succedunt explicandæ, quas in omni scientia perfectâ fas est invenire, & sunt *tria præcognita* quæ per tres terminos simplices exprimuntur. 1 *Subjectum*, 2 *Affectio*, 3 *Principium*, de quibus post præcognitiones & quæstiones sigillatim dicemus.

De præcognitione hæc tria ſunt tradenda.
1 Quid ſit.
2 Quotuplex.
3 Quæ regulæ.

Præcognitio quid.

Præcognitio eſt antecedens quædam acquiſitiva notitia, quæ ad exactiorem cognitionem ordinabilis, viam præparat, quâ tandem ad ipſos ſcientiarum apices gradatim aſcendamus.

Eſtque duplex
- 1 *Senſitiva*, quam per ſenſus acquirimus, eſtque hæc notitia, radix, fons, & ſimpliciter primum omnis acquiſitæ cognitionis intellectivæ principium; quæ aliâs *præparans* nuncupatur.
- 2 *Intellectiva*, quæ duplex eſt, vel enim antecedit
  - 1 *Concluſionem immediatè*; & tum dicitur præcognitio *complexa*; ſive agens, eſtque tùm Axiomatum, tùm præmiſſarum perceptio.
  - 2 *Totam Demonſtrationem*; & dicitur *ſimplex* ſive *dirigens*; quæ tres terminos ſimplices ex quibus Demonſtratio conſtat æqualiter reſpiciat. Atque hæc ſola præcognitio ad hunc locum ſpectat.

Quotuplex.

Præcognitio hæc ſimplex eſt duplex in genere.
- 1 *Quid ſit*, quæ in ſe duo includit
  - 1 *Nominis ſignificationem*, & dicitur, *quid Nominis.*
  - 2 *Naturæ manifeſtationem*, & tum dicitur *quid Rei.*
- 2 *Quòd ſit*, quæ in ſe includit quod
  - 1 Quæſitum *eſt* vel exiſtat revera *extra intellectum*; & hæc reſpondet quæſtioni *An ſit?*
  - 2 Quæſitum eſt *verum prædicatum* in ſubjecto.

Quæſtio quotuplex ſit.

Quæſtio eſt duplex alia
- 1 *Simplex*, quæ æqualiter convenit accidentibus & ſubſtantijs, & hæc vel
  - 1 De eſſentia vel exiſtentia interrogat, *An ſit?*
  - 2 De natura quærit, *Quid ſit.*

2 *Complexa*

2 *Complexa* quæ præsertim convenit accidentibus, & vel quærit	1 *Utrum* prædicatum subjecto *insit*, ut *utrum homo est risibilis?* 2 *Cur* prædicatum *insit* subjecto: ut, *cur homo est risibilis?*

Quarum quæstionum ordo strictim semper observandus quia naturâ & serie præcognitionum profluit, & talis est ut 1 quæratur An sit. 2 quid sit. 3 utrum insit subjecto. 4 & ultimò, cur inhæreat subjecto. Præcognoscimus enim 1 quid sit nomen. 2 quòd res sit existens. 3 quid sit natura ejus. 4 & ultimò, quòd insit subjecto.

Ordo quæstionum & præcognitionum.

His definitis, de utrisque conjunctim hæ leges sunt observandæ.

Regula de præcognitionibus & quæstionibus.

1 Quid nominis, est semper præcognitio nunquàm Quæstio.

2 Cur sit, est semper Quæstio, nunquam præcognitio

3 An sit, Quid rei, & Quòd sit, sunt ex parte præcedentium, quæstiones; sed respectu subsequentium, Præcognitiones.

Post præcognitiones & quæstiones proximè agendum est de ipsis *præcognitis:* quæ (quantum ad præsens institutum) sunt in duplici genere. Namque

Alia sunt *Præcognita*	1 *Simplicia*, quæ *ante ingressum* Demonstrationis seorsim præcognoscuntur, qualia sunt tantum hæc tria suprà proposita & mox tradenda. 1 *Subjectum*, 2 *Passio*, 3 *Principium*. 2 *Complexa*, quæ in Demonstrationis *progressu* sive in ipso actu Demonstrandi, immediatè præcognoscuntur conclusioni; & sunt duæ *præmissæ*, de quibus. cap. 4. fusiùs dicemus.

De præcognitis simplicibus hæc sunt inquirenda. 1 quid sunt, 2 quotuplicia, 3 quæ sunt conditiones singulorum, & primùm de *subjecto* dicamus, quod sic definitur.

Quid sit Subiectum.

Subjectum est terminus simplex in demonstratione de quo accidens per causam proximam demonstratur: quod alias dicitur, *genus, materia, minus extremum*, estque hoc

Quotuplex sit Subiectum.

Subjectum duplex.

1 *Totale*, quod toti scientiæ & omnibus quæ in eâ sunt substernitur, quale est, *corpus naturale in physiologia: in Arithmetica numerus: ens in Metaphysica.*

2 *Partiale*, quod cum sit tantùm species, seu pars generalis subjecti, toti scientiæ non adæquatur sed specialioribus attributis, quale adhibere solemus ad demonstrandum hanc vel illam affectionem in Specie. Quorum utrumque rursum est vel *materiale* vel *formale*:

Materiale, (quod *res considerata* vocatur) & hoc in diversis disciplinis & scientijs locum habet, *v. g.* *homo* tractatur in *Physicis, Anatomicis, Ethicis, Medicinal. Chirurgicis, &c.*

Formale, quod præter rem consideratam includit *modum considerandi*, secundum quem res considerata determinatur ad hanc vel illam scientiam. *v. g.* *homo* in *physilogia* est ut subjectum particulare *tractationis* seu *demonstrationis*; in *Anatomica* ut subjectum *operationis* seu inspectionis, in *Ethic. Medicin. Chirurg.* ut *finis cui*, sive subjectum *informationis*, quatenùs *sanitate* donandus: in illâ *morali*: in his *naturali*; sed diversis medijs. Atque de hoc subjecto dicitur *unitas scientiæ pendet ab unitate subjecti*: nempe

pe unitas scientiæ *totalis* ab unitate *subjecti totalis*, partialis à *partiali* pendet.

De subjecto formali sive sit totale seu partiale *leges istæ* sunt tenendæ.

Leges subjecti.

1 Ut sit ens per se extra intellectum, hoc enim requiritur, ut possit substare accidentibus demonstratis, sive sit substantia: ut, scientiâ *physicâ*: sive sit de genere accidentium ut in *mathematicis*.

2 Ut habeat propria principia, & proprias affectiones.

3 Ut sit adæquatum scientiæ cui substernitur; totale totali, particulare particulari scientiæ· ita ut alibi nusquam reperiatur

4 Ut ante ingressum demonstrationis præcognoscatur, quid sit & quod sit.

Tantùm de subjecto: sequitur suo ordine *Accidens* demonstrabile, quod (quia præsertim respicimus demonstrationem potissimam) *propria passio* dicetur, atque sic definitur.

Passio quid

Passio est plerumque accidens proprium quod de subjecto demonstratur, per proprium principium; quæ aliàs *accidens, affectio, effectus, maius extremum*, & *quæsitum* simpliciter nuncupatur.

Quotuplex sit passio distinctè satis intelligatur cum demonstrationis species inspexeris. cap. 6.

Leges passionis.

Passionis *Conditiones* sunt tres.

1 Ut præcognoscatur quid nomen significet.

2 Ut consideretur quatenus inhæreat, nam cum subjecti vicem obtinet dicitur quodammodo *Substantia*. Arist. lib. 1. post. cap. 27.

3 Ut definiatur per subjectum proprium, genus, & causam efficientem.

Affectionem subsequitur *Principium*, quod sic describatur.

Principium simplex quid.

Principium est per quod affectio demonstratur, de suo subjecto: quod intelligendum est de termino simplici: qui est tertium præcognitum.

Quotuplex sit constabit. cap. 6.

Principij simplicis leges,

Leges autem principii simplicis sunt quatuor.

1 Ut sit terminus simplex, toti demonstrationi *præcognitus*: nam principia complexa non sunt præcognita prima toti demonstrationi, & *ante ingressum operis*, sed præcognoscuntur *tantùm conclusioni*, idque immediatè & in ipso demonstrandi actu & *progressu*.

2 Ut præcognoscatur quid significet, & aliquando quòd sit.

3 Ut sit principium tùm *essendi*, tùm etiam *cognoscendi*.

4 Ut in eâdem scientia possit à posteriori demonstrari, seu quòd sit; à priori verò nunquam, sive cur sit.

Atque hæc de tribus præcognitis dixisse sat erit.

CAP. 3.

Absolutis propriis principiis sequuntur complexa, quæ cum dupliciter considerentur 1 Seorsim & per se. 2 Coniunctim cum præmissis; in hoc cap. seorsim considerentur, coniunctim in sequenti.

De principio complexo *per se* considerato, hæc tria sunt tradenda. 1 Quid sit. 2 Quotuplex, seu quot sunt Species. 3 Quæ singulorum leges.

Prin-

Principium est propositio immediata. *Arist. lib.* 1. *Post. cap.* 2. quam definitionem sic explicamus.

Principiũ complexum quid.

Genus est *propositio*, (non Dialectica vel contingens quæ contingenter vera est vel falsa, cum in opinione sit adhuc pendula) sed *Demonstrativa* seu necessaria quæ determinatè & necessariò vera est. Unde liquet quodnam Demonstrationis principium hîc definitur, scil. non simplex illud (de quo suprà) sed *complexum*.

Differentia, est, quòd sit propositio immediata, quam inter præmissarũ conditiones capite seq. perpendamus.

Principium quotuplex Axioma quid.

Principium autem hoc *complexum* est in duplici differentia, namque aliud est

1 *Axioma*, (quod aliàs nuncupatur *commune principium*, *Dignitas*, & *Maxima*) est tale principium quod vel est nobis naturale, vel tam facili negotio furtim & paulatim insensibiliter acquiritur; ut antequàm ad discendum accedamus, necesse est hoc cognitum habeamus.

2 *Thesis*, est principium proprium unius scientiæ, quod est per se fide dignum, discenti tamen adhuc penitus inauditum, absque omni probatione, ab eodem primâ recitatione percipitur.

Axiomatum rursus alia sunt

1 *Suprema*, & communissima quæ cæteras omnes scientias transcendunt (quorum usus non est exiguus in Demonstratione ducente ad Impossibile) qualia sunt, hæc duo *Metaphysica*. *Idem non potest esse, & non esse. De omni re, vera est affirmatio vel negatio.*

2 *Communia* non simpliciter omnibus, sed pluribus; vel saltem duabus scientiis communicata; quale est illud

Mathe-

Mathematicum: ab æqualibus æqualia si demas, reliqua erunt æqualia: quod si determinetur per *magnitudinem* fit *Geometricum*: si per *numerum*, fit principium *Arithmeticum*.

Thesis sumitur tripliciter.

1 *Vulgariter*, pro quâvis propositione vel sententia vel themate.

2 *Strictiùs*, pro sententia cujusdam nobilis philosophi, præter vulgarem & receptam opinionem. Ut *Arist. lib.* 1. *Top. cap.* 11.

3 *Strictissimè*, pro principio demonstrativo quod nos supra definivimus: quo sensu est *hypothesis* vel *definitio*.

Hypothesis & postulatum quid.

Thesis est duplex

1 *Hypothesis*, cum docens ponit aliquid esse vel non esse absq; probatione, quod si discenti videatur probabile dicitur ad illum *suppositio*: sed si vel nondum assentiatur vel contra opinetur, *postulatum* appellatur.

Definitio quid.

2 *Definitio*, cum docens determinatè quid sit ostendat & ponat; estq; vel definitio *subjecti* & *affectionis* simul, vel *affectionis* seorsim: eaq; vel causalis & tum est major propositio: vel aggregata ex majore & minore propositione, estq; demonstrationis *effectus* non principium.

De supradictis principijs *regulæ* sunt observandæ.

Leges de principijs complexis.

1 Principia communia in suâ *latitudine* à demonstratione ostensivâ simpliciter excluduntur.

2 Principia communia ad subjectum speciale *coarctata* non expressè & formaliter, sed *virtualiter tantùm* & extrinsecus (ut limites quos transilire non licet) ingrediuntur demonstrationem ostensivam.

3 Principia communissima in *ambitu* suo, *actu*, & *formaliter*

formaliter, insunt in demonstratione quæ ducit ad impossibile,

4 Suppositio subjecti non actu ingreditur demonstrationem jam formatam, sed semper præcognoscitur eidem mox formandæ.

5 Definitio affectionis tum causalis, tum aggregata, *actu* exprimitur in demonstratione ostensiva.

6 Definitio non nisi conjunctim cum definito, habitoque respectu ad conclusionem, est species principij quod supra definitur (immediata propositio.)

CAP. 4.

De secunda definitione demonstrationis.

Quid sit principium complexum per se consideratum & quotuplex & quæ illius leges jam dictum est: sed quoniam ex his unà cum affectione conjunctis duæ resultant *præmissæ* demonstrationis quæ ipsæ etiam principia dicuntur: ideo de illarum conditionibus in 2 definitione paucula sunt dicenda. 1 itaque definitionem proponamus, 2 ejus partes perpendamus.

Demonstratio est Syllogismus constans ex veris, primis, immediatis, notioribus, prioribus, & causis conclusionis

Secunda definitio demonstrationis à materia desumitur seu potiùs conditionibus præmissarum.

De genere quod est *syllogismus* supra egimus. Differentiarum apices totidem sunt præmissarum conditiones, de quibus sigillatim prout proponuntur, dicendum: ubi cognoscendum est, has quinque conditiones in duplici discrimine versari. Namque aliæ competunt principaliter

Principijs { 1 *Inter se* considératis, scil. ut sint { 1 Vera. 2 Prima & immediata.

2 Ad *conclusionem* relatis: scil. ut sint
- 1 Priora.
- 2 Notiora.
- 3 Causæ conclusionis.

Quæ omnes conditiones speciatim sic explicantur.

Veritas principiorum. 1 Est, ut principia sint *vera*, quæ scientiam pariunt. Ubi notandum quòd veritas principiorum Demonstrativorum petenda est partim à Demonstrationis *Materia*, partim à *forma*.

1 à materia vel
- 1 *Significata* seu reipsa, atque dicitur aliàs, *veritas rei*, *sive objecti*, estque duplex
  - 1 *Incomplexa*, seu essentiæ vel existentiæ; quando res reverà est extra intellectum.
  - 2 *Complexa*, seu dependentiæ, quando res inter se necessariam habent atque arctam cohærentiam utcunque à nobis non observatam.
- 2 *Significante*, seu termino, quando termini rebus significatis aptè congruunt; simplices simplicibus, complexi rebus complexis.

2 A *Formâ*, quæ consistit in debitâ dispositione terminorum in Propositionibus secundum modos & figuras Syllogismi in genere: Atque hæc dicitur, *veritas illationis*, seu formæ, cum altera sit *veritas rei*, seu materiæ substratæ. Utroque modo præmissæ in Demonstratione sunt veræ.

Primitas & immediatas. 2 Conditio est: ut principia sint *prima* & *immediata*, quæ duo non re discrepant sed tantùm ratione, quorum posterius additur, ad restrictionem & explicationem prioris, quod ex hâc distinctione patebit.

Primum

Primum dicitur duobus modis.

1 *Sursum ascendendo*, quomodo illud dicitur primum, quo non datur aliud prius: ut, *Deus est*, *Substantia est*.

2 *Deorsum descendendo*, quomodo illud est primum, quod proximè attingit effectum, sive de quo effectus primò prædicatur, quod planè idem est, ac si diceretur immediatum. De quo hæc tria sunt tradenda. 1 quid sit. 2 quotuplex. 3 quomodò in Demonstratione potissima singulæ propositiones sint immediatæ.

Primum duplex.

Immediatum est inter quod & prædicatum non datur medium: quod ut fiat manifestum, notandum quòd duplex est

Immediatum quid.

Immediatas, alia est

1 *Subjecti*, quando inter prædicatum & subjectum nullum intercedit immediatius subjectum: ut, *homo est rationalis*, *homo est risibilis*.

2 *Causæ*, quando inter prædicatum & subjectum causa immediatior non intervenit: ut, *rationale est risibile*, *homo est rationalis*.

Immediatum duplex.

In Demonstratione potissimâ ubi medius terminus est causa interna subjecti, (scil. *materia* vel *forma*) & *efficiens* effectus per emanationem, major propositio est immediata ratione causæ, sed non subjecti: ut, *rationale est risibile*. Conclusio est immediata ratione subjecti sed non causæ: ut, *homo est risibilis*. Minor utroque modo est immediata, tàm immediatione causæ, quàm subjecti: ut, *homo est rationalis*.

Quæ propositiones sunt immediatæ.

In demonstratione potissimâ ubi medius terminus non est causa interna subjecti, licet tam major quàm conclusio sit immediata, minor tamen non est immediata

immediata ratione causæ. Hoc accidit in omni demonstratione potissima à causa externa; tum etiam ubi ab una affectione prædemonstratâ procedimus ad demonstrationem alterius; quales sunt propemodum omnes Mathemat. demonstrationes; ut refert *Zab. de medio demonstrat. c.* 17. quali etiam in physicis utitur philosophus. *lib.* 2. *de cœlo text.* 59. *omne globosum in sphæra mobili recipiens lumen ab alio, lumine paulatim accrescit; Luna sic se habet, ergo luna lumine paulatim accrescit.* De his vide plura, in fine cap. 5.

Ob. Si quis contenderet has non esse potissimas quia potior est & præstantior illa Demonstratio ubi omnes propositiones sunt immediatæ.

Sol. 1. 1 Dico quòd hæ demonstrationes sunt potissimæ quantum ad *effectum* demonstrationis, qui est *scientiam parere* neque minùs per mediatam minorem, quàm si esset immediata, hunc effectum assequimur; dummodo major sit indemonstrabilis; pariter ut clavis ferrea æquè præstans est, atque deaurata quantum ad usum clavis, si officium suum dextrè absolvat, (licet materia eius minoris pretii habeatur.)

Sol. 2. 2 Dico quòd in Demonstratione unius effectus per alterum prędemonstratum, minor est virtualiter immediata; quia licet medium sit effectus, vim tamen & virtutem mutuatur à causâ prædemonstrante immediatâ.

Hactenus egimus de *absolutis* conditionibus, quæ principiis conveniunt respectu *Demonstrationis* mox *efformandæ*; à quibus tanquam à fonte dimanat propositionum necessitas, de quâ proximo cap.

Sequuntur conditiones *respectivæ*, quæ principiis conveniunt ratione *conclusionis* mox *inferendæ*, & Demonstrationis propè efformatæ.

1 Est

1 Est, ut principia seu præmissæ sint *notiores conclusione:* ad cujus evidentiam observanda est hæc distinctio. — 3 *Notiora.*

Notius dicitur aliquid duplici modo.
- 1 *Naturâ*, quod secundum naturam est magis noscibile; sive cujus notitia non dependet ab alio, vel saltem non à tàm multis medijs, quàm alterius cognitio, quale est *magis universale* respectu minùs universalis, sive singularis.
- 2 *Nobis*, quod contingit vel in *cognitione nostrâ*
  - 1 *Distinctâ*, & *habituali*, atque sic *universale*, quàm singulare, *causa*, quàm effectus, sunt notiores, quia horum perfecta cognitio ab illis pendet.
  - 2 *Confusâ*, & *originali*, & sic *singularia* priùs cognoscuntur à nobis imperfectè per adjuncta & acidentia, quàm universalia: & effectus quàm causæ.

Præmissæ igitur sunt notiores conclusione tùm naturâ, tum etiam nobis, si perfectam habitualemque cognitionem respiciamus.

2 Conditio est, ut principia seu præmissæ sint *priores conclusione*, quæ ut rectiùs cognoscatur, duo sunt notanda. 1, Quomodo principia absque tautalogia dici possunt *prima* & *priora*. 2 Quot modis sunt priora. — 4 *Priora.*

1 Principium dicitur
- 1 *Primum* ratione propinquitatis ad effectum, & in relatione ad alia principia remotiora.
- 2 *Prius* quatenus cum conclusione tantùm

tantùm comparatur, in ordine ad nostram cognitionem.

2 Principia seu præmissæ sunt *priores* duplici modo

1 *Rei veritate* & naturâ quia in se comprehendunt essendi causas.

2 *Nostrâ cognitione*, non illâ tamen jamjam inchoatâ (namque sic effectus & conclusiones priùs cognoscuntur) sed *habituatâ* cognitione, & habitu digniori, scilicet *Intelligentia*.

5 Causa conclusionis.

3 Et ultima conditio est, ut principia seu præmissæ sint *causæ conclusionis*; ad cujus explicationem observandum est, quòd principia sunt

Causæ conclusionis triplici respectu

1 *Inferentiæ* seu illationis, atque hoc habet Demonstratio cum cæteris Syllogismis commune.

2 *Essentiæ*, in his enim sunt termini, qui affectioni definitionem tribuunt.

3 *Cognitionis*, cùm secundum naturæ methodum præmissæ quàm conclusio, priùs à nobis habitualiter cognoscuntur.

CAP. 5.

De triplici gradu Necessitatis.

EXplicatis conditionibus præmissarum quæ *exprimuntur* in secunda definitione Demonstrationis, jam *implicitam* conditionem aggredior, cujus usus est præcipuus, cùm passim occurrat in hoc tractatu, & à primis duabus conditionibus necessariò infertur. Eaque est propositionum *Necessitas*: Nam

cum

cum *veritas*, tantaque *immedietas* in pluribus requiritur; extra dubium est ab hâc indissolubili connectione terminorum, aliquam inter se oriri posse necessitatem. De hâc igitur hæc tria ostendamus. 1 quid sit. 2 quotuplex. 3 quæ requiratur necessitas ad singulas propositiones Demonstrationis potissimæ.

Necessitas quid. *Necessitas* est nexus necessarius ac indissolubilis, subjecti cum prædicato: ita ut infallibilis sit dependentia inter hos duos terminos, & plerunque causalitas.

Hujus necessitatis sunt *tres gradus*, quorum subsequens semper includit antecedentem, ita ut in ultimo gradu summa necessitas inveniatur. 1 *De omni*, *κατὰ παντός*. 2 *καθ' ἀυτο*, *per se*. 3 *τὸ καθόλε πρῶτον quatenus ipsum* sive *universale primum*. De quibus sigillatim.

De Omni. 1 Propositio *de omni* est cum prædicatum convenit subjecto universali, ac perpetuò; quod ut intelligatur observanda sunt hæc duo: 1 quòd modus (de Omni) afficit *subjectum* non autem prædicatum.

2 Quòd propositio de omni est duplex.
- 1 *Prioristica* (de quâ *Arist. Prior: Anal.* unde nomen sortitur) quæ respicit tantùm *subjecti universalitatem*, quæ latet in universalibus signis subjecto communi præfixis; nulla habitâ ratione ad materiam substratam; ut *Omnis homo est lapis*, est vera propositio de omni, quoad formam propositionis, quia subjecto communi præponitur nota universalis, *Omnis*.
- 2 *Posterioristica* (de qua *Arist. 1. post. c. 4.*) quæ respicit tùm *universalitatem*

temporis: sc. ut semper subjectum conveniat prædicato, tum etiam *universalitatem subjecti*: quæ tamen non tam quæritur in signo quàm in materiâ signo & subjecto universali substrata: ut, *homo est Coloratus*, namque tales propositiones quandoque quoad formam sunt indefinitæ, sed in materia necessariâ universalibus æquivalent: unde nominantur universales. Atque his competit primus necessitatis gradus, scil. *De omni*.

Secundus gradus est, *Per se*, qui indifferenter afficit subjectum & prædicatum: de quo hæc tria sunt tradenda, 1 quid sit. 2 quotuplex, sive quid sit in Specie. 3 qui modi Perseitatis utiles sint ad Demonstrationem.

Per se id.

Prædicatio *Per se* est, quando inter subiectum & prædicatum talis est nexus essentialis, ut alterum ab altero dependeat tanquam à causâ.

Quotuplex sit ex typo quem hîc substituimus satis luculenter patebit.

r se & Acci- ns quo- plex.

Modi prædicandi sunt vel
- 1 *Per se*, cum unus terminus est causa alterius, estque duplex, vel cum *prædicatum* reipsa
  - 1 *Non est distinctum* à subjecto: ut, *homo est*, ubi existentia de substantia dicitur: & tum est *Tertius modus*.
  - 2 *Est distinctum* à subjecto cui vel *localiter* est
    - 1 *Extrinsecum*: ut, *interpositio terræ inter Lunam & Solem*, & tum est *Quartus modus*.
    - 2 *Intrinsecum*, idque vel *essentialiter*
      - 1 *Constitutive*, ut *homo est animal*, & tum est *Primus modus*.
      - 2 Con-

1 *Consequutivè*: ut *homo est risibilis*, & tum est *Secundus modus*.

2 *Per Accidens* cum neutrum est alterius causa, & tum *Prædicatum* vel reipsâ
- 1 *Non est distinctum* à subjecto: ut, *color* est, & tum opponitur 3 modo per se.
- 2 *Est distinctum* à subjecto, cui vel *localiter* est
  - 1 *Extrinsecum*, ut me *ambulante fulguravit*, & opponitur 4 modo per se.
  - 2 *Intrinsecum*: ut, *homo est albus*, & opponitur tàm primo quàm secundo modo per se.

Posita generali modorum divisione, quid singuli sint in specie mox dicemus.

1 Modus perseitatis

Primus modus est ut prædicatum insit subiecto, & sit de definitione ipsius: ut, *homo est animal*, in qua definitione hæ

Duæ conditiones sunt advertendæ.
- 2 Ut prædicatum insit reverà subiecto, seu ut sit naturalis prædicato; unde hæc propositio (*animal est homo*) non est in primo modo.
- 2 Ut prædicatum sit de definitione subiecti, & talia solùm sunt 5 prædicata, 1 *Genus proximum*, & 2 *remotum*, 3 *differentia proxima*, & 4 *remota*, 5 *definitio*.

2 Modus perseitatis

Secundus modus est, ut prædicatum insit subiecto, quod interim est de definitione prædicati: ut, *homo est risibilis, rationale est risibile*. Ubi (ut supra)

duo sunt notanda, 1 ut prædicatum reverà insit subjecto, non contrà; unde hæc propositio, *risibile est homo*, non est in secundo modo; quia est prædicatio non naturalis: 2 Ut subjectum sit de definitione prædicati: unde solùm accidens proprium seu effectus per emanationem (quando de subjecto suo, vel efficiente causa prædicatur) est in hoc secundo modo perseitatis.

Modus per Accidens. Cùm autem inter subjectum & prædicatum in utrisque primis modis sit essentialis dependentia; ideo unus tantùm modus per accidens in genere (in quo termini accidentaliter cohærent) indifferenter utrisque opponitur: ut, *homo est albus*: & dicitur *primus modus per Accidens*.

3 Modus Perseitatis. *Tertius modus* est, cum existentia prædicatur de eo quod *est* per se (i.) de substantia; atque hoc solùm est in propositione secundi Adjacentis: ut, *homo est*; huic autem opponitur *secundus per Accidens*.

2 Modus per Accidens. Quando existentia prædicatur de Accidente quod inest semper in alio: ut, *album est*.

4 Modus Perseitatis. *Quartus modus* est, cum effectus inest alicui propter ipsam causam, vel è contrà; namque parum refert utrum effectus insit causæ, an effectui causa, dummodo sit mutua utriusque cohærentia. Et in hoc genere ponuntur causæ extrinsecæ quæ immediatè attingunt effectum, sive sit efficiens seu finalis causa: ut, *Eclipsis est obumbratio terræ; desiderans sanitatem vult cibum concoqui.* Atque huic opponitur. 3 *modus per Accidens*, quando inter terminos vel omninò nulla, vel saltem exigua dependentia, nulla rerum causalitas, sed nuda tantùm est concomitantia: ut, *ambulante Socrate fulguravit*.

3 Modus per Accidens.

Restat proximè ut ostendamus qui modorum *per se*, sunt utiles ad Demonstrationem, quod absolvam,

ſolvam, cum ultimum gradum neceſſitatis propoſuero.

Tertius gradus Neceſſitatis eſt *Quatenus ipſum*, τὸ καθ' ὅλου πρῶτον ſive *univerſale primum*, quodque ipſum reſpicit *prædicatum*; atque dupliciter definitur, 1. quod omni ineſt, per ſe, & quà id ipſum. Hæc definitio ideò deſumpta eſt à cæteris gradibus, quia gradus poſterior ſemper eſt priori perfectior: primus enim notat tantùm temporis & ſubjecti univerſalitatem; ſecundus huic adjicit nexum eſſentialem, vel ſaltem infallibilem; tertius utriſque ſuperaddit reciprocationem terminorum. 2 definitur *univerſale*, quod de quovis, & primo demonſtratur. Ubi aliquid de nomine primùm, dein de definitionis partibus dicemus. De nomine 1 obſervandum eſt, quòd dicitur *univerſale*, non ut natura communis in prædicando, non ut cauſa univerſalis in cauſando, non ut nota univerſalis in ſignificando; ſed minùs frequenti ſignificatione, ut univerſale, *in attributionis adæquatione*; quando prædicatum & ſubjectum in totâ latitudine, & ambitu adæquantur; qualia ſunt hæc tria tantùm prædicata. 1 *differentia proxima*. 2 *definitio proxima*. 3 *affectio* ſeu propria paſſio ſpeciei.

3 Gradus Neceſſitatis.

Quatenus ipſum, quia

1 Dicitur frequentiùs *quâ tale*, ſive *quatenus ipſum*, quod hæc duo importet. 1 internam rationem prædicati ad ſubjectum, ſive *ſpecificationem* eſſentialemque dependentiam, & quantum ad hoc, genus dicitur quatenus ipſum. 2 *reduplicationem* terminorum una cum internâ dependentia: ut, *homo quâ homo eſt rationalis*, & *rationale quâ rationale eſt homo*; atque ſic genus excluditur, & omnia eſſentialia prædicata, præter hæc tria ſupradicta. Duæ ſunt partes definitionis, prima eſt quòd dicitur prædicari de *quovis* (i:) de quâvis parte ſubjecti,

 ſeu

ſeu de ſubjecto in ſuâ latitudine: ſecunda dicitur de *primo* prædicari; ad cujus explicationem, notanda eſt hæc de *primitate* diſtinctio, alia namque eſt

Primitas
- 1 *Attributionis tantùm*, quæ nullum aliud prius ſubjectum admittit, ſic *homo* eſt primum ſubiectum *animalis*, licèt brutum ſit æquè primum, eò quòd primò, id eſt, immediatè dicitur de homine.
- 2 *Adæquationis & attributionis ſimul*, quæ non patitur aliquod vel prius vel æquè primum ſubiectum; hæc aliàs nuncupatur primitas abſoluta: & in hoc ſenſu (*primum*) in definitione adhibetur.

Hiſce breviter definitis duo reſtant indigitanda. 1 qui neceſſitatis gradus ſint utiles ad Demonſtrationem. 2 quæ ſit cujuſvis propoſitionis neceſſitas in hac & illa Demonſtratione potiſſima.

Omnis gradus eſt utilis niſi tertius modus per ſe.

Primum, hâc propoſitione abſolvam; Omnes gradus neceſſitatis & eorum ſingulæ ſpecies (excepto 3 modo per ſe) ad aliquam Demonſtrationem ſunt utiles. Cuius veritas ſatis conſtabit, cum quæ ſit in ſingulis propoſitionibus neceſſitas (in Demonſtratione potiſſimâ) oſtendero; quod his propoſitionibus abſolvam.

Quæ neceſſitas in omni propoſitione reperitur.

1 Ubi medius terminus eſt cauſa interna ſubiecti, & efficiens paſſionis, inter omnes terminos eſt tam arcta & eſſentialis dependentia, ut omnes propoſitiones ſunt quatenus ipſum, & per conſequens de Omni, & Per ſe: Maior & concluſio per ſe ſecundo modo, minor per ſe primo modo. *v. g. Omne rationale eſt riſibile, omnis homo eſt rationalis, ergo omnis homo eſt riſibilis;*

2 Ubi

2 Ubi effectus per emanationem demonstratur per consimilem, sed prædemonstratum effectum: omnes propositiones sunt quatenus ipsum, & per consequens de omni, & per se: minor & conclusio per se secundo modo, maior etiam per se secundo modo, quia affectio demonstrat non vi propriâ, sed derivatâ virtute causæ prædemonstrantis. v.g. *Quicquid habet magnitudinem est mobile, locabile:* &c. *omne corpus habet magnitudinem, ergo omne corpus est mobile, locabile:* &c.

3 Ubi effectus demonstratur per causam extrinsecam subiecto, nulla propositio est quatenus ipsum, deest enim interna & essentialis dependentia terminorum: maior est per se quarto modo, conclusio secundo, si affectio cum circumstantiis consideretur, aliter enim esset accidens commune: minor est per se nullo modo, quippe causa accidentalis externa prædicatur de subiecto: denique omnes propositiones hic sunt de Omni, si medium sumatur in actu signato, non autem quatenus iam existit. v. g. *Inter quod & solem a quo lumen mutuatur terra ex diametro interponitur (si ad illud terræ umbra perveniat,) eclipsatur*; at, *inter lunam & solem sic se habentem, terra sic interponitur, ergo luna eclipsatur.*

Ex his praiectis fundamentis tot eliciuntur corollaria.

1 Demonstratio potissima constat ex universalibus & æternis.

2 Demonstratio constat ex certis non fortuitis & casualibus.

3 Demonstratio non est singularium; quare nec scientia per sensum habeatur.

4 Demonstratio constat ex propriis principiis, & non alienis.

Atque hactenus de definitionibus demonstrationis locuti sumus.

CAP. 8.

De Speciebus, & consequenter De medijs Demonstrationis.

PRoperamus ad ostendendum quod secundo loco proposuimus: viz. quot sint Demonstrationis species; ubi simul patebit quæ causæ possunt esse medium per quod effectus possit actu demonstrari: quæ ut faciliùs dignoscantur, advertenda est hæc de Demonstratione distinctio.

Divisio demonstrationis in species suas, vel potiùs analogata.

Demonstratio *distribuitur* vel ex parte

- 1 *Materiæ*, atque sic aliqua ostendit *prædicatum*
  - 1 *Cur insit* sub jecto; idque per *causam immediatam*,
    - 1 *Intrinsecam* subjecto, (quæ aliàs dicitur causa efficiens per emanationem) estque vel *subiecti*
      - 1 *Materia.*
      - 2 *Forma.*
      - 3 *Affectio* prædemonstrata.
    - 2 *Extrinsecam* subjecto, quæ duplex est, vel
      - 1 *Finalis.*
      - 2 *Efficiens* per actionem transientem.
  - 2 *Quòd insit* subjecto, idque vel per
    - 1 *Effectum.*
    - 2 *Causam remotam.*

2 *Forma,*

2 *Formæ*, quæ cernitur partim in
- 1 *Quantitate*, unde alia est { 1 Universalis. 2 Particularis.
- 2 *Qualitate*, unde alia est { 1 Affirmativa. 2 Negativa.
- 3 *Modo probationis*, unde altera dicitur { 1 Ostensiva. 2 Reducens ad Impossibile.

Positâ Demonstrationis serie, de singulis in specie mox dicendum. Et primùm à primâ specie incipiamus (quæ his nominibus insignitur, *apodicticâ, potissimâ; à causâ κατ' ἐξοχὴν, à priore, cur sit*, seu *διότι*) atque priùs de demonstratione à causâ extrinsecâ dicemus; de qua sicut de cæteris hæc duo trademus. 1 quid sit. 2 (positis omnium definitionibus) quæ regulæ sint observandæ.

Demonstratio à causâ intrinsecâ est; in qua medius terminus est causa efficiens per emanationem majoris extremi seu passionis; sed minoris extremi, seu subjecti, vel est principium materiale, forma, vel affectio inhærens prædemonstrata. Unde liquet hujus classis tres esse species subordinatas.

Demõstratio à causa interna quid & quotuplex.

1 à forma

1 Cùm medium est forma subjecti, licet affectionis sit causa efficiens. v.g. *Omne rationale est risibile, omnis homo est rationalis*, ergo *omnis homo est risibilis.* Ubi *(rationale) forma hominis, est efficiens risibilitatis.*

2 à materi.

2 Cùm medium sit principium materiale subjecti, & efficiens passionis per emanationem. v. g. *Quicquid constat ex unitatibus est par vel impar; omnis numerus constat ex unitatibus*, ergo *omnis numerus est par vel impar; ubi unitas est numeri materiale principium; sed imparitatis & paritatis causa efficiens.*

3 Ab affectione priùs demonstrata.

3 Cùm medium sit affectio subjecti prædemonstrata, per quam, alteram affectionem de eodem subjecto

jecto demonstramus. v. g. *Quicquid habet potentiam judicandi de serijs & ludicris, illud est risibile, omnis homo habet talem potentiam*, ergo *omnis homo est risibilis*. Hæc est potissima Demonstratio; quia in eâ concurrunt omnes supradictæ conditiones: virtus tamen & causalitas hujus medii dependet à causalitate medii in prædemonstrante hoc Syllogismo: *Quicquid habet animan rationalem habet potentiam judicandi de serijs & ludicris, omnis homo habet animam rationalem*, ergo *omnis homo habet potentiam judicandi de serijs & ludicris*. Ubi à *forma* hominis infertur *potentia judicativa*, ab *hâc illatâ* rursus infertur *potentia ridendi, flendi, &c.*

Demonstratio à causa externa quid & quotuplex.

Sequitur Demonstratio potissima à causâ externâ, quæ sic describitur. *Demonstratio à causa externa est*, in quâ, causa finalis vel efficiens per Actionem transientem est medius terminus seu causa majoris extremi. Unde hæc Demonstratio in duas subordinatas species partitur.

2 Ab efficiente externa.

1 Est, ubi medium est causa efficiens extrinseca tàm subiecti quàm majoris termini. v g. *Inter quod & solem à quo lumen mutuatur, & ad quod terra umbra perveniat terra ex diametro interponitur, illud lumine deficiat: at inter solem & lunam*: &c. *terra sic interponitur*: ergo *Luna deficiat lumine*. Ubi defectio luminis demonstratur de luna per terram interpositam, quæ est causa remota & longè distans. Nec obstat quo minùs hæc Demonstratio dicatur potissima, quòd in hâc (quæ in cæteris inest) tanta propositionum necessitas non reperitur, siquidem hoc nomine insignitur, non in relatione ad necessitatem singularum propositionum; sed solùm ex parte finis, qui tum obtinetur cum effectum per causem qualemcunque mediatam (à quà dependet infallibiliter) de subjecto quolibet demonstramus.

2 Est,

2 Est, ubi medius terminus est causa finalis, utriusque extremi, subiecti ut *cui*, affectionis ut *cujus gratia.* v. g. *qui vult cibum descendere ad fundum ventriculi ut celeriùs & perfectiùs concoquatur, quàm si fluitaret ad os, ut inde sanitatē recuperaret, post cœnam moderatè ambulat: febricitans vult sanitatem recuperare, ergo febricitans vult cibum descendere, post cœnam moderatè ambulare.* Ubi deambulatio & concoctio de febricitante demonstrantur per sanitatem quæ est horum causa finalis. Et licet hîc nulla sit absoluta propositionum necessitas; est tamen hypothetica ex suppositione finis, posito enim, quod febricitans vult sanitatem; omnes propositiones sunt de Omni, & maior per se quarto modo: quæ tanta est necessitas, quâ maior, in tali materia practica seu contingenti, nec dari potest, nec quæri debeat, ad plenam quæsiti scientiam. Unde & hæc potissima Demonstratio meritò audiat.

2 à causa finali.

Positis definitionibus demonstrationum Apodicticarum, sequuntur iam regulæ seu corollaria.

Regulæ de speciebus demonstrationis.

1 In omni Demonstratione ubi medium est interna causa, seu de definitione tàm subiecti quàm affectionis, est summa necessitas in omni propositione.

2 Omnis demonstratio potissima est primitivè affirmativa in *Barbara*, ex consequenti tantùm negativa in *Camestres*.

3 In omni demonstratione potissima, saltem inter medium & maius extremum nexus est indissolubilis, & infallibilis necessitas.

4 Quicquid demonstratur apodicticè est Accidens.

5 In omni demonstratione potissimâ medium est definitio maioris extremi, non tamen formalis, aut aggregata, ex genere, causâ, & subiecto, sed

ſed cauſalis tantùm.

6 Quatuor cauſarum genera habent locum medii termini, ſed demonſtrant ſolùm ſub ratione finis aut efficientis.

7 Hactenus de principali demonſtratione quæ oſtendit *cur ſit.* Sequitur demonſtratio minùs principalis quæ probat tantùm *quòd ſit*; atque ita ſcientiam linquit imperfectam; hæc aliàs dicitur ὅτι. Eſtque duplex

1 ab effectu.
2 à cauſa remotâ.

Quæ duæ retinent nomen demonſtrationis, quoniam duas habent præcipuas ejus conditiones, illa immedietatem, hęc cauſalitatem.

Demonſtratio ab effectu (quæ aliàs *à poſteriori* vocatur) eſt cum effectus neceſſarius, eſt medius terminus, probatque *quòd cauſa* ejus proxima & immediata tali *ſubiecto competat.* v.g. *Omne riſibile eſt rationale, omnis homo eſt riſibilis* ergo *omnis homo eſt rationalis*, huius autem duæ ſunt ſpecies; vel enim medium eſt effectus

1 Per emanationem.
2 Per actionem externam.

De quibus iſti Canones ſunt obſervandi.

1 Tum demonſtramus per effectus quando cauſæ rerum nos latent.

2 In inveniendis ſcientiis procedimus ſemper à cognitione effectuum.

3 Demonſtratio ab effectu plerunque efformatur affirmativè in *Barbara*, quandoque ſed rariùs negativè in *Cameſtres.*

4 Demonſtratio ab effectu per emanationem pręſtantior eſt, quàm à cauſa remotâ. 1 ex parte *formæ*, cum illa fit affirmativè in *Barbara*, hæc negativè in *Cameſtres.* 2 Ex parte *materiæ*, nam in illâ eſt ſumma.

ſumma neceſſitas ſingularum propoſitionum. (differt namque à potiſſimâ tantùm ſitu terminorum; à quâ fit per mutationem maioris termini in locum medii.) In hâc nulla propoſitio eſt quatenus ipſum; vix ulla per ſe, niſi tantùm maior, idque 1 modo, ut cauſa remota: quæ ut evidentiùs innoteſcant proximè videndum eſt quid ſit.

Demonſtr. à cauſa remota.

Demonſtratio ὅτι, à cauſa remota eſt, cum medius terminus eſt cauſa remota maioris extremi ſeu effe-ctus, quem ordinariò non niſi negativè demonſtrat in ſecundâ figurâ, ſcil. in *Cameſtres.* v. g. *omne riſibile eſt animal, nulla arbor eſt animal*, ergo *nulla arbor eſt riſibilis.* Ubi riſibile negativè de arbore demonſtratur per animal, quod eſt cauſa remota riſibilitatis, namque à remotione cauſæ remotæ ad ablationem effectus ſui ſequitur illatio. De hâc autem notandæ ſunt hæ regulæ.

Regulæ de demonſtr. à cauſâ remotâ.

1 Hæc demonſtratio inter prædictas minimam habet neceſſitatem terminorum inter ſe.

2 Hæc demonſtratio eſt membrum demonſtrationis quæ paſſim à Philoſopho *particularis* appellatur.

3 Hæc demonſtratio nunquam fit affirmativè in *Barbara*, niſi contingat effectum cum cauſâ remota reciprocari. v. g. *Quod habet animam nutritur, omnis planta habet animam*, ergo *omnis planta nutritur.* Ubi nutritio (cujus proxima cauſa eſt anima vegetativa) cum anima indefinitè ſumptâ reciprocatur.

Hucuſque de 1 Demonſtrationis partitione, quæ à materiâ erat deſumptâ, ſequuntur diſtinctiones à formâ petitæ, vel potiùs ab affectionibus prædictarum ſpecierum analogicarum. Et primùm dicemus de prima, quæ non tam à forma (i:) à ſigno-

norum quantitate deducitur, quàm revera â necessitate vel contingentia materiæ (*licet aliter cum vulgo loquimur*) quæ terminis & signis substernitur.

Unde alia dicitur { 1 Universalis. } de quibus sigil-
{ 2 Particularis } latim.

Demonstratio universalis quid.

1 *Universalis Demonstratio* est in quâ affectio demonstratur de subiecto primo adæquato atque universali per causam immediatam, ut cum *risibile* de *homine* demonstramus per animam rationalem, atque huius generis sunt omnes Demonstrationes potissimæ, ostendentes *cur sit*, ut & demonstratio probans *quòd sit* ab *effectu* per emanationem.

Demonstratio particularis quid.

2 *Particularis* (non sic dicitur quasi termini essent particulares; sed) *definitur demonstratio*, in quâ affectio de subiecto minùs universali demonstratur, inadæquato, seu de altera tantùm parte subiecti primi: ut cum *sensibile* demonstramus de *homine* per *animam sensitivam*, aut *mobile* de *homine* per *naturam.*

2 Divisio est ex Qualitate in Demonstrationem { 1 Affirmativam.
{ 2 Negativam.

Demonstratio Affirmativa quid.

Demonstratio affirmativa est, in cujus conclusione prædicatum affirmatur de subiecto; quod, exceptâ particulari, quæ nonnunquam est negativa, in omnibus evenit Demonstrationis membris.

Demonstr. negativa quid.

Negativa est in cuius conclusione prædicatum de subiecto negatur: ut, *Omne respirans est animal, paries non est animal*, ergo *paries non respirat.* Atque hoc frequenter accidit in Demonstratione ὅτι *à causa remota*: possit etiam in omnibus aliis Demonstrationibus accidere, sed hoc rariùs, idque tantùm ex consequenti, nam affirmatio est negatione, tum re tum cognitione nostrâ, prior, & potior.

3 Divisio

3 Divisio est ex modo probationis seu inferentiæ, unde alia est	1 Ostensiva. 2 Reducens ad Impossibile.

Demonstratio Ostensiva est in qua conclusio evidenter & directè infertur, ex præmissis prioribus, notioribus: &c. cujus generis sunt omnes quæcunque sunt supra nominatæ Demonstrationis species, vel analogata.

Demonstratio Ostensiva quid.

Demonstratio ducens ad Impossibile est, quando conclusiones probamus ideò veras esse ex præmissis positis, quòd earum contradictoriæ sunt apertè falsæ. Ut si hæc conclusio sit inferenda, *Omnis homo est risibilis*, idque ex his præmissis: *omne rationale est risibile, omnis homo est rationalis*, cujus maior si ab adversario negetur, urgemus illum hoc absurdo, assumptâ majoris contradictoriâ: Sic, *nullum rationale est risibile, omnis homo est rationalis*, ergo *nullus homo est risibilis*: quæ conclusio, cum sit apertè falsa, concludimus tàm majorem in prosyllogismo, quàm conclusionem ipsam fuisse veram; vel duo contradictoria simul esse vera vel falsa: atque hic gradus est omnium Demonstrationum infimus.

Demonstratio ducens ad Impossibile quid.

Hìc autem advertendum est quòd contraria universalis propositio, potiùs est sumenda, quàm contradictoria particularis: tum quia particulares propositiones in Demonstratione locum non habent, tum quòd contrariæ in materiâ necessariâ locum habent contradictoriarum. *Zabarel. in lib. 1. post. c. 22. text. 176.*

Nota.

Atque hæc de Demonstrationis divisione & singulis ejus membris dixisse sat erit.

CAP. 7.

CAP. 7.

De Affectionibus Demonstrationis.

TRanseamus ad id quod secundo loco proposuimus ut ostendamus quot sunt *Affectiones* potissimæ Demonstrationis. Sunt autem duæ

Affectiones Demonstr.

{ 1 Regressus, ubi obiter dicemus de Circulo.
{ 2 Conversio in Definitionem.

Regressus quid.

Regressus tum fit, cum inter causam & effectum sit attributio reciproca, ità ut à confusa & experimentali cognitione effectus procedamus ad distinctam causæ intelligentiam, & rursus à causa distinctè cognitâ, regrediamur ad distinctam cognitionem effectus. Vel sic aliàs: *est reciprocata Demonstratio*, quâ per effectum aliqualiter notiorem, causam adhuc ignotam demonstramus (*quòd sit:*) circa quam, adhibitâ disquisitione, per simplicem majoris propositionis conversionem, eundem effectum (*cur sit*)demonstramus per causam inventam & cognitam. v. g. *Omne n n scintillans propè est, pla eta non scintillant*, ergo *planeta propè sunt*. Ubi effectus, (*non scintillatio*) demonstrat causam suam (*propinquitatem:*) sed causâ hâc semel inventâ & cognitâ, ad effectum accuratiùs cognoscendum, regressus sic instituitur. *Quæ propè sunt non scintillant, planetæ propè sunt*, ergo *planetæ non scintillant*. Sed ut meliùs cognoscatur, advertendum in quo discrepant Circulus & Regressus.

Circulus quid.

Circulum sic definimus. Est talis Demonstratio reciprocata, quarum utraque à priori procedit, & vicissim *cur sit* ostendit. Quod penitus est impossibile, cùm

cum sic per consequens, idem à seipso demonstraretur, idem respectu ejusdem causa esset & effectus, prius & posterius, notius & ignotius, eodemque modo; Atque hinc est quod exterminato *Circulo*, tenemus *Regressum* ad Demonstrationes vel potissimas non inutilem. Positis utriusque definitionibus; mox dicendum in quibus differunt *Circulus* & *Regressus*. *Differunt* autem,

Circulus & Regressus tribus differunt.

1 *Formâ*, nam *Circulus* ex præmissis, conclusionem demonstrat, ex quâ in locum majoris translatâ, & minore simpliciter conversâ, rursum demonstrat majorem; deinde ex eâdem conclusione in locum minoris translatâ, & majore (loco suo) simpliciter conversâ, demonstrat minorem: Quod in hac instantia cuivis periculum facienti constabit; *omne rationale est risibile, omnis homo est rationalis*, ergo *omnis homo est risibilis*. In *Regressu* verò demonstramus tantùm minorem, ex majore simpliciter conversâ, & conclusionem in minoris locum translatâ. Atque sic erit in omni propositione, naturalis prædicatio, quæ non est in *Circulo*.

2 *Materiâ*, nam *Circuli* materia (seu medius terminus) est uniformis in utrâque demonstratione, cum sit causa proxima majoris extremi, & *cur sit* probans. In *Regressu* verò effectus primò demonstrat *quòd sit* causa; dein post adhibitam mentis disquisitionem circa causam, causa demonstrat *cur sit* effectus.

3 *Fine*. Namque in *Circulo* idem est finis & principium, cum à causâ distinctè cognitâ ad causam distinctè cognitam procedat; & ab hâc regreditur ad illam. In *Regressu* verò finis est distincta scientia effectus; atque primus progressus est ab effectu confusè cognito, ad causam confusè cognoscendam; à causâ verò confusè cognita, adhibitâ

mentis negotiatione ad distinctam causæ cognitionem pervenimus, à quâ semel intellectui habituata & radicatâ, regredimur ad effectum distinctè cognoscendum. Atque hæc de prima Demonstrationis affectione tàm verâ quàm falsâ.

Sequitur 2 Affectio. Estque *Conversio Demonstrationis in Definitionem* (i:) in definitionem Accidentis demonstrati: quod ut evidentiùs constet, notandum quòd

Definitio Accidentis est triplex,

1 *Essentialis* (quæ aliàs dicitur *Nominalis*) constans ex Genere, & Subjecto; atque hæc de Accidente præcognoscitur ante ingressum Demonstrationis.

2 *Causalis*, quæ semper est medius terminus in demonstratione potissimâ ostendens *cur sit* effectus: hæc autem, non nisi post adhibitam demonstrationem, innotescit.

Conversio Demonstr. in definitionem.

3 *Aggregata ex utrâque* (i:) ex genere, subjecto, & causa, atque in hanc solùm demonstratio convertitur, à quâ differt tantùm situ & dispositione terminorum.

Quòd si quispiam interroget (quoniam subjectum est semper minus extremum, causa est medium; & affectio seu definitum ipsum, non autem genus affectionis, sit majus extremum) quem locum generi tribuimus? Respondemus, parum interesse, utrum ipsum definitum, an definiti genus sit majus extremum; nam genus restrictum per subjectum, est nominalis definitio, quæ cùm definitio unam & eandem rem designat; atque idem est ambitus utriusque: differunt autem in hoc, quòd adhibito genere facilior erit conversio in Definitionem, quoniam

niam nulli termini mutantur. Minus autem expedita Conversio, ubi ipsa affectio seu definitum est majus extremum. v. g. *Omne rationale habet naturalem potentiam ad ridendum, omnis homo est rationalis*, ergo *omnis homo habet naturalem potentiam ad ridendum.* Hic (non risibile) sed genus ipsius est majus extremum: atque servatis omnibus terminis hæc demonstratio immediatè convertitur in hanc definitionem aggregatam *risibilis. Risibile* est naturalis potentia ad ridendum in homine orta ex animâ rationali.

Atque hæc de Demonstratione dixisse, sufficiat.

Finis Demonstrationis.

LIBER QVINTVS.

CAP. I.

De Syllogismo Topico in genere.

DE Syllogismo itaque *Demonstrativo* cujus finis est perfecta scientia, cujus autem materia est necessaria hactenùs. Dicemus jam de *Dialectico* sive *Topico* Syllogismo, cujus finis est opinio, materia verò probabilis & contingens. De quo agendum est dupliciter. 1 *Generatim*, ubi 1 quid sit in genere dicemus: 2 quot sint ejus species. 2 *Speciatim*, ubi agemus de loco quolibet in specie, proponentes hæc tria. 1 quid sit. 2 quotuplex. 3. qui Canones seu axiomata de singulis observanda sint.

Syllogismus Topicus quid. *Definitur* Syllogismus Topicus in genere, Argumentatio ducta à locis probabiliter arguendi ad Opinionem vel Fidem faciendam. Quam definitionem per partes sic explico.

Genus (ut supra. de Demonstrat. cap. 1.) est *Argumentatio* sive Syllogismus, non imperfectus, sed integer: Etsi enim Enthymematicè aliquoties procedamus inter disputandum, nunquam tamen excluditur propositio subintellecta, quoniam ex habitudine medij termini ad majus extremum, desumitur ratio & distinctio hujus Syllogismi. Atque in hoc convenit cum Syllogismo Demonstrativo & Sophistico.

Altera pars definitionis duas includit differentias, alteram à materia, alteram à fine desumptam; prior est in his verbis *à locis probabiliter arguendi*, ad quorum explicationem videndum est. 1 quid sit *locus*. 2 quid sit *probabile*.

Locus quid. 1 *Locus* dicitur alio nomine, *nota, caput inventionis, thesaurus* unde ad libitum opes ingenij depromantur sive *sedes argumenti*; unde & Syllogismus dicitur *Topicus* à Græco nomine (τόπος) significante locum; quo in sensu soli Dialectico non convenit: nam & Demonstrator & Sophista suas habent argumentandi *sedes*, sive locos communes tali materiæ convenientes. Atque sic locus sumitur dupliciter. 1 pro *generali classe* unde argumenta ducuntur. *v.g.* à Subjecto, ab Adjuncto, à Testimonio; quo in sensu *Locum* nos hîc sumimus. 2 pro *speciali regulâ* sive axiomate quod sub isto generali capite continetur, quodque reverà proprijssimè & maximè locus est, unde & *Maxima* nuncupatur, sed distinctionis & perspicuitatis gratiâ, ipsum *caput* in genere, nos appellabimus locum; axiomata verò sub ista classe contenta, *regulas*, *Canones*,

nones, *maximas*, *dignitates* pro libito indiscriminatim vocemus.

2 *Probabile* definitur, 1 quod verum videtur omnibus, vel plerisque, vel sapientibus; iisque vel omnibus, vel plerisque, vel sapientissimis. 2 quod veram producit cognitionem, sed imperfectam & debilem eorum quæ aliter se habere possunt. Per quam definitionem distinguitur tàm à materia seu medio necessario, quod cognitionem parit *infallibiliter* veram; quàm à materia fallaci, quæ tametsi probabilis videatur, reverà *fallax* est, tantúmque *quoad apparentiam* probabilis aut contingens.

Probabile quid.

Secunda Differentia à fine desumpta est his verbis, *Ad opinionem vel fidem faciendam.* Nam Dialecticus vel respicit tàntùm *cognitionem* inchoatam & debilem, & tum finis ejus est *Opinio*; vel *praxin* cognitioni conjunctam, & tum finis ejus est *Fides* sive *persuasio*. Interea tamen fines isti sunt externi, si ad opus ipsum, scilicet Dialecticam, referantur (quæ suppetit tantùm materiam sive media per quæ statutos fines dextrè & faciliter assequamur) unde & appositè vocantur fines *operantis* sive *Dialectici*; finis autem internus, *operis*, seu *Dialecticæ*, est conficere Syllogismum in tali materia probabili.

Opinio, est cognitio debilis & inchoata quarundam conclusionum quæ probabiliter veræ vel falsæ esse possunt, orta ex medijs in utramque partem respicientibus, ad verum inveniendum adhibitis. Unde liquet opinionem ad scientiam, tanquam *dispositionem* referri ad perfectum *habitum*; ita ut Syllogismus Demonstrativus (si rem ipsam respiciamus) adæquatus Logicæ finis meritò vocetur: quòd si diversos differentium scopos & inten-

Opinio quid.

 tiones

tiones ritè ponderemus, Dialectici finis ultimus est *Opinio* vel *Fides*, ad quam faciendam adhibemus nonnunquam *media* quædam suâ naturâ *necessaria*; quod patet in argumentis deductis à locis causæ efficientis aut finalis.

Fides quid.

Fides Oratoria, est notitia ad praxin ordinata quarundam conclusionum, quæ probabiliter veræ vel falsæ esse possint, orta ex medijs persuasibilibus. Unde liquet fidem Oratoriam ex eâdem materia contingenti productam esse, ex qua Opinio generatur, hoc tamen interest in particulari ex parte materiæ; quòd locus omnis ad persuadendum idoneus (quales sunt à *Similitudine* & *Exemplo*) est etiam probabilis, sed non è contra; nam minimè omnium suadent argumenta quæ ducuntur à loco materialis aut formalis causæ. Atque hæc de definitione Syllogismi Dialectici in genere.

Species & numerus locorum Syllogismi Dialectici.

Succedunt *Species* ipsius, quæ non aliunde quàm ab ipsis arguendi locis sunt petendæ. Qui omnes loci, vel saltem plurimi & utilissimi ad has subsequentes classes possint revocari. Primus erit à Causa, quæ complectitur hæc quatuor membra: 1 efficientem (ad quam spectant loci personarum:) 2 finalem. 3 materialem (ad quam reducuntur argumenta tum à genere ad speciem, tum à specie ad individua.) 4 formalem, ad quam referuntur differentia, definitio & descriptio: Secundus, à Causato (quod communiter effectus dicitur) ad quam classem reducuntur argumenta ab individuis ad speciem, à specie ad genus, à definito ad definitionem. 3 à Subjecto. 4 ab Adjuncto. 5 à Dissentaneis. 6 à comparatis, paribus & imparibus, majori & minori. 7 à Conjugatis. 8 à Distributione. 9 à Signo. 10 à Testimonio.

Plures hîc locos subjungere, nec patitur brevitas, nec impellit

impellit necessitas; cùm & hi suprà enumerati sint maximè notabiles, & ad hos cæteri plerunque omnes nullo negotio referantur. De his itaque eodem ordine quo proponuntur dicturi; initium sumimus à loco *causæ*.

CAP. 2.

De loco Causæ in genere.

De *loco causæ* agendum est dupliciter,
- 1 *Generatim*, in hoccapite, ubi hæc tria proponemus.
  - 1 Quid sit.
  - 2 Quotuplex.
  - 3 Qui sint ejus Canones.
- 2 *Speciatim* in sequentibus capitibus.

1 Causa quid.

1 *Causa* in genere *definitur*, cujus vi res est, & causatur.

Locus à causis in genere.

Argumentum itaque *à causa* est, cum in Syllogismo probabili medius terminus est causa majoris extremi.

2 Causa quotuplex.

2 Causa autem est duplex,
- 1 *Externa*, quæ est extra essentiam causati, estque vel
  - 1 *Efficiens.*
  - 2 *Finalis.*
- 2 *Interna*, quæ constituit essentiam causati, estque vel
  - 1 *Materialis.*
  - 2 *Formalis.*

De *causis in genere* isti *Canones* sunt observandi.

1 *Causa est prior causato.* (pro quo vid. *cap.* 4. *de demonstrat.*) idque 1 *naturâ*, quoniam ab illa dependet causatum in esse, & produci: 2 *cognitione*, si naturæ non depravatæ, sed integræ ductum sequamur; nam ad perfectam & distinctam causati cognitionem, necesse est præcedat perfecta causæ

 notitia.

notitia. 3 dignitate, propter *dependentiam* quam causatum habet ex parte naturæ, & cognitionis; quòd si causatum *absolutè* consideretur, causatum aliquando est nobilius suâ causâ: ut, *homo* est ita præstantior *cœlo*, & omne *animatum inanimato*, licèt cœlum sit causa remota in generatione hominis.

2 *In omni disquisitione causa sistendum est in aliqua* (in suo genere) *primâ*: tum quia finitus est causarum numerus; tum quòd infinitæ causæ non possint actu pertransiri; & consequenter causatum per causas non poterit perfectè cognosci.

3 *Causa & causatum sunt simul*, cùm tempore, tum respectu actualis influxus in causatum; nam impossibile est ut causa actu influat, & non sit aliquod causatum, in quod influat; *atque sic hæc regula non pugnat cum prima*.

4 *Omnis causa agit & influit in causatum*, sed diverso modo: Materia & Forma constituendo: Finis movendo efficientem: Efficiens operando: quòd si de *actione physicâ* loquamur, tum soli efficienti convenit actio; non finali, neque materiali aut formali causæ in quantum tales, sed tantùm sub ratione efficientis.

5 *Nihil fit absque causa.* Regula tenet de omni ente creato, nam unumquodque habet dependentiam vel à causa secunda, vel saltem à prima; & à seipso nihil oriri potest.

6 *Causa privativa non producit positivum effectum*: scil. per aliquem influxum realem, sed tantùm occasionaliter, seu ex accidente, quatenus conjungitur cum aliquo ente reali cooperante, & producente tale causatum reale positivum.

7 *Causa positiva non producit non ens per se*; nam causa, qua talis influit esse in aliud, & causatum accipit

cipit eſſe à cauſa; non ens autem non habet eſſe; ideòque per ſe nec intenditur nec producitur.

Hac de loco cauſa in genere.

CAP. 3.

De loco cauſæ efficientis.

DE *efficiente* hæc tria ſunt tradenda. 1 quid ſit. 2 quotuplex. 3 qui ſint ejus Canones.

Efficiens *definitur*, cauſa per quam effectus fit, producitur, ſive in actu conſtituitur.

1 Efficien. quid.

Argumentum autem *ab efficiente cauſa* eſt, cum in Syllogiſmo probabili medius terminus eſt efficiens majoris extremi: ut, *terra ex diametro interponitur inter Solem & Lunam, ergo luna eclipſatur.*

Locus ab efficiente.

2 Efficien. quotuplex

Efficiens, (quantum attinet præſens inſtitutum) eſt duplex. 1 *per accidens*, quæ efficit præter naturæ inclinationem aut animi propoſitum. 2 *per ſe*, quæ ſua facultate efficit: eſtque vel *Inſtrumentalis*, quæ efficit per vim à principali cauſa impreſſam: vel *principalis*, quæ inſtrumentali utitur: eſtque duplex. 1 *Libera*, quæ agit & deliberatione & conſilio. 2 *Naturalis*, quæ efficit ex neceſſitate naturæ, & ad unum determinatur. Eſtque vel *Univoca*, quæ efficit ſibi ſimile in ſpecie. Vel *AEquivoca*, quæ producit diſſimile in ſpecie: utraque autem eſt vel per *Emanationem*, cujus effectus immediatè producitur & terminatur in eodem ſubjecto: vel per *externam Tranſmutationem*, cujus effectus producitur in ſubjecto remoto vel aliquantulum diſtante. Eſtq; vel *Proxima*, quæ immediatè attingit effectum forinſecus productum: vel *Remota*, quæ immediatè tantùm operatur.

Canones

Canones efficientis.

Canones efficientis (præter datos de causis in genere) hisce similes esse possunt.

1 *Omnis causa efficiens est externa.* Quæ regula communis est efficienti cum finali; neque fallit, si illud dicatur externum quicquid non est pars constitutiva causati, nam in actione immanenti licet efficiens insit eidem subjecto cum effectu, (unde apud quosdam dicitur interna, ut & finis internus) nunquam tamen est pars essentialis constituens effectum, unde tantùm dicitur interna quoad residentiam vel existentiam, externa quoad productionem causati.

2 *Efficiens non dat quod in se non habet*, vel formaliter, vel saltem virtute sua & eminenter, quomodo *Sol dat calorem sublunaribus*; & *Cos aciem cultro*.

3 *Omnis effectus causa per Accidens est reducibilis ad causam aliquam per se.* Nam dicitur tantùm effectus per accidens; quatenus accidit præter solitam naturalium inclinationem, aut liberè agentium cognitionem: attamen infallibiliter evenit ad positionem suæ causæ proximæ, cujus respectu dicitur effectus per se: ut, *fiat effossio agri ubi reconditur thesaurus, & necessariò sequitur ejusdem inventio.*

4 *Efficiens principalis est nobilior effectu.* Tenet hæc regula etiam in cæteris causis per se quantum ad hanc efficientiam, quòd si suppositâ hâc dependentiâ *absolutè* comparentur, tum nonnunquam effectus est nobilior, quia *Substantia causatur instrumentaliter ab accidente*, attamen in genere entis eo longè est nobilior: ut *filius quandoque est nobilior patre*, tàm quoad corporis, quàm animi dotes.

5 *Causa instrumentalis non movet nisi moveatur.* Eo enim respectu quo dicitur instrumentum, virtutem desiderat principalis causæ: ut, *Securis ad secandum, penna ad scribendū*, eget aliqua efficiente causa, ad

ad operis inchoationem, & ejusdem perfectionem.

6 *Eadem est actio instrumenti & principalis causa*: Saltem quoad determinationem ad hunc effectum: nam licet ex peculiari forma instrumenti oriatur propria quædam dispositio ad effectum: indeterminatè tamen se habet, donec à principali agente determinetur, impellatur, aut dirigatur.

7 *Posita in actu efficiente causa naturali seu necessaria, sive sit per emanationem sive per externam transmutationem (modo sit proxima, adæquata, & totalis,) necessariò ponitur effectus*: ut, *igne posito fit calor* ex necessitate naturæ, nam ex hâc hypothesi, ignis non potest non agere, vel actionem calfaciendi suspendere, quoniam ad hoc unum à naturâ determinatur. Secus autem se habent *agentia voluntaria*, nam positis omnibus prærequisitis ad agendum, possunt adhuc suspendere actum.

8 *Causa causæ est causa causati.* Tenet regula de causis naturalibus & essentialiter subordinatis, non autem in voluntariò agentibus, nam Diabolus & homo sunt causa peccati, & Deus est causa utriusque, sed non inde sequitur Deum esse causam peccati, quia creaturæ rationales per originalem libertatem sponte peccarunt: non autem ex necessitate naturæ suæ.

9 *In effectibus univocis qualis causa, tale causatum.* Quia causa univoca semper producit effectum sibi similem in specie. *Sic filius est patri similis.* Secus accidit in causis æquivocis: ut, *inter Solem & hominem, nam homo non est similis Soli.* Deinde vera est regula si de *bonitate* effectus & causæ loquamur, nam si causæ ad ultimum suæ potentiæ agant, effectum sibi similem bonitate & perfectione producunt: ut, *bonus sutor bonum efformat calceum.*

Hæc de loco efficientis causæ.

CAP. 4.

De loco causæ finalis.

DE *Causa finali* hæc tria sunt declaranda. 1 quid sit. 2 quotuplex. 3 qui sint ejus Canones.

Finis quid. *Finis*, est propter quem, seu cujus gratiâ res est, vel ad quem efficiens ordinatur.

Locus finis. Argumentum à *loco finis* est, cum in Syllogismo probabili medius terminus est causa finalis majoris extremi.

Finis quotuplex. *Finis* (quantum sufficit ad hunc locum) est vel *Subordinatus*, *ultimatus* & propinquior, quem efficiens non propter ipsum appetit, sed propter finem alium ulteriorem. Vel *ultimus* & remotus, quem efficiens propter se appetit. Estque duplex. 1 *Universalis simpliciter omnium*, cujus in gloriam omnia cedunt, atque est solus *Deus Opt. Max.* 2 *Specialis* seu in suo genere ultimus, ad quem singula in suo genere referantur.

De fine isti *Canones* sunt tenendi.

Regulæ de fine. 1 *Cessante fine cessat efficiens.* Regula est de ultimo fine qui nisi ponatur, efficiens non allicitur ad agendum, cum nihil agat nisi moveatur desiderio finis: unde & appellatur *Causa causarum*: motus ejus dicitur *metaphoricus*, non physicus, nec moralis, sed *sufficiens* tamen ad irritandam efficientem. Finis autem subordinatus non ita efficaciter movet, quin hoc cessante aut spreto, ab altero moveatur in eundem finem ultimum

2 *Finis est præstantior, & prior medijs in finem tendentibus. Prior* scil. intentione & quoad causalitatem

tem suam objectivam; sed quoad sui productionem est posterior, & effectus appellatur. *Præstantior* est, qua talis, & quoad hunc respectum; nam si in se absolutè considerentur, media nonnunquam finibus sunt potiora: ut, *Angeli & Cœlum* ordinantur *ad homines* conservandos, tanquam in aliquem finem subordinatum, tamen *natura Angeli* est præstantior *homine*, & *cœlum* (quantum ad arctam unionem formæ cum materia) *hominem* superat.

3 *Omne agens agit propter finem.* Quod clarum est in agentibus voluntarijs, quæ agunt cum cognitione finis & circumstantiarum, tum etiam in cæteris animalibus quæ cognoscitivam habent facultatem: agentium verò naturalium (tametsi finem non cognoscunt per se) appetitus ab agente primo in unum finem dirigitur & determinatur.

4 *Finis per se, & suâ naturâ est bonus.* Bonum enim & finis convertuntur, & nihil movetur à quoquam finaliter nisi sub ratione boni, vel utilis, jucundi, honesti, vel naturæ suæ congruentis. Malum verò, qua tale, non excitat sui desiderium, neque appetitum terminat, nisi in quantum est, vel saltem *apparet* sub specie boni, aut bono majori (quod malitiam præponderat) conjungatur.

5 *Qui vult finem vult conducentia ad finem, & qui negligit media conducentia, non vult ipsum finem.* Canon obtinet si finis efficaciter sit volitus, nam si inefficaciter oscitanter & votis tantùm desideretur finis, tum non dicitur volitus, sed volitus inefficaciter *velleitate* quadam, non *voluntate*, & arguit potiùs negligentiam finis & mediorum.

6 *Finis est optabilior & amabilior medijs quatenus sunt media.* Nam medijs dat amabilitatem: ut, *potio amara dulcescit propter sanitatem*, cum itaque media efficiat amabilia, sequitur ipsum esse magis expetendum

dum & amandum: *juxta illud Arist.* 1. *post. cap.* 2. *text.* 15. 16. quod efficit tale est magis tale.

7 *Finis ultimus perficit agentem.* Nam fines subordinati non movent nisi in virtute ultimi, unde sequitur omnem eorum perfectionem eminenter in ultimo includi, quo semel acquisito, cessat & completur omnis actio.

8 *Ex diversitate finium desumitur distinctio actionum præsertim moralium:* ut, *pecuniæ largitio propter honestatem, & pro fama, sunt duæ actiones distinctæ, licèt sit eadem quantitas pecuniæ, eademque recipientis necessitas.* Nam non ex substantia aut materia actus specificatur, sed præcipuè ex circumstantia finis: unde magis optanda sunt amici vulnera cùm in tutelam intenduntur, quàm inimici oscula quę exitio semitam struunt.

Hæc de loco Causæ finalis.

CAP. 5.

De loco Causæ materialis.

DE loco *Causæ materialis* (ad quem argumenta spectant à genere ad speciem, & à specie ad individua) tria ut in cæteris sunt tradenda. 1 quid sit. 2. quotuplex. 3 quæ sint ejus axiomata.

Materia quid. *Materia*, est ex quâ res fit, & constat.

Locus Causæ materialis. Argumentum ducitur à *loco materiæ*, cum in Syllogismo probabili medius terminus est causa materialis majoris extremi, vel illius genus aut species.

Materia duplex. Materia autem est duplex. 1 *Analogica*, quæ secundum

cundum similitudinem materia dicitur; ut, *literæ, syllabæ*, & *verba sunt materia orationis*: ut, & omne illud *circa quod* artifex operatur, materia nuncupatur. 2 *Vera*, quæ cum forma constituit compositum substantiale: estque vel *Prima*, quæ indifferens est ad omnes formas: vel *Secunda*, quæ cum sit compositum subsistens, & ordinabile ad actum ulteriorem, materia tantùm dicitur propriè: ut, *elementa*, tametsi sint composita substantialia, *ingrediuntur mixtum integrè, quoad essentiam, sed tantùm sub ratione materiæ.* Atque hæc materia secunda est duplex. 1 *Proxima*, ex qua res proximè fit. 2 *Remota*, ex qua mediante res fit & constituitur.

Generis, speciei, & individui, explicationes (tum quoad definitiones divisiones & Canones) petendæ sunt, à *lib.* 1. *cap.* 1. 2. 3.

Sequuntur *Canones* pertinentes ad locum materiæ.

Canones materiæ.

1 *Absque materia nihil fit aut producitur.* Canon est de *naturali* rerum productione per generationem; tum etiam de *artificiali*, per artem & scientiam; non de *supernaturali* per creationem, nam omnia primitiùs ex nihilo prodibant: unde constat sistendum esse in aliqua materia prima.

2 *Posito materiato sequitur materiam esse, vel fuisse.* Nam aliquando materia *permanet*, ut lapides in ædifico; aliquando *transit* materia, ut farina in panem; ideoque verum est dicere, panis est, ergo fuit farina.

3 *Dignitas materiati desumitur ex dignitate materiæ*; præsertim in rebus *arte-factis*; sic dignior est annulus aureus argenteo, quia aurum est dignius argento.

4 *Materia propriè sic dicta convenit solis substantiis*; est enim compositi substantialis altera pars essentialiter

dum & amandum: *juxta illud Arist. 1. post. cap. 2. text.* 15. 16. quod efficit tale est magis tale.

7 *Finis ultimus perficit agentem.* Nam fines subordinati non movent nisi in virtute ultimi, unde sequitur omnem eorum perfectionem eminenter in ultimo includi, quo semel acquisito, cessat & completur omnis actio.

8 *Ex diversitate finium desumitur distinctio actionum præsertim moralium:* ut, *pecuniæ largitio propter honestatem, & pro fama, sunt duæ actiones distinctæ, licèt sit eadem quantitas pecuniæ, eademque recipientis necessitas.* Nam non ex substantia aut materia actus specificatur, sed præcipuè ex circumstantia finis: unde magis optanda sunt amici vulnera cùm in tutelam intenduntur, quàm inimici oscula quę exitio semitam struunt.

Hæc de loco Causæ finalis.

CAP. 5.

De loco Causæ materialis.

DE loco *Causæ materialis* (ad quem argumenta spectant à genere ad speciem, & à specie ad individua) tria ut in cæteris sunt tradenda. 1 quid sit. 2. quotuplex. 3 quæ sint ejus axiomata.

Materia quid. *Materia*, est ex quâ res fit, & constat.

Locus Causæ materialis. Argumentum ducitur à *loco materiæ*, cum in Syllogismo probabili medius terminus est causa materialis majoris extremi, vel illius genus aut species.

Materia duplex. Materia autem est duplex. 1 *Analogica*, quæ secundum

cundum similitudinem materia dicitur: ut, *litera, syllaba*, & *verba sunt materia orationis*: ut,& omne illud *circa quod* artifex operatur, materia nuncupatur. 2 *Vera*, quæ cum forma constituit compositum substantiale: estque vel *Prima*, quæ indifferens est ad omnes formas: vel *Secunda*, quæ cum sit compositum subsistens, & ordinabile ad actum ulteriorem, materia tantùm dicitur propriè: ut, *elementa*, tametsi sint composita substantialia, *ingrediuntur mixtum integrè, quoad essentiam, sed tantùm sub ratione materiæ*. Atque hæc materia secunda est duplex. 1 *Proxima*, ex qua res proximè fit. 2 *Remota*, ex qua mediante res fit & constituitur.

Generis, speciei, & individui, explicationes (tum quoad definitiones divisiones & Canones) petendæ sunt, à *lib*. 1. *cap*. 1. 2. 3.

Sequuntur *Canones* pertinentes ad locum materiæ.

Canones materiæ.

1 *Absque materia nihil fit aut producitur*. Canon est de *naturali* rerum productione per generationem; tum etiam de *artificiali*, per artem & scientiam; non de *supernaturali* per creationem, nam omnia primitiùs ex nihilo prodibant: unde constat sistendum esse in aliqua materia prima.

2 *Posito materiato sequitur materiam esse, vel fuisse*. Nam aliquando materia *permanet*, ut lapides in ædifico; aliquando *transit* materia, ut farina in panem; ideoque verum est dicere, panis est, ergo fuit farina.

3 *Dignitas materiati desumitur ex dignitate materiæ*; præsertim in rebus *arte-factis*; sic dignior est annulus aureus argenteo, quia aurum est dignius argento.

4 *Materia propriè sic dicta convenit solis substantijs*; est enim compositi substantialis altera pars essentialiter

dum & amandum: *juxta illud Arist. 1. post. cap. 2. text. 15. 16.* quod efficit tale est magis tale.

7 *Finis ultimus perficit agentem.* Nam fines subordinati non movent nisi in virtute ultimi, unde sequitur omnem eorum perfectionem eminenter in ultimo includi, quo semel acquisito, cessat & completur omnis actio.

8 *Ex diversitate finium desumitur distinctio actionum præsertim moralium:* ut, *pecuniæ largitio propter honestatem, & pro fama, sunt duæ actiones distinctæ, licèt sit eadem quantitas pecuniæ, eademque recipientis necessitas.* Nam non ex substantia aut materia actus specificatur, sed præcipuè ex circumstantia finis: unde magis optanda sunt amici vulnera cùm in tutelam intenduntur, quàm inimici oscula quę exitio semitam struunt.

Hæc de loco Causæ finalis.

CAP. 5.

De loco Causæ materialis.

DE loco *Causæ materialis* (ad quem argumenta spectant à genere ad speciem, & à specie ad individua) tria ut in cæteris sunt tradenda. 1 quid sit. 2. quotuplex. 3 quæ sint ejus axiomata.

Materia quid. *Materia*, est ex quâ res fit, & constat.

Locus Causæ materialis. Argumentum ducitur à *loco materiæ*, cum in Syllogismo probabili medius terminus est causa materialis majoris extremi, vel illius genus aut species.

Materia duplex. Materia autem est duplex. 1 *Analogica*, quæ secundum

cundum similitudinem materia dicitur: ut, *litera, syllaba*, & *verba sunt materia orationis*: ut, & omne illud *circa quod* artifex operatur, materia nuncupatur. 2 *Vera*, quæ cum forma constituit compositum substantiale: estque vel *Prima*, quæ indifferens est ad omnes formas: vel *Secunda*, quæ cum sit compositum subsistens, & ordinabile ad actum ulteriorem, materia tantùm dicitur propriè: ut, *elementa*, tametsi sint composita substantialia, *ingrediuntur mixtum integrè, quoad essentiam, sed tantùm sub ratione materiæ.* Atque hæc materia secunda est duplex. 1 *Proxima*, ex qua res proximè fit. 2 *Remota*, ex qua mediante res fit & constituitur.

Generis, speciei, & individui, explicationes (tum quoad definitiones divisiones & Canones) petendæ sunt, à *lib.* 1 *cap.* 1. 2. 3.

Sequuntur *Canones* pertinentes ad locum materiæ.

Canones materiæ.

1 *Absque materia nihil fit aut producitur.* Canon est de *naturali* rerum productione per generationem; tum etiam de *artificiali*, per artem & scientiam; non de *supernaturali* per creationem, nam omnia primitiùs ex nihilo prodibant: unde constat sistendum esse in aliqua materia prima.

2 *Posito materiato sequitur materiam esse, vel fuisse.* Nam aliquando materia *permanet*, ut lapides in ædifico; aliquando *transit* materia, ut farina in panem; ideoque verum est dicere, panis est, ergo fuit farina.

3 *Dignitas materiati desumitur ex dignitate materiæ*; præsertim in rebus *arte-factis*; sic dignior est annulus aureus argenteo, quia aurum est dignius argento.

4 *Materia propriè sic dicta convenit solis substantiis*; est enim compositi substantialis altera pars essentialiter

dum & amandum: *juxta illud Arist.* 1. *post. cap.* 2. *text.* 15. 16. quod efficit tale est magis tale.

7 *Finis ultimus perficit agentem.* Nam fines subordinati non movent nisi in virtute ultimi, unde sequitur omnem eorum perfectionem eminenter in ultimo includi, quo semel acquisito, cessat & completur omnis actio.

8 *Ex diversitate finium desumitur distinctio actionum præsertim moralium:* ut, *pecuniæ largitio propter honestatem, & pro fama, sunt duæ actiones distinctæ, licèt sit eadem quantitas pecuniæ, eademque recipientis necessitas.* Nam non ex substantia aut materia actus specificatur, sed præcipuè ex circumstantia finis: unde magis optanda sunt amici vulnera cùm in tutelam intenduntur, quàm inimici oscula quę exitio semitam struunt.

Hæc de loco Causæ finalis.

CAP. 5.

De loco Causæ materialis.

DE loco *Causæ materialis* (ad quem argumenta spectant à genere ad speciem, & à specie ad individua) tria ut in cæteris sunt tradenda. 1 quid sit. 2. quotuplex. 3 quæ sint ejus axiomata.

Materia quid. *Materia*, est ex quâ res fit, & constat.

Locus Causæ materialis. Argumentum ducitur à *loco materiæ*, cum in Syllogismo probabili medius terminus est causa materialis majoris extremi, vel illius genus aut species.

Materia quotuplex. Materia autem est duplex. 1 *Analogica*, quæ secundum

cundum similitudinem materia dicitur: ut, *literæ, syllabæ*, & *verba sunt materia orationis*: ut, & omne illud *circa quod* artifex operatur, materia nuncupatur. 2 *Vera*, quæ cum forma constituit compositum substantiale: estque vel *Prima*, quæ indifferens est ad omnes formas: vel *Secunda*, quæ cum sit compositum subsistens, & ordinabile ad actum ulteriorem, materia tantùm dicitur propriè: ut, *elementa*, tametsi sint composita substantialia, *ingrediuntur mixtum integrè, quoad essentiam, sed tantùm sub ratione materiæ*. Atque hæc materia secunda est duplex. 1 *Proxima*, ex qua res proximè fit. 2 *Remota*, ex qua mediante res fit & constituitur.

Generis, speciei, & individui, explicationes (tum quoad definitiones divisiones & Canones) petendæ sunt, à *lib.* 1. *cap.* 1. 2. 3.

Sequuntur *Canones* pertinentes ad locum materiæ.

Canones materiæ.

1 *Absque materia nihil fit aut producitur.* Canon est de *naturali* rerum productione per generationem; tum etiam de *artificiali*, per artem & scientiam; non de *supernaturali* per creationem, nam omnia primitiùs ex nihilo prodibant: unde constat sistendum esse in aliqua materia prima.

2 *Posito materiato sequitur materiam esse, vel fuisse.* Nam aliquando materia *permanet*, ut lapides in ædifico; aliquando *transit* materia, ut farina in panem; ideoque verum est dicere, panis est, ergo fuit farina.

3 *Dignitas materiati desumitur ex dignitate materiæ*; præsertim in rebus *arte-factis*; sic dignior est annulus aureus argenteo, quia aurum est dignius argento.

4 *Materia propriè sic dicta convenit solis substantiis*; est enim compositi substantialis altera pars essentialiter

CAP. 4.

De loco causæ finalis.

DE *Causa finali* hæc tria sunt declaranda. 1 quid sit. 2 quotuplex. 3 qui sint ejus Canones.

Finis quid. *Finis*, est propter quem, seu cujus gratiâ res est, vel ad quem efficiens ordinatur.

Locus finis. Argumentum à *loco finis* est, cum in Syllogismo probabili medius terminus est causa finalis majoris extremi.

Finis quotuplex. *Finis* (quantum sufficit ad hunc locum) est vel *Subordinatus, ultimatus* & propinquior, quem efficiens non propter ipsum appetit, sed propter finem alium ulteriorem. Vel *ultimus* & remotus, quem efficiens propter se appetit. Estque duplex. 1 *Universalis simpliciter omnium*, cujus in gloriam omnia cedunt, atque est solus *Deus Opt. Max.* 2 *Specialis* seu in suo genere ultimus, ad quem singula in suo genere referantur.

De fine isti *Canones* sunt tenendi.

Regulæ de fine. 1 *Cessante fine cessat efficiens.* Regula est de ultimo fine qui nisi ponatur, efficiens non allicitur ad agendum, cum nihil agat nisi moveatur desiderio finis: unde & appellatur *Causa causarum*: motus ejus dicitur *metaphoricus*, non physicus, nec moralis, sed *sufficiens* tamen ad irritandam efficientem. Finis autem subordinatus non ita efficaciter movet, quin hoc cessante aut spreto, ab altero moveatur in eundem finem ultimum

2 *Finis est præstantior, & prior medijs in finem tendentibus. Prior* scil. intentione & quoad causalitatem

tem suam objectivam; sed quoad sui productionem est posterior, & effectus appellatur. *Præstantior* est, qua talis, & quoad hunc respectum; nam si in se absolutè considerentur, media nonnunquam finibus sunt potiora: ut, *Angeli & Cœlum* ordinantur *ad homines* conservandos, tanquam in aliquem finem subordinatum, tamen *natura Angeli* est præstantior *homine*, & *cœlum* (quantum ad arctam unionem formæ cum materia) *hominem* superat.

3 *Omne agens agit propter finem.* Quod clarum est in agentibus voluntarijs, quæ agunt cum cognitione finis & circumstantiarum, tum etiam in cæteris animalibus quæ cognoscitivam habent facultatem: agentium verò naturalium (tametsi finem non cognoscunt per se) appetitus ab agente primo in unum finem dirigitur & determinatur.

4 *Finis per se, & suâ naturâ est bonus.* Bonum enim & finis convertuntur, & nihil movetur à quoquam finaliter nisi sub ratione boni, vel utilis, jucundi, honesti, vel naturæ suæ congruentis. Malum verò, qua tale, non excitat sui desiderium, neque appetitum terminat, nisi in quantum est, vel saltem *apparet* sub specie boni, aut bono majori (quod malitiam præponderat) conjungatur.

5 *Qui vult finem vult conducentia ad finem, & qui negligit media conducentia, non vult ipsum finem.* Canon obtinet si finis efficaciter sit volitus, nam si inefficaciter oscitanter & votis tantùm desideretur finis, tum non dicitur volitus, sed volitus inefficaciter *velleitate* quadam, non *voluntate*, & arguit potiùs negligentiam finis & mediorum.

6 *Finis est optabilior & amabilior medijs quatenus sunt media.* Nam medijs dat amabilitatem: ut, *potio amara dulcescit propter sanitatem*, cum itaque media efficiat amabilia, sequitur ipsum esse magis expetendum

dum & amandum: *juxta illud Arist.* 1. *post. cap.* 2. *text.* 15. 16. quod efficit tale est magis tale.

7 *Finis ultimus perficit agentem.* Nam fines subordinati non movent nisi in virtute ultimi, unde sequitur omnem eorum perfectionem eminenter in ultimo includi, quo semel acquisito, cessat & completur omnis actio.

8 *Ex diversitate finium desumitur distinctio actionum præsertim moralium:* ut, *pecuniæ largitio propter honestatem, & pro fama, sunt duæ actiones distinctæ, licet sit eadem quantitas pecuniæ, eademque recipientis necessitas.* Nam non ex substantia aut materia actus specificatur, sed præcipuè ex circumstantia finis: unde magis optanda sunt amici vulnera cùm in tutelam intenduntur, quàm inimici oscula quæ exitio semitam struunt.

Hæc de loco Causæ finalis.

CAP. 5.

De loco Causæ materialis.

De loco *Causæ materialis* (ad quem argumenta spectant à genere ad speciem, & à specie ad individua) tria ut in cæteris sunt tradenda. 1 quid sit. 2. quotuplex. 3 quæ sint ejus axiomata.

Materia quid.

Materia, est ex quâ res fit, & constat.

Locus Causæ materialis.

Argumentum ducitur à *loco materiæ*, cum in Syllogismo probabili medius terminus est causa materialis majoris extremi, vel illius genus aut species.

Materia quotuplex.

Materia autem est duplex. 1 *Analogica*, quæ secundum

cundum similitudinem materia dicitur: ut, *literæ, syllabæ*, & *verba sunt materia orationis*: ut,& omne illud *circa quod* artifex operatur, materia nuncupatur. 2 *Vera*, quæ cum forma constituit compositum substantiale: estque vel *Prima*, quæ indifferens est ad omnes formas: vel *Secunda*, quæ cum sit compositum subsistens, & ordinabile ad actum ulteriorem, materia tantùm dicitur propriè: ut, *elementa*, tametsi sint composita substantialia, *ingrediuntur mixtum integrè, quoad essentiam, sed tantùm sub ratione materiæ.* Atque hæc materia secunda est duplex. 1 *Proxima*, ex qua res proximè fit. 2 *Remota*, ex qua mediante res fit & constituitur.

Generis, speciei, & individui, explicationes (tum quoad definitiones divisiones & Canones) petendæ sunt, à *lib.* 1. *cap.* 1. 2. 3.

Sequuntur *Canones* pertinentes ad locum materiæ.

Canones materiæ.

1 *Absque materia nihil fit aut producitur.* Canon est de *naturali* rerum productione per generationem; tum etiam de *artificiali*, per artem & scientiam; non de *supernaturali* per creationem, nam omnia primitiùs ex nihilo prodibant: unde constat sistendum esse in aliqua materia prima.

2 *Posito materiato sequitur materiam esse, vel fuisse.* Nam aliquando materia *permanet*, ut lapides in ædifico; aliquando *transit* materia, ut farina in panem; ideoque verum est dicere, panis est, ergo fuit farina.

3 *Dignitas materiati desumitur ex dignitate materiæ*; præsertim in rebus *arte-factis*; sic dignior est annulus aureus argenteo, quia aurum est dignius argento.

4 *Materia propriè sic dicta convenit solis substantiis*; est enim compositi substantialis altera pars essentialiter

tialiter constitutiva; materia autem *analogica*, materia *in quâ*, & *circa quam*, conveniunt multis accidentibus.

5 *Materia est prior formâ quoad essentiam, posterior quoad dignitatem*; Canon præcipuè respicit materiam primam quæ præcedit omnem formam; neque fallit in materia secunda è cujus gremio forma materialis educitur; Sed forma perficit materiam, atque ob id ei dignitate præest.

6 *Materia secunda est determinata ad unam formam*; ita tamen ut successivè pluribus formis potest subesse, etsi non simul; ut ex equi mortui materiâ renascuntur vespæ, unde iterum novâ formâ informatur.

CAP. 6.

De loco Causæ formalis.

SEquitur *locus à formali causa* (ad quem reducuntur argumenta à differentia ad speciem, à definitione ad definitum:) ubi tria hæc sunt tradenda. 1 quid sit forma. 2 quotuplex 3 qui sint ipsius Canones.

Forma quid — *Forma* est causa per quam res est id quod est.

Locus à forma. — Argumentum est *à loco formæ*, cum medius terminus in Syllogismo probabili sit forma, definitio, descriptio, vel differentia majoris termini.

Forma quotuplex. — Forma autem, (ut membra minùs utilia transeamus) est duplex. 1 *Accidentalis.* 2 *Essentialis.*

1 *Accidentalis* forma est, quæ dat subjecto (sive enti in actu priùs constituto) esse accidentale; & est vel quodlibet accidens in genere; vel in specie forma

forma accidentalis naturalis in quarta specie qualitatis: vel in eâdem specie forma artificialis quæ opificis manu inducitur.

2 *Essentialis* forma est, quæ dat formato esse substantiale, estque vel *Immaterialis*, quæ non educitur è potentia materiæ, sed creando infunditur, & infundendo creatur: ut, *anima rationalis*: vel *Materialis*, quæ à potentia materiæ producitur: estque vel, *generica, specifica*, vel *numerica*, quæ formato dat esse genericum, specificum, vel numericum.

Pro explicatione, differentiæ, definitionis & descriptionis, consule lib. 1. cap. 4. & lib. 2. in Appendice de Definitione.

Sequuntur *Canones* à loco formæ.

Axiomata à loco formæ.

1 *Positâ formâ essentiali ponitur formatum, & sublatâ tollitur.* Canon obtinet. 1 universaliter de forma materiali & ultima: ut & de forma immateriali in quantum talis, sive quoad actum informandi: nam licet anima rationalis possit per se subsistere absque corpore, quoad essentiam, ut est spiritus, & anima; tamen quoad officium, & actum informandi, ut est forma semper informat, usque dum dissolvatur compositum, & tum desinit esse sub notione formæ. 2 sublata parte principali, ut capite, corde, aut hepate, tollitur formatum; sed hoc fit tantùm per accidens, quia his sublatis forma deserit materiam tanquam ruinosum domicilium, ideoque principaliter & ultimò formatum tollitur ad separationem formæ.

2 *Forma dat esse & operationes consequentes.* Dat *esse*, scil. formato seu composito (non autem materiæ, quæ semper præexistit quoad actum entitatis suæ, licet actum formalem habeat etiam à forma in composito) nam materiæ non tribuimus primas

in composito constituendo, sed formæ; quæ ideò dicitur *ratio quidditatis, ab Arist. lib. 2. Phys. cap.* 3. dat etiam *operationes*; nam est principium primum & principale cujusque actionis naturalis, & per se; licet qualitates sint principia proxima & subordinata formæ instrumenta.

3 *Nulla forma per se producit aliquas actiones.* Canon est de actionibus transientibus, nam substantia nulla creata ita est per se operativa, quin eget aliquo instrumento per quod deferatur & applicetur ejus causalitas & operatio in distantem terminum suum: secus est in actionibus emanantibus, quæ nullo mediante à formis resultant.

4 *Vnius rei est unica tantùm forma.* Canon est de forma ultima; nam plures formæ remotæ ad multiplicationem specierum subordinatarum sunt in omni specie infima, & individuo substantiali; sed una tantùm dat *esse* ultimum & completum; sic in *Socrate* sunt plures animæ, quarum ultima tantùm dat completam & perfectam individuationem; cæteræ (tametsi in alio subjecto possint esse ultimæ, tamen) in *Socrate* non habent completam essentiam, sed ordinabilem ad ulterius complementum: & sunt ibi (ut elementa in mixto) realiter & integrè quoad essentiam sed *materialiter*, & non sub ratione formarum ultimarum.

5 *Nulla forma substantialis est divisibilis per se.* Non in partes *graduales* extensivas, cum tota simul introducitur, & tota deperditur ob defectum materiæ & quantitatis; sed de facto ratione materiæ & ex accidente, successivè informat & actuat; & successivè derelinquit materiam. Neque est divisibilis in partes *essentiales* quia sic in infinitum esset forma formæ. Cæterùm extenditur & coangustatur (modo nobis incognito) ad extentionem & amissionem partium

partium integrantium seu materiæ.

6 *Ubi plures sunt formæ ibi plures sunt essentiæ.* Canon est de formis ultimis, & non subordinatis, nisi una dicatur essentia generica, altera specifica.

CAP. 7.

De loco Causati sive effectus.

De loco *Causati* (ad quem reducuntur argumenta ab inviduis ad speciem ; à specie ad genus, & à definito ad definitionem) tria sunt investiganda. 1 quid sit. 2 quotuplex. 3 qui sint ejus Canones.

Causatum quid. *Causatum* est quod à causa aliqua dependet & producitur.

Locus causati. Unde Argumentum est *à loco causati*, quoties in Syllogismo probabili medius terminus est majoris extremi causatum, individuum, species vel definitum.

Causatum (sive effectus latissimè & per Synecdochen speciei sic dictus) dividi potest secundum divisionem causarum, in quibus explicandis quoniam prolixiores fuimus, hîc brevitate studebimus. *Causatum quotuplex* *Causatum* itaque est vel *effectum*, quod causatur ab efficiente; vel *destinatum*, quod à fine; vel *materiatum*, quod à materia; vel denique *formatum*, quod à forma causatur & producitur.

Specialis divisio causati petenda est à præcedenti subdivisione causarum: ut & ulterior omnis explicatio axiomatum ab individuo ad speciem, à specie ad genus, & differentiam, & à definito vel descripto, ad definitionem & descriptionem, petenda est à lib. 1. cap. 2. 3. 4.

2. 3. 4. & *lib.* 2. *Appendice de definitione.*

Canones de loco Causæ. *Canones* similiter à regulis causarum sunt petendi; quare paucos hîc tantùm proponemus, quos superiùs intactos in hunc locum conjecimus.

1 *Posito effectu causa ponitur.* Canon est de omni causa principali & necessaria; nam fallit de instrumentali, ut & de causa socia. Ponitur causa, non semper quoad actum præsentiæ seu *existentiæ*, ita ut quousque effectus duret causa existeret; nam post obitum architecti non statim corruit ædificium; sed ponitur causa vel ut jam præsens, vel præsupponitur aliquando fuisse actu causaris.

2 *Unius effectus est una tantùm causa.* Nempe principalis, & ejusdem generis, totalis, proxima, & demonstrans: ut eclipsis demonstratur de Luna, tantùm per terram ex diametrò oppositam lumini mutuato à Sole. Plures autem sunt subordinatæ causæ, & ejusdem generis, remotæ & universales unius effectus; ut & omnes causæ coordinatæ frequenter occurrunt; quod videre est in generatione *Socratis*, ubi concurrunt sol & homo *effectivè*, materia & forma *constitutivè*, conservatio speciei motivè seu *finaliter*.

3 *Effectus non superat virtutem causæ.* Nam cùm ea ratione dicitur effectus quatenus recipit influxum causæ, necesse est ut virtus illa impressa sit modo eminentiori in ipso fonte, ubi vel inest formaliter vel effectivè. Loquimur autem de causa principali & propria; nam de minùs principali, instrumentali, & causis per Accidens, plerumque fallit hæc regula.

4 *Quod efficit tale est magis tale.* Si his cautelis utamur veritatem obtinebit hæc regula. 1 ut *causa sint per se*, non per accidens: nam non sequitur, privatio est causa entis, ergo est magis ens. 2 ut

causa

cauſa & effectus cohæreant in eadem ſimilitudine qualitatis: nam fallit ſi idem tale non inſit utrique termino formaliter, & non tantùm effectivè; non etenim ſequitur vinum efficit ebrium, *ergo* vinum eſt magis ebrium. 3 *Si cauſa & effectus admittant gradus intenſionis.* Nam non ſequitur filius eſt homo propter patrem, *ergo* pater eſt magis homo.

5 *Vbicunque eſt materiatum ibi eſt materia, & ubicunque eſt formatum conſimiliter ibi eſt forma.* Sunt enim materia & forma duo principia conſtituentia, ſine quibus conſtitutum eſſe non poteſt. Et è contra tenet regula; nam non daretur materia prima ſecundum eſſentiam ſuam abſolutam, ſi nullum eſſet actu exiſtens materiatum ſive compoſitum.

Pro explicatione axiomatum ab individuo ad ſpeciem, à ſpecie ad genus & differentiam, à definito & deſcripto ad definitionem & deſcriptionem, Conſule, lib. 1. cap. 2. 3. 4. & lib. 2. Appendicem de Definitione.

CAP. 8.

De loco Subjecti.

De loco *Subjecti* (ad quem principia ſeu axiomata poſſint referri) tria ſunt inſpicienda. 1 quid ſit Subjectum. 2 quotuplex. 3 qui ſint ejus Canones.

Subjectum eſt cui aliquid adjungitur. *Subiectum quid.*

Argumentum eſt à *loco Subjecti*, quoties medius terminus in Syllogiſmo probabili eſt ſubjectum, *Locus à Subiecto.* vel

ut, anima non poteſt eandem numero diſciplinam addiſcere cujus præſentem habet poſſeſſionem; ſed bene poteſt recipere eandem ſpecie diſciplinam.

CAP. 9.

De loco Adjuncti,

DE *loco Adjuncti*, tria hæc ſunt tradenda. 1 quid ſit Adjunctum. 2 quotuplex. 3 quæ ſint ejus axiomata.

Adiunctũ quid. *Adjunctum* eſt cui aliquid ſubjicitur.

Locus ab Adiuncto. Argumentum eſt à *loco Adjuncti*, cum in Syllogiſmo probabili medius terminus eſt adjunctum ſeu accidens majoris extremi.

Adiunctũ quotuplex. Adjunctum eſt duplex. 1 *Occupatum*, quod occupatur ab objecto; ſic ſenſus eſt adjunctum rei ſenſibilis, intellectus intelligibilis 2 *Receptum*, quod recipitur; vel, *Ad-ſubjectum*; ſic habitus extrinſecus applicatur ad habituatum; vel, *In ſubjectum*: ut color in corpus. Eſtque duplex. 1 accidens *Proprium*, quod neceſſariò ſubjectum comitatur. 2 *Commune*, quod contingenter tantùm ſubjecto ineſt.

Canones de loco Adiuncti. De Adjuncto iſti Canones ſunt tenendi.

1 *Cuicunque convenit proprium accidens, eidem competit ejus ſubiectum.* Modo ſubjectum ejus ſit adæquatum; nam fallit 1 ſi ſubjectum ſit inadæquatum: ut non ſequitur quia calor (cum ſit vel proprium vel accidens inſeparabile ignis) in mixto reperitur, ergo mixtum diceretur ignis; quia mixtum eſt inadæquatum ſubjectum caloris. 2 fallit, ſi proprium unius tribuatur alteri ſecundum analogiam aut metaphoram: ut, non ſequitur ſtomachus eſuriens

ens latrat, ergo eſt canis; quia latratus ſtomacho tribuitur tantùm figuratè.

2 *Accidens proprium non eſt ſeparabile à ſuo ſubiecto*, ſcil. quoad realem & actualem ablationem, ſed mentali abſtractione poſſumus concipere naturam ſubjecti, non conſiderantes neceſſaria ipſius adjuncta: intelligimus autem proprium non quatenus in actû exit, ſed ut eſt in poteſtate ad actum, nam homo poteſt eſſe non actu ridens, ſed non poteſt eſſe non riſibilis, quia ex neceſſitate conſequitur hominis eſſentiam, ut taliter ſe habeat.

3 *Proprium accidens eſt incommunicabile ſpeciei realiter contradiſtinctæ aut coordinatæ.* Nam omne proprium cujuſque ſpeciei ſubalternæ aut ſummi generis attribuitur omnibus eorum ſubjectis, unde habet nomen prædicabilis, ſed nunquam competit ſubjectis, ſuo primo ſubjecto coordinatis. Quod tàm nomen proprii indicat, quàm frequens ipſius apud omnes uſus: idem etiam indicat proprii officium, quod eſt (reſpectu noſtrûm) res à rebus palàm diſtinguere, nam hoc optimè præſtare poteſt, quoniam à ſpeciei principiis immediatè profluit.

4 *Nullam implicat contradictionem ſubiectum poſſe concipi ſub oppoſito accidentis communis.* Loquimur de conceptu compoſito ut, poſſumus concipere hominem ſanum aut morbidum, ſalvâ ejus eſſentia: atque in hoc diſtat accidens commune à proprio, quod adeò indiſſolubiliter ſubiecto ineſt, ut negatio ſui eſſet negatio ſubiecti.

5 *Accidens commune poteſt ineſſe ſubiectis ſpecificè diſtinctis.* Ut candor eſt in charta & pariete: tenet autem regula tantùm de accidente communi *Vniverſali*: nam accidens particulare non poteſt ineſſe in ſubiectis diverſis: quia naturam numericam mutuatur à ſubiecto ſuo numerico, à quo impoſſibile eſt

vel

ut, anima non potest eandem numero disciplinam addiscere cujus præsentem habet possessionem; sed bene potest recipere eandem specie disciplinam.

CAP. 9.

De loco Adjuncti,

DE *loco Adjuncti*, tria hæc sunt tradenda. 1 quid sit Adjunctum. 2 quotuplex. 3 quæ sint ejus axiomata.

Adjunctū quid. *Adjunctum* est cui aliquid subjicitur.

Locus ab Adjuncto. Argumentum est à *loco Adjuncti*, cum in Syllogismo probabili medius terminus est adjunctum seu accidens majoris extremi.

Adjunctū quotuplex. Adjunctum est duplex. 1 *Occupatum*, quod occupatur ab objecto; sic sensus est adjunctum rei sensibilis, intellectus intelligibilis 2 *Receptum*, quod recipitur; vel, *Ad subjectum*; sic habitus extrinsecus applicatur ad habituatum; vel, *In subjectum*: ut color in corpus. Estque duplex. 1 accidens *Proprium*, quod necessariò subjectum comitatur. 2 *Commune*, quod contingenter tantùm subjecto inest.

Canones de loco Adjuncti. De Adjuncto isti Canones sunt tenendi.

1 *Cuicunque convenit proprium accidens, eidem competit ejus subiectum.* Modo subjectum ejus sit adæquatum; nam fallit 1 si subjectum sit inadæquatum: ut non sequitur quia calor (cum sit vel proprium vel accidens inseparabile ignis) in mixto reperitur, ergo mixtum diceretur ignis; quia mixtum est inadæquatum subjectum caloris. 2 fallit, si proprium unius tribuatur alteri secundum analogiam aut metaphoram: ut, non sequitur stomachus esuri-

ens

ens latrat, ergo est canis; quia latratus stomacho tribuitur tantùm figuratè.

2 *Accidens proprium non est separabile à suo subiecto*, scil. quoad realem & actualem ablationem, sed mentali abstractione possumus concipere naturam subjecti, non considerantes necessaria ipsius adjuncta: intelligimus autem proprium non quatenus in actũ exit, sed ut est in potestate ad actum, nam homo potest esse non actu ridens, sed non potest esse non risibilis, quia ex necessitate consequitur hominis essentiam, ut taliter se habeat.

3 *Proprium accidens est incommunicabile speciei realiter contradistinctæ aut coordinatæ.* Nam omne proprium cujusque speciei subalternæ aut summi generis attribuitur omnibus eorum subjectis, unde habet nomen prædicabilis, sed nunquam competit subjectis, suo primo subjecto coordinatis. Quod tàm nomen proprii indicat, quàm frequens ipsius apud omnes usus: idem etiam indicat proprii officium, quod est (respectu nostrûm) res à rebus palàm distinguere, nam hoc optimè præstare potest, quoniam à speciei principiis immediatè profluit.

4 *Nullam implicat contradictionem subiectum posse concipi sub opposito accidentis communis.* Loquimur de conceptu composito, ut, possumus concipere hominem sanum aut morbidum, salvâ ejus essentia: atque in hoc distat accidens commune à proprio, quod adeò indissolubiliter subiecto inest, ut negatio sui esset negatio subiecti.

5 *Accidens commune potest inesse subiectis specificè distinctis.* Ut candor est in charta & pariete: tenet autem regula tantùm de accidente communi *Universali*: nam accidens particulare non potest inesse in subiectis diversis: quia naturam numericam mutuatur à subiecto suo numerico, à quo impossibile est

vel

ut, anima non poteſt eandem numero diſciplinam addiſcere cujus præſentem habet poſſeſſionem; ſed bene poteſt recipere eandem ſpecie diſciplinam.

CAP. 9.

De loco Adjuncti,

DE *loco Adjuncti*, tria hæc ſunt tradenda. 1 quid ſit Adjunctum. 2 quotuplex. 3 quæ ſint ejus axiomata.

Adiunctū quid. *Adjunctum* eſt cui aliquid ſubjicitur.

Locus ab Adiuncto. Argumentum eſt à *loco Adjuncti*, cum in Syllogiſmo probabili medius terminus eſt adjunctum ſeu accidens majoris extremi.

Adiunctū quotuplex. Adjunctum eſt duplex. 1 *Occupatum*, quod occupatur ab objecto; ſic ſenſus eſt adjunctum rei ſenſibilis, intellectus intelligibilis 2 *Receptum*, quod recipitur; vel, *Ad ſubjectum*; ſic habitus extrinſecus applicatur ad habituatum; vel, *In ſubjectum*: ut color in corpus. Eſtque duplex. 1 accidens *Proprium*, quod neceſſariò ſubjectum comitatur. 2 *Commune*, quod contingenter tantùm ſubjecto ineſt.

Canones de loco Adiuncti. De Adjuncto iſti Canones ſunt tenendi.

1 *Cuicunque convenit proprium accidens, eidem competit ejus ſubiectum.* Modo ſubjectum ejus ſit adæquatum; nam fallit 1 ſi ſubjectum ſit inadæquatum: ut non ſequitur quia calor (cum ſit vel proprium vel accidens inſeparabile ignis) in mixto reperitur, ergo mixtum diceretur ignis; quia mixtum eſt inadæquatum ſubjectum caloris. 2 fallit, ſi proprium unius tribuatur alteri ſecundum analogiam aut metaphoram: ut, non ſequitur ſtomachus eſuriens

ens latrat, ergo est canis; quia latratus stomacho tribuitur tantùm figuratè.

2 *Accidens proprium non est separabile à suo subiecto*, scil. quoad realem & actualem ablationem, sed mentali abstractione possumus concipere naturam subjecti, non considerantes necessaria ipsius adjuncta: intelligimus autem proprium non quatenus in actû exit, sed ut est in potestate ad actum, nam homo potest esse non actu ridens, sed non potest esse non risibilis, quia ex necessitate consequitur hominis essentiam, ut taliter se habeat.

3 *Proprium accidens est incommunicabile speciei realiter contradistinctæ aut coordinatæ.* Nam omne proprium cujusque speciei subalternæ aut summi generis attribuitur omnibus eorum subjectis, unde habet nomen prædicabilis, sed nunquam competit subjectis, suo primo subjecto coordinatis. Quod tàm nomen proprii indicat, quàm frequens ipsius apud omnes usus: idem etiam indicat proprii officium, quod est (respectu nostrûm) res à rebus palàm distinguere, nam hoc optimè præstare potest, quoniam à speciei principiis immediatè profluit.

4 *Nullam implicat contradictionem subiectum posse concipi sub opposito accidentis communis.* Loquimur de conceptu composito, ut, possumus concipere hominem sanum aut morbidum, salvâ ejus essentia: atque in hoc distat accidens commune à proprio, quod adeò indissolubiliter subiecto inest, ut negatio sui esset negatio subiecti.

5 *Accidens commune potest inesse subiectis specificè distinctis.* Ut candor est in charta & pariete: tenet autem regula tantùm de accidente communi *Universali*: nam accidens particulare non potest inesse in subiectis diversis: quia naturam numericam mutuatur à subiecto suo numerico, à quo impossibile est

vel

ut, anima non poteſt eandem numero diſciplinam addiſcere cujus præſentem habet poſſeſſionem; ſed bene poteſt recipere eandem ſpecie diſciplinam.

CAP. 9.

De loco Adjuncti,

DE *loco Adjuncti*, tria hæc ſunt tradenda. 1 quid ſit Adjunctum. 2 quotuplex. 3 quæ ſint ejus axiomata.

Adiunctũ quid. *Adjunctum* eſt cui aliquid ſubjicitur.

Locus ab Adiuncto. Argumentum eſt à *loco Adjuncti*, cum in Syllogiſmo probabili medius terminus eſt adjunctum ſeu accidens majoris extremi.

Adiunctũ quotuplex. Adjunctum eſt duplex. 1 *Occupatum*, quod occupatur ab objecto; ſic ſenſus eſt adjunctum rei ſenſibilis, intellectus intelligibilis 2 *Receptum*, quod recipitur; vel, *Ad ſubjectum*; ſic habitus extrinſecus applicatur ad habituatum; vel, *In ſubjectum*: ut color in corpus. Eſtque duplex. 1 accidens *Proprium*, quod neceſſariò ſubjectum comitatur. 2 *Commune*, quod contingenter tantùm ſubjecto ineſt.

Canones de loco Adiuncti. De Adjuncto iſti Canones ſunt tenendi.

1 *Cuicunque convenit proprium accidens, eidem competit ejus ſubiectum.* Modo ſubjectum ejus ſit adæquatum; nam fallit 1 ſi ſubjectum ſit inadæquatum: ut non ſequitur quia calor (cum ſit vel proprium vel accidens inſeparabile ignis) in mixto reperitur, ergo mixtum diceretur ignis; quia mixtum eſt inadæquatum ſubjectum caloris. 2 fallit, ſi proprium unius tribuatur alteri ſecundum analogiam aut metaphoram: ut, non ſequitur ſtomachus eſuriens

ens latrat, ergo eſt canis; quia latratus ſtomacho tribuitur tantùm figuratè.

2 *Accidens proprium non eſt ſeparabile à ſuo ſubiecto*, ſcil. quoad realem & actualem ablationem, ſed mentali abſtractione poſſumus concipere naturam ſubjecti, non conſiderantes neceſſaria ipſius adjuncta: intelligimus autem proprium non quatenus in actũ exit, ſed ut eſt in poteſtate ad actum, nam homo poteſt eſſe non actu ridens, ſed non poteſt eſſe non riſibilis, quia ex neceſſitate conſequitur hominis eſſentiam, ut taliter ſe habeat.

3 *Proprium accidens eſt incommunicabile ſpeciei realiter contradiſtinctæ aut coordinatæ.* Nam omne proprium cujuſque ſpeciei ſubalternæ aut ſummi generis attribuitur omnibus eorum ſubjectis, unde habet nomen prædicabilis, ſed nunquam competit ſubjectis, ſuo primo ſubjecto coordinatis. Quod tàm nomen proprii indicat, quàm frequens ipſius apud omnes uſus: idem etiam indicat proprii officium, quod eſt (reſpectu noſtrûm) res à rebus palàm diſtinguere, nam hoc optimè præſtare poteſt, quoniam à ſpeciei principiis immediatè profluit.

4 *Nullam implicat contradictionem ſubiectum poſſe concipi ſub oppoſito accidentis communis.* Loquimur de conceptu compoſito, ut, poſſumus concipere hominem ſanum aut morbidum, ſalvâ ejus eſſentia: atque in hoc diſtat accidens commune à proprio, quod adeò indiſſolubiliter ſubiecto ineſt, ut negatio ſui eſſet negatio ſubiecti.

5 *Accidens commune poteſt ineſſe ſubiectis ſpecificè diſtinctis.* Ut candor eſt in charta & pariete: tenet autem regula tantùm de accidente communi *Vniverſali*: nam accidens particulare non poteſt ineſſe in ſubiectis diverſis: quia naturam numericam mutuatur à ſubiecto ſuo numerico, à quo impoſſibile eſt

vel

2. 3. 4. & lib. 2. *Appendice de definitione.*

[...]tiones de [...]o Causa. *Canones* similiter à regulis causarum sunt petendi; quare paucos hîc tantùm proponemus, quos superiùs intactos in hunc locum conjecimus.

1 *Posito effectu causa ponitur.* Canon est de omni causa principali & necessaria; nam fallit de instrumentali, ut & de causa socia. Ponitur causa, non semper quoad actum præsentiæ seu *existentia*, ita ut quousque effectus duret causa existeret; nam post obitum architecti non statim corruit ædificium; sed ponitur causa vel ut jam præsens, vel præsupponitur aliquando fuisse actu causans.

2 *Vnius effectus est una tantùm causa.* Nempe principalis, & ejusdem generis, totalis, proxima, & demonstrans: ut eclipsis demonstratur de Luna, tantùm per terram ex diametrò oppositam lumini mutuato à Sole. Plures autem sunt subordinatæ causæ, & ejusdem generis, remotæ & universales unius effectus; ut & omnes causæ coordinatæ frequenter occurrunt; quod videre est in generatione *Socratis*, ubi concurrunt sol & homo *effectivè*, materia & forma *constitutivè*, conservatio speciei motivè seu *finaliter*.

3 *Effectus non superat virtutem causa.* Nam cùm ea ratione dicitur effectus quatenus recipit influxum causæ, necesse est ut virtus illa impressa sit modo eminentiori in ipso fonte, ubi vel inest formaliter vel effectivè. Loquimur autem de causa principali & propria; nam de minùs principali, instrumentali, & causis per Accidens, plerumque fallit hæc regula.

4 *Quod efficit tale est magis tale.* Si his cautelis utamur veritatem obtinebit hæc regula. 1 ut *causa sint per se*, non per accidens: nam non sequitur, privatio est causa entis, ergo est magis ens. 2 ut

causa & effectus cohæreant in eadem similitudine qualitatis: nam fallit si idem tale non insit utrique termino formaliter, & non tantùm effectivè; non etenim sequitur vinum efficit ebrium, *ergo* vinum est magis ebrium. 3 *Si causa & effectus admittant gradus intensionis.* Nam non sequitur filius est homo propter patrem, *ergo* pater est magis homo.

5 *Vbicunque est materiatum ibi est materia, & ubicunque est formatum consimiliter ibi est forma.* Sunt enim materia & forma duo principia constituentia, sine quibus constitutum esse non potest. Et è contra tenet regula; nam non daretur materia prima secundum essentiam suam absolutam, si nullum esset actu existens materiatum sive compositum.

Pro explicatione axiomatum ab individuo ad speciem, à specie ad genus & differentiam, à definito & descripto ad definitionem & descriptionem, Consule, lib. 1. cap. 2. 3. 4. & lib. 2. Appendicem de Definitione.

CAP. 8.

De loco Subjecti.

DE loco *Subjecti* (ad quem principia seu axiomata possint referri) tria sunt inspicienda. 1 quid sit Subjectum. 2 quotuplex. 3 qui sint ejus Canones.

Subjectum est cui aliquid adjungitur. *Subiectum quid.*

Argumentum est à *loco Subjecti*, quoties medius terminus in Syllogismo probabili est subjectum, *Locus à* vel *Subiecto.*

vel principium majoris extremi.

Subiectum quotuplex. Subjectum *prædicationis* hîc non attingimus; & de Subjecto *Informationis* aut *Denominationis* parùm dicturi, hanc divisionem sequentem prosequimur. Subjectum aliud est 1 *Occupationis*, quod aliàs dicitur *Objectum* circa quod versamur. 2 *Receptionis*, quod adjunctum recipit: estque duplex. 1 *Inhæsionis*, quod in se recipit adjunctum: estque vel *Adæquatum*, cui primò inest adjunctum: vel *Inadæquatum*, & remotum; cui adjunctum non nisi alio mediante competit. 2 *Adhæsionis*, quod adjunctum extrinsecus ad se recipit: quorum utrunque reperitur tàm in serie substantiæ quàm accidentium: atque *hîc* dicitur subjectum *ultimatum*: *illîc* autem *ultimum*.

Canones de loco Subjecti. De Subjecto isti *Canones* sunt observandi.

1 *Posito Subjecto ponitur adjunctum*. Quod intelligendum est, tantùm de accidente inseparabiliter & necessariò inhærente; sive sit accidens proprium, seu commune, modo sit inseparabile: ut, est homo, ergo est risibilis: est cygnus ergo est albus.

2 *Sublato Subjecto tollitur Adjunctum*. Regula generalis est de omni subjecto *Inhæsionis*; modo sit adæquatum & primum; fallit autem in subjecto *Denominationis* & inadæquato: ut, quia *Socrates* est coloratus non ideo sequitur quòd destructo *Socrate*, destruitur coloratum, quia *Socrates* non est subjectum adequatum coloris, sed vel corpus mixtum, vel corpus simplex perspicuum, terminatum.

3 *Subjectum denominatur à suo accidente.* Sc. vel secundum formalem *inhærentiam*, vel secundum extrinsecam *adhærentiam & imputationem*. Axioma non est de omnibus accidentibus intentionalibus seu *spiritalibus* qualia sunt species objecti sensibilis & intelligibilis, nam nullus sensus denominatur

ab

ab objecto suo secundum illud nomen: ut à colore recepto oculus non dicitur coloratus, sed actuatus tantùm, & à specie coloris intelligibili intellectus tantùm denominatur actuatus, non coloratus: sed ab eodem colore spiritali paries vel pannus dicitur coloratus, viridis, albus, ruber: &c. regula autem est generalis de omni accidente *reali* hisce adhibitis cautelis. 1 ut insit satis *intensè* & sub justo gradu: nam quod unum tantùm habet gradum caloris, & septem frigoris non potest dici calidum. 2 ut insit satis *extênsè*, (i:) in pluribus partibus subjecti, vel saltem in unâ principali, & maximè notabili: ut Æthiops non dicitur albus propter dentes: sed nasi simitas, distortio oculorum, titubantia linguæ denominant subjectum taliter affectum, aut notatum. 3 ut insit satis *protensè*, seu satis diu: nam passio subitanea non denominat, nisi tantùm inchoativè aut dispositivè: hanc autem conditionem intellige de ijs accidentibus quæ *diutiùs inesse* poterint, non de ijs quorum natura est in *fluxu*, nam sonus etsi statim evanescit, denominat tamen suum subjectum sonans vel sonorum.

4 *Nullum subjectum prædicatur essentialiter de suo Adjuncto.* Non loquimur de adjunctis transcendentalibus (nam attributa Dei sunt ipse Deus:) sed de prædicamentalibus, & de rectâ & formali prædicatione in abstracto Nam licet dicatur *color est extremitas*, non est ita formaliter, sed tantùm fundamentaliter & subjectivè.

5 *Omne Subjectum nudari debet eâ re quam recipit:* Canon est præcipuè de organo facultatis sensitivæ, ratione objecti sensibilis: quod enim intùs est existens prohibet alienum: loquimur autem de accidente numerico quod prohibet aliud numero non distinctum eidem subjecto actu simultaneo inesse:

ut, anima non potest eandem numero disciplinam addiscere cujus præsentem habet possessionem; sed bene potest recipere eandem specie disciplinam.

CAP. 9.

De loco Adjuncti,

DE *loco Adjuncti*, tria hæc sunt tradenda. 1 quid sit Adjunctum. 2 quotuplex. 3 quæ sint ejus axiomata.

Adiunctū quid. *Adjunctum* est cui aliquid subjicitur.

Locus ab Adiuncto. Argumentum est à *loco Adjuncti*, cum in Syllogismo probabili medius terminus est adjunctum seu accidens majoris extremi.

Adiunctū quotuplex. Adjunctum est duplex. 1 *Occupatum*, quod occupatur ab objecto; sic sensus est adjunctum rei sensibilis, intellectus intelligibilis 2 *Receptum*, quod recipitur; vel, *Ad-subjectum*; sic habitus extrinsecus applicatur ad habituatum; vel, *In subjectum*: ut color in corpus. Estque duplex. 1 accidens *Proprium*, quod necessariò subjectum comitatur. 2 *Commune*, quod contingenter tantùm subjecto inest.

Canones de loco Adiuncti. De Adjuncto isti Canones sunt tenendi.

1 *Cuicunque convenit proprium accidens, eidem competit ejus subiectum.* Modo subjectum ejus sit adæquatum; nam fallit 1 si subjectum sit inadæquatum: ut non sequitur quia calor (cum sit vel proprium vel accidens inseparabile ignis) in mixto reperitur, ergo mixtum diceretur ignis; quia mixtum est inadæquatum subjectum caloris. 2 fallit, si proprium unius tribuatur alteri secundum analogiam aut metaphoram: ut, non sequitur stomachus esuriens

ens latrat, ergo est canis; quia latratus stomacho tribuitur tantùm figuratè.

2 *Accidens proprium non est separabile à suo subiecto*, scil. quoad realem & actualem ablationem, sed mentali abstractione possumus concipere naturam subjecti, non considerantes necessaria ipsius adjuncta: intelligimus autem proprium non quatenus in actû exit, sed ut est in potestate ad actum, nam homo potest esse non actu ridens, sed non potest esse non risibilis, quia ex necessitate consequitur hominis essentiam, ut taliter se habeat.

3 *Proprium accidens est incommunicabile speciei realiter contradistinctæ aut coordinatæ.* Nam omne proprium cujusque speciei subalternæ aut summi generis attribuitur omnibus eorum subjectis, unde habet nomen prædicabilis, sed nunquam competit subjectis, suo primo subjecto coordinatis. Quod tàm nomen proprii indicat, quàm frequens ipsius apud omnes usus: idem etiam indicat proprii officium, quod est (respectu nostrûm) res à rebus palàm distinguere, nam hoc optimè præstare potest, quoniam à speciei principiis immediatè profluit.

4 *Nullam implicat contradictionem subiectum posse concipi sub opposito accidentis communis.* Loquimur de conceptu composito, ut, possumus concipere hominem sanum aut morbidum, salvâ ejus essentia: atque in hoc distat accidens commune à proprio, quod adeò indissolubiliter subiecto inest, ut negatio sui esset negatio subiecti.

5 *Accidens commune potest inesse subiectis specificè distinctis.* Ut candor est in charta & pariete: tenet autem regula tantùm de accidente communi *Universali*: nam accidens particulare non potest inesse in subiectis diversis: quia naturam numericam mutuatur à subiecto suo numerico, à quo impossibile est

vel

vel ad momentum migrare, interim ut maneat accidens, aut ens aliquod subsistens.

Plura huius loci axiomata, legas lib. 1. cap. 5. & 6. de Proprio & Accidente.

Atque ad hæc duo loca de Subiecto & Adiuncto non incommodè possint referri omnia argumenta ab Antecedentibus ad Consequentia, & è contra: quæ omnia consultò in locum Signi coniecimus.

CAP. 10.

De loco Dissentaneorum.

DE *loco Dissentaneorum* tria sunt tradenda. 1 quid sit dissentaneum. 2 quotuplex. 3 qui sint ejus Canones.

Dissentaneum quid. *Dissentaneum* est quodcunque ab altero quovis modo differt.

Locus à Dissentaneis. Argumentum est à *loco Dissentaneorum* quoties in Syllogismo probabili medius terminus distat à maiori: ut si medius terminus opponatur maiori extremo *Disparatè*, est argumentum à *Disparato*: si *Contrariè*, est argumentum à *Contrario*, & sic in reliquis

Dissentaneum quotuplex. Omne Dissentaneum est vel Diversum vel Oppositum: Oppositum est vel Disparatum vel Contrarium: Contrarium est duplex, vel in Dividendo tantùm, vel in Inhærendo & Dividendo simul: quod sub se complectitur quatuor membra. 1 Adversa (quę propriè & simpliciter dicuntur Contraria:) eaque sunt vel Immediata, vel Mediata. 2 Relativa. 3 Privativa. 4 Contradictoria: *quorum omnium Definitiones. vid. lib. 2. cap. 1. de Oppositis.*

De

De singulis isti Canones sunt tenendi.

Axiomata de Dissentaneis.

1 *Dissentanea de se invicem non dicuntur.* Quod intelligendum est. 1 De prædicatione in abstracto: nam vera utrinque est hæc prædicatio in concreto, *quantum est corporeum*, & *corporeum est quantum.* Falsa autem in abstracto, sic, *corpus* (substantiale) *est quantitas*, aut è contra. 2 tenet de dissentaneis quæ non subordinantur in eâdem serie: nam genera & species prædicantur in abstracto de individuis: ut, *Socrates est animal*, nisi intelligamus ultimam abstractionem, & tum in his etiam nunquam fallit regula: nam non dicitur *humanitas est animalitas.* 3 tenet hæc regula de Diversè oppositis omnibus absque exceptione aliâ, quàm quæ hîc exprimitur.

2 *Oppositorum eadem est ratio.* Canon est de oppositis. 1 quantum ad cognitionem, nam *virtus* meliùs cognoscitur per opposita ejus *vitia*: fallit autem quoad eorum essentias. 2 eadem est ratio ex parte scientiæ: nam ad *medicinam* spectat agere de *sanitate* & *ægritudine*: ad *ethicam* de *virtutibus* & *vitijs*: sed de uno principaliter, & ex instituto, de altero tantùm occasionaliter, seu ad manifestationem sui oppositi. 3 eadem est ratio, quantum ad Subjectum, nam versantur semper circa idem subjectum, in quo (saltem successivè) inesse possint, nisi alterum sit ei naturaliter inhærens, aut radicatum.

1 *Quot modis dicitur unum oppositorum, tot modis dicitur alterum.* Regula est intelligenda de numero *significationum*, non *suppositorum*, ut si unum oppositorum significet unum vel duo æquivocè, tum alterum habebit tot significationes æquivocè: ut, si *album* propriè respiciat *colores*, impropriè vero *voces* & *verba*: ideo & *nigrum* propriè respicit tantùm *colores*

colores, impropriè verò *voces*: sed non tenet regula quantum ad numerum suppsitorum: Nam Substantia & Accidens sunt opposita, est autem *unum Substantiæ* prædicamentum, *Accidentium* verò distincta *novem*: *Homo* & *Brutum* sunt opposita, sed *Homo* est infima species, *Brutum* autem plures sub se species continet.

4 *Disparatorum altero affirmato negatur alterum.* Nam si *homo* sit *prodigus* vel *avarus*, non est jam *liberalis*: tenet regula tùm in relatione ad subjectum, cui non possunt simul convenire qua talia, si sint sub eodem genere proximo, & respiciant idem tempus: tum etiam respectu mutuæ attributionis in abstracto: nam licet prodigus alio tempore fiat liberalis: *prodigalitas* tamen nunquam est *liberalitas*, aut è contra.

5 *Contraria juxta se posita magis elucescunt.* Nam mutuò se notificant & illustrant: sed ita, ut Canon præcipuè referatur ad *experimentalem*, sive *originalem* cognitionem: non autem ad scepticam & habitualem, nisi secundariò. Sic *ægritudinem* semel *expertus* meliùs semper æstimat *sanitatem*, pro qua tuenda vigilantior erit in posterùm. Sic, post acerba comesta, vinum epotum dulcius videtur.

6 *Contraria non coexistunt.* Regula est 1 de Coexistentia *in eodem Subjecto*: nam necesse est ut uno posito, ponatur alterum in rerum naturâ, tametsi non in eodem Subjecto. 2 Valet de contrarijs in *summo gradu*: nam possunt coexistere in gradibus remissis, & mutuâ velitatione ad mediocritatem redactis: tametsi non sic cohabitare possunt absque lucta, quâ continuata lite, tandem ipsum subjectum ad dissolutionem vergit. 3 Valet de *simultaneâ* existentia in gradu prædominanti, non autem de *successiva*: nam possunt successivè inesse,

modò

modò alterum non insit à naturâ.

7 *Contrariorum Contraria sunt Consequentia.* Nam si *albedo visum disgregat*, tum *nigredo eundem visum congregat & conservat*. Vera est regula. 1 si de Contrario genus aut proprietas aliqua non prædicatur: Nam non sequitur albedo est color & visibilis, ergo nigredo nec est color nec visibilis, quia *color* est genus, & *visibilitas* est affectio generica utriusque termini oppositi: scil. *albedinis* & *nigredinis*. 2 Si sint in eodem genere & gradu: Nam non sequitur quia mala opera damnant, ideò nostra bona opera justificent, tum quia differunt principio; *opera enim mala sunt verè nostra, bona autem sunt cælitùs data*; tum quia discrepant perfectione & gradu; opera namque mala sunt *perfectè talia*; bonitas autem nostra est tantùm *inchoata*.

8. *Contrariorum si alterum non insit, necesse est alterum inesse in subjecto capaci.* Quod verum est de Contrarijs immediatis; ut non est sanus, ergo sequitur quòd sit æger: ignis non est humidus & frigidus, ergo est calidus & siccus: fallit autem 1 in contrariis mediatis, ut non sequitur, *rosa non est alba*, ergo *est nigra*, quia dantur alii colores medii. 2 fallit, ubi subjectum non est capax terminorum; nam non sequitur, quòd *lapis non videt*, ergo *est cæcus*, quia lapis est medium seu subjectum negationis utriusque termini.

9 *Opposita relativè nullum admittunt medium.* Loquimur de medio participationis; nam possunt habere medium subjecti & abnegationis, quale est *lapis* respectu *paternitatis* & *filiationis*.

10 *Relativè oppositorum uterque terminus est positivus*: ut, *pater & filius*; Continentur enim sub contrariis affirmantibus, quæ in hoc differunt à contrariis negantibus, quòd in illis uterque terminus est

positivus,

positivus, in his verò uno existente positivo, alter est vel negativus vel privativus.

11 *Privatio præsupponit habitum.* Canon est de privatione logica: Nam Physica tametsi quoad ejus actum negativum subsequatur habitum, seu formam præcedentem: dicit tamen aliquid positivum, scilicet, dispositionem in materia ad formam subsequentem: unde dicatur præcedere habitum. Ut *catuli* non dicuntur ab ortu *caci*, aut *infantes* ab utero *edentuli*, nisi tantùm negativè: lumine autem & dentibus privantur, cum semel oculorum & dentium usum habuerint, quo postea carent: unde valet arg. est mortuus, ergo semel vixit.

12 *A privatione ad habitum praexistentem non datur regressus.* Canon est de privatione Logica (nam à physica est ad habitum progressus, non autem est in illa aliquis regressus ad antecedentem formam:) his adhibitis restrictionibus. 1 Si de *ordinario* modo loquamur, qui fit naturæ, vel artis viribus, nam miraculosè mortui resuscitantur in eadem natura, & persona numerica: 2 si sit *totalis privatio* tàm *actus* quàm *potentia*, nam aër à tenebris semper redibit, nisi unà cum actu lucis potentia receptiva lucis auferatur ab aëre, vel potentia productiva lucis à fonte, (i:) à sole. 3 ut sit *idem numero* habitus. Nam seminis in terram injecti fit multiplicatio sub eadem specie seminis, sed idem numero corruptum semen non renascitur, sed est materia & radix unde cætera habent originem.

13 *Habitus & privatio sunt circa idem subiectum.* Ut cæcitas & visus circa oculum, nam manus non dicitur cæca nec pes videns: Sensus axiomatis est. 1 quod successivè & in *sensu diviso* eidem inesse possint, non autem simul & in *sensu composito* respiciant

ſpiciant idem ſubjectum. 2 tenet regula de privantibus propriè & *philoſophicè*, non *populariter* & metaphoricè ſic dictis: nam ſic piſcis dicatur mutus, pica loquax: cum tamen loquacitas & ejus privatio ſoli homini competant.

14 *Privatio per ſe non eſt ens.* Nam *formaliter* ſignificat *negationem* ſeu abſentiam formæ deperditæ, quo reſpectu eſt ſimpliciter non ens, tametſi *materialiter* ſeu ſubjectivè denotet *aptitudinem* & diſpoſitionem in tali ſubiecto ad formam introducendam: atque ſic, & conſimiliter ex eventu, conſequenter, & ratione effectus, per accidens, (ſcil. compoſiti producti) dicatur ens.

15 *Nulla privatio eſt per ſe ſenſibilis ullo ſenſu.* Nam in quantum talis, eſt non ens, quod per ſe nec movet ſenſum nec intellectum, ſed ſolùm per diſcurſum, & obliquè. Tenet regula. 1 ſi privatio ſit *pura*, nam frigus non eſt ſimpliciter privatio caloris, ut neque nigredo albedinis, tenebræ lucis, ſed ſunt ſpecies ignobiliores obiecti ſenſibilis habentes in ſe entitatem poſitivam, utcunque debilem, & minùs motivam ſenſus, frigus enim & nigredo habent ſuas cauſas poſitivas: tenebræ autem ſi abſtractè & purè conſiderentur, ſunt privatio lucis, atque ſic non movent viſum: ſin moveant, tum ſumuntur tenebræ pro medio tenebroſò quadamtenùs, non autem ſimpliciter abſque lumine, atque ſic ſunt ens poſitivum. 2 Si loquamur de obiecto per ſe ſenſus, nam per accidens privatio incurrit in ſenſum: ut non audimus ſilentium, ſed quia nihil audimus, colligimus eſſe ſilentium.

16 *Contradictoria nullum admittunt medium:* utpote. 1 non medium *rei*, *formæ*, ſeu *participationis*: nam inter ens & non ens ſimpliciter nullum tale datur medium, ſiquidem unumquodque vel eſt, vel non

non est, licèt sit perfectum nunc, postmodùm verò imbecilius. 2 non medium *Subiecti* seu *Abnegationis*, propter prædictas rationes. 3 Non *Positionis*, sive loci. 4 Non *Perfectionis*; seu virtutis. 5 Medium denique *Assecutionis*, seu in finem ordinabile, & destinatum parum vel nihil ad hunc locum conducunt. Tenet regula infallibiliter, si altero existente positivo, alter terminus sit purè negans, non privans tantùm, aut infinitans; nam non ens hæc tria denotare potest pro sophisticè disputantis arbitrio.

17 *Contradictoria est oppositionum maxima.* Non tantùm ratione quantitatis aut qualitatis; sed respectu elongationis & distantiæ inter suos terminos; nam in nullo genere conveniunt ejus termini, neque medium aliquod admittunt, sed alter terminorum simpliciter negat omne ens positivum; quod in cæteris oppositis non occurrit.

18 *Impossibile est contradictoria de eodem prædicari.* Sive sint expressa: ut, *hominem esse & non esse*: sive implicita in Adjecto: ut, *esse corpus, & non habere quantitatem definitam loco, tempore*, & reliquis conditionibus individui, valet axioma. 1 si referantur *ad idem subiectum* seu terminum; nam privatio dicit tàm ens quàm non ens; sed diverso respectu: nam *formaliter* non est ens, in quantum est carentia formæ quæ priùs inerat; *materialiter* autem & subjectivè est ens; in quantum dicit dispositionem in subjecto ad formam subsequentem. 2 si respiciant *idem tempus*: nam *Socrates* potest esse doctus & indoctus habitâ ratione temporis & ætatis suæ. 3 Si sint *pura*: nam lippus est videns & non videns: quæ loquendi formula non negat potentiam visivam, & actum videndi lippo competere; debilem tamen esse & imperfectam insinuat: ideoque

ideòque nulla est contradictio inter hos terminos, quia uterque est positivus, licet imperfectus.

Hæc de Dissentaneis dixisse sat erit.

CAP. II.

De Comparatis.

DE *Comparatis* tria sunt tradenda, 1. quid sint, 2. quotuplicia. 3. qui sint Canones comparatorum

Comparata quid. *Comparata* sunt quorum vnum cum alio confertur, in Convenientia aut Discrepantia.

Locus à Comparatis. Argumentum est *à loco Cōparatorum*, quotiès in Syllogismo probabili, altera pars majoris propositionis comparatur cum altera, in Convenientiâ vel Discrepantiâ.

Comparatis quotuplex. Comparatio omnis cernitur vel in *Convenientia* seu Identitate, vel in *Disconvenientia* seu Diversitate. 1. *Convenientia* est congruentia duorum terminorum in aliquo tertio: estque vel in Qualitate: & dicitur *Similitudo*, quæ est Comparatorum eadem qualitas: vel in Quantitate: et dicitur *Paritas* seu Æqualitas, quæ est Comparatorum eadem quantitas. *Disconvenientia*, est Discrepantia duorum terminorum in aliquo tertio: est que vel in Qualitate, et appellatur *Dissimilitudo*, quæ est comparatorum diversa qualitas: vel in Quantitate, et dicitur *Imparitas* seu Inæqualitas. quæ est comparatorum diversa quantitas. estque duplex, 1 *Maior* vbi quantitas excedit. 2 *Minor* vbi quantitas exceditur.

Et ad has classes referri possunt Analogia, Parabola, & exempla ab Historicis vel aliundè petita.

Canones proponendo, incipimus 1. à Comparatis in genere. 2. à Simili & Dissimili. 3. à Pari & Impari, tam Majori quam Minori.

De Comparatis Axiomata.

Canones Comparatorum in Genere, vt & de Identitate & Diversitate.

1 *Res quæ comparantur, possunt esse diversorum generum & prædicamentorum.* quod in his videre est: *equus est major cane, lapis est durior capite, substantia est prior accidente, prima causa est præstantior & potentior secundis.*

2 *Comparatio omnis propriè est in infima specie.* Nam non quæritur an homo sit magis coloratus quam lapis, sed an sit magis albus vel niger: Canon est: 1. De *tertio* illo *in quo* comparantur, non de rebus & terminis comparatis. 2. De *virtuali* & formali comparatione, non de materiali, & prout verba sonant. Nam hæc est vera comparatio, *corvus est nigrior cygno albo,* vbi tertium in quo comparantur videtur esse (quoad externam faciem) duplex membrum coloris in genere: sed si sensum ipsum perpendamus: facilè constabit in vna specie hanc comparationem fundari: sc. in *intensione:* nam hæc comparatio æquivalet priori: *nigredo in corvo est intensior albedine in cygno:* ideòque hæc collatio refertur tantùm ad intensionem graduum albedinis & nigredinis.

3 *Inter AEquivoca non est legitima comparatio.* quia in his non loquimur *ad idem*, sed æquivocè: & ineptum esset dicere, *gladium* esse *acutiorem* vltimâ *chordâ* lyræ, aut *morbo*, aut *vino*, &c. quæ omnia dicuntur acuta, sed ferrum & acies propriè & philosophicè, cætera tantùm figuratè & Æquivocè, vel saltem Analogicè.

De

De Identitate & Diversitate plurima sunt apud Arist. axiomata Top. lib. 7. cap. 1. quem consulas; nos hic unicum hoc proponemus.

1 *Quæ sunt eadem uni tertio sunt eadem inter se.* Regula tenet 1. quoad *mensuram* præsertim, atque ita sunt eadem h.e. sunt Aequalia, seu ejusdem proportionis inter se: vt si duo panni conveniant in mensura vlnæ, tum inter se sunt æquales, quintùm ad hanc mensuram & extensionem secundùm longitudinem; licet non quoad præstantiam & dignitatem materiæ et operis. 2 quoad *rem & rationem habito semper respectu ad illud tertium* in quo coveniunt: vt, *Socrates* & *Plato* in tantùm inter se conveniunt naturâ & proprietatibus; in quantum vterque convenit cum *Aristotele* in naturâ & proprietatibus.

Sequuntur Canones de Simili & Dissimili.

1 *Similium Similis est ratio.* valet regula, in quantùm sunt similia: vt, si tranquillitas mentis sit similis tranquillitati aëris; & hæc est quies, tum & illa est quies.

2 *Quod non affirmatur de uno similium non affirmatur de altero.* vt, quia nauta in navi non debet quiescere; segnescere non debet Magistratus in Republica: nam vtriusque similis est ratio, & æquale periculum.

3 *Nullum simile est idem.* Regula est de Identitate *essentia*: nam conveniunt in aliquo tertio. sc. in similitudine hujus vel illius Qualitatis. Huic affines sunt isti Canones: *Omne simile claudicat. Nullum simile currit quatuor pedibus. Omne simile est dissimile.*

4 *Simile non agit in simile.* Regula tenet cum his restrictionibus conjunctum sumptis. 1. si sint *sub eadem specie infima*: nam calor & frigus sunt similia in tertia specie Qualitatis: mutuò tamen agunt &

patiuntur: sed duo calida non invicem agunt, 2 si sint *similes gradu*: nam calor intensior in octavo gradu intendit calorem in inferiori gradu: sed calor in quarto gradu non agit in calorem in quarto gradu, 3 si sint *ejusdem virtutis:* nam si vis caloris magis vniatur, tum fortior erit, vt, in ferro ignito: & potest intendere calorem in stuppâ, vsque dum accendatur, & in flammam erumpat: majorem namque activitatem mutuatur calor à tali subjecto, à quo diutiùs propter densitatem conservatur, & vniatur.

5 *Similitudo Parabolica organum est ad docendum accommodatissimum.* Regula est de *exoticâ* & populari formulâ: nam vulgus plerumque sensibilibus argumentis suadetur, qualia sunt quæ à simili ducuntur: ideòque similia sunt ad persuadendum vtilissima, ad probandum minùs conferunt: Nam in *Acroamatico* seu dogmatico docendi genere locum vix obtinent, nisi sint *splendida* & *acuta*.

6 *Dissimilibus dissimilia conveniunt*. vt, quia animæ hominum & brutorum tantum inter se distant, probabile est hanc mortalem esse: illam fore immortalem.

Canones de Pari, & Impari Maiori & Minori.

Vbi priùs notandum omnia axiomata de simili & dissimili præter quartum, his absque incommodo posse atribui: quæ iterum recitare supersedemus. & ad magis propria festinamus. *Nota.*

1 *Parium exactissima est convenientia.* Nã non dicuntur paria, quorum alterum magis est extensum: possunt tamen dici similia etiamsi magna sit graduum extensivorum dissimilitudo & distantia. Regula tenet de paribus propriè sic dictis in Quantitate: non autem adeò exacta est convenientia, si ad cætera prædicamenta extendatur.

2 *Parium*

2 *Parium par est ratio.* valet regula in quantum paria sunt: vt, par est ratio quòd stellæ ambulant, natant, repunt, volant: sed non ambulant, non natant, aut repunt, ergo improbabile est quòd volant.

3 *Omnis Imparitas est in Maioritate vel Minoritate* idque tum respectu *rei* seu Quantitatis, propriè loquendo: tum tropice respectu sc. *probabilitatis*; vnde quod est magis vel minus tale, communiter appellatur, par vel impar.

4 *Argumenta omnia à maiori ad minus, & à magis ad minus, certiùs concludunt Negatiuè.* vt, si fortiores oneri imposito succumbant, multò minùs infantes idem onus sustineant. Maior ratio est cur homicidæ absolventur, quàm Regicidæ; at illi morte mulctantur, ergo et isti non sunt absolvendi, sed tormentis & lentâ morte puniendi.

5 *A Maiori ad minus sequitur Argumentum Affirmatiuè.* tenet regula 1. De potentijs subordinatis in vno aliquo subiecto, non de contradistinctis in diversis subiectis: vt rectè sequitur. potest discurrere, ergo potest irasci, concupiscere, loco moveri, vegetare, &c. nam potentia ratiocinandi aut eminentèr includit, vel saltem præsupponit cæteras omnes facultates subordinatas, eidem subiecto secum inesse. sed non sequitur: potest formaliter & naturalitèr discurrere, ergo, potest naturaliter & formaliter hinnire, quod potest tantùm per imitationem. 2. De ijs quæ arguunt perfectionem: nam non sequitur, quia viri possunt fortitèr membra sua sistere, ergo magis quam juvenes possunt eadem quocunque volunt flectere: hoc enim arguit imperfectionem & debilitatem membrorum.

6 *Argumenta omnia á Minori ad Maius, & à minùs ad magis, evidentiùs concludũt Affirmatiuè* vt,

minus probabile est matrem diligere nutricem, quàm partum suum; at diligit nutricem, ergo multò magis diligit lactantem suum. minus verisimile est civitatem alere posse exercitum, quàm Rempublicam; at civitas sæpè aluit exercitum numerosum, ergo & multò magis Respublica hoc efficiat.

Nota. *Ad hanc classem spectant omnia axiomata de præstantia & dignitate entium, quorum spissam, sed nec inutilem nec injucundam colligas messem apud Arist: Top. lib. 3. cap. 1. 2. 3. 4. ad quem, brevitatis ergò, lectores sunt remittendi.*

Hæc de comparatis digustasse sufficiat.

CAP. 12.

De loco Conjugatorum.

DE Coniugatis hæc tria sunt declaranda. 1 quid sint. 2. quotuplicia. 3. qui sint Conjugatorum Canones.

Conjugata sunt nomina cognatæ vocis & significationis.

Argumentum est *à loco Conjugatorum*, quotiès in Syllogysmo probabili alterum conjugatum in majori propositione est subiectum majoris termini vt, qui justè agit est justus.

Conjugata alia sunt *nominalia* tantùm, vt somnolentus & somnus: alia tantùm *Realia*: vt, doctrina & literatus: alia sunt *Re* & *Voce* simul; (de quibus præsens sermo est) & comprehendunt sub se Denominativa, seu Casus Nominum: suntque vel

vel *Substantiva* ; vbi alterum est nomen Substantivum, abstractum à Subiecto : vt, *iustitia, iustus*. vel *Adiectiva* ; vbi vtrumque est Denominativum, siue concretum, quod denotat formam in abstracto cum connotatione alterius : vt, *iustus, iustè*, &c.

Canones de Conjugatis.

Axiomata Conjugatorum.

1 *Cui tribuitur vnum conjugatorum eidem tribuitur & alterum.* vt, fortiter egit ergo est fortis. valet axioma 1. In Conjugatis quoad *significationem*, non quoad vocem tantùm ; nam non sequitur ; *somno correptus est*, ergo, *est somnolentus*. 2. In Conjugatis *ejusdem qualificationis* & naturæ : vt, non sequitur, *iustum egit*, ergo, *est iustus* : nam ab actu vnico nemo denominatur habituatus, quoniam ad habitum generandum requiritur talis qualificatio actionis, vt agatur *scienter, volenter, constánter*, & propter *bonum finem*.

3 *Si vnum conjugatorum de vno dicatur, alterum de altero dicetur.* vt, si album sit coloratum, tum albedo est color. valet axioma 1. *à concretis* ad abstracta *negativè* semper: vt, si visible non est audibile, tum visus non est auditus. 2. Ab *abstractis* ad concreta *affirmativé* : vt, si iustitia sit virtus, tum iustus est virtuosus. 3. In *prædicatis essentialibus & per se*, namque tum mutua est consecutio, ab abstractis ad concreta, & contra, tàm affirmatiuè quàm negatiuè : vt, si album sit coloratum, albedo est color ; & si albedo sit color, tum album est coloratum : *Non* sic autem in prædicatis *per Accidens* : nam si contingat coloratum esse sapidum ; non inde sequitur, contingit colorem esse saporem. 4. In Conjugatis quoad *significationem* : nam non sequitur, quia somnolentus est malus aut vitiosus ; ideò somnus esset malum aliquod in se, aut vitium. 5. In *Abstractis Physicis* & *Mathematicis*, seu ulti-

 matis,

matis. non autem in *Metaphysicis* & vltimis: vt, nō sequitur, quia homo est animal, ergo humanitas esset animalitas: quia istæ sunt vltimæ abstractiones.

3 *Abstracta & concreta non prædicātur de se invicem.* valet regula generalitèr de prædicatione in recto casu: nam non dicitur coloratum est color, sed habens colorem: nec dicitur rationale est rationalitas, sed habens rationalitatem: quia tametsi re & essentia conveniant, differunt tamen modo prædicandi.

4 *Cōiugata se consequuntur in nobilitate*, vt, si Theologia sit dignior Medicina, Theologus est præstantior Medico. valet regula *si cætera omnia sint paria*: nam non sequitur quia nobilitas est præstantior rusticitate, ergo natu nobilis semper est præstantior rustico: nam contingere potest, nobili stemmate natum, degenerare à parentibus, & tandem sordidè rusticari.

Nota. *Hic locus absque vllo incommodo referri potuit ad locum Dissentaneorum, vt et notatio nominis: de quā seorsim per spicuitatis gratia Canones subsequētes proponemus.*

Canones à notatione nominis.

1 *Cui convenit notatio nominis verisimile est ei nomen convenire.* & è contra. valet axioma 1 si notatio sit desumpta ex rei naturâ aut proprietate, & non tantùm ex vsu vulgari, aut casu sit imposita: vt, si sit amator sapientiæ, tum est Philosophus. 2. Si vera notatio accipiatur vero modo. vt, Tutor dicitur à tuendo pupillos, non quod actu hoc semper efficit, sed quod de iure semper tueri eos debeat. 3 Si non sit nimis longè petita: nam vix sequitur, est Magister, ergo alijs tèr & magis scit. 4 Si mos idem remaneat, qui notationem nomini imposuit; nam non sequitur, prandium est, ergo nihil apponitur præter perendinas reliquias, quia

mos

mos iste jam inoleuit, vesperi lautiùs cœnare, & fragmenta in crastinam parsimoniam reservare. 5 si propriè & non figuratè sumatur: nam non sequitur, quicquid dicitur *Petra* illud *pedibus teratur*: obstante Romano Pontifice, *petra sum*, sed *pede terens*, & conculcans Imperatorum colla.

2 *In omni notatione seu Etymologia sistendum est in aliquo primitivo.* vt, dicitur amaritudo ab amaro, amarum à mari, mare ab Hebræo *marah*: vbi sistendum est. Nam viterius progredi, esset in circulo sudare, et in termino non acquiescere.

מרה

3 *Nomen et Notatio ab eâdem Dialecto sunt ducenda*. Tenet regula tantùm de vera Etymologia, non de qualibet allusione seu Analogia: vt non verè dicitur *Propheta* à procul fando, sed â *præfando*, iuxta verum Etymon ἀ προ ante, & φῆμι dico. Corruunt hinc ridicula Scholasticorum insomnia ab ignorantia linguarum procreata: qualia sunt: Symbolum à σὺν con, & bolus; quòd vnusquisque in cœtu suum bolum seu frustulum seorsim sit sumpturus. &c. 2. si nomen sit simplex & non compositum ex duplici lingua: Nam rectè dicitur *Britannia*, *regio Pictorum*: á Græco τανία i. regio; Britonico *Brith.* i. depictum: nam incolæ solebant corpora glasto depingere, vnde *Britones* dicti: quod observantes Græci prædones & Mercatores, ad *Brith*, τανία addiderunt. Par est ratio de *Mauritania*, *Aquitania*, *Lusitania*: Quæ, et similia invenies apud fidissimam antiquitatis columnam, Guil: Cambdenum, in nomine *Britanniæ*.

4 *Vera omnis Etymologia sumenda est ex rei causis, effectis, proprietatibus, obiecto, & opposito.* vt, â fovendo dicitur Focus. à floribus Flora. à bello Bellona. Lucus per ἀντίφρασιν, quia minime lucidus. Parca quia non parcet. Ludus quia procul à ludo

ludo. Nam locum hîc non habet illud axioma, (*Denominatio sumitur à potiori:*) quia non respicit nominis primam notationem, sed rei diversa prædicata.

5 *Allusio, non curat nominis originem, sed explicat ejus significationem per æquipollens vel συνωνυμίαν*, ut, pro oculo legitur Ciliumbra. pro terra recens inventa, America, &c. Hîc locum habent circumlocutiones & descriptiones, à quibus arguere licet, observatis limitationibus in primo Canone propositis.

Hæc de Conjugatis, & de Nominis Etymo.

CAP. 13.
De loco à Distributione.

DE *Distributione* seu divisione hæc tria fusiús sunt tradita. lib. 2. cap. ult. 1. quid sit. 2. quotuplex. 3. quæ sunt ejus regulæ generales: ideóque hîc velut in typo summatim reponentur, ut ad Canones specialiores explicandos properè accedamus.

Distributio quid. *Distributio* est totius in suas partes divisio.

Locus à Distributione. Argumentum est à Distributo seu diviso ad membra dividentia, quoties medius terminus est divisum, membra dividentia sunt majus extremum in Syllogismo probabili. Contra, est Argumentum à membris dividentibus ad divisum, quoties membra dividentia sunt medius terminus, divisum verò majus extremum.

Distributio quotuplex. Distributio alia est *Vocis* in suas significationes: alia *Totius* in suas partes. *Totum* autem est vel *Aggregatum*, estque quintuplex, *ut supra lib. 2. cap. ult.* vel *Simplex*. de quo solùm hîc agemus, estq; triplex.

1 *Essentiale*

1. *Essentiale.* 2. *Vniversale.* 3. *Integrale*; atque his tribus, tres *partes* correspondent. 1. *Essentialis.* 2. *Subiectiva.* 3. *Integralis.*

Canones de Toto & Partibus Essentialibus. *Canones totius & partium.*

1 *Partes sunt priores Toto.* valet hoc axioma. 1. Quoad ordinem *naturæ*; nam Totum est quid dependens & constitutum à partibus; ideoque & his posterius; sed *non* tenet de prioritate *Temporis*, nam simul tempore forma & compositum comproducuntur. *Nec* de prioritate *perfectionis*; nam totum essentiale in se habet omnes perfectiones suarum partium, & quid amplius. 2. Quoad ordinem *doctrinæ* & *cognitionis*; nam literæ sunt priùs addiscendæ Syllabis: præcognoscendum quid sit *Animal rationale*, antequàm constet quid sit *homo*: loquimur autem de ordine *Compositivo*, non Resolutivo; & de cognitione *confusa*, non distincta; deque *originali*, non habituali. Atque hæc regula tenet de Toto integrali & partibus eius principalibus: adhibitis supradictis restrictionibus.

2 *Posito toto essentiali, ponuntur omnes ejus partes essentiales*. vt, posito homime ponuntur omnia superiora sese constituentia, tàm genera quàm differentiæ. Et, *Positis partibus essentialibus, ponitur totum essentiale*. valet regula, de partibus quantùm ad actum constituendi; nam quoad essentiam materia manet post Totius dissolutionem; & etiam *forma*, si sit immaterialis, qualis est sola hominis forma.

3 *Sublata alterutrâ parte essentiali, tollitur totum.* Regula est, de illo toto ad cujus constitutionem illa pars erat immediata & proxima: nam licet animâ sublatâ, totum desinit esse vivens, non tamen desinit esse corpus; ideoque remanet adhuc totum essentiale; sed non idem totum, quod erat ante

ante decessum animæ.

4 *Cuicunque totum seu divisum essentiale convenit, vel non convenit; eidem omnes eius partes essentiales conveniunt, vel non conveniunt.* et contra *Cuicunque partes tribuuntur, eidem essentiale totum seu divisum tribuitur, vel non tribuitur.* Canon est de partibus quæ proximè constituunt totum: nam genus & differentia generica sunt partes essentiales remotæ Speciei infimæ; prædicantur tamen de ijs, de quibus Species non prædicatur. vt, Substantia & Corporeum, sunt partes hominis; sed conveniunt ijs, quibus homo non convenit; nisi considerentur secundum vltimam restrictionem & determinationem ad hominem.

5 *Nulla pars essentialis* (qua talis) *prædicatur de suo toto.* Nam in quantum pars, est quid incompletum in se, ordinabile ad compositi complementum. Vnde *Arist. lib. 4. Top. c. 5. text. 6.* subinfert, corpus non posse esse genus animalis, quia est pars. Loquitur autem de corpore restricto & ita determinato ad animal, vt sit ejus materia proxima; non de corpore indeterminato, vt est totum vniversale; nam sic est genus animalis. Valet Axioma, de prędicatione in recto casu, & in abstracto; fallit in obliquo: vt falsò dicitur homo est anima; sed rectè dicitur homo habet animam. 2. fallit in concreto, nam verè dici potest, homo est animatus.

Canones de Toto vniversali & partibus eius Subiectivis, ijdem planè sunt cum his, qui traduntur de Genere & Specie. lib. 1. cap. 2. & 3 idcirco duos tantum hic subiungemus.

1 *Cuicunque convenit Totum vniversale, sive Genus divisum, eidem convenit alterum, vel vtrunque eius membrum dividens; & cui genus non convenit, eidem nullum membrum eius convenire potest.* Canon est

de

de membris specie perfectis et completis: Nam vera est hæc prædicatio, embryo est animal, sed nondum sequitur, quòd embryo est actu homo vel brutum: quia est in esse tantum incompleto, & tendenti ad perfectionem specificam, et numericam. Idem dicendum est de exhalationibus è terra vel aqua vi caloris evaporatis, priusquam actu constituant impressiones, seu meteora, calida vel frigida.

2 *Cui convenit vllum membrum Divisi seu Totius vniversalis, eidem convenit divisum seu genus*: & *cui nullum membrum convenit eidem non convenit ipsum genus.* Regula tenet vniversaliter affirmatiuè: vt, est homo, ergo est animal. valet etiam negatiuè. 1. Si membra conjunctim sumantur: vt, nec est homo nec brutum, ergò non est animal. 2. Si membra sint specie completa & perfecta, vt supra. Nam embryo nec est perfectus homo nec brutum, tametsi sit verum animal.

Canones de toto Integrali & ejus partibus.

1 *Posito Toto Integrali, seu diviso Quantitatiuo, ponantur eius partes: & sublato, tolluntur.* Valet axioma vniversaliter *affirmatiuè.* vt, *Socrates* est integer, ergo non est membris truncatus Valet etiam *negatiuè*, si partes accipiantur vnivocè & philosophice, non æquivocè aut popularitèr: nam mortuo *Socrate*. æquivocè tantum et more vulgi dicuntur *Socratis* manus, caput, pedes; tunc enim propriè loquendo non sunt partes *Socratis*, sed cadaveris.

2 *Positis partibus ponitur Totum integrale*; et *sublatâ vna parte tollitur totum*. Canon obtinet affirmatiuè, de partibus vnitis & coniunctim sumptis, non de distractis: nam positis lapidibus, non statim sequitur est domus. valet itidem

dem negatiue 1. de partibus veris & naturalibus, non de excrementitijs: nam non sequitur, desunt vngues aut capilli, ergo non est integer homo. 2. de partibus eminentioribus, conspicuis & principalioribus: nam non denominatur mutulatus, cui deest vel minimus digitorum articulus. 3. de partibus continentibus, non contentis; nam in phlebotomia seu venæ sectione amittitur sanguis, & quidam spiritus, cum nonnunquam major subsequitur Totius integritas. Par est ratio de partibus carnosis, quæ sunt in perenni fluxu. 4. de defectu integritatis partium integrantium; non essentialium: nam amputato brachio, remanet homo quoad essentiam, sed tollitur integritas partium suarum integrantium.

3 *Quod convenit toti convenit partibus integralibus.* Et contra. Regula vtrinque ualet de attributis essentiam concomitantibus: vt, *Socrates* est quantus, ergo & manus eius est quanta: sic quælibet guttula decidentis aquæ est rotunda, ergo & concursus aquarum, sive Mare, est rotundum; sed non sequitur quoad extensionem: nam mare ambit terram, sed non ita aquæ guttula; tametsi omnes guttulæ simul sumptæ habeant eandem extensionem cum toto mari.

Hæc de loco Distributionis.

CAP. 14.

De loco à Signo.

DE *loco à Signo*, tria sunt inquirenda. 1. quid sit 2. quo-

2: quotuplex, 3. qui ſunt ejus Canones.

Signum quid.

Signum, eſt indicium ex quo res occulta vel non apparens, eſſe vel non eſſe, concluditur.

Locus à Signo.

Argumentum eſt *à loco Signi*, quoties in Syllogiſmo probabili medius terminus eſt ſignum majoris extremi.

Signum quotuplex.

Signum eſt triplex. 1. *Neceſſarium*, quod appellatur τεκμήριον; quaſi ita ordinatum cum ſignato, vt illud *infallibiliter* demonſtret. Eſtque vel *Supernaturale*, quod à Deo in ſacris literis prædicitur (ad quod referri poſſunt *prodigia* omnia ibidem prædicta) vel *Naturale* ſeu *Phyſiagnomiron*, ex quo, de temperamentis viventium, & tempeſtatibus aëris fit judicium. 2. *Veriſimile* ſeu contingens, quod græcè σημεῖον & εἰκὸς dicitur; quod *plerumque* ſignatum indicat. 3. *Vanum* & leve. græcè εἰκαῖον, quod *plerumque* ita ſe *non* habet. horum vnumquodque vel eſt 1. *Antecedens*, quod ſignatum indicat futurum eſſe. vel. 2. *Concomitans*, quod ſignatum in eſſe præſenti, & propriè dicitur ſymptoma, *Græc.* σύμπτωμα. vel 3. *Conſequens*, quod ſignatum indigitat in eſſe præterito.

Sequuntur Canones à loco Signi.

Signorum Axiomata.

1 *A Signis divinitùs datis ad ſignatum, firmiſſimum eſt Argumentum; & contra, tàm affirmativè quàm negativè.* valet axioma, de ſignis divinitùs conceſſis. 1. *Antecedentibus*: vt, Motus ſolis retrogradus in Achaſi ſolario, infallibile ſignum erat recuperandæ ſanitatis regi Heſechiæ. 2. *Concomitantibus*: vt, Signum filij hominis venientis in nubibus, eſt infallibile indicium jam inſtantis extremi judicij. 3. *Conſequentibus*: vt, Iris eſt ſignum, quod deus eſt pacti memor, mundum aquis nunquam iterum periturum.

2 *Argumenta à Signis nullam vel leviculam dependentiam*

dentiâ habentibus à signatis (sed hominum superstitione, & Diaboli astutia in vetus) sunt invalida, inepta, impia. Regula est. 1. De plerisq; Astrologię *Iudiciaria* prædictionibus: nam virtus cœli sæpius impeditur á causis secundis naturalibus; quantò magis à speciali Dei providentiâ, disciplina morali, & exercitio pietatis aliorsum flectatur 2. De signis *Augurum* & *Aruspicum* Ethnicorum, qualia sunt, extorum inspectio; cornicis cantus avium volatus. &c. 3. de inspectione *Chiromantica*; quæ non nititur certis naturæ aut artis indicijs, sed quorundam superstitiosorum insomnijs: nam nulla dantur in manibus signa, eventus planè non naturales, sed fortuitos indicantia. et posito tali signo, tametsi eventus prædictus subsequatur; nemo noverit an tale signum eventus semper consimilis sit subsecuturus; nisi qui Satanæ præstigijs illusi, dicenti fidem adhibent, rationes non quærunt. 4. tenet regula de concomitantibus & consequentibus ejusdem vanitatis signis, æquè ac de antecedentibus.

3 *Posito signo naturali ponitur signatum.* Regula est 1 *necessariò vera*, de signis habentibus necessariam connexionem cum signatis: sive sint quædam morborum Symptomata quæ tantò certiùs morbum indicant, quantò proprius accedunt ad ipsas morborum causas & origines: (qualia frequentiùs occurrunt in complexione, et humoribus, in vrina, et cæteris excrementis animantium.) sive sint in inanimatis naturalium effectuum indicia. vt, sudor lapidum est signum pluviæ, vel statim futuræ, vel jam distillantis. 2 *Contingentèr vera* est, de ijs signis quæ non habent infallibilem connexionem cum signatis: sed debilem, *contingentem vt plurimum*, & impedibilem. vt, rubet vesper ergo verisimile est crastinam fore serenitatem: rubet aurora,

ergo

ergo probabile est hodiè pluvias distillare. 3 *Contingenter vera* est de signis *contingentibus rarò, & ad indifferens*; si plura simul sumantur: ut, circumstantiæ loci & temporis, sermo, gestus, pallor, aut insolitus rubor coram Magistratu, signa sunt verisimilia perpetrati facinoris: quæ singula seorsim sumpta, vix levem conjecturam aut suspitionem producerent.

Hæc de loco à Signo.

CAP. 15. & ult.

De loco A Testimonio, seu Authoritate.

DE *Testimonio* (seu potiùs Authoritate) hæc tria sunt declaranda. 1 quid sit. 2 quotuplex. 3 qui sint ejus Canones.

Locus à Testimonio.

Testimonium est sententia testis. *Authoritas* est testantis dignitas, synceritas, & testimonij veritas.

Argumentum est *à Testimonio*, quoties in Syllogismo probabili testantis authoritas est medius terminus, conveniens, vel non conveniens majori extremo.

Testimonium quotuplex.

Testimonium est duplex. 1 *Divinum*, quod Deum habet authorem: estque vel *Immediatum*, quod per se exhibet; *viva voce, interno motu*, per *somnia*, per *oracula*, &c. vel *Mediatum*, ad quod promulgandum utitur ministerio *Angelorum* aut *Hominum τῶν θεοπνεύστων*. 2 *Humanum*, quod authorem habet hominem: estque vel in *Factis*, quod suo quispiam exemplo comprobat: vel in *Dictis*; iisque vel *Pronunciatis*, simplici *asseveratione*, aut *jurejurando*: vel *Scriptis*, quod literis mandatum reliquit (ubi locum habent Historiæ, & reliqua id genus monumenta) quod dividi potest ratione ma-

teriæ traditæ, in testimonium *Philosophi*, *Medici*, *Iurisperiti*, &c.

[Can]ones de [T]estimonio

Canones de Testimonio.

1 *Omne testimonium Divinum est infallibile, verum, fide dignissimum, ideoque & absque animi fluctuatione credendum.* Regula est de testimonio tàm Mediato quàm Immediato; quatenus respicit conditionem *testificantis*, qui verax est, imò & ipsa veritas; ita ut mentiri aut mutari non potest: sed non quatenùs respicit dispositionem cognoscentis. Nam Ethnicus aut Judæus eluderet argumentum è novo Test. petitum; quod Christianus judicat omni Demonstratione certius, & omni exceptione majus.

2 *A testimonio Divino sacris literis exhibito sequitur argumentum.* Idque 1 *Affirmativè*, ubi 1 Textus est authenticus, non apochryphus. 2 ubi sensus est simplex, verus, & literalis, congruens cum autographo, & cæteris Scripturæ testimoniis: non adulterinus, parabolicus, allegoricus, &c. 3 ubi testimonium vel est expressè traditum, vel certâ & evidenti consequentia colligitur. 4 ubi testimonium est publicum; non privatum & speciale mandatum: nam non sequitur, quia Israelitæ ex mandato Ægyptios spoliârunt, ergo licet Christianis Ethnicorum fortunas invadere & deripere, tempore pacis. 2 valet regula *Negativè* 1 De iis quæ ad religionem spectant: nam Artes & Scientiæ non ibi traduntur, sed non inde sequitur omnes esse inutiles, fucatas, aut falsas; satis enim est quòd non opponuntur, sed subordinantur generali doctrinæ sacri contextus. 2 De fidei fundamentalibus articulis: non de circumstantiis & cæremoniis, quæ pertinent non ab substantiam, sed decorem cultus divini: ut sequitur hoc arg. *non est in sacra pagina*, ergo, *non*

non est ad salutem necessarium, ut credatur. 3 Si neque expressè proponatur, neque certâ & evidenti consequentia possit inde colligi, non erit fundamentum fidei; ut, nec constat expressis Scripturæ tabulis; neque ullâ solida consequentia, Pontificem Regibus imperare; ergo imperium ejus minimè est ferendum.

3 *A testimonio hominis scripto, aut aliàs exhibito, negativè nihil consequitur:* ut, non sequitur; hoc non extat apud Aristotelem, ergo non est admittendum: valet regula. 1 Præsertim de Scriptoribus inferioris notæ, & authoritatis; tametsi argumentum negativè ductum vel ab eruditissimis, debile admodum est & minimæ efficaciæ. 2 Si Authori paululum sagaciori, non erat statutum de ea re exactè disserere: Aliter enim quandoque erit probabile argumentum: ut *Arist.* proposuit lib. 5. Metaphys. tractare omnes species Quantitatis; sed non meminit Loci, ideoque verisimile est Locum non esse Quantitatem.

4 *Nullum testimonium valet contra certam & rectam rationem,* Canon est: 1 de pravis consuetudinibus; quibus ratio semper anteponenda est. 2 de sensuum judicio: nam sensus judicat Solem esse pedalis magnitudinis; cùm ratio contra clamat, probatque Solem universo terræ globo longè majorem. 3 Universaliter de omni testimonio, tàm humano, quàm divino, quod aliquando potest transcendere rationis captum; nunquam tamen est *contra* rectæ rationis dictamen.

5 *Antiquorum testimonium præferendum est testimonio Neotericorum:* valet axioma. 1 quantum ad vitæ puritatem, zelum, pietatem, & sacrarum literarum cognitionem; non quoad acumen & cognitionem rerum politicarum, aut Artium libera-

 lium,

lium. 2 Non simpliciter, sed cum restrictione ad illud tempus, quo patefactum erat Evangelium, (organum exactissimæ cognitionis divinæ) in summa puritate & perfectione suâ: ideoque propinquiores hisce temporibus magis sunt credendi, quia tot assiduè succressentibus errorum hydris à simplicitate textus non malè torquebantur. Artes autem in suis primordiis similes fuerunt ursarum catulis, primâ fronte deformes, tum post longum tempus, & satis seriam disquisitionem serò politiores evaserunt: & adhuc limatiores sunt futuræ.

6 *Plurimorum testimonium præferendum est testimonio paucorum:* valet axioma generaliter & simpliciter; *Si cætera sint paria*, scil. prudentia, scientia, honestas, pietas: fallit autem si *pauciores*, his prædictis qualitatibus, excellant: Nam una Sapientis scientia præponderat integra Loquacis volumina.

Atque hæc de Syllogismo Topico sint dicta.

Finis Syllogismi Topici.

LIBER SEXTUS.

CAP. I.

De Fallaciis in genere.

EGimus huc usque de *vero* Syllogismo quatenùs astruendus sit in materiâ tàm *Necessaria* quàm *Probabili:* Superest *Sophisticus* de quo Appendicis loco pauca dicemus.

Hujus etenim tractatio quàm sit utilis, vel hinc liquet; quòd eorum pandit imposturas, qui indocti plerunque sed jactabundi (non zelo veritatis indagandæ, sed quæstûs & gloriæ captandæ studio abrepti:) mallent

lent fallacibus argutijs vera dicentem imprudenter opprimere, quàm solidis argumentis falsa opinantem modestè redarguere: quo fit, ut neglectâ literarum medullâ cùm ad concertandum evocantur, hærent in cortice, inanes evomunt ineptias & affectatas captiunlas.

Finis hujus tractatûs

Quorum fraudes ut faciliùs evitentur, & dissolvantur technæ; de arte hac (tam illicitâ, tamque ut quispiàm profiteretur, indignâ: tam necessaria autem, ut quæ tradatur) hæc tria sunt tradenda. 1 Quid sit Syllogismus Sophisticus: & quis Sophista. 2 Qui sint Sophistarum fines illicitâ hâc arte utentium: (nam de fine Tractantis suprà diximus, eum esse, fraudes & captiunculas detegere ut meliùs evitentur.) 3 Quotuplex sit, ubi de mediis seu locis sophisticè arguendi, & eorum solutionibus summatim dicemus.

Syllogismus Sophisticus est Argumentatio captiosa, specie tantùm & apparenter vera vel probabilis, cum reverà sit fallax. Sub hac generali definitione comprehenduntur. 1 Syllogismus *Pseudographus*, qui fit, ex falsis vel perperam intellectis alicujus artis principiis: ut, si quis probaret, impossibile esse ut aliquid sit, ex hoc principio, *ex nihilo nihil fit*: Quod tenet tantùm in naturali & ordinariâ productione rerum per causas naturales: non de supernaturali creatione per omnipotentiam divinam. 2 *Paralogismus*, qui non concludit in legitimo modo & figurâ. 3 *Sophisticus* specialiter sic dictus, qui rectiùs & cum majori specie probabilitatis à communibus propositionibus probabilibus conclusionem subdolè infert. In qua (missâ definitionis explicatione) de *definito* hæc duo sunt advertenda. 1 Cur dicatur Syllogismus. 2 Cur Sophisticus: ubi ostendendum quis sit Sophista.

1 Pseudographus.

2 Paralogismus.

3 Sophisticus.

Dicitur *Syllogismus*, non quoad rei veritatem (ac si esset aliqua ipsius species univoca) sed tantùm quoad nomen, & aliquam analogiam quam habet cum vero Syllogismo: licet in multis deficiat: nam tres habet terminos, quandoque secundum modum & figuram ritè dispositos, quantum ad externam speciem, & prout verba sonant: cum quoad significationem & rem ipsam longissimè inter se distant: unde rectiùs dicatur Syllogismi *nævus, vitium, nothus, monstrum*, &c. v. g. *omnis equus est irrationalis, quidam homo est equus*, ergo, *quidam homo est irrationalis.*

Dicitur *Sophisticus*, non ea ratione quatenùs respicit primævam nominis originem, ut derivatur à σοφία: sapientia (quasi ab ipsis artium fundamentis ad verum indagandum sit depromptus) sed à simulata & abusiva sapientiæ imitatione, quam Sophistæ prætendunt, ad quæstum & honores ambiendos, unde *Sophista* sic definitur: est Aucupator pecuniæ, qui quæstum facit ex eâ sapientia quæ videtur esse, nec est; ubi quod reliquum est hujus tractatûs his duobus explicandis absumendum. 1 qui sint ejus fines seu metæ. 2 quibus mediis in eosdem fines collimat: ubi de eorum falsitatis detectione & solutione.

[S]ophista [q]uid sit.

[U]ltima [m]eta So[p]hista.

Meta Sophistarum alia est, ultima, principalis, architectonica, primùm efficaciter movens, in intensione unicè & præ cæteris proposita, & est, *Quæstus* sive *Lucrum*: alia est, subordinata, & ultimata, quæ cernitur in executione primæ intensionis, cujus respectu dici potest medium proximè conducibile, & attingens ultimam metam: estque quintuplex. 1 *Redargutio.* 2 *Falsum.* 3 *Inopinabile.* 4 *Solœcismus.* 5 *Nugatio*: quæ distingui solent, vel secundum diversas *disciplinas* (ut Aquinas) sic ut

Meta [s]ubordina[t]a qua [&] [q]uot.

Redargutio

Redargutio pertineret ad Metaphyſicam, *Falſum* ad Phyſicam & Mathematicam, *Inopinabile* ad Dialecticam, *Solœciſmus* ad Grammaticam, & *Nugatio* ad Rhetoricam: vel ſi conjunctim reſpiciant Dialecticam, ſic meliùs diſtingui poſſunt: ut *Redargutio* ſit, præconceſſi negatio, cùm vi fucati argumenti cogitur Reſpondens ſibi non conſtare: *Falſum* ſit apertè falſi admiſſio: *Inopinabile* ſit abceſſio à communi & receptâ à ſapientibus concluſione: *Solœciſmus* ſit, conceſſio incongruæ Syntaxeos, vel Barbariſmi, quod vitium eſt in Proſodiam: *Nugatio* ſit, ineptæ repetitionis & ταυτολογίας in aliqua concluſione conceſſio, ubi altera pars non eſt exegetica ſeu explicatoria alterius, ſed planè inutilis & redundans.

Hæc de finibus ſeu Metis Sophiſtarum. Nunc de *mediis* dicendum, ſeu potiùs de *locis communibus* unde argumenta, tanquam à refertâ pharetrâ tot venenatas ſagittas ſelegunt, ad captandam prædam.

Diviſio fallaciarum

Fallacia omnis (tametſi poſſint partiri ſecundum locos ſupradictos Syllogiſmi Topici, inter quos ſigillatim reperiri poteſt occultè latitans) ad has *duas* claſſes dextrè revocetur. 1 *In Dictione.* 2 *Extra Dictionem.* 1 Fallacia eſt *in Dictione*, ubi major ambiguitas eſt in verbis multiplicis ſignificationis. Atque hujus *ſex* ſunt membra, ſc. Fallacia 1 Æquivocationis. 2 Amphiboliæ. 3 Compoſitionis. 4 Diviſionis. 5 Accentûs. 6 Figuræ Dictionis. juxta verſiculum.

Æquivocans, Amphi. Componit, Dividit, Acc. Fig.

2 Fallacia eſt, *extra Dictionem*, ubi major latet ambiguitas in rebus ſignificatis per voces & ſententias. Atque hujus claſſis ſunt *ſeptem* capita, ſcil. fallacia 1 Accidentis. 2 A Dicto ſecundum quid ad

ad Dictum simpliciter. 3 A non causâ pro causa. 4 Consequentis. 5 Petitionis principii. 6 Ignorationis Elenchi. 7 Plurium Interrogationum. juxta alium versiculum.

Acc. Quid, Ignorans, Petit, Infert, Causa, Rogatque. De quibus sigillatim nunc dicendum, ordine superiùs proposito.

CAP. 2.

De Fallaciis in Dictione.

Dictio multiplex est triplex. 1 *Actualis*, quando vel *eadem vox* invariata plura significat: & tum est *fallacia AEquivocationis*; vel quando *eadem sententia* invariata plura significat; & tum constituit *fallaciam Amphibolia.* 2 *Potentialis*, quando eadem dictio vel oratio quoad materiam *mutatâ forma* potest plura significare; & est *fallacia* vel *Compositionis*, vel *Divisionis*, vel *Accentûs*. 3 *Phantastica*, quando eadem vox propter aliquam similitudinem finalis terminationis vel significationis videtur esse ejusdem generis cum alia voce: & tum constituit *fallaciam figura Dictionis.*

Fallacia Equivotionis.

1 Fallacia *AEquivocationis* seu *Homonymia*, est quoties eadem vox æquivocans aliter sumitur in unâ propositione Syllogismi quam in alterâ: hinc distinguitur 1 ab Amphibolia, Compositione, & Divisione, quæ sunt fallaciæ in pluribus dictionibus. 2 Ab Accentu, ubi non est idem modus prolationis aut scriptionis. Contingit autem hæc fallacia tot modis, quot modis sumi potest æquivocum. Idque præsertim 1 ratione primæ impositionis; ubi, vel *casu* vel *consilio* una vox adhibetur ad plures res significandas. v. g. *omnis gallus est animal irrationale, quilibet intra ditionem Regis Francorum est Gallus,* ergo,

ergo, *quilibet intra ditionem Regis Francorum est animal irrationale.* 2 Ratione translationis, quæ fit, vel propter aliquam rerum similitudinem, vel orationis elegantiam. v. g. *quicquid ridet illud est rationale, pratum ridet*, ergo, *pratum est rationale:* item, *omnis lupus est ovium rapax, quidam piscis est lupus*, ergo, *quidam piscis est ovium rapax.*

Solutio. *Solutio* vera & specialis hujus fallaciæ (nam neque de *apparenti* solutione dicturi sumus, quæ fit tantùm ad hominem: idque vel per digressum à re proposita, vel per contemptum allatæ rationis, vel per oppositionem fortioris objectionis, vel denique per exprobrationem personæ adversarii. Neque de *generali* solutione Elenchorum peccantium in materiâ, quæ fit negando alteram præmissarum, vel argumentum seu illationem) est, vel per distinctionem nominis multiplicis significationis; vel per additionem alicujus limitationis; si in initio non perspexerimus fallaciam.

2 Fallaci[a] Amphibo[lia]. 2 Fallacia *Amphibolia*, est quoties, oratio ambigua aliter sumitur in unâ propositione Syllogismi quàm in altera: & contingit 1 quando oratio plures sensus admittit æquè proprios. v. g. *Aio te AEacidem Romanos vincere posse:* Nam incertum est cui promittitur hæc victoria Pyrrhóne an Romanis: item, *quod quis videt illud verè videt, at homo videt lapidem*, ergo, *lapis verè videt*: nam incertum est an adversarius sic construit majorem, quod quis videt, illud verè videt (i:) videtur ut objectum: vel sic, quod quis videt, illud verè videt (i:) facultatem habet videndi. 2 quando oratio unum habet sensum proprium, alium metaphoricum. v. g. *qui surdis canit, adhibet aliquam vocum modulationem: at qui vel nutu increpat indocilem, surdo canit*, ergo, *qui increpat nutu adhibet vocum modulationem.*

Et

Et ad hunc locum pertinent omnes locutiones proverbiales, quando ad literam exponuntur, & non ad sensum.

Solutio. Solvitur hæc fallacia eodem modo quo & superior, quando scil. ostenditur orationis ambiguitas: & ad sensum debitum & usitatum revocatur.

3 Fallacia Compositionis. 3 Fallacia *Compositionis*, est quoties ea malè conjunguntur quæ aliàs benè divisim sumuntur. Contingit hæc fallacia. 1 In Modalibus propositionibus: cùm Copula Dicti connectit formalia significata subjecti & prædicati in Dicto. v. g. *possibile est sedentem ambulare*: quæ propositio in sensu composito est falsa: nam, *dum sedet, non potest actu ambulare*: vera autem est in sensu diviso: nam *qui jam sedet, alio tempore potest ambulare.* 2 Ubi Modus conjunctus Dicto, exponitur cum omnibus quæ continentur sub communi subjecto Dicti. v. g. *Contingit aliquod corpus moveri*: quæ falsa est in sensu composito, nam *aliquod corpus necessàriò movetur actu*, ut *cœlum*: tametsi *aliqua moventur actu contingenter*, ut *animalia*, &c. 3 In propositionibus Hypotheticis quarum partes connectuntur per conjunctionem copulativam, conditionalem, disjunctivam. v. g. *duo & tria sunt par & impar, quinque sunt duo & tria*, ergo, *quinque sunt par & impar*: ubi major propositio in sensu composito est falsa: ideoque & falsa est conclusio. 4 In propositione ubi dictio aliqua quæ pluribus potest adjungi, adnectitur illi cui minùs debet. v. g. *Qui nunc natus verè dicitur, is hâc horâ natus est, at sexagenarius nunc verè dicitur natus*, ergo, *sexagenarius hâc horâ natus est*: ubi in majori adverbium, (*nunc*) adjicitur verbo (*dicitur*) unde major falsa est: quod si (*nunc*) referatur ad participium (*natus*) tum nulla esset fallacia in majori, sed esset evidenter vera. 5 Ubi duæ res

res divisim sumptæ in præmissis, conjunguntur in conclusione. v. g. *Regia via res est, at regia via est publica*, ergo, *regia via est Respublica. Canis est pater, & canis est tuus*, ergo, *canis est pater tuus.*

4 Fallacia *Divisionis* est quoties à benè conjunctis ad malè divisa arguitur. v. g. *Quinque non sunt par & impar, duo & tria sunt quinque*, ergo, *duo & tria non sunt par & impar.* Contingit autem quot modis contigit superior fallacia *compositionis.*

4 Fallaci Division.

Solvuntur hæ duæ fallaciæ, ostendendo perversam compositionem eorum quæ disjungi debent: & perversam divisionem eorum quæ debent conjungi.

Solutio utriusque

5 Fallacia *Accentûs* est quando una & eadem dictio vel oratio secundum materiam, plura significat ratione accentûs diversi: vel modi pronunciandi. Contingit 1 quando spiritus mutatur. v. g. *Ara est in templo, porcorum stabulum est hara*, ergo, *porcorum stabulum est in templo*: qui *Shibboleth pronunciârunt tuti erant à Gileaditis, at Ephramitæ pronunciârunt Sibboleth*, ergo, *tuti erant.* Falsitatem hujus conclusionis ab eventu intelligas. *Iud.* 12. 2 quando quantitas mutatur in voce prolatâ, vel carmine mensuratâ, vel accentu notatâ. v. g. *Omne* malum *est fugiendum, pomum est* malum, ergo, *pomum est fugiendum.* Populus *crescit in fluviis, multitudo plebis est.* populus, ergo, *multitudo plebis crescit in fluviis.* 3 Cùm simplex vocalis transit in dypthongum, & contra. v. g. *equus est quadrupes, justus judex est æquus*, ergo, *justus judex est quadrupes.* 4 Cùm varietur modus pronunciandi. v. g. *qui dicit heus bone vir curasti probè! agnoscit viri probitatem, sed qui deridet aut increpat dicit heus*, &c. ergo, *qui deridet aut increpat, agnoscit viri probitatem:* hìc locum habent locutiones ironicæ & hypocriticæ, &c.

5 Fallac Accentû.

Solvitur

Solutio.

Solvitur hæc fallacia, ſubſtituendo verum accentum, ſpiritum, vocalem, & pronunciandi modum, in locum falſi accentûs, ſpiritus, &c. & oſtendendo quæ ſit diverſitas inter plures voces & ſententias ratione diverſorum accentuum, &c.

6 Fallacia Figuræ Dictionis.

6 Fallacia *Figuræ Dictionis*, eſt quoties propter ſimilitudinem & cognationem terminationis vel ſignificationis duarum vel plurium vocum, colligitur eandem eſſe ſignificandi rationem. Contingit 1 ratione attributi Grammatici. v. g. *Similis eſt ratio Poëtæ & Muſæ, at poëta eſt maſculini generis*, ergo, *ſic Muſa.* 2 ratione attributi Dialectici. v. g. *par eſt ratio inter ſecari & operari, at ſecari eſt pati*, ergo, *operari eſt pati.* 3 ratione ἀκυρολογίας ſeu locutionis nimium abuſivæ. v. g. *quod non amiſiſti illud habes, at non amiſiſti cornua*, ergo, *habes cornua.* Hæc fallacia minimam habet ſpeciem probabilitatis: ideòque rariùs occurrit inter Sophiſtarum rixas.

Solutio.

Solvitur hæc fallacia, oſtendendo tranſitum à genere ad genus, ab uno prædicamento ad aliud eſſe illicitum: & dicendo ſimilem eſſe rationem harum vocum quoad Accidens quoddam, ſcil. *ſonum* & terminationem, ſed non quoad ſubſtantiam, ſenſum, ſignificationem, & attributa.

Hæc de Fallaciis in Dictione.

CAP. 3.

De Fallaciis extra Dictionem.

FAllacia in re ſive *extra Dictionem* oritur tribus de cauſis 1 quòd vitioſè *interrogatur*, & tum eſt fallacia *plurimum Interrogationum.* 2 quòd vitioſè *ſumitur.* 1 *Accidentale prædicatum* pro eſſentiali. 2 *Non Cauſa* pro cauſa. 3 *Principium* idem de quo eſt quæſtio. 4 *Non Conſequens* pro conſequente 3 quòd vitioſè

tiosè *concluditur*, vel à *dicto simpliciter* ad dictum secundum quid; & contra: vel à confusâ conjunctione diversorum respectuum, & est *Ignoratio Elenchi*: de quibus sigillatim nunc dicendum.

1 Fallacia *Accidentis* est, quando id quod convenit tantùm per accidens uni terminorum in Syllogismo, attribuitur alteri quasi esset prædicatum per se. Contingit 1 cum proceditur ab accidente ad subjectum, & contra. v.g. *Causa ebrietatis est tollenda, vinum est causa ebrietatis*, ergo, *vinum est tollendum*. 2 Cum transitus sit à rebus ad voces, & contra. v.g. *animal est genus, homo est animal*, ergo, *homo est genus*. 3 Cum transitus sit à divisis ad conjuncta, & contra. v. g. *Thesens erat appropinquans Græciam occiso Mino-tauro, at pater AEgeus novit filium Thesenm*, ergo, *AEgeus novit appropinquantem Theseum*. Falsa erat conclusio ab eventu: nam quia non novit illum qui appropinquavit esse filium ejus à Mino-tauro liberatum, in mare se præcipitem dedit: inde dictum, *mare AEgeum*. *Coriscum novi, advenientem non novi*, ergo, *eundem novi & non novi*.

1 Fallac Acciden.

Solvitur hæc fallacia 1 ostendendo non esse necessarium ut quod conveniat Accidenti conveniret Subjecto: aut contra. 2 asserendo argumentum esse infirmum à sensu diviso ad sensum compositum: aut contra. 3 contendendo illicitum esse transitum à genere ad genus, à rebus ad notiones: aut contra. 4 monstrando disputationem non esse ad idem. Nam hæc fallacia participat aliquid de fallacijs Compositionis, Divisionis, Consequentis, & Ignorationis Elenchi.

Solutio.

2 Fallacia *à Dicto secundum quid ad dictum simpliciter est*, quando infertur illud simpliciter quod verum est tantùm secundum quid; vel quando dictum

4 Fallac à dicto cundum quid:

ctum simpliciter infertur à dicto secundum quid quod minuit vel tollit significata dicti simpliciter. Contingit itaque 1 ubi dictum secundum quid est destructivum ejus cui adjungitur. v. g. *Socrates est homo mortuus*, ergo, *est homo.* 2 Cum dictum secundum quid est tantùm in opinione. v. g. *vacuum traditur à Philosophis*, ergo, *vacuum est.* 3 Cum additum illud significat partem. v. g. *AEthiops est albus dentes*, ergo, *AEthiops est albus.* 4 Cum determinatio illa denotat circumstantiam magni momenti. v. g. *expedit merces in mare projicere ad salutem conservandam*, ergo, *expedit merces in mare projicere.* 5 Cum particula necessariò restringens omittitur. v. g. *Lex non est data justo ad condemnationem*, ergo, *lex non est data justo*, ut sit regula obedientiæ.

olutio. Solvitur hæc fallacia, ostendendo propositiones diverso modo sumi; alteram simpliciter, alteram secundum quid.

gnoratio Elenchi. 3 Fallacia ab *Ignoratione Elenchi* est, cum ea sumuntur ut contradictoria negatis quæ non contradicunt. Contingit si disputatio 1 non sit ad idem. v. g. *Socrates est dives si conferatur cum Codro, pauper si cum Craso*, ergo, *Socrates est dives & pauper.* 2 Si non sit secundum idem. v. g. *Nullus AEthiops est albus, omnis AEthiops est albus dentes*, ergo *AEthiops est albus, & non est albus.* 3 Si non sit eodem modo sumpta. v. g. *Socrates currit sponte, Socrates non currit coactè*, ergo, *Socrates currit & non currit.* 4 Si non sit idem tempus. v. g. *Fideles sub lege credebant Christum venturum, fideles sub Evangelio non credebant Christum venturum sed exhibitum*, ergo, *fideles credunt & non credunt Christum venturum.* Sophista in his omnibus vel nescit vel consultò tacet diversam hanc medii acceptionem: hæc fallacia latissimè omnium patet & complectitur quodammodo cæteras omnes. Solvitur

Solvitur hæc fallacia, ostendendo nullam in disputatione præsenti esse contradictionem, ob defectum alicujus ex quatuor conditionibus quam nominare debet respondens. *Solutio.*

4 Fallacia *petitionis principij* est, quoties illud sumitur pro principio quod non est concessum, aut receptum, aut alium à quæsito, sed æquè ignotum aut controversum. Contingit 1 cum quæsitum sumitur sub iisdem terminis. v. g. *omnis homo est risibilis, omnis homo est homo*, ergo, *omnis homo est risibilis.* 2 Cum sumitur vox synonyma. v. g. *Socrates est doctus*, ergo, *Socrates est eruditus.* 3 Cum quæsitum & principium sunt termini reciproci quoad ambitum prædicationis. v. g. *animal in genere non prædicatur de homine tantùm; quia sensibile non prædicatur de homine tantùm.* 4 Cum principium sit æquè ignotum vel ignotius quæsito. v. *cælum est immobile, quia terra est mobilis.* *4 Petitio Principij*

Solvitur hæc fallacia ostendendo, identitatem simpliciter, synonymiam, reciprocationem, æqualemque esse obscuritatem & incertitudinem quæsiti & principij: & proinde vanam esse hanc argumentationem; cum vera omnis procedat à notioribus, prioribus, aliisque à quæsito (& non iisdem) mediis. *Solutio.*

5 Fallacia *Consequentis* est, quoties infertur ut consequens ab antecedente quod reverà non consequitur. Contingit 1 quoties peccatur in regulas conversionis, quas legas *cap. 5. lib. 3.* 2 quoties nulla est dependentia terminorum inter se: ut, *baculus est in angulo*, ergo, *rex est solio.* *5 Fallacia consequentis.*

Solvitur hæc fallacia, ostendendo vel nullam esse inter terminos dependentiam, vel magnam esse inconsequentiam & peccatum in supradictas Conversionis regulas. *Solutio.*

6 Fallacia

6 Non causa pro causa.

6 Fallacia *non causa pro causa est*, quoties adfertur pro vera causa quod vel nulla est, vel tantùm causa per accidens, aut dissimilis effectui. Contingit 1 ubi ex perversa dispositione illud interpretamur causam esse quod non est. v. g. *Agnus bibit me bibente* (inquit lupus in fabula) ergo, *interturbat mihi aquam.* 2 ubi abusus rei usurpatur loco legitimi usus. v. g. *ebrietas est tollenda*, ergo, *vites & vinum sunt tollenda.* 3 ubi causa quovis modo per accidens adhibetur loco causæ per se. v. g. *quidam juvenes insurgunt in monitores*, ergo, *omnis admonitio est omittenda.* 4 Cum causa dissimilis usurpatur ad probandum effectum esse similem. v.g. *Deus qui mundum condidit est aeternus*, ergo, *mundus est aeternus.*

Solutio.

Solvitur hæc fallacia ostendendo, quæ & qualis sit causa adducta, & substituendo veram & germanam.

7 Fallacia plurium interrogationum.

7 Fallacia *plurium interrogationum* est, quoties Sophista unam interrogat vel expectat responsionem ad prolatam quæstionem voce simplicem, reipsâ multiplicem. Contingit ubi quæruntur 1 plura de uno. v. g. *estne terra mare vel cælum.* 2 ubi unum de pluribus. v. g. *num bonum & malum sunt fugienda.* 3 ubi plura de pluribus. v. g. *num temperantia & intemperantia sunt virtus & vitium.*

Solutio.

Solvitur hæc fallacia plures adhibendo responsiones secundum numerum interrogationum, quæ in unica prolata latuerunt.

Atque hæc de Syllogismo Sophistico.
Præceptorum Logicorum finis.

Μόνῳ θεῷ δόξα καὶ εὐχαριστία.

FINIS.

Logicæ alij autores boni

Titelmanus.

Cornel: Vltraiectensis.

Kekermannus.

Scioppij Propædia Logica.